ప్రజ్ఞాప్రభాకరము

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

మణిమంజరి ప్రచురణలు
వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి మెమోరియల్ ట్రస్ట్
హైదరాబాదు

Manimanjari Prachuranalu

Pragna Prabhakaramu

By the late Sri Veturi Prabhakara Sastri

First Edition 1951

Second Edition 1976

Third Edition 1986

Copies 600

Price— Rs. 25/-

For Members Rs. 12/-

Published by
Manimanjari Prachuranalu
Veturi Prabhakara Sastri Memorial Trust, Hyderabad

Printed at
MASTER ART PRINTERS
1-1-694/2/A, Gandhinagar
Hyderabad-500 380

పూజ్యశ్రీ ప్రభాకర దంపతులు

విషయానుక్రమణిక

విజ్ఞప్తి – శ్రీ కంభంపాటి సత్యనారాయణ 1
శ్రద్ధాంజలి – శ్రీ కొత్త వెంకటేశ్వరరావు 6
శ్లోకులు (వ్రాతప్రతి) 34
ఇనీసియేషన్ కార్డు 36
ప్రజ్ఞాప్రభాకరమును గూర్చి – డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తి 37
CVP'S Test 42

1. ఉపక్రమము 1
2. జననాదికము 3
3. బాల్యస్మృతులు 5
4. పురోహితత - సదనుష్ఠానము 13

5.	అనుభూతి - తద్వికాసము	16
6.	కాకిపగ	19
7.	శాస్త్రము - అనుభూతి	21
8.	వెంకటశాస్త్రిగారి కడ విద్యా వ్యాసంగము	23
9.	ధూమకేతు దర్శనము	26
10.	బ్రహ్మచర్యము - గార్హస్థ్యము	28
11.	వివాహము	32
12.	బండిపాటు	34
13.	శకున పరిగణనము	38
14.	సాహిత్య జీవనము - అరకుడుపు	40
15.	టైఫాయిడ్	45
16.	వేంకటేశ్వరస్వామి దర్శనము	48
17.	తొలి కలయిక	51
18.	ఆవేదన	57
19.	అనారోగ్యము	61
20.	ఔషధ సన్యాసము	63
21.	వెలుఁగు నీడలు	66
22.	వెలుఁగు బాట	70
23.	దివ్యదర్శనము	72
24.	అనుభూతి	75
25.	దివ్యబోధ	78
26.	చేకూడుట	81
27.	శ్రీ మాస్టరు గారు	83
28.	నవజీవనము	89
29.	ఇల్లాలి యినిసియేషన్	95
30.	నాడీ గ్రంథములు	99

మాస్టర్
సి.వి.వి
నమస్కారము

మ న వి

పితృపాదులు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి "ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము" సాధకులకు దివ్యోద్బోధము నందించి పథనిర్దేశము గావించు అమూల్య రచనము. తదను గుణముగనే యోగమిత్రులందరకు అది అందుబాటులో ఉండుట తగునన్న విశుద్ధ మగు సంకల్పముతో నట్లే ఆ గ్రంథము తొలుత "అమూల్యము"గనే శ్రీ శాస్త్రి గారి ప్రథమ వర్ధంతి (1951) సందర్భమున మా సమ్మతితో ప్రకటింపబడినది. సమ్మతి మాదైనను నాటి ఆ సంకల్పము తన్నిర్వాహము గురుదేవుల ప్రియ శిష్యులు యోగమిత్రులు అయిన కీ॥శే॥ కంభంపాటి సత్యనారాయణ శ్రేష్ఠిగారిది. వారు దానికైన వ్యయమును సంపూర్ణముగా భరించిరి. అమూల్య మగుటచే మేము దానిని వెలకమ్మలేదు. ఇట్లు శ్రీ సత్యనారాయణ శ్రేష్ఠిగారి ఔదార్యమున యోగ మిత్ర మండలి (మదరాసు) పేరున శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలివారి 4వ ప్రచురణముగా 1951లో ఈ గ్రంథము ప్రకటింప బడినది. అదే ఈనాడు యథావకాశము కొంత క్రొత్త విషయమును కూర్చుకొని పునర్ముద్రింపబడు చున్నది. ఈ సందర్భమున శ్రీ సత్యనారాయణ శ్రేష్ఠిగారి ఔదార్యమును మేము కృతజ్ఞతతో స్మరించుచున్నాము. యోగ మిత్రులు, ఇటీవలనే కీర్తిశేషులు అయిన శ్రీ కొత్త వెంకటేశ్వరరావు గారు "శ్రద్ధాంజలి" రూపమున ఈ ఉద్గ్రంథమున కన్ని విధముల తగిన భూమికను గూర్చిరి. వారిని కూడ మేమిట కృతజ్ఞతతో స్మరించు చున్నాము. మాకడ నున్న వ్రాతప్రతిని అచ్చునకు తెచ్చి శాస్త్రిగారి ప్రథమ వర్ధంతి సందర్భమున కీగ్రంథమును వెలువరింప జేయుటలో ఆనాడు

మదరాసులో మాతో అన్ని విధముల సహకరించినవారు శాస్త్రిగారికి మిక్కిలి కూర్చు శిష్యులు కీ॥శే॥ తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్య గారు. వారి సహకారమును కూడ మేమిట కృతజ్ఞతతో స్మరించు చున్నాము.

నాడు అచ్చువేసిన 500 ప్రతులు యోగమిత్రుల కుచితముగా పంచి పెట్టుటతో అచిరకాలముననే చెల్లిపోయినవి. తదుపరి 1971లో తిరుపతిలో శ్రీ ప్రభాకరుల ప్రియశిష్యులయిన శ్రీ ఉదయగిరి శ్రీనివాసాచార్యులు గారి ప్రేరణతో అక్కడి యోగ మిత్రుల ఉపయోగార్థము 'ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము' రెండవ ముద్రణము జరిగినది. వారి కడనున్న ఆ వేయి ప్రతులును నేటికి చెల్లిపోయినట్లు తెలియుచున్నది.

పితృపాదులు శ్రీ ప్రభాకరుల రచనలన్నీ ఒక క్రమమున సంపూర్ణ గ్రంథావళిగా ప్రకటింపబడవలసి యున్నవి. ఇప్పటి అంచనాల ప్రకారము అవి అన్నీ కలిసి మొత్తము అచ్చులో ఆరువేల పుటలకు పైపడును. ఇరువది సంపుటములకు అధికమగును. కనుక ఈ ముద్రణవ్యవహారమును క్రమబద్ధమొనరించుటకై మిత్రులతో యోచన చేసి, ఒక ప్రణాళికను సిద్ధము చేసి, 1981-82 సం॥లో వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి మెమోరియల్ ట్రస్టును ఏర్పరచినాము. శ్రీ ప్రభాకరుల సొంత గ్రంథాలయమునే కాక వారి ముద్రితాముద్రిత రచనలన్నింటి మీది హక్కులను ట్రస్టు ఆదర్శములకే అంకిత మొనరించి చట్టబద్ధము గావించినాము. ఈ ట్రస్టులో మూడు విభాగములున్నవి. మణిమంజరి పత్రికా ప్రకటనమును, గ్రంథ ప్రకటన కార్యక్రమమును సమీక్షించుటకు "మణిమంజరి ప్రచురణలు" అను విభాగమును, పరిశోధన కార్యక్రమముల నిర్వహించుటకు "శ్రీ ప్రభాకర పరిశోధక మండలి" అను విభాగమును; గ్రంథాలయ నిర్వాహమునకు "శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రి గ్రంథాలయము" అను విభాగమును ట్రస్టుతో అంతర్భాగములై పని చేయుచున్నవి.

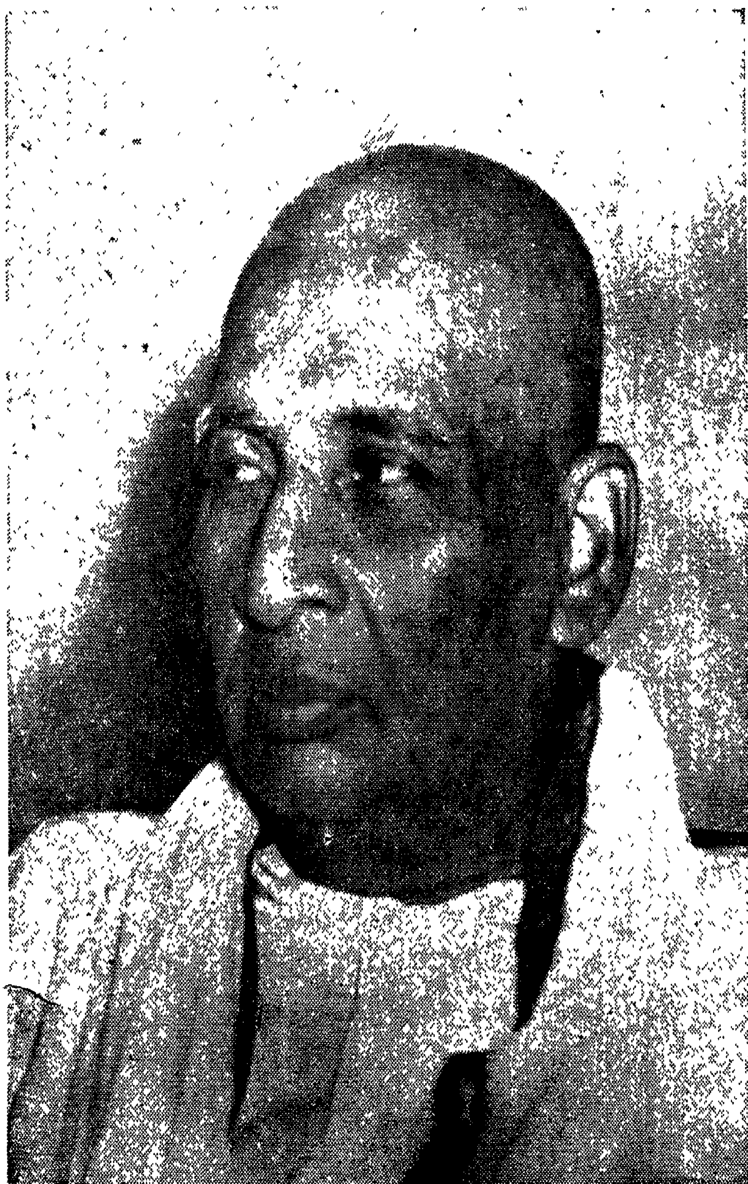
ఈ యేడు, అనగా 1986లో, ఆవృత్తి ప్రకారము 76 సంవత్సరముల తర్వాత తిరిగి కానవచ్చిన హేలీస్ కామెట్‌ను పురస్కరించుకొని "మణిమంజరి"

11, 12 సంచికలను ప్రజ్ఞాప్రభ – యోగ ప్రభ అను పేర మాస్టర్ యోగ విశేష సంపుటమును జోడు సంచికలుగా వెలువరించు చున్నాము. ఇదే సందర్భ మున నేడు అలభ్యముగానున్న "ప్రజ్ఞాప్రభాకరము"ను యోగ మిత్రులకందించు చున్నాము. గురుదేవులు తలపోసినట్లు "గురుపూజ" అను విభాగముతో కూడిన ప్రజ్ఞాప్రభాకరము త్వరలోనే విస్తృతి నందుకొని సంపూర్ణ గ్రంథావళిలో భాగ ముగా మఱియొక బృహత్ సంపుటము వెలువడ గలదు.

గురుదేవుల సంకల్పము ఎప్పటికెట్లు ఉచితమో ఆ తీరుగానే అనుగ్రహించి మమ్ము పనిగొనుచున్నదని తలచు చున్నాము. ఎప్పటి వలెనే ఆంధ్ర పాఠక లోకము మా కృషిని మన్నించునని ఆశించు చున్నాము.

శ్రావణ పూర్ణిమ
19-8-1986
హైదరాబాదు

విధేయుడు,
వేటూరి ఆనందమూర్తి

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు (1888 - 1950)

వి జ్ఞ ప్తి

మహర్షి సత్తములు, మహాతపస్సంపన్నులు, ప్రజ్ఞాపూర్ణులు నయిన శ్రీ గురుదేవులు ప్రభాకరశాస్త్రివర్యుల యోగజీవితము ప్రజ్ఞాసుందరము. ప్రభావసంపన్నము. శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు కారణజన్ములు! వసుధైవ కుటుంబకముగా వారి జీవితము సాగినది. ప్రేమరసపూర్ణము వారి హృదయము, మహామహిమోపేతము వారి ప్రజ్ఞ! పసినాఁటనుండి యంతర్వర్తినియయి యమృతత్వసిద్ధిసాధనమార్గమున వారిని నడిపించిన దివ్య ప్రజ్ఞా చరిత్రమే నేఁడు మేము వెల్వఱచుచున్న 'ప్రజ్ఞాప్రభాకరము'.

"నన్నుఁ వర్ణన సేయఁగా వలవ దన్నా! కన్నయందాఁక మీఁ
ద న్నీవర్ణన మెందు కింతలకుఁ గొందాఁకం బ్రతీక్షింపు మం
చు న్నన్గూర్చిన యుష్మదాజ్ఞకు నెదుర్పాపై గృహద్వారమం
దున్నాఁడం గనరాఁగదే కనుట కర్హున్ నన్నుఁ జేయఁగదే!"

కుంభకోణమున నపూర్వము, నసాధారణము నయిన మహత్తర యోగమును నెలకొలిపి యమృతత్వసిద్ధి ప్రసాదమును దమశిష్యులకు నొసఁగఁ బ్రతిన పూనిన మహాయోగివర్యులగు తమ గురుదేవులనుగూర్చి శ్రీ శాస్త్రిగారు రచించిన పద్యమిది! శ్రీ శాస్త్రిగా రాయోగమునఁ జేరిన కొలఁదికాలమున కెపుడో శ్రీ మాస్టరుగారి మహిమాదికమును వర్ణించుచు నేదో పత్రికలోఁ బ్రశంసా పద్య

ములను గొన్నింటిని రచించి ప్రకటించిరఁట! అది తెలిసి శ్రీ మాష్టరుగారు తమ్ముఁ బూర్ణముగా నెఱుఁగుదాఁక నట్టి రచనము లేవియుఁ గావింపఁదగ దని శ్రీ శాస్త్రి గారిని మందలించిరఁట! ఈ విషయము నెఱుకపఱచునదే పయిపద్యము. అటు పిమ్మట నెన్నఁడును వారు శ్రీవారినిగూర్చి యెట్టి రచనము గావింపలేదు.

1948 వ సంవత్సరమున తిరుపతిలో శ్రీ శాస్త్రిగారి షష్ట్యబ్ద పూర్త్యుత్సవము జరిగినది. షష్టిపూర్తినాఁడు ప్రాతరుపాసన సమయమున వారు

“వచ్చెను నేఁటి కర్వదగువర్షము పుట్టువుఁదొట్టి, గర్భముం
జొచ్చుటదొట్టి నాకరయఁ జూచిన నేఁటికె షష్టిపూర్తి, యీ
వచ్చినయేడు నిండిన ధ్రువంబుగఁ గాఁగల షష్టిపూర్తితో
నిచ్చట నాకుఁ గావలయు నిష్టికిఁ బూర్తియు సృష్టి పూర్తియున్”.

అని వేఁడి గురుదేవులను ప్రార్థించిరి. అపుడు ‘నిన్నటివఱకు ప్రభాకరుఁడవుగా నుండిననీవు నేఁటినుండి ప్రజ్ఞాప్రభాకరుఁడవు. నన్నుగూర్చి వ్రాయఁగలయోగ్యత నీకుఁ గలిగినది’అని శ్రీవా రుద్బోధించినట్లు తెలియనయ్యెను. నాఁడే వారు ‘ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము’ రచనమునకుఁ దొడఁగిరి. తమకుఁ గలిగిన యోగానుభూతులను వివరించుచు వేయిపుటల గ్రంథముగాఁ దొలిసంపుటము, నీయోగమువలన నుపకారము పడసిన మిత్రులయొక్కయు, శిష్యులయొక్కయు ననుభవములను, వారే వ్రాసినవానిని, వేయిపుటల గ్రంథముగా రెండవ సంపుటమునుగా ‘ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము’ను వెలయించుట వారి సంకల్పము. అందుకై తొడఁగి రచనమున కుపక్రమించి కొంతవరకు సాగించిరి. మిత్రులకడనుండియు, నాప్తులకడనుండియు, శిష్యులకడనుండియు వారి వారి యనుభవములను దెలుపు వృత్తాంతములనుగూడఁ దెప్పించిరి.

తలమునుక లగు కార్యకలాపములలో నెట్లో తీరికచేసికొని శ్రీవారి గ్రంథ రచనమును దినమునకొకకొంతగా సాగించుచునే యుండిరి. కాని యున్నమా

చార్యుల కీర్తనముల ప్రచురణము, తదుత్సవాదికములు నిర్వహణము, కుమార సంభవోత్తర హరివంశ వ్యాఖ్యానముల రచనము, తిరుపతిలో మ్యూజియమున కై యమూల్యవస్తువుల సేకరణము—ఇత్యాది కార్యకలాపములలో దలమునుక లగు చుండుటచే నీ గ్రంథరచనము నేఁడు ప్రకటించు చున్నంతవఱకు మాత్రమే కొన సాగినది. ఇంతలో మ్యూజియమునకయిన వస్తుసేకరణ ప్రయత్నమున నుండిన వారి యారోగ్యము చెడుటయు, నీ గ్రంథరచనము ముగియకయే వారు భౌతిక మును వీడుటయు మా దురదృష్టము! కడకు దుఃఖపుఁ బుక్కిలింతగా మాకు దక్కినది యీ గ్రంథము!

శ్రీవారి యోగజీవితమునకు సంబంధించిన యీ రచనము వారి ప్రథమ వర్ధంతి నాఁటికి వెల్వఱచుట మా సంకల్పము.

శ్రీ శాస్త్రిగారితో స్వయము నాకుఁ బదునైదేండ్లకు మించిన పరిచయము కలదు. 1939లో వారు మదరాసు విడిచి తిరుపతి వెళ్ళిన తరువాత మదరాసునకు వారు వచ్చినపుడెల్ల మాయింటనే బసచేయుచుండువారు. వారి యోగ చికిత్సవలన నారోగ్యము పడసిననాఁటనుండియుఁ బరమభక్తితో నేను వారి ననువర్తించు చుండెడివాఁడను. వైద్యులకుఁ గుదుర్పరాని రోగములతో బాధపడుచున్నవా రెందఱో శ్రీవారి యోగ చికిత్సవలన నారోగ్యముపడసి యానందముతో నుండుట నే నెఱుఁగుదును.

వారి యాధ్యాత్మికశక్తి యెంత పటిష్ఠమో తెలుపుట కొక సత్యసంభవము నుదాహరింతును.

అన్నమాచార్యుల ప్రథమ వర్ధంత్యుత్సవము తిరుపతిలో మహా వైభవ ముగా సాగుచుండినది. మదరాసు ఉన్నత న్యాయస్థానమున ప్రధాన న్యాయ మూర్తులు శ్రీ పోకల వెంకటరాజమన్నారుగా రధ్యక్షత వహించిరి. రెండవ దినమున సాయంకాలము శ్రీమతి టంగుటూరి సూర్యకుమారి పాట్టకచ్చేరి జరుగు

చుండినది. వేలకొలఁదిజనము విఱుగఁబడి వచ్చియుండిరి సభాస్థలము క్రిక్కి రిసి యుండినది. వాతావరణ మల్లకల్లోలముగ నుండెను. కాఱుమబ్బులు క్రమ్మి కొన్నవి. తుపాను వాయువులు వీవసాగినవి. ఉత్సవ ప్రాంగణ మంతయు దుమ్మెత్తి పోయుచుండెను. వేలకొలఁది జనము, స్త్రీలు, శిశువులు, వృద్ధులు పలువురుండిరి. ప్రాణభీతి! సభలోఁ బెద్దగగ్గోలయ్యెను. రసాభాసమగు నని శ్రీ శాస్త్రిగారు వెంటనే లేచి మైకుదగ్గఱకువెళ్లి 'వర్షమురాదు! మనమందఱము నేకమనస్కతతోఁ బ్రార్థించుచున్నప్పుడు తద్విరుద్ధముగా వర్ష మెట్లు రాఁగలదు. మబ్బులు విచ్చిపోఁగలవు. గాలిహోరు తగ్గును. కూర్చుండుఁడు! వాన రాదు! రాదు! రాదు!' అని ముమ్మాఱు నొక్కి చెప్పిరి. ఆశ్చర్యము! శ్రీవారి దివ్య సంకల్పబలమేమో కాని వెంటనే మబ్బులు తొలఁగిపోయినవి. గాలిహోరు తగ్గినది. వర్షము రాలేదు. కచ్చేరి జయప్రదముగా సాగినది. వారి యాధ్యాత్మికశక్తి ప్రభావ మట్టిది! ప్రకృతివిజయ మన నిట్టిదియేకదా! ఆహా! యిట్టివి శ్రీవారి విషయమున మా యెఱుకలో నెన్నియో!!

అమృతత్వసిద్ధికై సాధనము సలుపు నీ యోగముయొక్క మహత్త్వము చెప్ప నలవికాదు. యోగమహిమమును గూర్చియు, తత్స్థాపకులగు గురుదేవుల దివ్యప్రభావమును గూర్చియు శ్రీ శాస్త్రిగారు రచించిన యీ గ్రంథము ముద్రిత మయినయెడల నెందఱకో యీ యోగవిషయము తెలియగోరువారికి నుపకారముగా నుండునని దీనిని బ్రకటింప నుత్సహించితిని. యోగవిషయము తెలియగోరువారి కిది మిక్కిలి తోడ్పడఁగలదని నా విశ్వాసము.

శ్రీవారి యోగానుభవములను గూర్చియుఁ, దమకు శ్రీవారితోఁ గల 'పరిచయ సందర్భములను గూర్చియు ననేక విశేషాంశములు తెలుపుచు శ్రద్ధాంజలి' వ్రాసిన శ్రీ కొత్త వెంకటేశ్వరరావుగారికి మే మెంతయుఁ గృతజ్ఞు లము. ఈ గ్రంథముద్రణ సందర్భమున శ్రీ శాస్త్రిగారి శిష్యులు శ్రీ తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్యగారు మాకు మిక్కిలి సహాయపడిరి. వారికి మా కృతజ్ఞత!

అలంతికాలములో నసిగా సర్వాంగసుందరముగా అచ్చొత్తించి యీ గ్రంథమును శ్రీవారి ప్రథమవర్థంతి నాఁటికి మా కందఁజేసిన 'వెల్దను ప్రెస్సు' వారి నభినందించుచున్నారము.

మదరాసు
ఖర
శ్రావణ బహుళ విదియ

కంభంపాటి సత్యనారాయణ

[ఈ గ్రంథము ప్రథమ ముద్రణమునకగు వ్యయమును తామే భరించి అమూల్యముగా ప్రకటించి ప్రతుల నుచితముగా పంచి పెట్టెడు అవకాశము కలిగించిన ఉదారులు, శ్రీ ప్రభాకరుల శిష్యులలో ప్రముఖులు కీ.శే. కంభంపాటి సత్యనారాయణగారు. వారి ఔదార్యమును మేమిట శ్రద్ధతో సంభావించుచున్నాము. సం॥]

శ్రద్ధాంజలి

"Greater love hath no man than this,

that a man lay down his life for his friends."

St. John XV, 12.

"మిత్రులకై తనప్రాణ మర్పించుటకన్న నుత్కృష్ట ప్రేమను మానవుఁ డెఱుఁగడు" అన్న జీసను మహోదార ప్రవచనమునకు పరమలక్ష్యభూతమైనది శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రి గారి పుణ్యజీవితము. వారు అందఱను మిత్రులుగనే భావించెడివారు. ఆధివ్యాధులచే దారి తెన్నులు తెలియక, నిస్పృహులైనవా రాయనకు పరమమిత్రులు. అట్టివారి దుఃఖములోను బాధలోను దూరి, వారే తాముగ భావించి, వారి యాపన్నివారణకై యహోరాత్రములు పరితపించి, ఆ యనుతాపలబ్ధ మగు ఆత్మశక్తిచే బాధానివారణ చేసెడివారు శ్రీ శాస్త్రిగారు. అట్లు వారిని గట్టెక్కించిన పిమ్మటగూడ వారి యోగక్షేమముల నరయుచు ఆపదలో నాదుకొనెడివారు— "సమర్థ మాపత్సఖి" మను స్తుతి వాక్యములకు వీరెంతయు తగియుందురు.

"ఆపద గడవం బెట్టఁగ
నోపి శుభం బయినదాని నొడగూర్పఁగ మా
కీ పుట్టువునకుఁ బాండు
క్ష్మాపాలుఁడు నిన్నుఁ జూపి చనియె మహాత్మా!"

యని శ్రీకృష్ణుని గూర్చిన యుధిష్ఠిర సంబోధనము కలదు. శ్రీ శాస్త్రిగారిచే పరిరక్షితులైన పెక్కురిట్లే వారిని స్మరింతు రనుట కేవలము స్వభావోక్తి ! వారి కరుణా ప్రసారముచే నుజ్జీవితులైనవారిలో నేనొకఁడను. ఆ కృతజ్ఞతను పురస్కరించుకొని ఈశ్రద్ధాంజలి నర్పింప సాహసించితిని.

వ్యాధులను తపస్సుచే నివారించు టెట్లు ? మరియు, ఒకరి వ్యాధి నింకొకరుపసమింప జేయు టెట్లు అని పలువురు ప్రశ్నింతురు. ఇది న్యాయ్యమే. అట్టి యనుభవము పడయు వరకు నాకు నట్లే యుండెడిది. స్వయముగ నాకు దెలిసిన కొన్ని విశేషముల నుదాహరించి, సహృదయుల సందేహములను దీర్ప యత్నింతును. ఈ రూపమున నాకు శ్రీ శాస్త్రిగారి సత్వమధుర స్వభావ సంస్మరణావకాశమును, ఈ గ్రంథ రచనలో శ్రీ వారుద్దేశించిన ప్రయోజనము కొంతవఱకును చేకూరును.

శ్రీ శాస్త్రిగారీ 'ప్రజ్ఞాప్రభాకర' రచనకు దొడగి నప్పటికె భృక్తరహిత తారక రాజయోగ మార్గమున ముప్పదేండ్లు సాధన మొనర్చి యుండిరి. ఈ సుదీర్ఘకాలమున నెన్నియో మహనీయానుభవములను వారు గడించిరి. తమ యనుభవములను, తమతోపాటు యోగదీక్ష బడసినవారి యనుభూతులను, తమ వలన నుపకృతి బడసినవారి కథలను, వారు వేర్వేరు సంపుటములుగ బ్రకటింప నెంచిరి. వారు సంకల్పించిన బృహద్గ్రంథమే రూపొందినచో నది తెలుఁగు వచన రచనలోని మెఱుఁగులను చూపునదియేగాక, యోగాధ్యాత్మసాధకులలోను, మన శ్శరీరతత్త్వవేత్తలలోను, రోగచికిత్సకులలోను సంచలనముగల్గింపఁజాలినదిగ నుండెడిది.

కాని వారా గ్రంథరచన కుపక్రమించి యిపుడు ప్రకటింపఁ బడిన భాగమును పూర్తి చేయునప్పటికి శ్రీ తిరుపతి దేవస్థానమువారొక మ్యూజియమును నిర్మించుభారమును వారిపై నిడిరి. దానికై వారు ఆహార నిద్రా సౌకర్యములు మాని, పులులు చెరలాడు కడప యడవుల కడ మొదలిడి కన్యాకుమారి

గెరిల్లాల కాటపట్టు లగు కృష్ణాజిల్లా ముక్త్యాల, నైజామురాష్ట్రపు నల్లగొండ గుట్టలవఱకును గాలించి కన్నుల పండువును గూర్చు సుందర జిన బుద్ధ హిందూ విగ్రహములను బెక్కింటిని తిరుపతి చేర్చిరి.

ఈ విగ్రహములవలన మనకు పూర్వ మాంధ్రదేశములో సమతాధర్మ ప్రతిపాదకములు, అహింసా ప్రబోధకములు నైన జైన బౌద్ధములు ప్రబలె ననియు, తదనుయాయుల కళారాధనాఫలితముగ పెక్కు మనోహర విహార విగ్రహాదులు వెలసెననియు, కాలక్రమమున ప్రజలకు వర్ణాశ్రమాచారముల పైనను, వైదిక యజ్ఞ యాగాదుల పైనను చూపు ద్రిమ్మగ్గెననియు, అపుడు వారు పూర్వ శిల్ప నిర్మాణములను చేజేతుల రూపుమాపిరనియు, తమ నూతనావేశమునకు లొంగనివారిని చిత్రవధ సల్పిరనియు తెలియనగును. నాటి దౌర్జన్య హింసా కాండకును, తరువాతి శకములలోని మహమ్మదీయుల విధ్వంసక చర్యలకును, నేటి రజాకారు కమ్యూనిస్టు దుండగములకును భేదము కన్పట్టదు. మానవతలోని పశుత్వ మవిచ్ఛిన్నముగ నాటి నుండి నేటివరకు సాగుచునే యున్నది! తనకు మంచిదని తోచినదాని నితరులచే నంగీకరింపజేయుటకు మానవుడొనర్చు సాధనలో హింసాకాండను వర్జింపనేరడా ?

ఈ శిలా లోహ విగ్రహములే గాక శ్రీ శాస్త్రిగారు కాళహస్తి సంస్థాన పురావస్తు భాండారమంతయు శోధించి తత్సంస్థానాధీశ్వరుల యుదారానుమతితో ఎన్నో అముద్రిత గ్రంథములు, చిత్రములు, పూర్వపు వీరులు ధరించిన కవచ ఖడ్గాదులు సేకరించిరి. ఆంధ్రప్రభ సంపాదకులగు శ్రీనార్ల వారి సహాయమున బందరునుండి శ్రీ కోట సుబ్బారావుగారలు బహుకాలము శ్రమించి సేకరించి ప్రాణతుల్యముగ భద్రపరచుకొన్న అమూల్య చిత్ర ప్రతిమాదుల మ్యూజియమును తిరుపతికి తరలించిరి.

ఈ పని యంతయు నొకప్రక్క — మఱియొకవంక తిరుపతి దేవస్థాన ప్రాచ్యకళాపీఠ యాజమాన్యమున శ్రీ అన్నమాచార్య వర్ధంతి జరపుట, కీర్తనల

ప్రచురణ, పావులూరి గణితము, ఉత్తరహరివంశము, లక్షణోద్ధారము, నన్నయకు పూర్వపు ఆంధ్రభాష ఇత్యాదుల పరిష్కరించుట, వ్యాఖ్యానించుట, సమకూర్చుట, పరిశోధించుట జరపుచు, నన్నిచోడుని కుమారసంభవమునకు వ్యాఖ్యానము రచించుట గూడ ప్రారంభించి యీ కార్యముల నన్నిటిని నేక కాలమున సవ్యసాచివలె శ్రీ శాస్త్రిగారు నిర్వహించిరి.

మ్యూజియము వస్తుసేకరణలో పెక్కు చిక్కులుండెడివి. దారి డొంక లేని యొక కుగ్రామములో నొక చారిత్రాత్మక సుందర శిలా విగ్రహము కలదనియు, దానికై యెవరో బొంబాయి నుండి ధనవంతులు వచ్చిరనియు, ఆలస్యమైనచో తెలుగునాడు దాటిపోవు ననియు తెలిసెడిది! సరి! అంతటితో శరీరశ్రమను లెక్క సేయక ఏదో రీతి నటకు చేరెడివారు శ్రీ శాస్త్రిగారు. ఆ విగ్రహమే పుంతలోనో పడియుండెడిది. పసులకాపరులు కత్తి నూరుకొనుటకో, బాటసారులు కాలి బాడి వదల్చుకొనుటకో అది ఉపయోగపడుచుండెడిది త్రవ్వితీయుటకు తోడుదొరకరు. వెలికితీసి దాని ప్రాముఖ్యమును దెలిపిన పిమ్మట ఊరివారు ఆ విగ్రహము నుంచుకొని మేమే ఆరాధించుకొందుమని యడ్డగింతురు. వారిని సమాధానపఱచి ఆయా వస్తువులను తిరుపతి చేర్చుట యన లక్కయింటినుండి ఏకచక్రపురమునకు చేరు నంతటి కథ! ఈ పని నంతయు శ్రీ శాస్త్రిగారు తమ ప్రియాంతేవాసులను, అందును ఉదయగిరి శ్రీనివాసాచార్యులను సూతగట్టిగా గొని ఏ డెన్మిది నెలలలో బహు స్వల్ప వ్యయముతో నిర్వహించిరి వేరొకరైనచో మంది సిబ్బందులతో గూడియైన, ఎంత ధనమో వెచ్చించియైన, నిరువదేండ్లలోపుననైన ఈ పనిని సాధింప గల్గుదురా యని యెఱుక గలవార లచ్చెరువు జెందిరి.

ఈ సందర్భమున నొక విషయము స్ఫురణకు వచ్చుచున్నది. గుంటూరులో నొక నూత్న పరిచయునికడ శ్రీ శాస్త్రిగారు కొన్ని గంటల కాలము వ్యయించి ఒక చిన్న పాలరాతి ముక్కను తెచ్చిరి. దానిపై నేదో చెక్కడపు భాగము గలదు. ఆ రాత్రికే వారు తిరుపతి ప్రయాణము. సామానుల సర్దుగడలో దానిని మఱతురేమో యని పలుమారులు సరిచూచికొనిరి. గాజుకుప్పెలను భద్రము చేసినంత

జాగ్రత్తతో దానిని సర్దించిరి. మాకీ యాందోళన బోధపడలేదు. "ఇది యమూల్య శిల్పము. డూప్లికేటు అయినచో దీనికి పదివేల రొక్క మిచ్చును" అని శైలుకడఁ జెప్పిరి. ఈ చిన్న వస్తువు మాటయే యిటులుండ వారు సేకరించిన మ్యూజియ మునకు విలువ గట్టుట యసాధ్య మని తోచును.

ఇప్పుడీ శిల్పకళాఖండము లన్నియు తిరుపతి దేవస్థానపు మ్యూజియంతో మూఁగవోయి యున్నవి. వాని కాలనిర్ణయముఁ జేసి, వాని సాంఘిక రాజకీయ ప్రాధాన్యతను, కళాప్రాశస్త్యమును గుర్తించి, వానిని పలుకు బొమ్మలనుగా జేయు గురుతర బాధ్యత దేవస్థానము వారి యెడఁ గలదు.

ఇటు మ్యూజియముకై తిరుగులాటతోను, అటు అపూర్వగ్రంథసంస్కరణ ముద్రణముల యొత్తిడితోను నలిగులియై శ్రీ శాస్త్రిగారి యారోగ్యము కొంత చెడి నది. ఇంతలో గుంటూరు జిల్లా ఎద్దనపూడి యను గ్రామములో నొక బావిలో నేవో మహత్తరశిల్పములు గుప్తపఱుపఁ బడెననియు, వానిని సేకరింపవచ్చు ననియు, ఆసపెట్టి దుర్విధి శ్రీ శాస్త్రిగారి నటకుఁ గొంపోయెను. జడివాన, మోఁకాటి బంటి నల్ల రేగడి బాడి, జోడెద్దులబండి సైతము నడువ వీలులేదు. కాలుదీసి కాలు వేయ సాధ్యము గాదు. ఇట్టి మిత్తి యడకత్తెరలోఁ జిక్కికొని అఱువదేండ్ల వృద్ధు సుకుమార శరీరి, భారపుమానిసి యగు శ్రీ శాస్త్రిగారు తీవ్ర జ్వరముతో నింటికిఁ జేరుకొనిరి. అప్పటికే వారి యారోగ్యము పూర్తిగా చెడినది. దానిని లెక్కచేయక నిరంతరము మంచముమీఁద నుండియే చివఱివఱకు వారి మామూలు కార్యముల నిర్వహించుకొనుచుండిరి. వారు తమ యోగ మహాత్మ్యమున పలువురను మృత్యుదంష్ట్రలనుండి వెలికి లాగిరి. అట్టి వార మనేకులము వారి చుట్టు నుండియు తుదకు నా మహనీయుని దక్కించుకొన నేరమైతిమి. ఈ హతాద్వార్త విన్న మహాకవి శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు చకితులై "తుదకు నిన్నే జయించె మృత్యువు మహాత్మ" యని అప్రయత్నముగ వగచిరి. శ్రీ సత్యనారాయణగారు తమకు తెలియకయే, శ్రీ శాస్త్రిగారి ప్రేమపాత్రు లందరు ఆ నిముసమున

భావించినదే పల్కిరి. అస్సాము భూకంపములో హిమాలయ శృంగములు కొన్ని యదృశ్యమైన వన్న వార్తలతో పాటు, శ్రీ శాస్త్రిగారి నిర్యాణవార్తను మేము వార్తాపత్రికలలో జూచి వాపోయితిమి.

తుదకు వారెంతో మక్కువతో బృహద్గ్రంథముగా రచింపఁజూచిన ప్రజ్ఞా ప్రభాకర మీ రీతిన నసంపూర్ణముగా, దుఃఖపుపుక్కిలింతగా ప్రకటింపవలసి వచ్చినది. దీని ముద్రణకగు వ్యయమును శ్రీ శాస్త్రిగారి కిర్వదియేండ్లనుండి ప్రియశిష్యులైన చెన్నపురివాసి శ్రీ కంభంపాటి సత్యనారాయణ శ్రేష్ఠిగారు భరించి గురుదేవులయెడఁ గల భక్తి ప్రపత్తులను వెల్లడించుకొనిరి. వీరి వృత్తి వెన్నవ్యాపారము. హృదయ ప్రవృత్తియు నవనీతసమానమే! శ్రీ శాస్త్రిగారు చెన్నపురి విచ్చేసినపు డెల్ల అచటి ఆప్తులందరును వీరియింటనే సమావేశమై వీరి యాదరణకు పాత్ర మగుచుండెడివారు. నేటికిని వారి యాదరణకు మేము ఋణ పడియున్నాము.

2

శ్రీ శాస్త్రిగారితో నాకు ప్రథమపరిచయభాగ్యము 1939 మే నెలలో కల్గెను. అప్పటికి సుమారు పది నెలల నుండి నేను తీవ్రానారోగ్యముతో పీడింప బడుచుంటిని నా యనారోగ్యము తొలుత 106 డిగ్రీల మలేరియాతో నారంభ మైనది. కొన్ని ఇంజెక్షనులతో ఆ యమయాతన నుండి బైటపడితిని. అంతటితో నాగిన నెట్లుండెడిదో! ఆ వైద్యపద్ధతిలో క్వైనా వాడుదురనియు, అది శరీరము నకు మంచిది కాదనియు, హోమియోపతి వైద్యములో క్వైనా వాడరనియు, ఆ పద్ధతి శ్రేష్ఠ మనియు ఎట్లో తల కెక్కెను. దానితో మరి రెండు నెలలు గడచెను. లాభము లేదు. పిదప ఆయుర్వేదముపై చిత్తము ప్రసరించెను. ఎన్నో చేదు మందులు మ్రింగితిని. అందు కలకత్తావారి పంచతిక్త మని యొకటి గలదు. పేరుకు పంచతిక్తమే కాని నిజముగా నది ప్రపంచతిక్తము. భగవానికైన వలదీ

చేదులు! ఆ మీఁదట కేవలము నాటుమందులు వాడితిని. ఆ వైద్యుఁడు చురుకైన వాఁడే! నాటుమందులపై నాకుఁ గల యనాదరణను పోగొట్టుటకు కొన్ని తీయని మందుల నిచ్చి ఆహారవిషయములో కొంత స్వేచ్ఛ నిచ్చెడివాఁడు. కాని లాభము లేకపోయెను. తిరిగి అల్లోపతికి చేరితిని. అప్పటికి నా శరీరస్థితి చాల మార్పు చెందెను ఇరువది పౌనుల తూకము తగ్గినది. సాయంకాలమునకు 99.5⁰ జ్వరము వచ్చెడిది. మానసికముగా ఎట్టి నిబ్బరమును లేదు. నరముల జిగి తగ్గి స్వల్పావేశమునకే శరీరము తాళలేకుండెడిది. నిద్ర లేదు. ఏమి తిన్నను వంట బట్టదు. ఈ స్థితిలో అల్లోపతి వైద్యము కొలఁదిగా సాయ పడెను కాని వ్యాధి బోధపడదు. ఎచటనైన భయపడితినేమో యని వైద్యుఁ డనును.

ఈ స్థితిలో చెన్నపట్నములో లాఅ్రెంటిసు పరీక్షకు వెళ్ల వలసివచ్చెను. నేను రైలు దిగి ట్రాము బస్సులలో ఎక్కఁ గలనా యను సందేహముతో నుంటిని. తుద కెట్లో చెన్నపట్నము చేరి స్టేషనువద్దకు రావించుకొన్న మిత్రుని సాయముతో హోటలు చేరి పరీక్షలు ముగించుకొంటిని. తరువాత పేరుగన్న ఒక డాక్టరుగారిని చూచితిని. ఆయన కొక నర్సింగుహోము కలదు. రోజు కైదురూప్యముల నిచ్చి పది రోజు లందున్ననే గాని రోగనిదానము తెలియ దనిరి. నే నందు చేరెడి దినము స్థిరపఱచుకొని హోటలుకు వచ్చితిని.

గుంటూరు నుండి బయలు దేరునపుడే శ్రీ శాస్త్రిగారి యోగమాహాత్మ్యమును గూర్చి ట్రీటుమెంటును గూర్చి శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారివలన తెలిసి కొంటిని. ఎందుకైన మంచిదని శ్రీ శాస్త్రిగారికి వారికడ నొక పరిచయ లేఖను తీసికొంటిని. ఆ లేఖ తీసికొని త్రోవలో నాలుగు కమలాఫలములను కొని ప్రొద్దుటనే తిరువలిక్కేణి వెంకటరంగం పిళ్ళె వీధిలోని నాల్గవ నెంబరు ఇంటి కేగితిని. తలుపు తట్టి లోని కేగుదునుగదా ఆశ్చర్యముపై నాశ్చర్యము!

శ్రీ శాస్త్రిగారి రచనలను చదివినపుడు వారి యాకార, వేష, భాషాచారములను గూర్చి నాకు తెలియకయే మనసులో నొక రూప మేర్పడెను. వారు సన్నము

గాక లావుగాక బంగారువన్నె గల స్ఫురద్రూపి యగు ఆచారపరాయణుఁడని నా భావన! లావుగా, చామనచాయ మెఱుపు మేనితో నున్న వారిని పోల్చుకోలేక పోతిని. "ఏం! నాయనా! ఎవరు నీవు!" అని వారు స్నిగ్ధ గంభీరమగు స్వరముతో నన్ను పలుకరించిరి.

నా యూహలో ఆ కంఠధ్వని యట్లుండు ననుకొన లేదు. నేను తేరుకొని వారికి నమస్కరించి "మాది గుంటూరు...." అని చెప్పునంతలో శ్రీ లక్ష్మీ నారాయణగారు లోనుండి వచ్చి నన్ను పరిచయము గావించిరి. వారి నచట కలియుదునని నే నెఱుఁగను. ఏదో పనియుండి చెన్నపట్టణము వచ్చి ఆ క్రిందటి రాత్రియే వా రిటకుఁ జేరిరట!

శ్రీ శాస్త్రిగారు నేను వారింటికి చేరుసరికి దంతధావన చేయుచుండిరి. అప్పటి కేడుగంటలు దాటియుండును. ఆసరికి వారు స్నానజపాదులను ముగించి యుందురని తలచిన నా కిది క్రొత్తగా నుండెను. వారితో పరిచయము పెరిగిన పిమ్మట తెలిసికొంటిని. సాయంకాలమందు యోగచికిత్సకై వారికడ కేతెంచు నార్తులతో వారికి పెందలకడ తెమలదు. అందఱు వెళ్ళినపిమ్మట గూడ చాలా ప్రొద్దు పోవువఱకు వారి వారి రోగ కారణాదుల నాత్మోద్బోధమున తెలిసికొనుటతో నిదుర యుండదు. ఒకప్పుడొక నిదురపోయి లేచి తెల్లవారులాచింతతోనే కాలము గడపుదురు. ఇందుచే ప్రొద్దెక్కి లేచుట జరిగెడిది. వేకువనే ఆచార పరాయణుల వలె వేషము సవరించుట కెక్కడ! అన్ని ఆచారములను వారు జీవ ~~కారుణ్య~~ యజ్ఞాగ్నిలో వ్రేల్చిరి.

దంతధావన చేసీ చేయుటతో నేఁ దెచ్చిన కమలా ఫలములను రుచి జూచి, "బాగున్నవి! కాని డొల్ల జాస్తి, రసము తక్కువ" యనిరి. ప్రతి వస్తువును పరిశీలించి నాణ్యము తేల్చుట వారికొక పరిపాటి.

ఆపిమ్మట నాకు యోగచికిత్స నిచ్చుటకు వారు సమ్మతించిరి. కాని ముందు నా భోజనవసతి యెట్లని యడిగిరి. హోటలులో నుందు ననఁగానే వారి

కత్తృప్తి కలిగెను. హోటలులో ఆహారము సరిగా నుండదని బెంగ. మామూలు సాంబారు మెతుకులు గాక మంచి నేయి కూరలు, పాలు, పండ్లు తీసికొనవలె ననిరి. "ఈ యహారముతో నీ జబ్బు కుదురుననుకొనవద్దు. కుదుర్చునది సర్వకర్త యగు నీశ్వరుడే! నీ శరీర పుష్టికి ఈ తిండి కావలయును" అని చెప్పిరి. నర్సింగుహోము సంగతి చెప్పగా అందు చేరవల దనిరి. వారి మాట జాడను బట్టి నా యనారోగ్యము చక్కబడు నని వారి తలంపుగా నేను గ్రహించి సంతసించితిని.

నా కంఠస్వరము బలహీనముగా నున్నదని వారనిరి. ఆ మాట నాకు క్రొత్తగా తోచెను. కాని పూర్వారోగ్యము బడసినపిమ్మట పోల్చి చూచికొనగా వారి మాట సత్యమని తెలిసికొంటిని. ఇది యెందులకు వ్రాసితి ననగా శ్రీ శాస్త్రి గారు యోగచికిత్సకు వచ్చువారిని మొదటి చూపులోనే నిశితముగా పరీక్షింతురని చెప్పుటకే! వచ్చెడివారి ఆకారము, ముఖవైఖరి, మాటతీరు, కంఠస్వరము, అంగ విన్యాసము, వారు తెచ్చెడి కానుకలు మొదలగువానినిబట్టి వారివారి స్వభావములను, అనారోగ్యము తీరును శ్రీ శాస్త్రిగారు గ్రహింతురు. వారి యూహ తప్పగుట నే నెన్నడు చూడలేదు. ట్రీట్మెంటులలోనే గాక ఈ కుశలతను వారు నిత్య జీవితములో నొక వినోదముగా నవలంబించెడివారు. దస్తూరిని బట్టి స్వభావమును తెలిసికొనుట, జాబులపై పోస్టుమార్కులను చూడకుండ చిరునామా వ్రాసిన తీరునుబట్టి ఆ కవరు ఎచటినుండి వచ్చినదో చెప్పుట, ఒకప్పుడా జాబు చదువకయే అందలి విషయమును చెప్పుట మొదలగు చిన్ని చిన్ని వినోదవిమర్శ లతో వారి చుట్టు నొక చల్లని ఆశ్చర్యకరమైన వాతావరణము కల్పించెడివారు.

ఆ తొలిపూట ట్రీట్మెంటులో నా శరీర మంతట ఒక శక్తి ప్రవహించి నట్లుండెను. చెమట యోడికలు గట్టెను హోటలుకు పోయి చక్కగా భోజనము చేయుమనిరి. సాయంత్రమువరకు కాల మెట్లు గడపెదవని యడిగిరి. క్రొత్తచోట నేమి చేయుటకు తోచక విసుగు చెందునని వారి యూందోళన! ట్రీట్మెంటుకు

వచ్చినవారి శారీరక, మానసిక సౌకర్యములను గూర్చి అంత శ్రద్ధగా విచారించెడి వారు శ్రీ శాస్త్రిగారు! చికిత్సాకాలములో చీకాకులు లేకుండ ఆనందముగ నుండ వలెననే వారి తలంపు, "ఏదో పుస్తకములతో కాలక్షేపము చేయుదు'' నని నే నంటిని. శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ గారు "ఈయన మంచి చదువరి. అందుచే ఉబుసు పోక కేమి చిక్కులేదు" అని చెప్పిరి. దానికి శ్రీ శాస్త్రిగారు "పుస్తకాలన్నీ కట్టిపెట్టు. భోంచేసి కమ్మగా నిద్రపో'' యనిరి. శ్రీ శాస్త్రిగారు బహుగ్రంథ పరిశోధకులు. కాని పుస్తక పాండిత్యముపై వారి కభిమానము లేదు. మన మనశ్శరీరములే సర్వరహస్యములను వెల్వరించు పుస్తకములు. వానిని పఠించు తీరు అలవర్చుకొనుట మేలు అని వారి అభిప్రాయము. సాహిత్యమును గూర్చిన వారి యూహలను తరువాత స్పృశించెదను.

సాయంత్రము తిరిగి నేను వచ్చినపుడు నా యాకలిని గూర్చి, భోజన పదార్థములను గూర్చి, నిద్రనుగూర్చి, వచ్చునపుడు తీసుకొన్న పాలు, పండ్లను గూర్చి, శరీర స్థితిని గూర్చియు వివరము లడిగి తెలిసికొనిరి. నేను వారు చెప్పి నట్లే నడచుకొనుటయు, నిద్రాహారము లమరుటయు గుర్తించి బండి త్రోవను నడచుచున్నదని వారు తృప్తి చెందిరి.

వారికడకు వచ్చు ప్రతివారిని ఈరీతిగనే యే పూట కాపూట ప్రశ్నించి ధ్యానములో నేమి జరిగినదియు, ఇంటివద్ద నెట్లున్నదియు తెలిసికొని ఉత్సాహ పఱచుచు ఎవరికైన బాధ తగ్గనిచో కారణ మన్వేషించుచు, దోషములను దిద్దుచు, ఆ దిద్దుగడతో నారోగ్యము చక్కబడుట గమనించుచు, అనవరతపరహిత కాంక్షతో కాలము గడపెడి వారు శ్రీ శాస్త్రిగారు.

ఆ పట్టున నే నచట నలుబది దినము లుంటిని. ఆ కాలమున ట్రీట్మెంటుకు సంబంధించిన వింత లనేకము జరిగెను. వాని నన్నింటి నిట వ్రాయ వలనుగాదు. నాకు సంబంధించిన వొకటి రెండు చెప్పి విడిచెదను.

శ్రీ శాస్త్రిగారి వద్దకు చేరునప్పటికి నాకు ఏమి తిన్నను వంటఁ బట్టెడిది గాదు నిద్ర సరిలేదు. కాని వలసినంత యాహారమును నిర్భయముగ తీసికొమ్మని రనియు, పవలు సైతము నిద్ర పొమ్మని రనియు వ్రాసితిని. నే నా మాటల నక్షరశః పాటించితిని గాని అందుచే నెట్టి యసౌకర్యము కలుగ లేదు. కొన్నాళ్ళయిన పిమ్మట ఒక ఉదయము "ఈ పూట ఏమి తీసికొంటి" వని శ్రీ శాస్త్రిగారడిగిరి. రెండిడ్డెనలు తీసికొంటినని చెప్పితిని. వెంటనే, "అన్యాయ మన్యాయము! ఏడింటికి రెండిడ్డెనలు, పదకొండుకు భోజనమా?' అని శ్రీ శాస్త్రిగా రనిరి. ఎక్కువ తింటిని గాబోలునని నేను నివ్వెరపోయితిని. "నీ ఒడ్డు పొడుగులకు రెండిడ్డెన లేమూల? నాలుగు న్యాయము'' అనిరి. మరునాఁడు తిరిగి యడిగిరి. "నాలుగు తీసికొంటి" నంటిని. ''అపైన'' అని యడిగిరి. ''మామూలు పద్ధతి నొక యర కప్పు కాఫీ తీసికొంటి" నంటిని. ''ఇది కేవల మక్రమము. జోడిడ్డెనల కొక యర కప్పు. రెండు జోళ్ళకు నిండుకప్పు'' అనిరి. మరునాఁ డట్లు చేసితిని. "ఇడ్డెనలు మాత్రమేనా? ఈ శాస్త్రము నీకు తెలియదు. విను! మొదట రెండిడ్డెనలు, వాని పై కొంచెము కాఫీ. ఆమీద నుప్పుమావ్, దాని కాచ్ఛాదన దోసె. ఆ కప్పు మీఁద ఒక కప్పు కాఫీ పోయవలె'' నని కడుపు చెక్క లగునట్లు నవ్వించిరి. ఆ యూపుతో పూట కెన్మిది ఇడ్డెనలు, భోజనమున నరవీశెడు కూరలు, రెండు కప్పుల పెరుగు; మధ్యాహ్నము నిద్రలేచి అరడజను పేవాజప్పళము పండ్లు, కిస్మిస్, అంజూరా, ఆపిల్ ఫలములు; సాయంత్రము నాల్గు బోండాలు, కాఫీ; రాత్రిభోజనములో మామిడిపండ్లు- ఇంతవఱకు వచ్చితిని. ఈ రాకాసితిండి నేఁడు నేనే నమ్మఁజాల నట్లున్నది. లేకున్న నిరువది రోజులలో నిరువది పౌనుల తూకము పెరిగి యుండ ననుకొందును!

ఒకరోజున అన్నామలై విశ్వవిద్యాలయములో గణిత శాస్త్రాధ్యాపకులుగా నున్న ప్రొఫెసర్ నరసింగరావుగారు వచ్చిరి. వారుగూడ యోగమిత్రమండలి లోనివారే. శ్రీ శాస్త్రిగారి ఇంటచే బస. ప్రసంగవశమున నా కథయంతయు శ్రీ శాస్త్రిగారు చెప్పిరి. వా రాశ్చర్యముతో వినిరి. ఈ మాటలు జరుగుచున్నంత

కాలము నాలో గుబగుబ మని యేదో సంచలనము జరిగెను. ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములు దీర్ఘములాయెను. వెన్నెముక నిట్టనిలువున బుసగొట్టు త్రాచుపవలె నిలిచెను. రెండు భుజములు వెనుక కొత్తుకొని రొమ్ము విప్పారెను. శ్వాసను కొలుచు పద్ధతి నాకు తెలియదుగాని, కొలిచినచో నది రెండు బారలైన నుండునేమో! మా మువ్వురకు నాశ్చర్యము కలిగెను. "ఎట్టి శరీర వ్యాయామము లేకయే ఇంతటి శ్వాస యెట్లు కలిగినది? చూచితిరా! ఇదంతయు మాష్టరుగారి దివ్యానుగ్రహము!" అని శ్రీ శాస్త్రిగారనిరి. మాష్టరుగా రన వారి గురుదేవులు. శ్రీ శాస్త్రిగారు తమవలన బాగయిన వారందరితోను తాము నిమిత్తమాత్రుడనియు, మాష్టరుగారి యనుగ్రహమే సర్వనిర్వాహక మనియు చెప్పెడివారు.

నే నచట నున్న దినములలో ననేకులు ట్రీట్మెంటుకు వచ్చెడివారు. వారిలో రిక్షాలాగువారు, కస వూడ్చుకొనువారు, ఆఫీసు గుమాస్తాలు, ఆఫీసర్లు, ఉపాధ్యాయులు, యూనివర్సిటీ ప్రొఫెసర్లు, డాక్టర్లు, ఇంజనీయర్లు, లాయర్లు, సనాతనులు, శాయిబాబా మతప్రవర్తకులు, కమ్యూనిస్టులు, విద్యార్థులు, కాంగ్రెసు నాయకులు మొదలగు పలుతెఱగుల వారుండెడివారు. తేలుకాటు, ఒడలు కాల్పు, గాలిసోకు, టైఫాయిడు, పరిణామశూల (*Gastric ulcer*) పైత్య కోశమున రాళ్లు (*Gall-stones*), నంజు, జలోదరము మొదలగు అన్ని బాధలను శ్రీ శాస్త్రిగారు యోగ ట్రీట్మెంటుతోనే చక్క జేసెడివారు.

వీరిలో మిక్కిలి దయనీయుఁ డగు నొక బాలునిగూర్చి వ్రాసెదను. ఆ బాలుని తండ్రి రిక్షాలాగువాఁడు. నాలుగు రోజుల క్రిందట ఆ బాలుఁడు కాలు జారి పడెను. అప్పటి నుండియు వానికి స్మృతి కలదు గాని నోట మాట లేదు. కనుపాప లొకప్రక్కకు తిరిగి వెర్రిగా చూచును. మూతి వంకరపోయి యున్నది. మెడ ఒక ప్రక్కకు వాలెను. కాలు సేతులు ముడుచుకొని పోయి స్వాధీనమున లేవు. వానిని చేతులపై మోసికొనివచ్చిరి. ఆ బాలుఁడు ముద్దగట్టిన బాధవలె నుండును. వానిని చూచుటతోడనే దెబ్బతిన్న లేగ దూడను జూచి యడలు గోమాతవలె క్షోభించిపోయిరి శ్రీ శాస్త్రిగారు. ఇటు

బాలునియవస్థ, అటు శాస్త్రిగారి యవస్థ చూడలేక పోయితిమి. ఆ బాలునికి లోని కాహార మేమియు ఇవ్వలేదని తెలిసికొని వాని తల్లిదండ్రులపైనను, వారి దరిద్రము పైనను కటకటపడి ఇంటిలోనుండి ఒక కప్పు కాఫీ తెప్పించి స్వయముగా చిన్ని చెమ్చాతో వానినోటఁ బోసిరి. ఆ పిమ్మట వాని యారోగ్యమునకై ధ్యానము చేసిరి. ఈసరికి ఆ బాలుఁడు ప్రక్కయానుడుతో ఒక విధముగ కూర్చుండ గలిగెను. అంతట శ్రీ శాస్త్రిగారు వాని శరీర మంతయు నిమిరి సర్దిరి. వాడు సరిగా కూర్చుండ గలిగెను. చుట్టునున్నవారి మొగములు వికసించెను. ఇక వానిని నిలుచుండఁ జేసి నడిపింపవలెను. వానిని లెమ్మని చెప్పిరి. కాని వాఁడు తడువుకొనునే గాని లేవలేఁడు. డ్రిల్లు చేయువారి నాజ్ఞాపించు సార్జంటువలె నధికార గర్జనతో లెమ్మని తిరుగ ఆజ్ఞాపించిరి. అంతట వాఁడు లేచెను. అప్పుడు శ్రీ శాస్త్రిగారి తీరు చూచి తీరవలెను! ఒక్కప్రక్క యానందము! మరొకప్రక్క యాందోళనము! వాడు నడచిననే గాని వారికి తృప్తి లేదు. వాకిలివఱకు రెండు మార్లు వాడు నెమ్మదిగా నడచెను. తరువాత వాని నింటికి గొంపొమ్మనిరి. వెనుకటి వలెనే తండ్రివాని నెత్తుకొనఁ బోయెను. శ్రీ శాస్త్రిగారు వలదని వానిని నడిచియే ఇంటికి పొమ్మనిరి. మే మందర మాశ్చర్యముతో చూచుచుండగా వాడు నడచి యింటికి చేరెను

ఈ రీతిగా వ్రాయ మొదలిడినచో ఆ నలువది నాళ్లలోని ముచ్చటలే ఒక గ్రంథమగును. తరువాత నాల్గు సంవత్సరములకు నేను తిరుపతిలో శ్రీ శాస్త్రిగారి పునర్దర్శనము చేసినపు డచటి సంరంభ మింతటికంటె మిక్కిలి హెచ్చుగా నుండెను. తిరుపతిలో ట్రీట్మెంట్ల పద్ధతి కొనసాగినతీరు చూడఁగా మానవకోటికి అమృతత్వసిద్ధి యబ్బనున్నది గాబోలు ననిపించెడిది. తిరుపతిలో నున్నపుడు జబ్బులను 'పో' యన్న పోవునట్లు తోచెడిది. కాని మదరాసులో చూడనిదుర్ఘట నలు కూడ తిరుపతిలో జరుగక పోలేదు. డాక్టరు లాస వదులుకొన్న చివరి ఘట్టములలో కొందఱ అచ్చటికి చేరినవారు కలరు. అట్టి వారిని మాత్రము మృత్యువునకే వదలవలెనని శ్రీ శాస్త్రిగారు సాహసించి ట్రీటు చేసెడివారు.

వారిలో కొందఱు సురక్షితులై నేఁటికిని సుఖజీవనము నెఱపుచున్నవారు కలరు. కాని కొన్నింట ట్రీట్మెంటు వలన నుపయోగము కన్పించుచునే ఆయుష్షు తీఱెడివి. నూటికి నూరుగురను సాధ్యాసాధ్యదశలయం దన్నింటను రక్షించుటే జరిగినచో నిక సాధన పూర్తి యయినట్లే కదా! అట్టి శుభముహూర్త మిప్పటికి రాలేదు. ఎప్పటికి వచ్చునో!

ఆధ్యాత్మికశక్తి వలన శారీరకరుగ్మతలు మాన్పనగు నని పలువురు విశ్వసింపరు. నమ్మకుండుటయే న్యాయ్యము. బలవత్తర ప్రమాణము లున్ననే గాని విశ్వసింప వీలుగాని క్రొత్త విషయ మిది! తొలుత టెలిఫోను పద్ధతిని ప్రదర్శించి నపుడు అచట నున్న ఒక గొప్ప రాజకీయవేత్త దాని నొక గారడీ యని నిరసించె నట! తాను మాటాడుచు, ఆ కంఠ ధ్వని మఱొకరినుండి వచ్చుచున్నట్లు చేయు కళ (*Ventriloquism*) అనె నట పాశ్చాత్య భౌతిక శాస్త్ర పరిశోధకులు. క్రొంగ్రొత్త విషయములను కనిపెట్టినపుడు పలుమారులు వారి నప్పటి పండిత ప్రపంచము నిరసించుటయో, హింసించుటయో జరిగెడిది. గెలిలియో నుండి జగదీశబోసు వఱకు శాస్త్రపరిశోధనా చరిత్రలో నిట్టి సన్నివేశములు పెక్కు గలవు. కాని అభూతజ్ఞాతము లగు విషయములను సునిశితముగను, పలుమారు లును సంశోధింపకయే యొప్పుకొనుట వలన గూడ ఒప్పమి గలదు. ప్రత్యేకించి ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచమునకును, భౌతిక ప్రపంచమునకును నిచ్చెనలు వేయుపని చాలా ప్రమాదభూయిష్ఠ మైనది. మార్గమా క్రొత్తది. దారి చూపువారా లేరు. ఈ దారి ఎటకు గొంపోవునో తెలియదు. మన యాయుష్కాలములో గమ్యస్థానమును చేరగలమో లేదో తెలియదు. అందుచే నీ రంగములోని యన్వేషకునకు

"అసతో మా సద్గమయ
తమసో మా జ్యోతి ర్గమయ
మృత్యో ర్మామృతం గమయ" బృహ. ఉ. 1.3.28.

అను నిత్యపథికుని ప్రార్థన మొక్కటే తోడు.

క్రీస్తు ప్రభువుగూడ ఆత్మశక్తిచే అనేకులను నిరామయుల నొనర్చెనని వింటుము. క్రైస్తవులలో నిట్టి నమ్మకమును, అనుభవములును నేటికినిగలవు. సెంటు బెర్నాడొటే గీతము (*The song of St Bernadotte*) అను నవల లోని వాస్తవిక కథయంతయు నిట్టిదే. ఫ్రాన్సులోని ***LOURDES*** అను పట్టణము లోని మఠమువద్ద నిత్యము అనేక దేశముల నుండి రోగులు వచ్చి ప్రార్థనలో పాల్గొని నిరోగు లగుదురట ! అచట ప్రవేశము బడయునపుడే రోగిని ఒక డాక్టర్ల సంఘము పరిశీలించి రోగవివరములను వ్రాసి యుంచు రట ! పిమ్మట వారు వెడలిపోవు నప్పటి శరీరస్థితిని పరిశీలించి అది ఎంత వరకు నిజమగు మార్పో కాదో నిర్ణయించి రికార్డు చేయుదు రట. జీవ వైద్య శాస్త్రములలో నగ్రశ్రేణికి జెంది నోబెల్ బహుమతి బడసిన అలెక్సిస్ కెరోల్ అను మహనీయుఁడు *MAN THE UNKNOWN* అను గ్రంథములో నిట్టి చికిత్సను గూర్చి ఇట్లు వ్రాసినాఁడు.

"...The most important cases of mira culous healing have been recorded by tha Medical Bureau of Lourdes. Our present conception of the influence of prayer upon pathological lesions is based upon the observation of patients who have been cured almost instantaneously of various affections. such as peritoneal tuberculosis, cold abscesses, asteitis, suppurating wounds, lupus, cancer, etc- The only condition indispensable to the occurence of the phenomena is prayer. But there is no need for the patient himself to pray, or even to have any religious faith. It is sufficient that some one around him be in a state of prayer. Such facts are of profound significance. They show the vality of certain relations, of still unknown nature between psychological and organic processes. They prove the objective importance of the spiritual activities, which hygienists, physicians, educators and sociologists have almost always neglected to study. They open to a man new world....,"

నేటి విజ్ఞాన పరిశోధనవలన పెక్కు ప్రకృతిరహస్యములు వెల్లడి యయినవి. పదమూఁడు, పదునాలుగు శతాబ్దములలో శాస్త్రపరిశోధనతీరును పరికించిన వా రెవరును నేఁటి విజ్ఞాన సముపార్జన సాధ్యమని యూహించియుండరు. నేఁటి విజ్ఞానపరిశోధన జీవ జడ పదార్థములను వేర్పఱచు కక్ష్యాంతరములోనికి జేరుచున్నట్లు తోచును. మరియొక యడుగు వైచినచో నది విరాట్టునే చేరునేమో! శాస్త్ర పరిశోధకులు వారి కవసర మయినపుడు పరిశోధనామార్గములను, పరికరములను మార్చుకొనుచునే యున్నారు. ఈ నూతనాన్వేషణకు వలయు మార్పులను జేసికొనుట వారి ప్రజ్ఞకు మించినది గాదు. కాన వేగిరపడి వేనిని త్రోసివేయవల దని మనవి!

3

శ్రీ శాస్త్రిగారి ప్రజ్ఞ బహుముఖముల ప్రసరించినది. వారి వ్యక్తిత్వమును క్రొత్తవారికి పరిచయపఱచ గోరెడు రచన కెంతయో నేర్పు గావలెను. మరియు గ్రంథమూ పెరుగును, అందుచే నేనిట కొన్ని కొన్ని పట్టులను స్పృశించి వదలెదను.

కల్పనాసాహిత్యమును గూర్చి వారి యభిప్రాయము విశిష్టమైనది. అట్టి గ్రంథములందు మనము చూచునది అసత్యమే! అసత్యపఠనలో కాలము వ్యయింప నేల? కవి ద్రష్టయైన గాని జీవితసమస్యల లోఁతు తెలియనేరఁడు. ద్రష్ట కాని వాని రచనలు కొలఁదిలోతున నూరెడిజలమువలె దుష్టములు—నిజమైన కవిత్వమునకు శబ్దార్థాలంకారముల యాడంబరముల పని లేదు. ద్రష్టయైనవాని రచనలందు వస్తుగౌరవమునుబట్టి అన్ని యలంకారములు నందు స్వతస్సిద్ధముగ నేర్పడును. ఇందులకు గాంధీజీ రచనలే సాక్షి. మానవ విజ్ఞాన కళ్యాణములను గూర్చు శాస్త్ర విషయగ్రంథములు పఠనీయములు.

మరియు నిత్యజీవితములోని యనేక యథార్థ సంఘటనలు కవితావస్తువుగ స్వీకరించి, కరుణరసప్రధానముగా నీతిప్రబోధకములుగా అలఁతి యలఁతి మాటల

కూర్పుతో సుందరముగ రచింపనగు నని వీరు తలఁచెడివారు. ఆ రీతిని వారు కడుపుతీపు, విశ్వాసము, కపోతకథ, మూన్నాళ్ళముచ్చట మొదలగు చిన్ని ఖండ కావ్యములను రచించిరి.

పూర్వసాహిత్యమున భవభూతి మహాకవి యుత్తర రామచరిత్ర వీరిని పులకింపఁ జేసెడిది. ఆ నాటకమునకు వీరు చెప్పెడు వ్యాఖ్య ప్రతిభాసమన్వితముగా నుండెడిది శాకుంతల మన్న వీరి కభిరుచి తక్కువ. తుమ్మెద నెపముగా దంభములాడుచు ప్రవేశించుదుష్యంతునిఁ జూచి వారు జుగుప్స పడెదరు. ఆ పాత్రకును నేఁటి రౌడీరసికునకు భేదము లేదని వారి యూహ. సాహిత్యమును గూర్చి వారికిఁ గల విశిష్టాభిప్రాయముల నన్నింటి నిట వ్రాయ ననువు గాదు ఆ పనికి నేను చాలినవాఁడను కాను. వారి ఆత్మజిజ్ఞాస సాహితీరంగమున నెట్లు ప్రతిబింబించెనో చూపుటకు మాత్ర మిది వ్రాసితిని. తుదకు సాహిత్య విమర్శ యందును, చరిత్రపరిశోధనమందును కల్గు ఈర్ష్యాద్వేషములను రోసి వారు వానిని వదలి తమ జీవితమును మానవసేవకే అంకితము జేసిరి. ఆ సందర్భమున వారు చెప్పిన పద్యములు—

"కవితాశిల్పము సల్పుఁగాఁ దొలుత వేడ్కల్ రేగె నాకున్, గృతుల్
చివురెత్తెన్, వెస మోము మొత్తె, నిఁక నాచేఁ జెల్ల వీ కల్ల బొ
ల్లి వినోదంబు, లవే జరామరణముల్ చీడల్ హతం బార్చి పు
ట్టువు చెట్టున్ సఫలీకరించుకొని యంటుల్ గట్టెదన్ మాలినై.

త్రికరణశుద్ధిగా భవదధీనుఁడనై యితరప్రవృత్తి వీ
డికొని పరార్థలాభ మొకటే గమనించుచు నుందు, నింక మా
యికము ధనాదికమ్ము గణియింపను, సత్యదయోపకార సా
ర్థక మగునాత్మచింతన పథంబునఁ దప్పి చరింప నీశ్వరా!"

శ్రీ శాస్త్రిగారు కల్పనాసాహిత్యమును నిరసింతు రనియు, సాహిత్యమున నైతము కరుణను, నీతిని ప్రధానముగా నెంతురనియు, సాహిత్యకృషియే వీడి

రోగులను ట్రీట్మెంట్ చేయుటతో కాలము గడపెదరనియు వ్రాసిన దానినిబట్టి వారి సాన్నిధ్యమున నుండుట యన శుష్క వేదాంతములతో నీరసజీవనమును గడపుట యని తలపోయరాదు. ఆయన నిజముగా సత్యాన్వేషి! కళారాధకులు! ఉత్సాహజీవి! వారి ప్రతి పనియందును ఈ గుణములు కన్పించుచుండెడివి. రకరకముల రంగుపెన్సిళ్ళు, కలములు, చేతికఱ్ఱలు, వింత వింత వస్తువులు సేకరించుటయందు వారికి ప్రీతి యెక్కువ. ఈ పెన్సిళ్ళను సేకరించుటే వారి వంతు గాని వాడుకొనుట యందఱివంతు! ఇట్లే ఫౌంటెన్ పెన్నులు. దేనితో వ్రాసిన దస్తూరి సొంపుగా నుండునో యని చూచెడి వారు. చుట్టునున్నవారు తమ తమ పెన్నులతో పోటీపడెడువారు. చిటికెనవ్రేలంతటి కొబ్బరికాయల నెచటి నుండియో తెప్పించి వానికి వెండి పొన్నులు, మూఁతలు చేయించి స్వయముగా మెఱుఁగు పెట్టి స్నేహితులకు బహూకరింతురు ఇట్టిది నాకొకటి ఇచ్చిరి. నేను నశ్యము వాడనుగదా యని సందేహించితిని. నశ్యమునకైనచో వారాపనిచేయరు. ఆకాయలో దూదిపెట్టి అందు మంచి యత్తరు గాని యూఁడికొలోఁగాని వేసి వాసన చూచుకొనవచ్చు నని వారు సలహానిచ్చిరి. ఇట్లే అనేకరకముల చేకఱ్ఱలను వారు స్వయముగా మెఱుగుపెట్టి స్నేహితుల కిచ్చెడివారు. తాటిచేవతో చేయబడి గుర్తింప రానివి, పామునలె ఏ డెనిమిది వంకరలు తిరిగినవి, పెద్ద పెద్ద వెండిపొన్నులతో మెఱయునవి యగు రకరకముల కఱ్ఱలు వారికడ నుండెడివి. ప్రార్థనా మందిర ములో కూర్చుండుటకు రకరకముల పొడల జింకల చర్మములు, పెద్ద పులి చర్మములు తెప్పించెడివారు వారికడకు తెలుఁగునాటి నాలుగు మూలలనుండి అన్ని వర్ణములవారును, అన్ని తరగతుల వారును వచ్చెడివారు. వీరందఱిని తమవచో చమత్కృతితో నలరించెడివారు. మరియు వారు వారు వాడిన క్రొత్త మాటలను గూర్చియు, వాని ఆనుపూర్విని గూర్చియు అప్పటికప్పుడే ఫైలాలజీని నిర్మించెడి వారు. దోసె అనగా రెండు చేతుల వెడల్పుగల దనియు దో= రెండు+ సెయ్ = చేతులు, అరసె యనగా అరచేతి వెడల్పు గలదనియు (అర + సెయ్) అనియు నా భక్ష్యములకు క్రొత్త రుచి కలుగునట్లు చెప్పెడివారు. ఇఁక పండ్లుకోయదగిన పరువములు, వాడఁదగిన రీతులు, కూరల రుచులు బహుపరిశీలనతో చెప్పెడివారు.

గుంటూరు, కృష్ణాలలోని గోగుపచ్చడిని గూర్చి 'కడుపుతీపు' అను చిన్న పద కావ్యములో వారు ఇట్లు వ్రాసిరి.

"పయరకూర వేచి పచ్చి మిరెపపండ్ల నుక్కళించి పోసి యూరనిచ్చి
కొంత గొంత పొగిపికొను గోఁగుఁబచ్చడి చవికి నింక నోరు చివికితీరు "

ఈ యోగసాధకులకు పుష్టికరమైన యాహారము అవసరము. ట్రీట్మెంటు చేయువారికి ఈ సౌకర్యము మిక్కిలి యవసరము. కాని మదరాసులోనున్న ఆరోజులలో శిస్త్రి శాస్త్రిగారికి ఏఁబదిరూకల వేతనము, పెద్ద కుటుంబము. ఆ పైన వచ్చిపోయెడివారు. సగము పైగా యింటి అద్దెకే ఖర్చు. ఇక బియ్యము, పప్పు, కూరలు, పాలు, నేయి, కిట్టెలు, బట్టలు, ఆహో! నిజముగా నివి యన్నియు శాస్త్రిగారి కుండెడివా? ట్రీట్మెంటుకు వచ్చిన వారివద్ద చిల్లిగవ్వ పుచ్చుకొనరు. ఎవరైన నాలుగుపండ్లు తెచ్చిరో వారి కనుమానము! ప్రతిఫలము పుచ్చుకొని ట్రీట్మెంటు చేయు మనుచున్నారని. తెల్లవారుసరికి, సాయంకాలమగుసరికి ట్రీట్మెంటు వేళకు దహదహమని యాకలి! యోగసాధనకన్న నాకు చూడగా వారి సంసారసాధనయే కష్టమనిపించినది. ఆ పేదఱికముగూడ వారిని భగవదభిముఖులనే గావించెడిది. ఇన్ని చిక్కులలోను వారు చలింపక "భారములన్నియు నీపైన వైచి నిర్భయుడనై యున్నానులే" అనియో, "తరముగాని ఎండవేళ కల్పతరు నీడ దొరకిన ట్లాయె ఈ వేళ!" అనియో గొంతెత్తి పిల్లవానివలె పాడుచుండఁగా మనము వేరొక ప్రపంచములో నున్నట్లు తోచెడిది. ఆపూటకు బియ్యము లేక, భగవంతుఁడేమి చేయునో చూతమని జరపిన కథలుకూడ కలవు. ఆ పూట కెవరో ఇంతకన్న భాగ్యశాలి నెల్లూరినుండి శేరున్నర బియ్యము మూట గట్టుకుని పదిగంటల ప్రొద్దెక్కునప్పటికి తెచ్చి యిచ్చెను. ఇతఁడాదినము రావలసినవాఁడుగాదు. వీరి యవసరము తెలిసినవాఁడునుగాదు. మరియొకనాఁడు భోజనమునకు పూర్వమే యని జ్ఞాపకము-ఏదో మాటాడుచు ఇపుడు అనాసపండు తినిన బాగుండును అనిరి శాస్త్రిగారు. ఇంతలో తలుపు తెరచుకొని రాజమండ్రి

నుండి ఒక మిత్రుడు అనాసపండ్ల బుట్టను తెచ్చెను. లేమిడిచే నలిగులి యగు చున్నను దాని నుండియే ఒక వింత తృప్తిని కల్పించుకొనెడివారు శ్రీ శాస్త్రిగారు. ఒక రాత్రి భోజనానంతరము విశ్రాంతిగా నిద్ర పోబోవుచు నిట్లనెరి. "ఏమయ్యా! నాకు గల పరితృప్తి జార్జి సార్వభౌమునకైన నుండదు. ఈ పూట ఇచటకు బాధ పడుచు వచ్చినవా రెందరో నవ్వుచు బోయిరి. నావలన ఈశ్వరుడిట్టి పుణ్యకార్యము లను చేయించుచున్నాడు గదా యను తృప్తితో నేను హాయిగా నిద్రింపఁగలను. మరియు మన కేపూటకు వలయువాని నాపూటకు చుక్కలు చుక్కలుగా అమృతము స్యందించినట్లు భగవంతుఁ డనుగ్రహించు చున్నాఁడు. అప్పటికప్పుడదే యాస్వాద్యమై హాయిని గొల్పుచున్నది. నిలువఁజేయవలె ననెడుపరితాపము గాని, నిలువచేసి దానిని సంరక్షించుకొనుటకు పడునవస్థలుగాని నాకు లేవు గదా!" ఈమాట విన్నవారికి ఎట్టి ఇక్కట్టులను, నాటంకములను, కష్టములను సైతము యోగి తనకు మేలు కలిగించు సాధనములుగ మార్చుకొనగలఁడను మహనీయ సత్యము స్ఫురించి తీరును!

4

శ్రీ శాస్త్రిగారు నెఱపు ట్రీట్మెంటు పద్ధతినిగూర్చి పాఠకు లీసరికి తెలియ గోరుచుందురు. ఉభయసంధ్యల యందును నొకచో నుపవిష్టులై శాస్త్రిగారు వారి గురుదేవులను స్మరించి, నమస్కరించి, కనులు మూసికొని కొంత తడవు అంతర్వీ క్షణములో నుందురు. వారిలో నేమి జరుగునో మనకు తెలియరాదు. రుగ్మతా పీడితులుగూడ ఆసమయములందు వారి సన్నిధిని చేరి కూర్చుండి, వారి వారి యనారోగ్యములు నయమగునట్లు అనుగ్రహింపుమని కరుణాసముద్రుఁడైన భగ వానుని వేడికొని, కనులు మూసికొని శరీరములో నేమి జరుగునో సాక్షిమాత్రముగ గమనింతురు. కొందఱికి వింత వింత సుందరతరదృశ్యములు కనుపడును. కొందరికి శరీరమున నొవ్వు గల భాగములం దేదియో కదలించినట్లును, సవరించి నట్లును తెలియనగును. కొందఱు చీకుచింతలు మఱచి హాయిగా నిద్ర జెందుదురు. ధ్యానానంతరము శరీర ముత్సాహముగను, బాధావిహీనముగను ఉండును. కొన్ని

పూట లిట్లు జరగినచో క్రమస్థిరారోగ్య మేర్పడును. ఎప్పటికప్పుడు ధ్యానసమయ మున జరగిన విశేషము లన్నియు రికార్డు చేయఁబడుచుండును.

ఒకప్పుడు ఒకరి యనారోగ్యకారణము మానసికము అయి యుండవచ్చును. అట్టియెడ నాకారణము నన్వేషించి యెరుకకుఁ దెచ్చుకొని దిద్దుకొన్న నేగాని ఆ యనారోగ్యము చక్కఁబడదు. శారీరకమైనను మానసికమైనను అనారోగ్య స్వరూప మంతయు చికిత్సకునికి అవగాహన కానిదే చక్కఁబడదు. ఇందును గూర్చిన అద్భుతమైన విశేషము లెన్నియో చికిత్సకై వచ్చినవారు రికార్డు చేసి నవే చాల గ్రంథము కలదు —

దగ్గర కూర్చున్న వారికే గాక శ్రీ శాస్త్రిగారు సుదూరమున నున్న వారికి గూడ చికిత్స జరపుటయు ఆశ్చర్యకరముగ వా రారోగ్యము పొందుటయు గలదు. ఒకప్పుడు ప్రమాద సమయమని తోచినపుడు, ఇతరోపాయము లన్నియు కట్టుబడినపుడు, శ్రీశాస్త్రిగారికి టెలిగ్రాము పంపుటయు, ఆ తంతి చేరీ చేరకమున్నే ఇచట సౌఖ్యము గలుగుటయు గలదు.

శ్రీ శాస్త్రిగారు వ్యక్తులకును, రుగ్మతలకును ట్రీట్మెంటు చేయుటయే గాక దేశము మొత్తమును పీడించుసమస్యల సుఖపరిష్కారమునకై గాఢమైన తపస్సు చేయుటయుగలదు. 1946 ప్రాంతమందలి రాయలసీమ కరువునుగూర్చియు, 1947 భారతదేశ స్వాతంత్ర్యమునుగూర్చియు వారు చేసిన అమోఘతపస్సును, అందు వారు పొందిన దివ్యానుభూతులును మఱువరానివి. ఈ సందర్భమున గాంధిజీ ఉపవాసములలో శ్రీ శాస్త్రిగారు వారి క్షేమమునకై యెంతగానో కృషి చేసెడివారని వెల్లడించక యూరకుండఁజాలను. శ్రీ శాస్త్రిగారు తమ సహజ వినయశీలమువలన నిట్టివి బహిరంగపఱచెడివారు కారు. దేహములు రెండు గాని ప్రాణ మొకటే యన్నంత గాఢాభిమానముతో గాంధిజీని వీరు ప్రేమించెడివారు. ఆయన అహింసాతత్త్వమును, హరిజన సంస్కరణ, దేవాలయప్రవేశ ఉద్యమములను బలపఱచెడువారు. ఆ యద్భుత విశేషములెల్ల ప్రకటించవలసినదే!

గ్రంథవిస్తరభీతిచే వాని నన్నిఁటిని వదలితిని. వారి పరిచయు లెల్లరు వాని నెఱుగుదురు.

శ్రీ శాస్త్రిగారివలెనే పలువురు భృక్తరహిత తారక రాజయోగమున దీక్ష బడసిరి. వారెవరుగాని ఇంతటి పట్టుదలతో, విజయవంతముగా నిత్యము ట్రీట్మెంటు చేయుట నే నెఱుఁగను. వారిలో కొందరికి ట్రీట్మెంటు పద్ధతిని గూర్చి వేఱు అభిప్రాయములు గూడఁ గలవు. ఒకటి—ట్రీట్మెంటు చేయువారాపదలపాలగుదురు. రెండు—ఈయోగము ట్రీట్మెంటులకై ఏర్పడలేదు—అని వీరి మతము. ఈవిషయమై శ్రీ శాస్త్రిగారివలన మేము తెలిసికొన్న దేమనఁగా:

ఒకటి :— ట్రీట్మెంటు పద్ధతికి మూలసూత్రము పరుల యార్తినిగూర్చి ఆపుకోలేని యనుతాపము. ఆ బాధ తనకే కల్గినదా యన్నంత వగపు. ఆ యనుతాపమే బాధితుల యార్తిని దీర్చును. ట్రీట్మెంటు సలుపువాఁడు "ఇదిగో ! చూడు ! నేనొక మంత్రము వేయుచున్నా" ననుదృష్టితో నున్నచో నది సాగదు. ట్రీట్మెంటు పడయువాఁడు "ఏదీ! నాపై నీమంత్రము ప్రయోగింపు చూత" మను తీరున నుండరాదు. అట్టిచో నేమియు జరుగదు.

ప్రథమమున శ్రీ శాస్త్రిగా రితరుల బాధమీ గూర్చి తపించుటేగాని, అందు వలన ప్రయోజన ముండుననిగాని, రోగనివారణ జరిగినదని గాని గమనించలేదు. కాని కొన్నిమారులు తీవ్రవానారోగ్యముచే బాధపడువారిని జూచి శ్రీ శాస్త్రిగారు దుఃఖితు లగుటయు, అతిశీఘ్రముగ వ్యాధి నివారింపబడుటయు గమనించి నిర్హేతుక జాయమానమగు అనుకంపమే సర్వరోగనివారక మని తెలిసికొనిరి.

మఱియు స్వపర భేదములను పాటించినచో ట్రీట్మెంటు పని చేయదు. మానవుల నందఱను నేకకుటుంబముగ జూచు సమత్వబుద్ధి యేర్పడినకొలఁది ఈ ట్రీట్మెంటు విధాన మద్భుత ఫలితముల నిచ్చును. ఈ యోగము ననుసరించు వారు పలువురున్నను నీ ప్రత్యేకార్హత శ్రీ శాస్త్రిగారికే యబ్బుటకు కారణము

వారి అపారకరుణాస్వభావమే. కాని ట్రీట్మెంటు చేయువారికి ఆయా రోగుల బాధలు శారీరకముగా ఛాయా మాత్రము కల్గుటయు నిజమే. 1926 ప్రాంతములో శ్రీ శాస్త్రిగారు బాహాటముగా, నిత్యకృత్యముగా ట్రీట్మెంటు నవలంబించినపుడు పలువురు మిత్రులీ కారణమును జూపి వారింపఁజూచిరట ! ఆనాటిధ్యానములో శ్రీ శాస్త్రిగారు తమ గురుదేవులతో నీరీతి విన్నవించిరట- "నిజముగా పరులబాధ తొలఁగి ఆ కారణమున నాకు బాధ కల్గినను సమ్మతింతును. ఆతొలఁగించునది నేను కాదు. నా వెనుక నీవే దాగియున్నావు. సర్వదయామయుఁడ వైననీవు నావలన పరులబాధలను తొలగించి నన్ను బాధలో ముంతువని నేను వెరతునా? నీ వెనుక నేను దాగ నేరనా?" ఈ విషయమునే దెలుపుచు శ్రీ శాస్త్రిగారు రచించిన పద్యములు :

"స్వామీ అంతరనిలయా స్వయం వ్యక్తమై వెలయ
నాయజ్ఞానావరణము నాశముఁ జేయు మహాత్మా
నే నను నాయధమాధమ నిర్వాహము తొలగించి
నీలో నను గలపుకొని నెగడగదే పరమాత్మా,

నాలో గల వని యెఱుగక నానాబాధల పడితిని
త్రితో వెతిగితి నిప్పటికి దుఃఖము తొలగెను దేవా.
దేవర నా కీదేహము దేవళమై వెలసినది
చక్కఁగ నెలకొని విశ్వస్వామిత్వము నెఱపగదే !

అద్దమువలె దేహం బిది యమలినముగ జేసికొని
నిద్దపునీతేజము జగమ్మద్దీప్తము చేయగదే !
అనుక్షణము త్వన్మయతాహ్లాదము హెచ్చెడువిధమున
క్షణక్షణము మన్మయమై జ్వలియింపగదే దేవా!

అహంకార మమకారము లడగార్చి క్రమక్రమముగ
కరగజేసికొని నీలో కన్నతండ్రి! గడతేర్చుము.

నాచాటున డాగియె దోబూచులాడు చున్నావా ?
చూచితి నిక నే నేమఅ నీచాటున డాగెదను.
వెను కడుగిడ నిక నాథా! వెఅపు జెంద నిక నాథా!
కడ తేజెద నిక నాథా! కల్యాణం బిక నాథా"

ఆ నాఁట నుండి శ్రీ శాస్త్రిగారు దేహమును వీడు తుదిక్షణమువఱకు నేక దీక్షతో ననేక భయంకర జాడ్యములను మాన్పిరి నిజముగా ట్రీట్మెంటువలన నెట్టి యపకారమైన జరగియే యున్నచో వారు భౌతిక కాయము నెన్నడో వీడి యుండవలసినది. క్షయ, జలోదరము, ఉబ్బసము, మెనింజైటిస్, గుండెజబ్బు, పాము కాటు మున్నగు ఉపద్రవముల నెన్నింటినో వారు చక్కబరచిరి. ఈ యోగ చికిత్సావిధానమున వారికి పాతిక సంవత్సరములకు మించిన యనుభవము గలదు. అందు వారే పరమ ప్రామాణికులు !

విశేషించి వారిట్లు చెప్పెడువారు "పరుల యనారోగ్యములను సవరించు నెడ మన యనారోగ్యములు కూడ తొలగును" అని. ఇది మాలో పెక్కురకు అనుభవ పూర్వకముగా విదితమైన విషయము.

"దయాగుణము బలవంతముగా తెచ్చిపెట్టుకొనునదిగాదు. అది ఆకసము నుండి పుడమిపై పడు చల్లనిజల్లువంటిది. దయఁ జూపువానిని, దయఁ బడయు వానిని అది ద్విగుణముగా వర్ధిల్లఁజేయును" అని మహాకవి షేక్స్పియరు చెప్పినది అక్షరశః నిజము.

"The quality of mercy is not strain'd;
It droppeth as the gentle rain from heaven
Upon the place beneath; it is twice blest;
It blesseth him that gives and him that takes"

మరియు జీససు చెప్పినట్లు,

"Blessed are the merciful : for they shall obtain mercy."—Mathew, V, 7.

రెండు:—ఈ యోగము ట్రీట్మెంటుకై యేర్పడలేదనువారికి శ్రీ శాస్త్రి గారు ట్రీట్మెంటులే లేనిచో నిది యెవరికి కావలయును? అని సమాధానము చెప్పెడివారు. అభ్యాసకాలమున శరీరమున జరుగు కొన్ని స్పందనముల కొఱ కెవ్వరు దీని నాశ్రయింపరు అని పలికెడువారు.

ఇంకను శ్రీ శాస్త్రిగారి సాధన వారి ప్రకృతి ననుసరించి విశిష్టమార్గ మవ లంబించె నని తోఁచును. ఆత్మచింతన పథము కూడ సత్యదయోపకార సార్థక ముగ నుండవలెనని వీరి నిశ్చయము. వీరి ఆత్మార్పణా విధానము జీమూతవాహ నుని కథను, బౌద్ధ జాతక కథలను స్మృతికిఁ దెచ్చును.

వీరి కడ ట్రీట్మెంటు పడయఁగోరి చేరినవారు ఆరోగ్యమును బడసిన పిమ్మట తమ కారోగ్యమును ప్రసాదించిన దివ్యతత్త్వమును అన్వేషించెడివారు. మఱియు తమ బాధనెపముగ వారు సర్వాంతర్యామి నెఱుకకు దెచ్చికొన ప్రయ త్నించెడివారు. ఒరుల క్లేశము నపనయించుటకు చికిత్సకుఁడు వారితో నైక్యతను భావించనిదే ఫలము కలుగ దని వ్రాసితిని. ఇట్టియెడ ట్రీట్మెంటు అనేకముగా గన్పట్టుచు నేకమగు పదార్థమును గురుతించుటలో నొక యభ్యాసముగ పనిచేయు చున్నది. మనలను మనము చూచికొనుట కేర్పడిన భృకుటిరహిత తారక రాజ యోగసాధనకు ట్రీట్మెంటుపద్ధతి సహాయకారియే యగుచున్నది. ఆవసరము కూడ నగుచున్నది.

మరియు – ఇతరుఁడు బాధపడుచుండఁగా చూచి యోగి యూరకుండు టెట్లు?

"ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున
సుఖం వా యది వా దుఃఖమ్ స యోగీ పరమో మతః"

భగవద్గీత *VI.* 32.

"ఓ యర్జునా! ఎవఁడు సుఖములోను దుఃఖములోను సర్వులను తనవలెనే చూచునో వాఁడు పరమయోగి" అను భగవద్గీతా ప్రబోధమును గూడజ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొందము గాక!

భృక్తరహితతారక రాజయోగము

శ్రీ శాస్త్రిగారు ట్రీట్మెంటులో బాగు చేసిన వారితో ఆ బాగు చేయునది తాము కామనియు సర్వాంతర్యామి, సర్వదయామయుఁడు నగు ఈశ్వరుఁడే యనియు చెప్పెడివా రని వ్రాసితిని. వారి గురుదేవులే సాక్షాత్పర బ్రహ్మము! కాని వారి పేరైన ఎన్నడును ఉచ్చరించెడివారుకారు. కారణము- ఈ యోగమును గూర్చి ప్రచారము చేయవల దని సాధకులను వారి గురుదేవులు శాసించియుండుటయే! చరమదశవరకును శ్రీ శాస్త్రిగా రీ నియమమును పాటించెడివారు. అంతియే గాక ఆ యొరవడినే తమ్ముగూర్చి గూడ ప్రచారము నిరోధించెడివారు శ్రీ శాస్త్రిగారు. అందుచేతనే లోకమున వారి కృషి తెలియఁదగినంతగా తెలియఁబడలేదు. వారివలన ఉపకారము పొందినవారిలో కొందఱును, వారి యాంతర్యము నెఱిఁగిన మిత్రులు కొందఱును పత్రికాముఖమున వెల్వరించిన దుఃఖపు వెల్లువవలననే పలువురు మొదటిసారిగా వీరు యోగసాధకులని తెలిసికొనిరి. ఎవఁడు లోకమును వీడిన పిమ్మట లోకము వానిని కృతజ్ఞతతో స్మరించునో అట్టివాని పుట్టువుగదా ధన్యము!

శ్రీ శాస్త్రిగా రవలంబించినది భృక్తరహితతారక రాజయోగము. దీనిని 1910 లో కుంభకోణమున నొక మహాపురుషుఁడు స్థాపించెను. వారి నామాక్షరములే ఈ యోగమునకు మూలమంత్రము. వారిని స్మరించి నమస్కరించిన వారికి బ్రహ్మజ్ఞాన మిత్తు నని వారి ప్రతిన. బ్రహ్మైక్యమును పడయవలసినది

ఏదో సమాధిదశలోనో లేక దేహము విడచిన పిమ్మటనో గా దనియు, ఈ ప్రజ్ఞ తోనే ఈ లోకముననే ఈ దేహముతోనే యనియు వారి మతము. వీరు చెప్పిన వానిని బోలినకొన్ని విషయములు పూర్వగ్రంథములందుండవచ్చును. కానీ వీరు ఏ గ్రంథముపైనను ఆధారపడి యీ యోగమును ఆరంభింపలేదు. అది కేవలము నూతన సృష్టి! వీరు సర్వస్వతంత్రులు! మిగుల మహిమాన్వితులు! వీరి నీ మండలివారు సాక్షాత్పరబ్రహ్మముగా తలఁతురు.

పూజ, భజన, హారతి మొదలగు బాహ్యచిహ్నము లేవియు వీరు వల దందురు. వీరిని తలఁచి నమస్కరించినచో శరీరములో యోగక్రియ ఆరంభ మగును. సాధకునివంతు సాక్షిమాత్రముగ తనలో జరుగుమార్పులను గమనించు టయే. ముద్రలుగాని, ఆసనములుగాని, ప్రాణాయామముగాని, హఠయోగాభ్యాసము గాని అక్కఱ లేదు. వానిని నిషేధింతురుగూడ! అభ్యాసకాలమున ప్రజ్ఞ సాధ కుని స్వాధీనములోనే యుండును.

ఆహారవిషయమున కఠిననియమము లేవియు లేవు. శరీరమునకు చల్ల దనమును, పుష్టిని కల్గించు సాత్త్వికాహారము తీసికొనవలెను. సాధనకై ఇల్లు వాకిలి వదలరాదు. సన్యాసము పనికిరాదు. ఎవరివృత్తి వారు సాగించుచునే సాధన చేయవలెను. సాధకులు త మ్మితరులు గుఱుతించుటకై ఎట్టి యార్భాట మును ప్రకటింపరాదు. ఈ సాధనవలన అనేక మహత్తులు లభించును. వీని నెన్నఁడును దుర్వినియోగము చేయరాదు మఱియు అవి ప్రధానములును గావు. ఈ యోగ గౌరవమునకు తగినట్లు సాధకులు తమ ప్రవర్తనను నీతి మార్గమున నడపించుకొనవలెను.

ఇంకను ఈ యోగమును గూర్చి వ్రాయఁదగిన దెంతయో కలదు గాని ప్రస్తుతమున కింతయే చాలు నని విరమించుచున్నాను

గుంటూరు

ఖర

శ్రావణ బహుళ విదియ

కొత్త వెంకటేశ్వరరావు

మలిపలుకు

మీది విషయ మంతా 30 ఏళ్ళ క్రిందట వ్రాసినది. అప్పుడు నా వయసు ముప్ఫైయెనిమిది. ఆధ్యాత్మిక మార్గాన నన్ను తీర్చిదిద్దిన పూజ్య గురువర్యుల సంతాపకరమైన హఠాన్మరణ సన్నివేశము నేను దగ్గర ఉండగా జరిగినదే. కనుక అప్పట్లో చకితుడనై నేను వ్రాసిన వ్రాతలో ఎక్కడైనా ఒకటి రెండు పంక్తులు కొద్దిగా అతిశయోక్తులేమో అనుకోదగిన రీతిని దొరలితే దొరలి ఉండవచ్చునేమో గాని మొత్తం మీద ఈ ముప్పది యేండ్ల తర్వాత నా అరవై యెన్మిదవయేట దీనిని తిరిగి చదివి చూచుకొన్నప్పుడు అంతా చాలా మట్టుకు యథార్థమే అని ఇప్పుడూ తోస్తున్నదని వినయపూర్వకంగా నివేదించుకొంటున్నాను. నా ఆధ్యాత్మిక గురువులైన శ్రీవారి యోగచికిత్సా విధానపు మహిమకు,అది నేటికీ కొనసాగుతున్న దన్న యాథార్థ్యమునకు, వారి శిష్యగణములో తిరుపతిలోని శ్రీనివాసాచార్యులు గారిని, గుంటూరులో రామకోటయ్యగారిని ప్రమాణముగా ఉదాహరింప వచ్చును.

శ్రీ శాస్త్రిగారనుసరించిన ఈ నూతన యోగ విధానమును గూర్చి మరి కొంత యేదైనా వ్రాద్దామనే ఉబలాటాన్ని నేను ప్రయత్నపూర్వకంగా అణచు కొంటున్నాను; ఎందుకంటే ఈయోగం అతీశ కాయ కల్ప సిద్ధిని, ఐహిక అమృతత్వాన్ని, పరిపూర్ణప్రజ్ఞను ప్రసాదించడమే లక్ష్యంగా కలదని యెరుగుదుము గాని అంతకన్నా అధికంగా మాకెవ్వరికీ తెలిసినవిషయం కాదు. అంతేకాక ఈ నవ్య యోగ మార్గ ప్రవర్తకులు కూడా సంపూర్ణావగాహన లేనిదే దీనిని గూర్చి ఏమీ వ్రాయవలదని ఆదేశించారుప కూడా! ఆ మార్గాన సాగుతున్న సాధనకన్నా మించిన అభివ్యక్తి అవిషయమై మరొకటి ఉండబోదు

చివరగా ఇక్కడ శాస్త్రిగారి సహధర్మచారిణి జీవిత, భాగస్వామిని, అయిన మాతృశ్రీ మహాలక్ష్మి అమ్మగారికి కృతజ్ఞతా భక్తి పూర్వకమైన శ్రద్ధాంజలి నర్పించి నా ఋణమును తీర్చుకోవలసి యున్నాను.

రేయింబవళ్లు శ్రమించి ఆ యింటి నొక ఆశ్రమంగా చేరవచ్చిన విభిన్న ప్రకృతులు గల శిష్య గణాన్ని మాతృప్రేమతో ఆదరించి అన్నమిడి ఆదుకొని సలుబదియేండ్లకు పైగా శాస్త్రిగారికి సహధర్మచారిణియైన మాతృమూర్తి ఆ తల్లి. ఒడుదుడుకులైన ఎన్నో అనుభవాలను నిబ్బరంగా తట్టుకొని పతిదేవుని ఆధ్యాత్మిక సాధనకు అనేక విధాల ప్రశాంతంగా సహకరించిన దామె.

శాస్త్రిగారి పంచన చేరి ఆ మాతృమూర్తి ప్రేమాదరాలకు నోచుకొన్న వార మెందరమో ఆ తల్లికి తీర్చుకోలేనంతగా ఋణపడి యున్నాము. ఆమె తాను కన్నబిడ్డలకే కాక వారి యింట ప్రక్కిరిసిన అస్మదాదుల కెందరికో తల్లి.

తన పతిదేవుని ఆధ్యాత్మిక యోగానుభూతులలో ఆమె పాలుపంచుకొన్నది. అట్టి దివ్యానుభూతులలో ఆమె సహకారము అతిలోకమైనదని చెప్పదగును. ఆ పుణ్యజీవు లిద్దరూ ఈ యోగ విధానమున ప్రకృతి పురుషులవలెనే పరస్పరము సహకరించుకొనిరి.

సం॥ వెంకటేశ్వరరావు.

[ఫిబ్రవరి 1981 మణిమంజరి సంచికలో శ్రీ కొత్త వెంకటేశ్వరరావుగారు తమ ప్రజ్ఞాప్రభాకరము ప్రవేశికకు అనుబంధముగా చేర్చిన ఆంగ్ల రచనకు తెలుగు సేత ఇది— సం॥]

ఓం

నమస్కారము

ప్రజ్ఞాప్రభాకరము.

శ్రీనిరంజనానంద నిశ్శ్రేయస సాధ
సాధకము శ్రద్ధా భక్తి ప్రసాదకము, స
మగ్రవిజ్ఞానధనము మహాగురుమహిమ ఘనము
శరణముగ మాకు సద్గురు చరణయుగము.

[illegible]

ప్రజ్ఞా ప్రభాకరము

శ్రీ ప్రభాకరుల వ్రాతప్రతి నుండి

యోగమార్గ ప్రవేశానుగ్రహపత్రము

మాస్టర్ 64, తూర్పుడబీరు వీధి,
సి. వి. వి. కుంభకోణం.

ప్రవేశానుగ్రహకాలము : 16—4—17
9—45 *A.M.*

ప్రార్థన
మాస్టర్ సి. వి. వి.
నమస్కారము

నన్ను భృక్తరహిత తారకరాజయోగమార్గమున ఈజన్మలోనే బ్రహ్మమును తెలిసికొనేలాగున ఉద్ధరింప వేడుచున్నాను.

[సూచన] అడిగినప్పుడు దీనిని తిరిగి ఈయవలయును

... & Co., Madras - F. 1878-4-'17

[మాకడనున్న *Initiation Card* ఇది 1917 నాటిది. కాలమునుబట్టి ఇది మాతృశ్రీ మహాలక్ష్మమ్మగారి ఇనిసియేషన్ కార్డ్ అని తలచుచున్నాము. చూ. పుట 40 — సం॥]

ప్రజ్ఞాప్రభాకరమునుగూర్చి

"శరీరమనే బ్రహ్మాండాన్ని పరిశోధించగా తేలిన పరమార్థమే ఈశ్వరుడు. ప్రపంచంలోని ఆనందాల చరమానందమే ఈశ్వరుడు. విశాల విశ్వాన్ని సంగ్రహించుకొని కుంచించుకొని పోగా మిగిలే పాయింటే—చరమాణవే—ఈశ్వరుడు".

అని పితృపాదులు శ్రీ ప్రభాకరులు తిరుపతిలో 1949, మే నెల 29 వ తేదీన జరిగిన పురప్రముఖుల సమావేశంలో ఉపదేశగర్భితమూ ఆత్మకథాత్మకమూ అయిన "ప్రజ్ఞాప్రభాకరము'' అనే గ్రంథానికి ప్రారంభోత్సవం జరుపుతూ ఉద్ఘాటించారు.

ఆ సందర్భంలో తాము పొందిన యోగానుభూతిని గూర్చి వారు చేసిన ప్రసంగాని కిది సంగ్రహ రూపము. (చూ. ఆంధ్రప్రభ — దినపత్రిక, 1949 జూన్ 3 శుక్రవారం)

"నా 25వ ఏట భయంకర వ్యాధిగ్రస్తుడనైనాను. ఏ మందులకు మాకులకు ఆ వ్యాధి కుదరలేదు. తుదకు అప్పటి ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీ ఫిలాసఫీ ప్రొఫెసరు శ్రీ పోతరాజు నరసింహంగారి ద్వారా కుంభకోణంలో వున్న శ్రీ సి. వి. వెంకాసామిరావుగారనే మహామహుని 'ట్రీట్‌మెంట్' ద్వారా ఆరోగ్యాన్ని పొందాను. అప్పటి నుంచి ఆ మార్గమే ఉత్తమమైనదని విశ్వాసం కలిగింది. శరీరమనే పుస్తకాన్ని చదివే తీరును వారి నుంచే నేను ఉపదేశం పొందాను. అంతర్ముఖులమై ఈ శరీరమనే పుస్తకాన్ని అధ్యయనంచేస్తే మన ప్రజ్ఞ ఒక చోటుకు మోదుకొంటుంది. అదే కుండలిని. జడ కోలాటపు దారాలన్నీ ఒకే కేంద్రంనుంచి పాయలు పాయలుగా క్రిందికి వెళ్లుతున్నట్లుండే దేహంలోని శాఖోపశాఖలకు కేంద్రం

కుండలిని. అదే ఈశ్వరుడు. ఈశ్వరుడు మూత్ర పురీష కోశాల మధ్య మూలాధారంలో సృష్టికర్త రూపంగా వున్నాడంటే ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. ఉదయం వేళలో దూరంగాఉన్న చెట్టు నీడ మధ్యాహ్నం 12 గంటలకు చెట్టులో లీనమైనట్టు ప్రపంచం భగవత్తాదాత్మ్యం పొందాలి. ఇలాటి దివ్యప్రజ్ఞ ప్రపంచానికి అందే కాలానికి జాతి మత వర్ణవిచక్షణ రూపుమాసిపోతుంది"

ప్రజ్ఞాప్రభాకరము మాస్టర్ యోగో పదేశాన్ని మాస్టర్ యోగానుభూతిని సాధకుని హృదయక్షేత్రంలో అక్షరరూపాన నిక్షేపించడాని కవతరించిన సాహిత్య సర్వస్వము.

"నన్నున్ వర్ణన సేయఁగా వలవ దన్నా! కన్నయందాఁక; మీఁ
ద న్నీవర్ణన మెందు; కిందులకుఁ గొందాఁక ప్రతీక్షింపు; మం
చు న్నన్గూర్చిన యుష్మదాజ్ఞకు నెదుర్చూపై గృహద్వారమం
దున్నాఁడం గనరాఁగదే కనుట కర్షన్ నన్నుఁ జేయంగదే" [వే. ప్ర]

అన్న తీరున ప్రభాకరులు ఆ "ఎదుర్చూపు"తోనే తమ ముప్పది యేండ్లకు పైపడిన యోగసాధన కాలంలో మాస్టర్ యోగాన్ని గూర్చి వ్రాయడం గాని, యోగోపదేశాన్ని ఇతరులకు చేయడంగాని తాము చేసియుండలేదు. 1948లో తమ షష్టిపూర్తినాడు శ్రీ ప్రభాకరులకు ప్రాతరుపాసన సమయమున గురుదేవుల యాజ్ఞ తెలియనయ్యెను. ''నన్ను గూర్చి వ్రాయగల యోగ్యత నీకు గలిగినది" అని శ్రీవారుద్బోధించిన విషయ మనుభూతికి వచ్చినది.

"వచ్చెను నేఁటి కర్వదగు వర్షము పుట్టువుఁదొట్టి, గర్భముం
జొచ్చుట దొట్టి నాకరయఁ జూచిన నేఁటికె షష్టిపూర్తి, యీ
వ్చన యేడు నిండిన ధ్రువంబుగఁ గాఁగల షష్టి పూర్తితో
నిచ్చట నాకుఁ గావలయు నిష్టికిఁ బూర్తియు సృష్టిపూర్తియున్"

అని విశద్ధముగా తలపోసి ప్రజ్ఞాప్రభాకర రచనకు వారు తొడగినారు.

"సీ.వీ.వీ కరుణా కటాక్షములు రక్షించున్ సదా తన్మయం
బై వర్తిల్లెడు భక్తి యున్నయెడ నిత్యానంద మారోగ్యమా
హా పుట్టించెడు ప్రజ్ఞ యీ త్రయము లభ్యంబౌను; తార్కాణ నే
నే! వేయేటికి? మీఱ లిందఱును దీనిం జక్క గుర్తింపరో!''

అని సప్రమాణముగా వారి ప్రజ్ఞాప్రభాకరమున తమ అనుభూతి ఉపదేశమును సీ.వీ.వీ కరుణాకటాక్షమున సమన్వయించి చూపినారు. 'మీరలిందఱును దీనిం జక్క గుర్తింపరో' అని ఆదేశించినారు. గ్రంథరచనము 'నాడీగ్రంథము' అను ప్రకరణము వఱకును సాగినది.

అయ్యో! ఈ గ్రంథ మసమగ్రముగా నాగెను గదా అని పైపాటున చదువరికి తోచవచ్చును కాని 'దీనిం జక్కగుర్తించి' నపుడు గ్రంథ మసమగ్ర మగు ముగింపుకలది కాదనియు, సర్వసమగ్రమగు మాస్టర్ యోగ మార్గమున ప్రవేశార్హత (*Initiation*)ను ప్రత్యక్షముగా కల్పించు నీ "ప్రజ్ఞాప్రభాకరము'' సాధకుని హృదయమున గలుగవలసిన ప్రజ్ఞా సమున్మేషమునకొక యుపక్రమము మాత్రమే అనియు తెలియుచున్నది.

మాస్టర్ యోగ మిది యొక నూతన ప్రయోగము. పరబ్రహ్మాంశ రూపు లగు మాస్టర్ సీ.వీ.వీ ఈ యుగమున ఈ రాజయోగము నుపదేశించిరి. వారి వాక్కు స్వతః ప్రమాణమై, వారి సాధనానుభూతి యోగమై, వారి యునికి లోక తారకమై నెగడినది. "సీ.వీ.వీ" అను శ్రీవారి నామాక్షర త్రిపుటియే సర్వ మంత్ర రాజమై విరాజిల్లినది. జరుగ వలసిన లోక కల్యాణమున కామంత్రమే ఆది మూలము. తార్కాణగా నిలచి సాధకులకు పథము నిర్దేశించి ఉపదేశమొసగుట కవతరించిన ప్రజ్ఞాప్రభాకరము తన్మూలము ననుసరించిన వ్యాఖ్యానము.

"నా మాటలు స్వతః ప్రమాణములుగాని పరతః ప్రమాణములు గావు."

"నేను సదా నీలో నుందును. నీకు కావలసిన సహాయమును నీలోనుండి జరపుచునే యుందును."—

"బండి నడచు చుండగానే రిపేరు సాగవలెను. బండి ఊడదీసి చేయుచో బండివాని జీవిక చెడును. అట్టిది నా యోగ మార్గము."—

'ఈ యోగమున నెవడుగాని ప్రత్యేకముగా కడతేర జాలడు. తాను, తన చుట్టు పట్టులవారు, తన యాప్తులు ననుక్రమమున ప్రేమ వ్యాపకమగు తీరు నను సరించి తాను తన చుట్టుపట్టులవారు, తన యాప్తులు ననుక్రమముగా లోకము నంతను ప్రేమించి లోకమునంతను గడతేర్చువాడు కావలె. తన ప్రేమ సర్వలోక వ్యాపకము కానంత వఱకు నెవ్వడుగాని కడతేరజాలడు. అఖండము, సర్వవ్యాప కమునగు తత్త్వమును బడయుటకు తాను నఖండుడు, సర్వవ్యాపకుడు కాక తప్పదు. దేశకుల జాతిమతాది పరిచ్ఛేదములతో వేఱుపడిపోయి సర్వ ప్రజ-తో సామరస్యము కుదుర్చుకో లేనివాడు సంసార బంధమున కొట్టుకాడ వలసిన వాడే!"

"మన పరిపూర్ణత భవిష్యత్తులో నున్నదిగాని భూతము కాలేదు. కనుక భూతమను పీఠికపై నెలకొని భవిష్యత్తున పరమార్థ మనుభవింప వలసి యున్నది."

"మానవ హృదయము నిర్దుష్టము కానంతవఱకు, మానవ వాక్కు సుపవి త్రము కానంత వఱకు, మానవ కార్యములు వినిర్మలములు కానంత వఱకు సృష్టి రహస్యము మానవత గుర్తుప కందనేరదు. ప్రయత్నములు సాగుచున్నవి."

"ప్రజ్ఞోద్బోధముల వెంటాడుచు బాహ్యశాస్త్రాది సాధనములను విడనాడ వలెను. కడకు ఆత్మానుభూతిలో నెలకొనుట యగును. మీరు చూడవలసినది యీ తాటాకులనాడి గాదు. శరీరమున చైతన్యముతో ఆడుచున్న నాడి. ఈ తాటాకుల నిక గట్టిపెట్టి ఇందుచూపు తత్పరతను యోగసాధనముల మీద చూపుడు."

"మఱ్ఱి చెట్టునకు ఎన్నాళ్ళకే దిక్కున నేశాఖ నది వెలయింప గలదో తెలియనట్లే లోకతంత్రమున, మఱి యీ యోగ తంత్రమున వికాసముండును."

"మన ప్రజ్ఞ పెరుగను పెరుగను ఈశ్వరునకు జేరువ కానుగాను సర్వ ప్రాణి సృష్టి రహస్యములను మానవుడు గుర్తింపగల్గవచ్చును. మానవత పెరుగను పెరుగను తద్హృదయమున నుండి ప్రజ్ఞోద్బోధములు పెరుగ గలవు."

"పది సంవత్సరములు విడువక నా యాదేశము చొప్పున యోగాభ్యాసము చేయవలెను. అన్ని వాంఛితములను నీవే నెఱవేర్చుకొన గల్గుదువు."

ఇది మాస్టర్ ఉపదేశము.

"గులాబి మొగ్గను గడుపున బెట్టుకొని దాని గ్రమ్ముకొని కఱకు నూగ తొడిమ చేకే తొలుత గానవచ్చినట్టుగా ఉపక్రమమున నిందు ప్రభాకర నామకుడ నగు నేనే కానవత్తును గాని నాలోని దివ్యతత్త్వపు బూవు వికాసము చెందిన పిదప నది సువాసనను సౌకుమార్యమును వన్నెలను వెలార్ప జొచ్చిన పిదప, దాని గొని యానందింప గోరువారికి నేను తత్త్వదర్శకుడనుగానే, యంగుళి గ్రాహ్యమగు తొడిమను గానుగాని యడుగున బడియుంటి కానవత్తును. అప్పుడది ప్రజ్ఞాచరిత్రమే కాని ప్రభాకర చరిత్రము గాదు. ప్రభాకర చరిత్రమయినను ఆ ప్రభాకరుడు తొల్లింటి నేను గాక వేఱొకడే"

ప్రజ్ఞాప్రభాకరమిది ఆ ప్రజ్ఞా చరిత్రమున కుపక్రమము. అంగుళీ గ్రాహ్యమగు తొడిమ "అడుగున బడియుండి" కానవగు ప్రజ్ఞోద్బోధము. దివ్యశరీర శాస్త్రమునకు గూర్చిన పీఠిక యోగానుభూతికి సజీవ వ్యాఖ్యానము. సాధకునకు మాస్టర్ యోగమార్గాను యాయికి అతీతకాయ కల్పసిద్ధిని గూర్చు ముఖ ద్వారము ప్రవేశాను గ్రహమును కల్పించు ప్రమాణ పత్రము.

ఇది సాధకుల యనుభూతి. ప్రజ్ఞాప్రభాకరమును భక్తితో చదివి ప్రార్థనకు గూర్చున్న వారిలో ఇనిసియేషన్ పొందిన మాస్టర్ యోగసాధకులకు గలుగు చైతన్య స్పందనము కలుగుటయే దీనికి తార్కాణము.

— వేటూరి ఆనందమూర్తి

CVP's Test

TEST

Test on Prabhakara Sastry by C R. 23 6.1916; 9.17 A.M. Boring No. 2. Breathing No. 31. From 11.9.13 by planet Sukra in its ray during its breathing 41.

The figure appears in its own natural colour and with a little healthy constitution in erect sitting posture with smiling face. His penial gland is greenish and is marked by 2 diagnally passing yellow lines. It is often suppressed by a strong vapour emanating from Hithu portion with green mixed yellow tint and rose boredr with such a force as to cause sudden shaking to the penial gland and this occurs occassionally. A rainbow coloured light with a candle flame like light in the middle which is internally pierced by white sparks which eminate upwards to come from his para Nirvanic Centre. His Hithu is not yet formed. His whole skeleton is not yet condensed and is yet dim white in colour and flexible. Two sets of wasted nerves of sympathetic chains with fever ganglia at the neck portion unevenly distributed and the whole spinal nerves with such growths as to appear to be temporarily wasted from natural condition. The ganglia at mental and astral are also very unevenly distributed and very small in size. The Chief Centre of the nervous system at the Medulla has some of its spithelial cells at the motor generating centre, by the radiation of the above mentioned vapour from Hithu, has semi paralysed and displaced from their original position. Hence it has lost all sensory and motor control over the whole body which has more of sensory portion in actual work than of motor by the above wastage and has become very

sensible to all kinds of vibrations and when affected by any sort of mental anxiety of thought working, it upsets the whole system causing a melting at the chief nervous centre which causes a shaking throughout the main system producing temporary giddiness, semi unconscious state, fear and failure of auditory and optic nerves, and he loses all control of thought and becomes as if a new man during such hours which continued for a short period only but occurs very often.

It makes him unfit for any work and even for taking his meals and thus a feeling of apprehension prevails and he thinks his life is a burden is in a position not knowing how to act. By this nervous debility, heaviness at chest and hard breathing, improper circulation even in ordinary meals are caused. By the failure of the Motor nerves on the muscular walls of the stomach bile is produced in large quantity and constipation is caused.

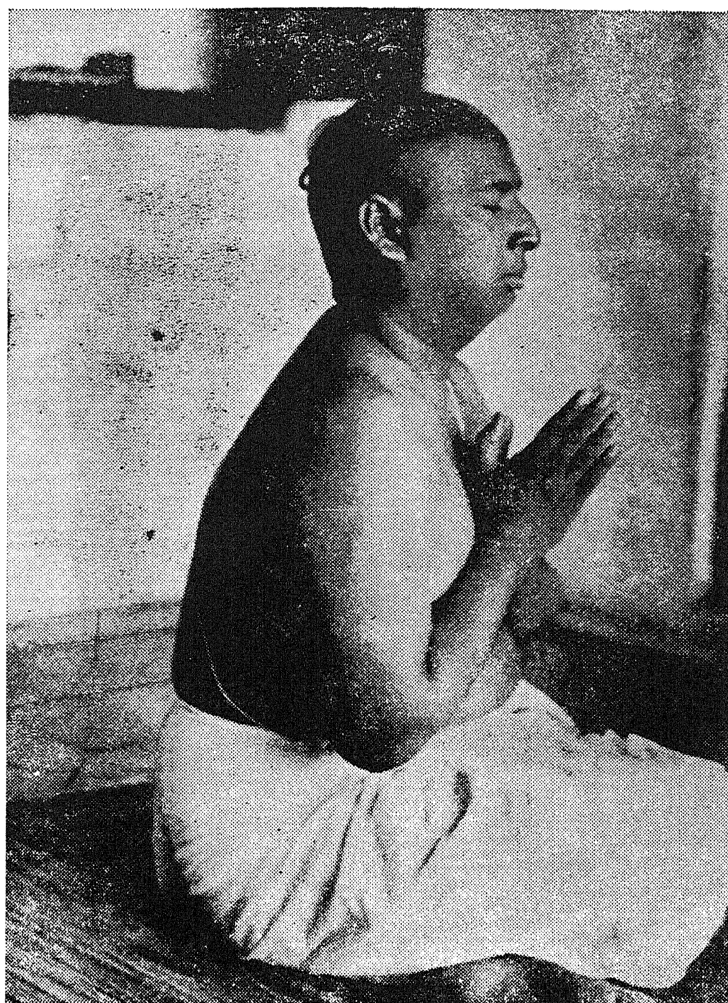
Urine too will be uneven in quantity and number varying from a large number of even less than minimum. This affect will also cause pain and swelling in the seed nerves also causing much anxiety and unbearable condition. The interior of his spinal column is filled with yellow tinged semi liquid mucus.

This soul is an ordinary type of the first sort and has passed *1731 births and is* in the ladder acquiring gnana with Bhakti and though studied much in this birth and able to argue in bits in philosopy he has no practical knowledge of any theories nor does he like to go in for any. He was a prey to his present disease for the last three years which has grown up very gradually and he was seeking relief for his complaint at this stage being informed of the existence and curative power of this society he was advised to seek help since which only can give him remeady and with this idea he was brought up here. From this first idea, the

second thought extended that after being relieved from his ailments and seeing the result to request afterwards if there is any way for salvation. With this idea he joined the society and if he finds any relief even minutely, he will work with faith and will follow instructions.

The astral is obedient and promises to obey commands. About 1/8th Horse power is less at present to H.P. and the rate of vibrations is 50 per minute. Temperature of the body under normal conditions is 98 6 corresponding chillness in 79. He must be advised to continue practice for one month as per Master's personal instruction and after seeing the result to get advice either to continue practice or to undergo treatment. Let him be advised after he reaches his place to use conjee prepared with rice and green gram mixed with milk and sugar after taking early bath before 6 A.M. and thence to commence practice. At evenings if he finds it convenient to bath let him bath and do the practice. Let him try to avoid coffee and substitute Rao Conjee or any other drink for tiffin. Let him take more quantity of ghee and curd and milk food at night. About vegetables and other diets let him adhere according to his desire and taste.

[See page 77 line 11. True copy of the "Test" secured from our Yoga Records and sent by Dr. P. Seshagiri Rao-Ed.]

ప్రార్థనలో శ్రీ ప్రభాకరులు

C. V. V.

నమస్కారము

ప్రజ్ఞాప్రభాకరము

శ్రీ నిరంతరానందనిశ్శ్రేయసార్థ
సాధకము, సర్వకిల్బిషబాధకము, స
మగ్రవిజ్ఞానదము, మహామహిమఘనము
శరణ మగు మాకు సద్గురుచరణయుగము.

1

ఉపక్రమము

సత్యజ్ఞానానందాత్మకమగు పరతత్త్వము తత్ప్రతికూలగతితో అవివేక జీర్ణారణ్యమున జిక్కి చీకాకు పడుచున్న యనదను నన్ను త్రోవకు దెచ్చి కాపాడిన తీరును మిత్రగోష్ఠిలో విన్నవించుకొనుటకొఱకే నా యీ గ్రంథ రచన ప్రయత్నము. దీని రచనమున నాకు పురుషోత్తముఁడగు గాంధి స్వచరిత్ర రచనా విధానము దారిదివ్వె. గులాబి మొగ్గను గడుపునఁ బెట్టుకొని దాని గ్రమ్ముకొని కఱకు నూగు తొడిమ జేకే తొలుత గానవచ్చినట్టుగా ఉపక్రమమున నిందు ప్రభాకరనామకుఁడ నగు నేనే కానవత్తును గాని, నాలోని దివ్య తత్త్వపుఁ బూవు వికాసము చెందిన పిదప, నది సువాసనను సౌకుమార్యమును వన్నెలను వెలార్పఁ

జొచ్చిన పిదప, దాని గొని యానందింపఁ గోరువారికి నేను తత్ప్రదర్శకుడను గానే, యంగుళిగ్రాహ్య మగు తొడిమనుగానే యడుగునఁ బడి యుండి కానవత్తును. అప్పు డిది ప్రజ్ఞా చరిత్రమే కాని ప్రభాకర చరిత్రము గాదు. ప్రభాకర చరిత్ర మయినను ఆ ప్రభాకరుడు తొల్లింటి నేను గాక వేఱొకఁడే.

పరుషము నిష్ప్రయోజన మబద్ధ మనార్యము చేరరాదు నా
విరచనలందు, డెందము పవిత్రముగా విలసిల్లి సత్యసుం
దరము పదార్థయుక్త మగుతత్త్వమునే వెలయింపఁగావలెన్,
గురుచరణారవిందములకుం బ్రణమిల్లెద నట్టి నేర్మికై.

2

జ న నా ది క ము

సర్వజిన్నామ ఘ బహుళైకాదశీ మంగళవారమున ఉదయాది 19 గడియలకు జ్యేష్ఠాచతుర్థ చరణమున—క్రీ. 1888 ఫిబ్రవరి 7 వ తేదిని—కృష్ణాతీరమున పెద కళ్ళేపల్లి గ్రామమున నేను జన్మించితిని. నా జాతకచక్రము జన్మకాల ఘటికాది వివేచనతో నా బాల్యమున మా నాయనగారు వ్రాసియుంచినది కలదు గాని—నేను దాని నెల్ల నిం దుదాహరింపవల దనుకొంటిని. జోస్యులకు దాని పరిశీలనపు టలజడి వలదని నా కోరిక.

మా యూరు పూర్వము వేదశాస్త్రాది విద్యావిదులగు విప్రులతో సర్వ వర్ణములవారితో విలసిల్లినది. నా పసితనమునాఁటికిఁ గూడ వేద శాస్త్ర సాహిత్య విశారదు లనేకులు మా గ్రామమం దుండిరి. శ్రీవత్స గోత్రు లగు వెలనాటి వైదిక బ్రాహ్మణుల వంశము నాది. శేషమ్మ మా తల్లిగారి పేరు. సుందరశాస్త్రి మా తండ్రిగారి పేరు. ఆ పుణ్యదంపతులకు నలువురు పుత్రులు, నలువురు కుమార్తెలును కలిగిరి. నేఁటికిని సోదరులము నల్వురము సుఖముగా నున్నాము. నాకు అక్కగారు అన్నగారు నిద్దఱగ్రజులు, తర్వాతివా రవరజులు. మా తల్లి పరమసాధ్వి.

మా తండ్రిగారు కొంత కొంతగా స్మార్త వైదిక జ్యోతిష శిల్ప సంస్కృత సాహిత్యముల నేర్చినవారు. ఆంధ్రమున మంచి సాహిత్యమును కొంచెము కవితా పరిజ్ఞానమును గలవారు. వైద్య విద్యా విశారదులు. పారంపర్యముగా పురోహితత జీవిక యయినను మా తండ్రిగారు ప్రధానజీవిక వైద్యముఁగా వర్ధిల్లిరి. మా తల్లి దండ్రులు పరస్పరము ప్రేమమయులు. వివాహమయిన తర్వాత వారెన్నడు భిన్నస్థలములలో నెక్కువ నాళ్లు వసించి యెఱుగరట !

దంపతులు గాఢానురక్తులగుచో, సత్సంకల్పులగుచో, రసభావానందమయు లగుచో తత్సంతానము చిరంజీవిత్వాది గుణగణ్యమై వెలయఁగల దని ఇటీవలి నా గట్టి యెఱుక. ఇందు కెన్నో తార్కాణ లెఱుగుదును.

మా తల్లిదండ్రుల ప్రగాఢానురాగము తత్సంతానమగు మాకింతదాఁక క్షేమారోగ్యాదికము ప్రసాదించినదని నా విశ్వాసము. మా తండ్రిగారెనుబది మూఁడేండ్లు నిరామయ దీర్ఘ జీవితము గడపిరి. వారి తండ్రిగారును నెనుబది మూఁడేండ్లు జీవించిరి. మా తాతగారవసానకాలమున కుమారుని బిలిచి "నాయనా! నీవును నావలె నెనుబదిమూడేండ్లు జీవించగల"వని మా తండ్రిగారి నాశీర్వదించిరట! పలుమారులు మా నాయనగారీ యాశీర్వాదమును జెప్పుకొనుచుండెడివారు. వారి యాశీర్వాదము మా తండ్రిగారియెడ ఫలించినది! మా తల్లిదండ్రులు సంపన్నులు కారు గాని సంపన్నులకంటె సుఖముగా జీవిక గడపినవారు. పుత్ర పౌత్రాదులతో మా యూర మా యిల్లు దోసతోటవలె నుండెడిది. మా యింట మానాయనగారు నూటింటిదాక జన్మోత్సవములు వారి కాలమున జరిపినట్లు లెక్కించుచుండెడివారు.

3

బాల్యస్మృతులు

ఒకనాఁడు తోడిబాలురతో గోచికూడ లేక వీధిలో చింపిరి కాగితముల నేదో యేదో పిచ్చి చదువు చదువుకొనుచుండఁగా నన్నుఁ జూచి పుణ్యమూర్తి కొట్టరువు సుందరరామయ్య పంతులుగారు (వారు మా యూర నేఁబది యేండ్లకుఁ బైపడిన కాలము బడి పంతులుగా నెలకొని యూరి వారి కందఱకు ప్రాథమిక విద్య నేర్పిన సచ్చరిత్రులు.) నా చేయి పట్టుకొని ఇంటికి గొనివచ్చి మా మాతృశ్రీ నడిగి గోచి గొని తానే మొలత్రాటికి దాని దగిలించి బడికి గొని పోయి రెండు మూడు నాళ్ళలోనే అక్షరజ్ఞాన మలవరిచిరి. తర్వాత వారిచేతనే మా తండ్రిగారు నా కక్షరాభ్యాసము జరపించిరి. నన్ను వారిచేత నే నెఱుఁగుటకు ఇది నా తొలిగుర్తు

బడిలో నేదో చదువు సాగినది. అన్నింట నేనే మొనగాఁడను. లెక్కలు మాత్రము నిండుసున్న. తెలుఁగన్న వెఱ్ఱి తీపు. బడిలోని యుపాధ్యాయులు నాచే పద్యముల జదివించుచు సంతోషించుచుండెడివారు. సంగీతముతోఁడి చదువు నాఁటికి నేఁటికిని గూడ నాకుఁ గొఱుకఁబడని మెఱికి బియ్యమే! సంగీతము లేకున్నను సందర్భస్ఫూర్తి గలుగునట్లు పసినాట లెక్క కెక్కుడుగ పద్యములు నేను చదువఁ గల్గుట యుపాధ్యాయులకు ముచ్చట గొల్పెడిది. మా చుట్టుపట్టు గ్రామము లన్నింటికంటె మా యూరనే మా యింటనే సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువులు ధర్మశాస్త్రాది గ్రంథ సంచయము నధికముగా నుండెను. గ్రంథములకై యనేకులు మా యింటికి వచ్చెడివారు. అర్థ మయినంతవఱకు మా యింటఁ గల గ్రంథముల నెడతెగక నేను చదువుచుండెడివాఁడను. మా తండ్రిగారు తెలుఁగు మఱుఁగులు కొన్ని తెలియఁ జెప్పుచుండెడివారు. ఈ ముచ్చటలఁ బడి నేను ఇంగ్లీషు చదువు నిరాకరించితిని. సంస్కృతాంధ్రములగుచో స్వగ్రామముననే కొన్ని గంటలే చదువఁదగుట, ఇంగ్లీషుకు తల్లిదండ్రులను, సుఖ భోజనమును విడిచి పెద్దయూరు బందరు పోవలయుట, పదికొండు గంటలనుండి అయిదు గంటలదాఁక స్కూలుకు పోయి చదువవలయుట, ఊరిలోని మిత్రగోష్ఠిని విడువ

వలయుట దుఃఖకరములుగా నా కపుడు తోఁచినవి. నిర్బంధించి మా తల్లిదండ్రులు నన్ను గ్రామాంతరమునకుఁ బంపఁజాలరైరి. పుత్రవాత్సల్యమును, భోజనాది సౌకర్యములు గ్రామాంతరమున కల్గింపఁ గల ధనసంపత్తి లేమియు దానికిఁ గారణములు.

స్వగ్రామముననే బ్రహ్మణ్యులయిన మద్దూరి రామావధానులుగారి దగ్గఱ సంస్కృతము, నింట తెలుఁగు చదువ సాగితిని. పుణ్యమూర్తులు, ప్రాతస్స్మరణీయులు మద్దూరి రామావధానులుగారు మా తండ్రిగారు నాబాల్యమిత్రులు. సమవయస్కులు. బ్రాహ్మముహూర్తమున నిద్రలేచి సరిగా వేళకు సంధ్యావందనాగ్నిహోత్రాది ప్రాత రాహ్నికములు నిర్వర్తించుకొని ఒక గంటసేపు ఉంఛవృత్తి నెఱపి, తొమ్మిది గంట లగుసరి కింటికి వచ్చి, మాధ్యాహ్నికము నిర్వర్తించుకొని పది కొట్టక పూర్వమే సుఖముగా భోజనము చేసి, విశ్రాంతితో విద్యార్థులకు పాఠములు చెప్పుటతో శ్రీవారు సత్కాలక్షేపము జరుపుచుండిరి. పదిగంటలలోగా భోజనము కానిచో వారి కొంటికణత తలనొప్పి వచ్చును. వా రతి సుకుమారశరీరులు. వారిని గూర్చి మా తండ్రిగారిని గూర్చి నాఁడు మా యూరి వా రిట్లు వాకొనుచుండువారు. రామావధానులు గారికి తన కనారోగ్యము కలుగుట ఊరి కంతకు అనారోగ్యము కలుగుట — సుందరశాస్త్రిగారికి తన కుటుంబమున కనారోగ్యము కలుగుట యూరికంతకు ననారోగ్యము కలుగుట — అని. తమ, తమ కుటుంబపు టనారోగ్యములకు వీరు గజిబిజి పడునంతగా ఇతరుల యనారోగ్యముల గూర్చి వీరు గజిబిజి పడువారు కారనుట దీని తత్త్వము.

మా యింటి దగ్గఱనే సాలెవీధిలో సాలెవారు వారి గురువగు భావనఋషికి ఉత్సవము జరుపుచుండిరి. నా వయస్సప్పటికి ఎనిమిదో తొమ్మిదో ఉండును. సంజవేళ 7, 8 గంటలప్పుడు భోజనము చేసి అక్కడ జరుగుచున్న యుత్సవమును జూచుట కేగి యట్టట్టే నేను మైమఱచి నేల వ్రాలి పోయితిని. అక్కడివారు మైమరుపాటు కలుగుచుండుట నా వల్ల విని న న్నింటికి గొనివచ్చిరి కాఁబోలును ! ఎంతసేపయినదో ! మా తండ్రిగారు దగ్గఱ శివకవచము పారాయణ చేయుచుండగా మెలకువ వచ్చెను. నా కేమియు బాధ గోచరింపలేదు అంతే. అటుపై సాధారణముగా జాతర్లకు, దేవోత్సవములకు నే నంతగా వెళ్ళ నుత్సహింపకుండుటే జరుగుచు వచ్చినది. పై సందర్భమున నాకు మైమఱుపా టేల కలిగెనో

అప్పు డెవ్వరికిని నెఱుక కందలేదు. పెక్కేండ్లకుఁ దర్వాత నాకే ఆది తెలియ వచ్చినది. అర్హసందర్భమున దాని చెప్పుదును.

పదేండ్లవయసు రాక ముందే యిట్టిది మఱొక సంఘటన! మా యూర కలరా తీవ్రముగా వ్యాపించినది. ఊరిలో నీ దుర్వ్యాధి వ్యాప్తికి చింతించుచు గుమిగూడి సంభాషించు పలువురలో నేఁడు మాటాడినవారే రేపు దాని వాతఁబడుట, మరణించుట జరుగసాగెను. గ్రామస్థు లెన్నెన్నో తంటాలు పడిరి. గ్రామదేవత లకు ఇతర దేవతలకు మ్రొక్కుకొనిరి. వ్యాధి కొన్నాళ్ళకు తగ్గిపోయినది. తగ్గిన వెంటనే పెద్దయెత్తున నాయాదేవతలకు జాతరలు సాగించిరి. ఆ దేవతల యాకృ తులు, వారిని గూర్చిన పంబవారికథలు, జంతుబలులు నాకు చాల రోతను భీతిని గొల్పసాగినవి. దేవత లిట్టివారా! ఈ అర్చన లేమిటి! అని నేను పలుక సాగగా చుట్టుప్రక్కలవారు దేవతలు నాపై కోపగింతు రని ఊరికి చెఱుపు చేయుదురని మాటాడకు మని నాపై కోపగింపసాగిరి. ఆ జాతర తుదినాడు కొర్లంత యను పేరి దేవత కొకబండి గట్టి దానిమీఁద గసి గలలో పందిపిల్లల నైదింటిని గ్రుచ్చి అవి గిజగిజ కొట్టుకొనుచు మరణయాతన ననుభవించుచుండగా నూరేగించి యూరి బయట ఆయాదేవతల కంపకములు చేసిరి.

నాఁటి దుర్దర్శనము నేఁటికి కనుల గట్టినట్లు గానవచ్చుచున్నది. ఊరి వారు జాతర సరిగా సాగె నని సంతసింపసాగిరి. గొప్ప సంక్షోభముతో నేను దుఃఖింపసాగితిని. మరణమును గూర్చి, మరణానంతర స్థితినిగూర్చి, పుట్టుకను గూర్చి, పుట్టుకకు పూర్వస్థితిని గూర్చి, దేవతలను గూర్చి నిరంతర చింత నాకు రేగెను. పెద్దల నడుగజాల నైతిని. తోడి వయసువారికి నా గోడు తెలుపుట వ్యర్థ మయ్యెను. వీని యాథార్థ్యము తెలియవలెనని రాత్రులందు భగవంతునికి మ్రొక్కి కనులు మూసికొని సమాధానము ప్రతీక్షింపసాగితిని. కనులు మూసికొని చూడ సాగగా ఓమ చిమ చిమ్మ చీకటి నన్ను చుట్టుముట్టి మహాసముద్రమువలె గోచరింప సాగెను. దాని మధ్యభాగమున నే నున్నట్టు తెలియును. అనంతముగా నన్ను చుట్టు ముట్టి యున్నట్టి యా యంధకారము పొడుగుగా నున్నదా, చతురస్రముగా నున్నదా అని కూడ జూడ దొడగితిని. అది యేదో గోళాకారముగా నున్నట్టు తోచును. దాని నడుమ 'నేను ఉన్నాను, ఉన్నా' నన్న ప్రజ్ఞ మాత్రము మినుకు మినుకు మనుచు గజిబిజి పోటుతో దోచుచుండెను. ఎన్ని రాత్రులో యిట్లు నిద్ర

పట్టునంతదాక చూచుచునే యుంటిని. ఒకటే యంధకారము. భయంకరమయిన యీ యంధకారములో నే నున్నానన్న యెఱుక, మెలకువ మాత్రము ధైర్యచ్ఛాయను గొల్పసాగినది. అట్లు కనులు మూసికొని బైటకు జూచుచున్నట్లు చూచుటే కాని యప్పుడు నా దేహములోనికి జూచుకొనుట యన్నది నే నెఱుగను? అట్లు చూడలేదు. బైటి యంధకార గోళమున నుండి నా ప్రశ్నలకు సమాధానములు దొరకలేదు. నేను చచ్చిపోయితిని. తర్వాత! అనుకొనెడివాడను. అప్పుడీ చీకటిలో నేను లేను అని తోచెడిది. బ్రతికి ఉన్నాను అనుకొనెడివాడను. ధైర్యము తోచి మినుకు మినుకు మనుచు అణుమాత్రుడను ఉన్నాను—అని తోచెడిది. ఎంత తంటాలు పడినను ఇంతే. ఒకనాడు నాలో చర్చ. ఎందుకు పుట్టితిని ? చచ్చితిని గనుక. ఎందుకు చచ్చితిని? పుట్టితిని గనుక. చచ్చితిని సరే—మరల పుట్టకుండరాదా? పుట్టితిని సరే—చావకుండరాదా ? తోచదు. ఇట్లు మనోమథనము జరగగా చివరికి తేల్చుకొన్నాను. నా పుట్టుక నే నెఱుగను. నా చావును నే నెఱుగను. అంతా చీకటే. ఇప్పుడేదో నేను ఇట్టు మినుకు మినుకు మనుచున్నాను. ఇది ఆరిపోతే ఏమవుతుందో తెలియలేదు. వెల్తురెక్కడున్నది? నేనున్నానని మినుకు మినుకు మను అణుమాత్రపు వెల్తురే యున్నది. ఇది ప్రజ్వరిల్లరాదా? ఈ చింత హెచ్చయినది. జాతరలమీఁద రోత మఱీ హెచ్చినది.

ఆ కాలముననే అప్పటికి నాకు పదేండ్ల వయసుండునో, ఉండదో మాయూర శివరాత్ర్యుత్సవము గొప్పగా సాగును. మా చుట్టుపట్టుల యూళ్ళకెల్ల మాయూరు గొప్పశివ క్షేత్రము. అక్కడ నాగేశ్వరస్వామి యని శివలింగమున్నది. అమరావతివలె నదియు బ్రాచీన శివక్షేత్రము. ఎంత ప్రాచీన మయినను నది బౌద్ధమత వినాశ చిహ్నముగా వెలసినదేయని నా నమ్మకము. అక్కడ శివలింగమొక బౌద్ధస్తూపశిలయే యని యిటీవలి నా నిశ్చయము. అక్కడి దేవాలయమున అర్ధ ధర్మచక్రములు గల బౌద్ధస్తూప శిలలున్నవి. కంటకసేల(గంటసాల)స్తూప విధ్వంసనానంతర మక్కడి స్తూపశిలలు చుట్టుపట్టుల దేవాలయ నిర్మాణములకుపకరించినవి. గంటసాలస్తూపపు సూచీశిల యొకటి మంగి యువరాజు శాసన శిలగా మారినది. క్రీ.శ. 6,7 శతాబ్దములకే బౌద్ధస్తూపములు గొన్నియైనను విధ్వంసము చెందినవనదగును. మా యూరి శివలింగము జనమేజయ సర్పయాగ

స్థానమందు అనంత, వాసుకి, తక్షక, కర్కోటక, మహానాగకుమారుల చేత సుప్రతిష్ఠిత దివ్యలింగమని పదుమూఁడవ శతాబ్దినాఁటి శాసనమున్నది.

ఒక శివరాత్రినాఁడు — జగజ్జ్యోతి వెలిగించువేళకుఁ జాల ముందుగానే నే నక్కడకు జేరితిని. కొన్ని మణుగుల నేతికుండులో గొప్ప జ్యోతి వెలిగించిరి. నేను తిరిగి వచ్చుటలో గోపుర ద్వారమున జనసమ్మర్దములో నలిగి పోయి క్రింద పడితిని. నామీది నుండియే జనము నన్ను ఓంపిరెగుడ్డను దొర్లించుకొనుచు నడిచి నట్లు నడవజొచ్చిరి. చచ్చితి ననుకొంటిని. ఊపిరాడదు. ఎట్లో నన్ను కాళ్ళతోనే దొర్లించుచు గోపుర ద్వారము వెలికిపో పడదన్నిరి. బయటకు వచ్చిన తర్వాత నెమ్మదిగా ఒంటరిపట్టుకు దొరలి చాల సేపు విశ్రాంతి గొన్నపై చక్కబడితిని. నాటినుండి గుళ్ళు గోపురములు జాతరలు నాకు దూరమయినవి.

మఱొకప్పుడు మాచుట్టుపట్టుల యూళ్ళ నెల్ల ఒకానొక యలజడి రేగినది. అది యిట్టిది-ఒకనాఁ డుదయమున నుండి సాయంకాలము దాఁక ఊరివా రెల్లరు ఊరివెలుపల వసించి అక్కడ వంటలు చేసికొని దేవతలకు నైవేద్యము చేసి భుజింపవలయును. ఇంటి వాకిటితలుపులమీద శ్రీ వైష్ణవనామ మంటించవలెను. మెడలో సొరకాయ పెంచిక కట్టుకోవలెను. అట్లు చేయకున్నచో మహానర్థము వచ్చును. ప్రతియింటివాకిటి తలుపులమీద నామములు వెలయించిరి. ఎక్కడివో యెండు సొరకాయ బిళ్లలు (అమ్మిరి గాబోలును) వచ్చినవి. జందెములకు, మెడ హారములకు, మొలత్రాళ్ళకు నందఱు వానిని కట్టుకొనిరి. ఊరివెలుపల వంటలకు పయన మగుచుండిరి. మానాయనగా రిందుకు ప్రతికూలురు—ఊరివెలుపల కంద ఱును వెళ్ళిన పిదప దొంగ లూరు దోచుకోగలరని, మునసబు కరణాలు దైవ భీతితోనే జాగ్రత్త వహింతు మని మాట యిచ్చిరి. కొంద ఱెవ్వరైన నూరు విడువ కున్నచో తర్వాత నేదేని యాదృచ్ఛికముగానే ఆయెను - గ్రామమున కీడు దాపరిల్లినచో దాని తాకిడి ఊరు విడువని వారిమీఁద పడగలదు. కాన మాఱు మాటాడక యూరువిడిచి వెళ్ళవలసినదే యని యందఱు తీర్మానించుకొనిరి. మేము మాత్రము యింట పులిహోర చేసికొని యది మూట గట్టుకొని ఊరివెలుపలకు వెళ్ళి అక్కడ దేవతకు దాని నివేదించి భుజించి యింత మజ్జిగ త్రాగి యింటికి రాదగు ననుకొంటిమి. నన్నందుకై కరివేపాకు తెచ్చి పెట్టు మనిరి. ఊరిలోని వారందఱు నాహారసామగ్రులతో నూరివెలుపలకు వెళ్లుచుండిరి. దొడ్డిలో కరివేప

చెట్టు గల బ్రాహ్మణుల యింటికి వెళ్ళి కరివేపాకు నడిగితిని. వారు నూరివెలుపలికి పయనమగుచుండిరి. 'కరివేపా కీయ వీలులేదు. మేము వెళ్లుచుంటి' మనిరి. నేను దొడ్డిలోనికి వెళ్ళి గోసికొని పోవుదు నంటిని. 'తలుపులు తాళములు వేసినాము. వల్లగా' దనిరి—దొడ్డివైపున వెళ్ళి కోసి కొందు నంటిని—వల్లగాదు పొమ్మని వారు వెళ్ళిపోయిరి. నేను దొడ్డివైపునకు వెళ్ళి చెట్టుకేసి చూచుచుంటిని. కొందఱు నన్ను జేరవచ్చిరి. కరివేపాకు కావలె నంటిని. ఎందు కనిరి ? ఈ దేవతకు ద్వారమున కరివేపమండ కట్టవలె నట ! అందుకు గావలెనంటిని, అంతే, నా కొక మండ గోసి యిచ్చిరి. తర్వాత ఒకరొకరే ఒక్కొక్కమండ చొప్పున విఱుచుకొని కొనిపోయి ద్వారతోరణముల కెక్కించిరి. చెట్టున ఒక ఆకేని మిగులలేదు. మరునాఁ డింటి వారు వచ్చి ఆ యుండగము నేను చేసినదని గుర్తించి నన్ను దండించినంత నిందించిరి. నే నబద్ధమాడినందుకు ఫల మనుభవించితిని.

దైవముపేర సంఘమున అల్లజడి పుట్టించుట సుకరమనీ, అది దిద్దు టంత సుకరము గాదనీ, సంఘము విద్యా విజ్ఞానవంతమై మొత్తముమీఁద వర్ధిల్లిననే గాని యిట్టి చెట్టలు దొలగింప సాధ్యము కాదనీ విన్నవించుటకే ఈ విషయముల నిక్కడ వ్రాసితిని. మతము, వైద్యము, జోస్యము, ధర్మము, ఆచారము ఇత్యాది సంప్రదాయ సంకేతములతో చెడుగు లెన్నెన్నో సంఘమున దిద్దఁ గుదరనివై మొద్దువారి కదల కున్నవి. వ్యాపించుచున్నవి. మూఢవిశ్వాసముతో వాని ననువర్తించులోక ముండుటచేఁ దత్ప్రచారకులు వానిని స్వయము విశ్వసింపక పోయినను వానివలని లాభముచే లోకమున పలుకుబడి సాగించుకొనుచున్నారు. కొందఱు సగ మెఱుకతో నన్నింటిని పాటించుచున్నారు.

ఇటీవల జరగిన విషయ మొకటి.

నా మిత్రున కొకనికి ముక్కులో పెద్దకురుపు లేచినది. అతని కాయుర్వేద వైద్యమునఁ గొంత నమ్మకము. మిత్రుఁ డొక ఆంగ్లవైద్యుఁడు దానిని ఆపరేషన్ చేసి సులువుగా దొలగింతు ననుచుండెను. వ్యాధితుఁడు పిరికివాఁడు. కూరగాయ దేశీయవైద్య మెఱిగినమిత్రుఁ డొకఁడు నఖమును అనగా చేతిగోటిని నువ్వుల నూనెతో గాచి గోర్వెచ్చగా ముక్కులో రెండు బొట్లు వేసిన నది మాను ననెను. తోడనే అతని తల దన్నిన మిత్రుడు ఇతరుల గోటికంటె తనగోరు కత్తిరించి

వేసికొనిననే మఱీ మంచిదనెను. నాకు వెఱ్ఱులు వేకులు నెత్తసాగినవి. ఇట్లంపని, 'అతఁ డాపన్నుఁడు గా నున్నాఁడు. అశాస్త్రీయముగా నెఱుక లేని మొఱకు పైద్యములఁ జెప్పకుఁడు.' 'నె నేందఱకో ఈ వైద్యముచే ముక్కులో కురుపులు మాన్పితిని. ఎఱుకలేని వైద్యము కా విది' యని తొలియాతఁ డనెను. రెండవయాతఁ 'డిదియశాస్త్రీయము గాదు. కొన్ని వ్యాధులకు తన శరీరములోని రక్తమునే ఒక చోట నుండి మఱొకచోట ఇంజెక్షన్ చేసి వ్యాధులు కుదుర్చుటను ఆంగ్లేయులు గుర్తించిరి కాదా! ఇది ఎంతో పూర్వమే మన వారు కనిపెట్టి సాగించిన విధానము. నేను నాకే కురుపు లేవగా నా చేతిగోరే వేసి కాచిన నూనెతో కురుపు మాన్పి కొంటిని' అని నన్ను మాటాడకుండఁ జేసెను. నాలో ఇంతంతనరాని యశాంతి. ఇది బూటక మని. ఇది చేసిన రోగి చెడిపోక పోయినను గుణము కల్గక పోవచ్చు నని యారాటపడసాగితిని. మద్రాసులో ఉన్ననాళ్ళవి. ఓరియంటల్ లైబ్రరికీ వెళ్ళి 'నఖము' గుణములకై వెదకితిని. అక్కడ ఆయుర్వేద వైద్యశాలలో పనిచేయుచున్న మిత్రున కిది తెల్పితిని. 'నఖ' మనఁగా చేతిగోరు కా దనీ, అది సుగంధద్రవ్యమనీ, నత్తగుల్లలవంటి జలజంతువుల గుల్లల మూతచిప్పయనీ యా మిత్రుఁడు తెల్పెను. గ్రంథములఁ బరికించి దాని యాథార్థ్యమును గుర్తించితిని. వెంటనే రోగికి దాని నెఱిఁగించి మంచి వైద్యము చేయించుకో గోరితిని. తర్వాత ఆపరేషన్ జరగెను. ఆతఁడు స్వాస్థ్యము చెందెను.

అంతరంగమున విస్పష్టపరిజ్ఞానపుతీరు గోచరింపని వారు చేయు సాహస కార్యము లిట్టివి! ఎఱుక కందని వ్యాధిత శరీరమున యెఱుక కందనియౌషధ మును జాలినంత యెఱుక లేనివారు ప్రయోగించుట, ఏదో జరుగుచుండుటయుఁ గా వైద్యవిధాన మున్నది. అంతరంగమును ప్రీల్చుకొని యంతరాత్మాభిముఖముగా బయనించుచు సత్యజ్ఞానానందముల నంతలంతల ననుభవింప నలవడినవారి ప్రజ్ఞలే ప్రపంచోప కారకము లగుచుండును.

ఇంచుమించుగా నా పదియేండ్ల ప్రాయముననే నాకడగొట్టుసోదరికిఁ జాల జబ్బు చేసినది. జీవితము నిలువదేమోయని యందఱు సందేహించు స్థితి కలిగెను. తర్వాతస్థితి యెట్లుండునో యని మాకు చల్దియన్నము వడివడిగాఁ బెట్టిరి. మాతో వావిడిచి చెప్పకున్నను ఇంటిలోని యలజడిని గుర్తించి నేను బెంగతో నెవ్వరికిని గానరాకుండ గుడిలోని కరిగి యక్కడ నొకమూలలో రక్షించు మని యా బిడ్డను

గూర్చి భగవంతునిగూర్చి యేమేమో ధ్యానింపఁజొచ్చితిని. ఇంతలో మధ్యాహ్నపుఁ దిండికి రాలేదు. ఇంటిలో అలజడి కొంత తగ్గినది. రెండు మూఁడు విరేచనములయి బిడ్డ తేటగా నున్నది. అపాయభయము తొలఁగినది. అందఱును భోజనము చేసి నేను గానరాకపోవుట గుర్తించి వెదకసాగిరి. మిత్రులిండ్లలో నెక్కడను నేనుగానరా లేదు. ప్రొద్దు గ్రుంకువేళ కావచ్చినది. మా నాయనగారికి వెఱపు కల్గినది. వెదకఁగా వెదకఁగా తుదికి గుడిలో నక్కియున్న నన్ను గనుగొని బిడ్డ క్షేమ మెఱిఁగించి చాల దుఃఖించి నన్నింటికిఁ గొనివచ్చిరి. పసితనము నాఁటినుండియు వ్యాధికి మృతికి నేను తాల్మారయి పోయెడి వాఁడను. ఏమియు తోచక చేయఁ గల్గినది లేక ఇంట నిలుకలేక ఎవ్వరును గుర్తింపఁజాల రని గుడిలో నొక మూల నక్కి నాఁడు నేను దైవప్రార్థనము చేసితినే కాని దానికి ఫలితముండు నని యా నాఁడు నే నెఱుఁగను.

మా నాయనగారు వైద్యవృత్తిలో రోగులకడ కటువుగా సొమ్ము పుచ్చుకొనుచుండిరి. ఒక సందర్భమున వ్యాధితుని యార్తికిఁ జకితుఁడ నయిన నేను మా నాయనగారిని సొమ్ముకై నిర్బంధింపక మం దీయఁగోరితిని. 'ముందు వ్యాధికుదుర్చుఁడు. వానిచేత సొమ్మిపుడు లేదు. నెమ్మదిగా ఇయ్యఁగలఁడు. ఇయ్యకపోయినఁ బోనిండు. మీకు పుణ్యము దక్కు' నంటిని. రెండు నిమిషము లాలోచించి 'నాయనా ! ఈ కాఠిన్యము మీ మీఁది ప్రేమచేతనే నేను పూనవలసెను. నే నిట్టి కాఠిన్యము పూనకున్న సొమ్ము రాదు. అది యార్జించినఁ గాని మీ పోష ణము సాగదు. మీమీఁది ప్రేమ నన్నితరులమీఁద నింత కఠినునిఁ గావించినది' అనిరి. కనుల నీరు గ్రుక్కుకొని యూరకుంటిని. ఆ సంభాషణము నాలో మఱపురాక కుదుర్కొని నాఁటినుండి నన్ను వేధింపఁజొచ్చినది. దానినిర్వాహము ముందు తెలియఁగలదు.

4

పురోహితత - సదనుష్ఠానము

పురోహితవృత్తి నాకు మిక్కిలిరోఁత గొల్పినది. అది శాస్త్రగర్హితమన్న కారణమునఁ గాదు. ప్రాచీన ధర్మశాస్త్ర ప్రకారము చూచినచో నేఁడు బ్రాహ్మణు లవలంబించుచున్న వృత్తు లనేకములు శాస్త్రగర్హితములే! భృతకోపాధ్యాయత్వము, వైద్యము, గాయకత్వము, వడ్డివ్యాపారము మొదలయిన యింక నెన్నో యింత కంటె నీచము లగువృత్తులు ధనలబ్ధికై బ్రాహ్మణులు చేయుచున్నారు. అయినను అవి నిందితములు గాకున్నవి. అట్టిచో నిక బ్రాహ్మణులే చేయవలసినవి పూజరితనము, పురోహితత గర్హితము లేల కావలెను? సంఘమున కావశ్యకమైన కులవృత్తి యేది గాని గర్హితము గారాదు. అయినను పూర్వులెల్లరు నవలంబించినదైనను పురోహితత నాకు సమ్మతము కాలేదు. అది నేఁడు వట్టిబూటకముగా సాగుచున్నది. నూటఁ దొంబదిపాళ్ళు పురోహితులను గోరువారు వారియం దాదరము గౌరవము లేనివారు. వా రేదో యలవాటును బాటించుచున్నా మన్న తృప్తికై కర్మలాచరించు చున్నారే కాని పరమార్థబుద్ధితోఁగాదు.

ఆ యాచరించుకర్మలును ప్రయోజనమును, స్వరూపమును సన్న సన్నగాఁ గోల్పోవుచు వచ్చి యర్థరహితములైన బాహ్యాడంబరములుగాఁ బర్యవసించినవి. నిజముగా వాని యెడ శ్రద్ధగలవారు స్వయము వాని నభ్యసించి నిర్వర్తించుకో గలరు. అట్టివారు స్వయము పరమార్థబుద్ధితో నాచరించుచుండువారినే పురోహితులనుగా వరింపఁగలరు. పురోహితత వంశాచారముగా వచ్చుచుండుటచేనం దెన్నో భ్రంశములు చేరినవి. బ్రాహ్మణులలో వేయింటి కొక్కరయినను సరిగా నగ్నిహోత్రముల నుంచుకొనువారు నేఁడు లేరు. శ్రౌతసంప్రదాయమే యుత్సన్నప్రాయ మైనది. ఉపనయనమునాఁడు, వివాహమునాఁడు మాత్రము చేయునగ్ని కార్యము, దానిని సరిగాఁ జేయనందుకుఁ బ్రాయశ్చిత్తములు, హోమములు పురోహితుని వింత

పాటలు నాటలు నయిపోయినవి. కాళిదాసు నాటకములందు విదూషకుఁ డెట్టి పూజ్యత బొందినాఁడో నేఁడు వివాహోపనయనాది కర్మలందు పురోహితుఁడు నట్టి పూజ్యతనే పొందుచున్నాఁడు. "అశ్రద్ధ పితాళ్ళకు ఆకతాయి తర్పణ" మన్నట్లు అశ్రద్ధ ధానుఁ డయినగృహస్థుకుఁ దగినట్టే యవాకుల పురోహితు లేర్పడినారు. కనుక నీయవహేళిత వృత్తిలో ప్రవర్తింప రాదని, సంభావనలకు, భిక్షములకు నేనిది నేర్చితి నది నేర్చితి నని యాచనలకుఁబోరాదని పసినాఁటనే నేను నిర్ణయించుకొంటిని.

నా కుపనయన మయినది. సంధ్యావందనాదికము నిర్దుష్టముగా నేర్చుకొంటిని, సంధ్యాభాష్యము చదివి యర్థము తెలిసికొంటిని. ఇంటిదగ్గఱనున్నచో నిక వైదిక వృత్తికిఁ జొరపడవలసి వచ్చెడిదేమోకాని ఈశ్వరుఁ డనుగ్రహించెను. చల్లపల్లి విద్వాంసులు, మహర్షి కల్పులు శ్రీ అద్దేపల్లి సోమనాథశాస్త్రులుగా రప్పుడప్పుడు మా గ్రామమునకు విచ్చేయు చుండువారు. ఎడ్వర్డు పట్టాభిషేకము జరగినపుడు నేనేవో సంస్కృత శ్లోకములు రచించితిని. వారు విచ్చేసి నా రచన విని నన్నుఁ బ్రేమించిరి. వారు విజయనగరమున భీమాచార్యులుగా రను తర్క విద్వాంసులకడ సంగమేశ్వర శాస్త్రిగారితోఁ గలసి పెక్కేండ్లు తర్క శాస్త్రము నభ్యసించి తొలుత మా గ్రామమున నెలకొనఁగా నేదో తీవ్రానారోగ్యము కలుగఁగా మా నాయనగారు వారి కౌషధ మిచ్చి వ్యాధి కుదిర్చి రఁట! తరువాత వారు చల్లపల్లి చేరిరి. ఆ యనుబంధమున వారు మా యింటికి విచ్చేయుచుండువారు. వారిదగ్గఱఁ జదువు కొనుటకు నేను చల్లపల్లి చేరితిని. లఘుకౌముది చదువ నారంభించితిని. కాని వారు పాతంజల యోగ సూత్రములను గూడఁ జెప్పిరి. అందుఁ జదివిన విషయములు నాలోఁ జొచ్చుకొని పోయి వింత యోచనలఁ గొల్ప సాగినవి. వారు తెల్లవారు జామున నిద్రలేచి రాత్రి పండ్రెండు గంటలదాఁక సనుష్ఠానముతో తపోమయులుగా విరాజిల్లు చుండెడివారు. విద్యార్థుల మగుమమ్ము గూడనట్లు చక్కదిద్దఁ జూచు చుండెడివారు. కర్మానుష్ఠానముల మీఁద నా కేటికో శ్రద్ధ కలుగకపోయెను. బందరులో శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రులుగారు హిందూ హైస్కూలులో తెలుఁగు పండితులుగా నున్న [illegible].

ఇంటివాకిటఁ గూర్చుండి నేను పాఠము చదువుకొనుచుంటిని. లోపల ఇల్లూడ్చుట జరుగుచుండెను. ఆ దుమ్ము వాకిటికి వచ్చుచు నా మీఁదను సోకుచున్నది. 'సమ్మార్జనీ రజశ్చైవ శక్రస్యాపి శ్రియం హరేత్' అని కలదు. ఇక్కడే కూర్చుంటి వేమి యనిరి. చూడలేదు అంటిని. 'అది కాదు, శాస్త్రవిశ్వాసము లేదు' అనిరి. ఊరకుంటిని. వారవతలికి వెళ్ళిన తర్వాత 'దుమ్ము మీఁదఁ బడుట రోఁతే! నేను పుస్తకముమీఁది దృష్టితో ఉండి గుర్తింపఁజాల నయితిని. గురువులవారన్నట్టు నిజముగా నిట్టి శాస్త్రముమీఁద విశ్వాసము నాకు లేనట్టే ఉన్నది' అని యేదో ప్రక్కనున్న మిత్రునితో ననుచుంటిని. అది విని శాస్త్రిలవారు నన్ను చీవాట్లు పెట్టిరి.

5

అనుభూతి - తద్వికాసము

ఏదో సందర్భములో నా పసి (అయిదు ఎనిమిది సంవత్సరముల నడిమి) వయస్సుననే ఆంజనేయుని దేవళమున బ్రాహ్మణ సంతర్పణము జరుగుచున్నది. నేను నున్నాను. బీటలు వాసి శిథిలముగా నున్న గుడి తలుపుసందున నుండి యెవరో తొంగిచూచిరి. ఆరగించనున్న లోనివా రవి గుర్తించి గద్దించిరి. బైటి మనిషి వైదొలగెను. మే మందఱము భుజించి వెలికివచ్చితిమి. సాధు వొకఁ డాకొని యక్కడుండెను. 'నీవే కదా తొంగిచూచిన'దని భుక్తానులిప్తులగు మావా రడిగిరి, 'అగునండి! లోని సందడి విని గుడి కదా! లోని కలకలమేమో అని చూచితిని. భుజించుట చూచితిని. మీరు గద్దించితిరి మీ భోజనానంతర మాకొన్న వానికి నాకింత యన్నము పెట్టుదు రేమో అని కూర్చుంటిని' అనెను. 'బ్రాహ్మణ సంతర్పణము చెడగొట్టితివిరా దుర్మార్గుఁడా' యని మా వారు చెడదిట్టిరి. 'అయ్యా! మీరింత యన్నము పెట్టిన నా కడుపు నిండునుగాని మీ భోజనము చూచినంత మాత్రమున నాకేమి యెులుకునండీ! లోన భుజించుట యెఱుఁగక చూచితిని' అనెను. 'ఇంకా భుజింపవలసిన బ్రాహ్మణు లున్నారు. అంతా ముగిసేదాకా నీకు పెట్ట వీలులేదు, పో! తొలగిపొ'మ్మని ఒక మొనగాడు బ్రాహ్మణుఁ డుదరము నులుముకొనుచుఁ దిట్టెను. మిట్టమధ్యాహ్నము పన్నెండు గంటలవేళ! ఆ సాధువు కన్నీరు కార్చుచు ఆకసముకేసిచూచి తలవాల్చి కేలుదోయి సూర్యభగవానునికి మోడ్చి 'తండ్రీ! నే నేపాపము నెఱుఁగను. నన్ను వీరు తిట్టుచున్నారు. సర్వ సాక్షివి! చూచుచున్నావు! కనికరించు మో దేవా!' అని చేతి కుండికలోని నీటితో బిక్క మొగము కడుగుకొని యక్కడనుండి వెడలిపోయెను. ఆ సాధు వట్లు సూర్యునికి మ్రొక్కుచు మండుటెండలో మాడుచు నాడినపలుకులు నా గుండెలలో వేడిగా నాఁటుకొనెను. ఒడలు జలదరించెను. ఇంటికి వెళ్లునప్పటికి తీవ్రజ్వరము వచ్చెను. మూఁడునాళ్లు చాల బాధపడితిని. ఆ బ్రాహ్మణుని ధౌర్త్యము, ఆ సాధువు జాలిమాటలు నాలో నా మూఁడు నాళ్ల నెంతో గందరగోళము గల్గించినవి. మా తలిదండ్రుల కీగొడవ నేను తెలుపలేదు. క్రమక్రమముగా నా జ్వరము తగ్గినది.

ఆ మూఁడునాళ్ళ శరీరకంపములో నాలో నెంతో లోతున నేదో భావము పాతుకొని పోయినది. ఈ సంభవము మాత్రము నాకు పలుతూరులు స్మృతిపథమున మెలగు చునే యుండినది. కాని అది లోఁ బాదుకొనిపోయి నాలోనుండి వెడలించిన వివేక జ్వాలలను మాత్రము నేనిటీవలనే — ఈ విషయము వ్రాయుచున్నప్పుడే — స్పష్టముగా నిరూఢముగా నెఱుఁగగల్గితిని.

పంద్రెండేండ్లకు ముందు మా మాతృశ్రీ దివ్యధామ మందగా ఔర్ధ్వ దైహిక కర్మకలాపము మా యన్నగారు చేసిరి. నేను తద్దినము పెట్టువాని తమ్ముఁడనుగా దగ్గఱ నుంటిని. "జ్యేష్ఠేనైవతు కర్తవ్యం" అను శాస్త్రనిర్ణయము చొప్పునే నేను పాటించితిని. వచ్చిన వైదిక బృందము నేను కర్మ కలాపములు చేయ కూరకుంటి నని గర్హింపసాగిరి. శాస్త్ర నిర్ణయమును మా యింటి ప్రక్కనే ఉన్న సాంబశివశాస్త్రిగా రను విద్వాంసులు నిరూపించి యా వైదికగోష్ఠిని నోరెత్తకుండఁ జేసిరి. అప్పుడు కర్మకలాప మంతయు ముగిసిన తర్వాత అన్నాతురులగు ప్రజలకు వర్ణవిభేదము లేకుండ ఒక నాఁ డెల్ల నేడెనిమిది వందలమందికి సంతర్పణము గావించితిమి. సంకల్పము నాది గాని నిర్వాహ మెల్ల మా తమ్ములు చేసిరి. వీధి యెల్ల శుభ్రపఱచి విస్తళ్లు వేసి భోజనములు పెట్టితిమి. కొందఱు వీధి యెల్ల చండాల భోజనముతో నంటైనదని గర్హించిరి. చుట్టుపట్టుల యూళ్ళ నలజడి రేగెను. మా నిర్ణయము నిర్విఘ్నముగా సాగెను. ఇట్టి సంకల్పము నాలో పొడముట నా బాల్యమున నాలోఁ గుదుర్కొన్న యవ్యక్త భావ కారణమున నుండి వెడలిన కార్యవికాసమే యగుట నిటీవల గుర్తించితిని.

మరియు ముత్యాలలో జరిగిన నా కుమారుని వివాహమున గూడ నక్కడి సర్వజాతుల వారికిని, పాకీ వారికి గూడ ఒక్కొక్కనాఁ డొక్కొక్క జాతివారికిఁ గా మృష్టాన్నసంతర్పణము జరుపు టయ్యెను. ఈ సందర్భమునఁ గూడ మా తమ్ములే నిర్వాహకులు. ఆ వివాహ సందర్భములో మా కాప్తమిత్రులు, శ్రీ ముక్త్యాల ప్రభువులు తమ యింటి వివాహముగా వివాహసర్వవ్యయము ఎన్ని వేలయ్యెనో తామే భరించిరి. ఇట్లు జరగుటకు గూడ బాల్యమున నాలోఁ గుదు ర్కొన్న యవ్యక్తభావమే కారణము.

భూమిలోఁ బడవేసిన విత్తనము కొంతదాఁక ఏమయినదియుఁ దెలియరాక యుండి యుచితకాలమున నంకుర రూపముగా బహిర్వికాసము చెందినట్లు మానవ హృదయములలోఁ జొచ్చు కొనిపోయిన యనుభూతులు కూడ నుచిత కాలమున వానికిఁ దగినట్లు పాకముతో వెల్వడి విరివి నెందును. కాని యివి బీజరూపముగా నెన్నడో లోనికిఁ జొచ్చుకొని పోయిన యా యనుభూతులవల్ల నేర్పడినవే యని గుర్తించుట మాత్రము సర్వత్ర జరుగదు. లోతయిన సంస్కారములు కొన్ని కాల మెంతో గడచి యనుకూలసందర్భము సమకూడినప్పుడు గాని కార్య పరిణామము నెందఁజాలవు. ఆ చెందిన కార్యపరిణామమునాఁటికి కారణజ్ఞప్తి మఱుగుపడి పోవుట సంభవింపవచ్చును. ఈ బీజరూప సంస్కారములు లో నొచ్చుటయుఁ దర్వాత నవి బహిర్వికాసము నెందుటయు నొక్కజన్మములోనే జరుగు ననఁగాదు. పూర్వక్షణపు బీజ రూపసంస్కార ముత్తరక్షణముననే బహి ర్వికాసము చెందునది గాఁ గొన్ని సందర్భములం దుండవచ్చును, కొన్ని సంద ర్భములం దేడుజన్మముల దాఁకఁగూడఁ దేలనిది గావచ్చును. భగవత్ప్రాప్త్యర్థమైన సంకల్పబీజములు భగవత్తత్త్వమును గూర్చి స్పష్టపరిజ్ఞానము కుదురుదాఁక విరివి నెందుచుఁ బెరిగి పెరిగి పారమ్యము పొందిన పిదప నక్కడనుండి బహిర్వికాసము నకు వచ్చుచుఁ బరిపూర్ణతను జెందుటకుఁ గూడ నట్లే యేడు జన్మములదాఁక సాగ వచ్చును.

పరిపూర్ణత చెందు టనఁగా మానవసామాన్యము కంటె నెంతో ఉన్నతో న్నతముగా ఎంతో లోతులోతుగా గోచరించిన తత్త్వమును మానవుఁడు తన ప్రేమ ప్రసరించిన చోట్ల నెల్ల వ్యాప్తపఱుపఁగల్గుట. ఉన్నతోన్నతము, లోతు లోతు నయినభావ మదాటుగా అకారణముగా అసాధనముగా గోచరింపదు. తన హృదయ మెంతెంత ప్రేమమయమగునో, ఆ ప్రేమ మానవతమీఁద నెంతెంత యధికాధికముగాఁ బ్రసరించునో మానవుఁ డంతంత ఉన్నతముగా అంతంత లోతుగా పారమ్యమునకుఁ జేరిక చేరికగాఁ బోగల్గును. చెట్లవేళ్లు విరివి నెంది దూరదూరము వ్యాపింపను వ్యాపింపను చెట్లు మీఁదికి పెరుగగల్గును. కూకటి వేరు నేల్లోఁతుకును జొరఁగల్గును గదా !

6

కాకి పగ

పది పదుమూఁడేండ్ల వయసువాఁడను. అప్పటికి చల్లపల్లిలోఁ జదువు కొనుటకు వెళ్ళియుందు ననుకొందును. నాకు చింతచిగురు పప్పుకూర యన్నఁ బ్రియము. మా యింటి దొడ్డిలోనున్న చింతచెట్టు గుబురుగాఁ జిగిర్చి యగ్ని జ్వాలలు రేగుచున్నట్లు మిలమిల చిగుళ్ళతో మెఱయుచుండెను. 'ఆ చిగురుకోసి తెత్తును, కూరవండిపెట్టు' మని మాయమ్మగారిని కోరితిని. గోడమీఁద నెక్కి చిగురు కోయుచు చేతి కందని కొమ్మ నొక కొంకికఱ్ఱతో వంగ లాగఁజొచ్చితిని. ఆ కొమ్మ ప్రక్కలఁ గాకిగూ డున్నది కాబోలును! నాకుఁ గానరాలేదు. ఒకకాకి యఱచుచు నినుపమేకుతోఁ గొట్టినట్టు నా నెత్తి మీఁద ముక్కుతోఁ గొట్టెను. ఇంకను గొట్టుచు కావు కావని యఱచుచు ఇంక నెన్నింటినో కాకుల రప్పించు కొనెను. ఒకటే గగ్గోలు! కంగారుపడి గోడ దిగి యింటిలోనికి వచ్చి వేసితిని. మర్నాడే నేను చల్లపల్లి వెళ్ళిపోయితిని.

తదాది నే నెప్పు డింటికి వచ్చినను నీకాకి పగ ప్రత్యక్ష మయ్యెడిది. మఱచి దొడ్డిలోనికి వెళ్ళితినా కాకి ముక్కుతో నా తలమీఁదఁ గొట్టిన దన్నమాటే! భోజనము చేసి చేయి కడుగుకొనుచో నా నెత్తిమీఁద నా కాకి రెట్టవేయుటయు ముక్కుతో పొడుచుటయు జరిగెడివి. కొన్ని సమయములలో తలమీఁది యా రోఁతకు మరల స్నానము చేయవలయుచుండును. ఈ కాకిపగ నన్నుఁ బది పదిహేనేండ్లు బాధించినది. ఎఱిఁగి నే నేమియు నా కాకికి అపకృతి చేయలేదు. దాని గూటికిని గూడ నెట్టికీడును జరుగలేదు. కాని దానిపగ మాత్రము నాపై ప్రబలముగా బహువత్సరములు సాగినది. మద్రాసు వచ్చిన తర్వాత నెలనెలకు నే నింటికిఁ బోవుటయుఁ దప్పెను. ఆ చింత చెట్టు నెండిపోయెను. వత్సరమునకో వత్సరములకో నే నింటికి వెళ్లుచుండినను నా కా కాకి బాధ మఱి కలుగక పోయెను. ఆ కాకికూడ వేఖుచోటికిఁ జేరెనో! ఏమయ్యెనో! ఈ కథ నెందు కిక్కడ వ్రాసితి

ననఁగా నిది నాకుఁ జాల వివేకము గఱపి బహుల సమయములలో భావ వీథిలో విహరించుచుండిన యథార్థ గాథ!

ఇటీవల బసవపురాణాది గ్రంథముల ముద్రణ సందర్భములందు నాపై తీవ్రముగాఁ గోపము ప్రకటించి యిప్పటికిఁ బ్రకటించుచున్న వారియెడ నేనువర్తింప వలసిన తీరును కాకి పగ నాకు పాఠము చెప్పినది. ఎంత తీవ్రముగా విరోధించిన వారిపయినయినను బ్రతివిరోధము పాటింపక, యంతరంగమున నాత్మీయతనే పాటించుచు ననురాగమునే సాగించుచుఁ దెలియఁ జెప్పఁదగినదానిని (కొందఱే అట్లు చెప్పదగిన వారగుదురు) సమ్ముఖములో సుదృఢముగానే తెలియఁజెప్పుచు నుండుచో నావిద్వేషుల విద్వేషము, వారికిఁ దెలియకుండనే యంతరంగమునఁ జొచ్చి నెలకొనుచున్న యీయనురాగముచే శేపఁబడి మఱింత రేగి ప్రతిఘటనము లేమిచే నిర్వీర్య మయి కాలక్రమమున నీరసించి యాఱిపోగలదు. ఇందు కనేకాను భవములు నా కిటీవలివి కలవు. ఇట్లు ప్రవర్తింపఁ గల్గుటకు నాలో గురుదేవుల యనుగ్రహమును, శ్రీ గాంధిగారి దివ్య చారిత్రమును 'అంతర్బహిశ్చ' నాకు జాగ్రత్తను గొల్పినవి.

7

శాస్త్రము – అనుభూతి

శ్రీసోమనాథశాస్త్రిలుగారి తపస్వితపై నాకు మహాభక్తి! కాని వారి ననువర్తింపవలె నని కాని, అనువర్తించినచోఁ గడతేరఁగల్గుదునని కాని నాకు తోఁచలేదు. యోగ సూత్రములను బాఠము చెప్పునపుడు వారు తాము యోగ సిద్ధికై కొంత పాటుపడితి మనియు, దానివల్ల ఆరోగ్యము చెడిన దనియు, ఆపద్ధతుల ననుభూతికిఁ దెచ్చుకొనఁజాలమయితి మనియుఁ జెప్పిరి. వారికే సాధ్యము కానిచో మమ్ము దీనిఁ జదివించు టేల యని నాకుఁ దోఁచెను. కాని కోపింతురని వారి నడుగనయితిని. మఱొకనాఁడు నాప్రశ్నమును వారే వేసికొని "మీలోనెవరయిన వీనిని సాధింపగంరేమో యత్నించి చూడండి. సరియయినగురువు దొరకునేమో చూడండి. నా కనుభూతి కలుగనంతమాత్రాన శాస్త్రమప్రమాణ మనుకోకండి. మీరుగా సాహసించకండి" అనిరి. ఆ మాట నాలోఁ జొచ్చుకొనిపోయినది. వారు మంత్రయోగమయులు. అనుష్ఠానమున గాఢతత్పరతయే కాని వారికి దాని ఫలిత మేమి అన్న యోచనమే యుండెడిదికాదు. చేయవలసినది గనుక చేయుచుండుటయే. ఇటీవల వారి తపఃప్రయత్నమునుగూర్చి యోచించుటలో నేతదర్థకమగు నుపనిషద్వాక్యము సమాధాయకముగాఁ దోఁచినది.

నేను నా యిర్వది యెనిమిదవ వత్సరమున భృక్తిరహితతారక రాజయోగమునఁజేరి యబ్బురపు టనుభూతులను బడయుచుండఁగా వారు సజీవులుగా తపోమయులుగా విరాజిల్లుచునే యుండిరి. తఱచుగా నేను స్వగ్రామమునకు వెళ్ళినపుడు చల్లపల్లి వెళ్ళియు, వారు వారి యల్లుఁగూతుళ్ల వర్తిల్లుచున్న మా స్వగ్రామమగు పెదకళ్లేపల్లికి విచ్చేసినపుడు సందర్శించియు నా విషయముల వారికి నెఱింగించుచునే యుంటిని. వా రెంతో కుతూహలముతోఁ దాము గూడ నాతో నొకతూరి కుంభకోణము వచ్చి శ్రీవారిని దర్శించి సంభాషించి యేమేమో పడయవలయునని యుత్సాహపడుచు వచ్చిరి. వారి కీయోగసంపర్కము కలుగఁజేయవలెనని కోరిక నాకును నుండెడిది. కాని యదియు జరుగలేదు.

వారు భౌతిక శరీరము విడిచినపిదప నాకుప్పుడి యెనిమిదవయేట నొక నాఁడు నాధ్యానసమయమున శ్రీవారును, మానాయనగారును, మామామగారును, నాతోపాటు ధ్యానానుభూతిలో నుండుట కొన్ని నిమిషములపాటు గోచరించెను. ఈ ముగ్గురకు నిట్టి యనుభూతి కలుగుఁ గా కని బహువారములునా ప్రార్థనమున గోరుకొనుచుండెడివాఁడను. కాన యీ యనుభూతి నాకు ముదము గొల్పినది.

8

వెంకటశాస్త్రిగారికడ విద్యాభ్యాసంగము

శ్రీ సోమనాథ శాస్త్రులుగారిని వీడుట సమ్మతము గాకున్నను శ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారు క్రొత్తగా బందరు హైస్కూలులో నాంధ్రోపాధ్యాయులుగా వచ్చేసి యుండుటచేతను, వారిమహత్త్వము చుట్టుపట్టులయూళ్ళవా రందఱు చాల విస్తారముగాఁ జెప్పుకొనుచుండుటచేతను, శ్రీ సోమనాథశాస్త్రులుగారి దగ్గఱ సహాధ్యాయులముగా చదువుచున్న వారము ముగ్గురము అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, పిసిపాటి వెంకటరామశాస్త్రి, నేను బందరులో శ్రీవారి సన్నిధిని జదువుకొన నుత్సాహపడితిమి. తొలి యిద్దఱు ముందు బందరు చేరి సందర్భములు చూచుకొని నన్ను రమ్మందుమని వెడలిరి. వారి ప్రోత్సాహమున కొలఁది నాళ్ళకు నేనును బందరు చేరితిని. అప్పటికి నా వయస్సు పదునాలేం డ్లయి యుండును.

తెలుఁగున నా కేమేని యెఱుక యేర్పడె నన్నచో నది శ్రీ వెంకటశాస్త్రిగారి గురుతానుగ్రహప్రాప్తమే. వారి దగ్గఱ పుస్తకము పట్టి చదివినదానికంటె వారి ముఖతః వినోదగోష్ఠిలో విని నేర్చినది చాలా. ఆధ్యాత్మిక విషయమున బందరు వాసమునఁగాని శ్రీ శాస్త్రిగారి సన్నిధిని గాని నాకు కలిగిన యుద్బోధ మేమియు లే దనియే యనవలెను. అంతే కాదు. శ్రీ శాస్త్రిగారి సన్నిధిని అవధానధారణలు, పద్యరచనలు, ఉపన్యాస వినోదములు, కవితాకల్పనములు, వాదప్రతివాదములు, అహంతలు, మమతలు బలసి ఆధ్యాత్మచింత యంతర్ధాన మందిన దనవలెను. శ్రీ శాస్త్రిగారు మాయమర్మము నెఱుఁగని స్వచ్ఛహృదయులు. బందరు రాక పూర్వము వారు తీరు 'దేశాటనం పండితమిత్రతా చ' అన్న శ్లోకము చెప్పిన చాతుర్యమూలములుగలదై వర్తిల్లినది. అప్పటి దేశాటన పండితమిత్రతా రాజసభా ప్రవేశాదులు వారు చెప్పనువచ్చును. మేము విననువచ్చును. కాని పండిత మిత్రతకుఁ దర్వాతిపటియు, రాజసభా ప్రవేశమునకుఁ బూర్వపుదియు నగు చాతుర్యమూలము వారు చాటు చేయక సవిస్తరముగాఁజెప్పుచుండెడివారు. నేను సిగ్గునఁజిదికిపోవుచుండెడివాఁడను.

ఆ కాలముననే మా యన్నగారికి వివాహము జరగినది. ఆ వివాహము జరిపినవారు, నా పెదతండ్రిగారి బావమఱంది, సంగీత సాహిత్య విద్యారసికులు, దివిసీమలోని చోడవర గ్రామమున నెలకొన్నవారు, శ్రీ లంక నాగేశ్వరశాస్త్రి గారు. వారికి నామీఁద చాల వాత్సల్యము. ఆయన విధురులు. సంతతి లేదు. విద్యావినోదులే కాక వేశ్యావినోదులును మా యన్నగారి వివాహము తర్వాతఁ గొన్నాళ్ళ కొక పుత్రస్వీకారము కూడ వారు చేసికొనిరి. ఆ కుఱ్ఱవాని కుప నయనము చేసిరి. ఆ వివాహమునకు నుపనయనమునకును గొప్పగా భోగపు మేళములు ప్రాతస్సాయం కాలము లందు, రాత్రులందుఁ గూడ జరుగసాగినవి. వానినిఁ జూచుట కుద్యోగులు పలువురు వచ్చుట జరగెను. ఉపనయనము జరగిన తర్వాత కొన్నాళ్ళు నన్నక్కడ నిర్బంధించి వారు నిలుపుకొనిరి. సంస్కృత నాటక కథలు, కాదంబరీ కథ నన్ను మా మేనమామగారు వేశ్యాపరివారితు లయి చెప్పగోరుచుండిరి. నేనును చెప్పుచుంటిని. ఎన్నాళ్ళక్కడుండుట ? పదినాళ్ళ యిన తర్వాత ఆ యూరనుండి మా యూరికి వచ్చివేసితిని.

ఆ వేశ్యల శృంగారములు, ఆటపాటలు, నేను కథలు చెప్పుచున్నప్పుడు వారు నెఱపిన సౌహార్దము, వారిహాస్యగాడు, బ్రాహ్మణవృద్ధుడు, సంగీత సాహిత్య రసికుడు నన్ను మెచ్చుచుండుట, మా మేనమామగారు నన్ను ప్రతివత్సరము వేసగి సెలవులలో - శ్రీ వెంకటశాస్త్రిగారు బందరు విడిచి వెళ్లుదురు గాన—తమ యూరికి వచ్చియుండుమని కోరుట నన్ను ముగ్ధుని జేసి వైచినవి. మా యూరు విడిచి బందరు కేగి వారపు మెదుకులు తినుచు చదువుకొనుట వెగటు గొల్పసాగి నది. ఇల్లు విడిచి పదునాలుమైళ్ళు బందరు నడచి వెళ్ళుట యెప్పుడును పరిపాటియే యైనను నా కప్పు డది చాల బాధ గొల్పినది. ఒకటి రెండు ఫర్లాంగులు వెళ్ళుటే నాకు చాల కష్టమయ్యెను, అక్కడ నొక బురద కాల్వ దాటవలెను. వెనుకకు తిరిగి పోవుదునా యని తోఁచెను. బట్టలు సద్దుకొనుచు కొంచెము సేపు కూర్చుండి యోచించితిని. ఎన్నో చీకాకులు రేగినవి. శ్రీ వీరేశలింగముపంతులుగారి ప్రహస నములు, ఉపన్యాసములు నంతకు ముందు చదివి యుంటిని. వేశ్యల గూర్చి వారు వ్రాసిన వెల్లతలఁపునఁ బాఱినవి. ఇక నిట్టి గోష్ఠుల కెన్నఁడు గాని పోరాదని శపథముచేసికొంటిని. క్రీ. 1904 ప్రాంతముల మాట యిది. అటు తర్వాత నే నెన్నఁడును వేశ్యాభినయ దర్శనమునకుఁ బోయి నట్టెఱుక లేదు.

బందరులో చదువుకొనుచుండుకాలమున నేను శ్రీ కొండ వెంకటప్పయ్య పంతులుగారి యింటను, శ్రీ వల్లూరి సూర్యనారాయణరావుగారి యింటను, వసించుచుండువాఁడను. వారి కప్పుడు నాపైఁ జాలవాత్సల్యము. శ్రీ సూర్యనారాయణరావుగారు వారి జీవితావసానము దాఁక నా యోగ క్షేమములు కనుగొనుచుండువారు. వారి ప్రేరణముననే నేను మద్రాసు చేరితిని. అప్పటికి నాకు పదునెనిమిదవ యేడు. వారు శ్రీ రెంటాల సుబ్బారావుగారికి నన్ను గూర్చి జాబు వ్రాసిరి.

9

ధూమకేతు దర్శనము

మద్రాసులో మా బావగారు శ్రీ రామేశంగారి దగ్గఱ గుమాస్తా శ్రీ కాజా వెంకటశేషయ్యగా రుండిరి. వారి యండతో నేను మద్రాసులో నెలకొంటిని. మద్రాసు చేరగానే నాకు శ్రీపండిత గోపాలాచార్యులుగారు, శ్రీ పురాణం నాగ భూషణముగారు మిత్రు లయిరి. గోపాలాచార్యులుగారి ద్వారా నాకు శ్రీ పసప్పాకం అనంతాచార్యులుగారితోను, వారి కుమారులగు శ్రీనివాసాచార్యులుగారితోను మైత్రి యేర్పడెను. మద్రాసుచేరగానే వెస్లీ మిషన్ హైస్కూలులో తెలుఁగు పండితుఁడ నుగా నేను గుదుర్కొంటిని. రెండేం డక్కడ నుంటిని. ఆ నాళ్ళలో తఱచుగా ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాల కరుగుచు నక్కడి గ్రంథములు చదువుచు నుంటిని.

శ్రీ వేపా రామేశముగారితో నేను దఱచుగా విద్యా వినోద మనుభవించు చుండువాఁడను. రామేశంగారు విద్యారాశి. గణిత ఖగోళ చరిత్రాదిశాస్త్రములందు నిష్ణాతులు. వారికడ ఖగోళశాస్త్రరహస్యము లెన్నో తెలిసికొనుచుండెడివాఁడను. వారికొక టెలస్కోపు కలదు. వారి ధర్మపత్ని యంతర్వత్నిగా నుండి పురుటికై పుట్టినింటికి వెళ్ళుచుండు సందర్భములలో నెలల తరబడి రాత్రులందు వారితో చాలసేపు నక్షత్రగ్రహ మండలములను బరిశీలించుచుండువాఁడను. ఎన్నో ఖగోళ శాస్త్ర రహస్యములు వా రెఱుఁగఁ జెప్పుచుండువారు. నేర్చుకొనుచుండెడివాఁడను. ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా, ఇండియన్ ఆంటిక్వరీ, ఎపిగ్రాఫికల్ రిపోర్టులు మొద లగు చరిత్రాధార గ్రంథము లెల్ల వారి దగ్గఱఁ గలవు. వాని నెల్లఁ జదువఁ దెచ్చుకొని చదువుచుండువాఁడను.

1910వ సంవత్సరము. హాలిస్‌కామెట్టు వచ్చినప్పుడు — ఇంకా కొన్నాళ్ళ కది స్థూలదృష్టికి గోచరించుననఁగా టెలస్కోపుతోను, బైనాక్యులర్‌తోను తెల్ల వారు జామున లేచి ఆకాశ భాగమును మే మిర్వురమును బరిశీలించుచుండువారము. ఆ ధూమకేతువు తొలుత అరుణోదయ మగుచుండగా తూర్పుదిక్కున గోచరిం

చెను. అది యుదయించునంతలో ఉదయారుణకాంతులు క్రమ్ముకొనఁగా కానరాక పోయెడిది. ఒకనాఁడు బైనాక్యులర్ చేతనుంచుకొని మేడ దిగి రోడ్ మీఁదికి పోయి పరిశీలింపఁగా నా కది వెల్తురు చీపురుకట్టవలె గోచరించెను. పర్వెత్తుకొని (అంతలో అరుణద్యుతులు క్రమ్ముకొచు నని) రామేశంగారికి చూపవచ్చితిని. ఆ ఆత్రపాటులో మేడమెట్లు కొట్టుకొని మోఁకాలి మీఁద చర్మము చిట్లి నెత్తురు కారుచుండెను. అది చూడక నేను కేతువు కనబడెనని స్పష్టముగా గోచరించుటకు టెలస్కోపును సర్దిదిప్పు చుంటిని. నెత్తురు చూచి ఇదేమని రామేశంగా రడిగిరి. అప్పుడు దెబ్బగుర్తించితిని. అంతలోనే టెలస్కోపులో స్పష్టముగా కేతువును గుర్తించితిని. రామేశంగారు నాయుద్వేగమును, రక్తస్రావబాధను గూడ గుర్తింపమిని జూచి నివ్వెఱ చెందిరి. నివ్వెఱ కొంత ఉడిగి టెలస్కోపులో కేతువును గుర్తుపట్టుచుండగా వెలుఁగు రేకలు చెలరేగి కానరానీయవయ్యెను. మర్నాటి తెల్లవారుజామున నిర్వురము లేచితిమి. జాగ్రత్తగా గుర్తించి నిన్నటి యాకాసపు పట్టు చూపఁగా రామేశముగారు స్పష్టముగా చూచి యప్పుడే దాని గూర్చి హిందూ పత్రికకు వ్రాసిరి. మర్నాడు వారికి కొన్ని టెలిగ్రాములు దాని యెఱుకకై వచ్చినవి. అటుపై నాల్గయిదు రోజులకుఁ గాబోలు నది యందఱ యెఱుకకు నందినది.

ఆ ధూమకేతువును దక్షిణహిందూదేశమున ప్రజాసామాన్యమున తొలుత గుర్తించినవాఁడను నే నగుటలో మహత్తరమయిన విశేషమేదో ఉండ బోలు నని నే నిటీవల విశ్వసించుచున్నాను. అందుకే దీని గూర్చి యించుకంత హెచ్చుగా వ్రాసితిని. తత్ప్రయోజన మేదో ముందు తెలియఁగలదు.

10

బ్రహ్మచర్యము - గార్హస్థ్యము

రెండేండ్లు కెలెట్ హైస్కూలులో నేను తెల్గు పండితుఁడనుగా నుండఁగా నాకు వివాహనిర్ణయము జరిగి మా తలిదండ్రులు నన్నింటికి రమ్మనఁగా నే నింటికి వెళ్లుచు బందరులో శ్రీ వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారింట దిగితిని. అవి హైస్కూలు వేసవి సెలవురోజులు. సూర్యనారాయణరావుగారు మద్రాసు చేరునపుడు నన్ను దఱచుగా ఇంటికి వచ్చుచుండవల దనియు, మద్రాసులో ఓరియంటల్ లైబ్రరీలో గ్రంథములను విశ్రాంతి సమయములలో చదువుచు, వైదుష్యమును వృద్ధిపఱచుకొనుచు నుండవలసిన దనియు, ఇప్పుడే వివాహము చేసికొని సంసారపు బాదర బందీలో పడవల దనియు, యూరపులో అనేకులు ఆజీవితము అవివాహితులుగానే ఉండి గొప్ప విజ్ఞానము గడించి, ధనము గడించి, ఆ ధనమును సంఘోపకారమునకై సమర్పింతు రనియు, కొందఱేని లోకసేవకై యవివాహితులుగా నెలకొను టావశ్యక మనియు నాకు హెచ్చరికగా జెప్పుచుండుట కలదు.

అప్పుడు నా రాక వారి కతృప్తి గొల్పెను. చల్లని నూతి నీట నిర్వ్యరము హాయిగా స్నానము చేసి భోజనమునకుఁ గూర్చుంటిమి. చెమటలు దిగజారుచున్నవి. సూర్యనారాయణరావుగారి ధర్మపత్ని శ్రీ పార్వతమ్మగారు విసనకఱ్ఱతో విసరుచు చెమటరోఁత దొలగించుచు హాయిఁగూర్చుచుండిరి. భోజనసమయమున మరల వారు నాకథ నుపక్రమించిరి. 'ఇంటికి రాకుండ మద్రాసులోనే ఉండుమంటిని గదా! నీ విప్పు డేల రావలెను? పెండ్లిప్రయత్న మేమేని సాగెనా? పలుతూరులు నిన్ను పెండ్లాడ నాత్రపడవలదంటిని కదా? యూరపులో ననేకులు ప్రౌఢవయస్సు వచ్చి, విద్యా ధనార్జనము చేసి యటుపై పెండ్లాడుట, కొందఱు పెండ్లాడకే తమ విద్యాధనములను లోకసేవకై వినియోగించుట జరగుచుండు నంటిని గదా! బీదఱికముతో నలగులపడుచు నొకపడుచును బెండ్లాడి యామెను గూడ దారిద్ర్యశోకమున పాల్పఱచుటకా పెండ్లాడుట? విద్యావిశేషములను,

ధనమును గడించి తలిదండ్రులను సుఖపటిచి చాలినంత ధనము సేకరింప గల్గినచో, సౌకర్య మున్నచో నటుతర్వాత పెండ్లాడిన నాడదగును గాని యిప్పు డేమి పెండ్లి? విద్యావివేకములు లేని యాడుపడుచులను బెండ్లాడి ఏడాదికి, రెండేండ్లకు బిడ్డలు పుట్టుచుండుట, ఈదురో దేవుడా అనుచున్నట్టు చాలినంతగా గృహాది సౌకర్యము, శిశుపోషణ సౌకర్యము లేక పోగా చాలీచాలని జీవితాయతితో నిరుత్సాహనిహతములై బాధపడుచున్న కుటుంబముల నెన్నింటిని జూచుట లేదు? అందులో నీవును జేరి దిగనాసిల్ల నభిలషింతువా? అని ఇంక నిత్యాదివిధముల తీవ్రభాషతో వారు నన్ను మందలింపసాగిరి. నేను దలవాల్చుకొని తినుచున్న యన్నపు ముద్ద మ్రింగుడు పడక మాటాడ నేరక సిగ్గుతో చిటికి వదవదలాడు చుంటిని. శ్రీ పార్వతమ్మగా రందుకొనిరి. 'ఇటు వినం! యూరపుదేశము వారి బ్రహ్మచర్యము మాట యెత్తకండి. ఆ బ్రహ్మచర్యము మనవారి కెందుకు గాని, వీరిని బాగుగా ధనార్జనము చేసిన తర్వాత, ప్రౌఢవయస్సు వచ్చిన తర్వాత పెండ్లాడు మనుచుంటిరే! మన దేశపు సర్వైశ్వర్యమును జుఱ్ఱుకొనుచున్నారు గనుక యూరపువారు ఏ విద్యచేతనైన నెంత ధనమునైన నార్జింపఁ గల్గుచున్నారు. కట్టుబట్ట, కుట్టుసూది కూడ వారే తయారు చేయుచు మనదేశమువారి కమ్ముచు ధనప్రవాహము తమ దేశముమీఁద పాఱుచుండఁబట్టి లోకోపకృతి చేయగల్గు చున్నారు. నిజమే! అంత ధన మార్జించుటకు మనదేశమువారికి సౌకర్యము లేవీ? ప్రౌఢవయస్సు వచ్చిన తర్వాత పెండ్లాడుట యూరపువారికి చెల్లవచ్చును గాని మన వారికి చెల్ల నేరదు. ఆ దేశమున యేఁబది యఱువది యేండ్ల వరుని బ్రహ్మచర్యమును, ముప్పది నలువది యేండ్ల వధువు కన్యాత్వమును మనకు విశ్వసింపరానివి. చల్లని యూరపు దేశములో నవి చెల్లు నేమో నే నెఱుఁగను. మనదేశము వారి కావయస్సు యించుమించుగా వార్ధక కాలము. ధనార్జనము చేయునే కాక! అప్పుడు వివాహ మాడుట మన దేశమువారికి గతజల సేతుబంధనమే!

మొన్న వింటిరి గదా! యధికవిద్యావతిని బెండ్లాడు భర్తల గోడును! హైద్రాబాదులో నొక గొప్ప డాక్టరు విద్యావతిని బెండ్లాడి యామె తఱచుగా యూరపు మొదలగు ఖండాంతరములకు వెళ్ళి వచ్చుచు నెలలు, వత్సరములు దేశాంతరములం దుండుటయు, తన యార్జన మెల్ల నామె యాత్రావ్యయములకై

పంపవలసి వచ్చుచుండుటయు, తన బంగళాలో గోడలు బూజుపట్టి చిత్రరచన లెన్నో సంస్కారము లేక తార్మారై చెడుచుండుటయు, దనకు గార్హస్థ్య సౌఖ్యము దుర్లభముగా నుండుటయు నొక మిత్రునితో జెప్పి వాపోవఁగా నా మిత్రుడు మీతో చెప్పుట పీ నడుమ మీరు వినియుంటిరి గదా! ఏ యెండ కా గొడు గన్నట్టుండ వలెనే కాని తనకు మించిన విద్యావతిని బెండ్లాడుటలో చిక్కులే కాని సేమ ముండుట యసాధారణము.

చూడండి! ఆరంభముననే తనకు దగినపడుచును బెండ్లాడి రోడ్డు రిపేరు చేయుచున్న యుప్పరివాడు పగలెల్ల మట్టిపనిచేయుచున్నాడు. సంజకడ ఉడుకు నీరు కాచి, యిల్లాలు వీఁపు దోమి స్నానము చేయించగా భర్త సుఖస్నాతుఁడై భార్యతో గంజి యన్నము, ఉప్పు, పచ్చిమిరపకాయ నంజుకొనుచు కడుపార నారగించి, తమకు గలిగిన చిన్నబిడ్డ నక్కడి చెట్టుకొమ్మకు వ్రేలగట్టిన చీర యుయ్యేలలో నూగించి, చల్లగాలిలో నా బిడ్డ సుఖనిద్ర పడయగాఁ జెట్టు క్రింద సుఖశయితు లగుట చూచుచుంటిమి గదా! వారి దాంపత్యమున హృద్యత గోచరించుట లేదా?

ఏకైక వ్యక్తిగా మీరు మిగిలిన మీకుటుంబమున నన్నుఁ బెండ్లాడుటచే వంశవృద్ధి గలిగి మీరు సుఖించుచుండుట గుర్తునకు వచ్చుట లేదా? నే నుండుటచే గదా మీకిట్టి సుఖభోజనము దొరకుట? వంటవానిని గుదుర్చుకొని వానివంటతో భోజనము జరపుకొనుటలోని యిక్కట్టులను గుర్తించుచునే యుంటిమి గదా! మీకు ఆరోగ్యకరములు, ప్రియములు నయినకూరగాయలను నేను దెప్పించి మీకు ప్రియ మయిన తీరున వంట చేయించు చుండుటచేతఁగాదా మీ యారోగ్యము సరిగా నుండుట, ప్రియముగా భోజనము సాగుట, ఇంటికి వచ్చిన మీకు కోర్టులోని పరిశ్రమపుఁ బరిహారము మావినోదముతో జరగుట యగుచున్నది గదా! ఇంతేల! ఈ యెండ యుమ్మదములో చెమటలు దిగజారు చుండఁగా నే నుండి విసనకఱ్ఱతో విసరుచుండుటచే గాదా శ్రమ మెఱుఁగకుండ మీరు హాయిగా నారగింపఁగల్గుట? నేఁటి యీ వంటకములు వంటవాఁడే చేసినను నేను దగ్గర నుండి మీకు ప్రియ మయిన కూరలు తెప్పించి తఱిగి యిచ్చి మీకు నచ్చినవిధానమున మీ కెంత కావలెనో అంతగా ఉప్పుకారములు వేయించి [illegible] గాదా యిట్టి [illegible] మీకు [illegible]!

మన శాస్త్రిలుగా రిక్కడ నున్నప్పుడు గొంత కొంత సంస్కృ తాంధ్రముల పరిచితి హెచ్చి తఱచుగా భారతాదులు చదువుచుండుటచే సందలి పద్యము లివి నా నోటికి వచ్చియున్నవి చిత్తగించండి !

అధికదుఃఖరోగార్తున కౌషధంబు
సురుచిరంబుగ భార్యయ చూపె యెందు
నౌనర భార్యాసమేతుఁడై యున్నవాని
కెంత లయ్యును నాపద లెఱుక పడవు
అలసి నెడ డస్సి నెడ నా
కలి తృష్ణయు నైనయెడలఁ గడుకొని ధరణీ
తలనాథ ! పురుషునకు ని
మ్ముల భార్యయ పాచుఁ జిత్తమున దుఃఖంబుల్.

(నన్నయ నలోపాఖ్యానము.)

పార్వతమ్మగా రింత పలుకగా, నాకు ముద్ద మ్రింగుడు పడసాగగా సూర్యనారాయణరావుగారు నిరుత్తరు లయిరి. నన్నుఁ జూచి 'శీఘ్రముగా నింటికి బోయి వివాహ మాడుదువుతే ! నీవాలకము చూడఁగా పెండ్లి ప్రయత్నమునవే యింటికి వెళ్లుటగా నున్నట్టున్నది. శుభమస్తు' అనిరి.

11

వివాహము

ఇర్వది రెండవయేట నాకు పెండ్లి జరగినది. మాయూరి కాఱుమైళ్ళ దూరమున నున్న గంటసాల నాయత్తవారి యూరు. ఆయూరే నా మేనమామగారి యూరును. తొంబదియేండ్లకు పైబడినవయస్సువారు, మా మేనమామగారు శ్రీ పిసిపాటి వేంకటాద్రిగా రిప్పటికి నారోగ్యముతో నున్నారు. వారికి నేడ్గురుపుత్రులే కలిగిరి కాని పుత్రికాసంతానము లేదయ్యెను. మాతోడిసంబంధము తర్వాత లేక పోవు నన్న కొఱంతతో వారి జ్ఞాతులగు మా మామగారిని నాకు పిల్ల నిమ్మని వారు కోరిరి. వారికుమారుఁ డప్పటికి రెండేండ్లకుముందు స్వర్గస్థుఁ డయినవాఁడు, శ్రీ సోమనాథశాస్త్రులుగారి కడను, శ్రీ వెంకటశాస్త్రిగారి కడను నాతో సహాధ్యాయుఁడుగా నున్నవాఁడు, వెంకటరామశాస్త్రి జీవించియున్నప్పుడు వారిమీఁది యాదరము వెల్లడించుచుండుటచేతను, మామేనమామగారి కోరికచేతను, భూవసతి లేదన్న కొఱఁతను దలఁచి సందేహించుచున్నను మా సంబంధమున కెట్టకేలకు మామామగా రంగీకరించిరి. వారు ప్రశాంత చిత్తులు, సద్వర్తనులు, అమాయకులు. మా తండ్రి గారివలెనే 'కడిపెడు బిడ్డలు గలవారు.

వివాహ మయినది. మామాతృశ్రీ గారి మీఁది భక్తిచేతను, వారి పుట్టిన యూరని, వారియింటి పేరివారని నేనెంతో తనివితో నీ సంబంధమును ప్రేమించితిని. వివాహ మయినతోడ్తో మద్రాసు వచ్చి వేసితిని. అప్పుడు నానివాసము మైలాపూరులో. తిరువల్లిక్కేణి హైస్కూలుకు ప్రతిదినము రాకపోకలు తొమ్మిది గంటలకు హోటలులో భోజనము చేసి తిర్వలిక్కేణికి నడచి వెళ్లి సాయంకాలము తిరిగి నడచి వచ్చి రాత్రి భోజనము చేయుట. దీనిచే నాహారము చాలక కాఁబోలును నీరసముగానే ఉండెడివాఁడను. నీరసమే తప్ప వ్యాధి యేదియును లేదు. అప్పు

దప్పుడు కృష్ణామండలమందలి స్వగ్రామమునకు వెళ్ళి అక్కడ కమ్మని నెయ్యి పెరుగులతోడి భోజనము చేసినప్పుడు శరీరమునకు మంచి బలోత్సాహములు లభించుచుండెడివి! సంవత్సరమున కొకతూరి తప్పకుండ నింటికి వెళ్లుచు నట్టి బలోత్సాహముల నార్జించుకొని వచ్చి వానిని మద్రాసులో వ్యయించుచుండినట్లు తోచుచుండెడిది. ఈ ప్రయోజనమునకై వివాహానంతరము వేసంగిలో నేనింటికి వెళ్ళితిని.

12

బండి పాటు

మాయూరి కాఱుమైళ్ళ దూరమున అవనిగడ్డయని గ్రామము గలదు. అది తాలూకా ప్రధాన స్థానము. మాయన్న గారక్కడ పోస్టుమాస్టరు. వారి కుటుంబమును జూచుటకై నే నాయూరికి వెళ్ళి తిరిగి వచ్చుచుంటిని. మాయూరివారే, మహనీయులు, గొప్ప వేదవేదాంగ వేత్తలు, నాపై నమితవాత్సల్యము గలవారు, వృద్ధులు శ్రీ యడవల్లి అప్పావధానులుగారు కడు వృద్ధ యయిన వారి యత్తగారితో బండిమీఁద అవనిగడ్డనుండియే మాయూరికి విచ్చేయుచు నన్నుఁ గూడ బండిలోఁ గూర్చుండ నిర్బంధించిరి. నేనేవేవో మద్రాసు పుస్తకశాలలోని గ్రంథములఁగూర్చి ముచ్చటించుచు వారిని వినోదపఱచుచుంటిని. బండి యొకటిన్నరమైలు సాగి వచ్చెను.

అవనిగడ్డకు మాయూరికి నడుమ కృష్ణానది కలదు. అది వేసగి కనుక పాటిరేవు గలదే. బండి దానిలో నుండి సాగి పోవచ్చును. కాని గట్టున నుండి యేటిలోనికి కొన్ని నిలువుల లోతు దిగవలెను. బండి యట్లు దిగుచుండెను. బండి తోలుచున్న రైతు (మాయూరివాఁడే) చుట్ట కాల్చుకొనుట కంతకు ముందే బండి దిగెను. గట్టున నుండి పల్లమునకు బండి గాడిలోనుండి వడిగా దిగజాఱునా సమయమునకు సరిగా నాతఁడు మూత్రోత్సర్గమునకుఁ బోయి వెనుకబడెను. బండిచక్రమొకటి బండి గాడిపల్లపుజాలులో నుండఁగా మఱొకచక్రము గట్టుమీఁది కెక్కెను. ఉపక్రమమున నా యెగుడుదిగుడు కొంచెముగానే యుండెను. కాని రెండు మూఁడు గజములు సాగునప్పటి కొడ్డగెడవుగా నయ్యెను. ఎద్దు వడిగా దిగిపోవుచుండెను. బండి కడయంచున నేను గూర్చుంటిని. ఇఁక నొక క్షణములో నా జీవిత మటో యిటో ఏదో అగుదశ దాపురించినది సుమా యనుకొనుట నే నెఱుఁగుదును. ఈ యెఱుక బండితుదిపట్టున నుండి యెడ్ల దిగుడు దూకుడును, చక్రముల యొడ్డగెడవును—వెలుపలికి చూడ్కి పాఱుచున్నది గాన—నేను గుర్తించితిని గాని బండి లోతట్టున గూడులో నొదిగి యున్న యాయిద్దఱు నంతగా గుర్తింప రైరి. ఇహ

లోకప్రజ్ఞ యీ శరీరమున నుండుటో, ఊడుటో—ఈ లోకముతో సంబంధము తీరనున్నదేమో అన్న తలఁపు నాలో కలిగినక్షణమే యెఱుఁగుదును గాని తర్వాత నన్నెఱుఁగను. నా యునికి నెఱుఁగను.

ఈ స్థితిలో కొన్ని క్షణములో నిమిషము లొకటి రెండో కడచియుండఁ బోలును! 'చండాలుడా! లక్షరూపాయల విలువ చేసే మనిషిని చంపి వేస్తివిరా! చండాలుడా!' అన్న యవధానులుగారి యేడ్పుటఱపుతో ప్రజ్ఞ గాంచితిని. 'బ్రతికి ఉన్నానండీ బాబూ! యేడ్వకండి' అంటిని. అప్పావధానులుగారు నాయెదుట నిరపాయముగా నిలిచియుండిరి. నా కైహికప్రజ్ఞ కలిగినందుకు, అప్పావధానులుగారు నిరపాయులుగా నున్నందుకు తనిసి 'సోమిదేవమ్మగా (వారి యత్తగారు) రేమైరండీ' అంటిని. 'బ్రతికున్నావా నాయనా' అనుచు నామె పర్వెత్తి వచ్చెను. 'మా కిద్దఱికీ మొండిఘటాలకి ఏమీ దెబ్బ తగులలేదు. నాయనా! నీ చెయ్యి యిదేమిటి?' అని ఆమె యేడ్వసాగెను. అప్పుడు నేను నా చేతులను జూచుకొంటిని. కాని అందాఁక నేను బాధ నెఱుఁగను. నా దక్షిణబాహుమూలము నా కడుపు మీఁద వ్రేలాడుచుండెను. ఆ వికృతి చూడఁగా నాకు వాంతి, మైకము, కంపము కలుగఁ జొచ్చెను. ఇం కేమేమి యంగవికృతి కలిగెనో; ముం దేమగునో అన్న కంగారుతో అవధానులుగారి నిట్లు ప్రార్థించితిని. 'నా పూర్వకర్మానుభవమేదో నేననుభవించుచున్నాను. నా స్థితి యేమగునో! మా తల్లిదండ్రులకు నెమ్మదిగా నా స్థితి తెలుపండి. ఈ బండివానికి ఏ మాత్రము క్లేశము కలుగరాదు. నా ప్రాణమున్నా, పోయినా వీనిని నన్నుగా భావించి కాపాడండి! కాని నిందాదులు చేయకండి. దప్పి, దప్పి' యనుచు మైమఱుపాటు చెందితిని.

కొంత సేపటికి చల్లని మంచినీరు, మజ్జిగ దగ్గఱి క్రొత్తపేట బ్రాహ్మలు తెచ్చి యీయఁగా, చన్నీటి గుడ్డతో మొగము తుడిచి, ప్రజ్ఞ రప్పించి యిచ్చిరి. మా యూరి కరణముగారు, మా నాయనగారి బాల్యమిత్రము శ్రీ కొడాలి వెంకయ్యగా రింతలో నక్కడికి బండిమీఁద వచ్చిరి. నన్నాదరించి తన బండిమీఁద నెక్కించి నన్ను వెనుకకు అవనిగడ్డకే— ఆస్మృతి కలదు గాన, మా యన్నగారు కలరు గాన— త్రిప్పి పంపి నాకొక మిత్రుని తోడిచ్చి, బోల్తాకొట్టిన బండిని లేవనెత్తి, దానిమీఁదను నా బండిలోని [illegible] వల్లికి వెళ్ళిరి. బండి నెమ్మ

దిగా నడచినను జాటిపోయి ప్రేలాడుచేతితో వికారగ్రస్తుఁడ నయి యున్న నన్నువనిగడ్డ చేర్చిరి.

నాఁటిరాత్రి— ఆస్పత్రి అసిస్టెంటు ఊర లేఁడు గాన కంపౌండరే ఒక సాహెబు నా చేతిని సరిచిద్దఁ జొచ్చెను. క్లోరోఫారం ఇయ్యలేదు. చంకక్రింద గుడ్డ మడత బెట్టి దిండుగా నుంచి ఇంకొక తుండుగుడ్డ చంకక్రింద దూర్చి యొకరు తల దగ్గఱనుండి లాగుట, ఇంకొకరు నా చేతిని కాళ్ళ దిగువ నుండి లాగుట సాగించిరి. జబ్బ మజ్జులు చిఱుగుచున్నట్లయ్యెను. గగ్గోలు పెట్టితిని. అయినను విడువక లాగిరి. ఢమ్మని మ్రోఁత మ్రోగెను. చేయి స్వస్థానము చేరె నని చెప్పి కంపౌండరు కట్టుకట్టెను. మర్నాడు ఆస్పత్రి అసిస్టెంటు వచ్చెను. నాకు చేయి రుబ్బురోలువలె వాచెను. తీవ్రజ్వరము వచ్చెను. నాల్గయిదు రోజు లుంటిని, వాపు తీసినదిగాని చేయి తేవదు. ఆస్పత్రి అసిస్టెంటు ఉద్యోగమునకు, జీవితమునకుఁ గూడ తుది దశలో నున్నవాఁడు (కొలఁది రోజులకే రిటైరగుట, స్వర్గస్థుడగుట జరగెను, అతిమాత్ర వ్యాధగ్రస్తుడు) నన్ను బాధించుటతప్ప సరిదిద్దలేకపోయెను.

ఇంటికి వచ్చి, అక్కడనుండి ఇందరు వచ్చి శ్రీవల్లూరి సూర్యనారాయణ రావుగారిని తోడఁబిలుచుకొని ఆస్పత్రికి వెళ్ళితిని. సుబ్బయ్యర్ అను సర్జన్ ఉండెను. సూర్యనారాయణరావుగారి మాట విని వెంటనే క్లోరోఫారం ఇచ్చి చేయి సరిదిద్ది కట్టు కట్టెను మర్నాడట నుండి ధన తృష్ణతో నన్ను పీడింపసాగెను.

వెంటనే మద్రాసు వచ్చి నాకు పరిచితు లయిన డాక్టరు నంజుండరావుగారికి చూపితిని. వారు 'ఇప్పటికే చేతి సంధిబంధములు చాల శిథిలమయి యున్నవి. డాక్టర్ల కిక చూపవద్దు. ఘృతదధిప్లుతముగా భోజనము చేయుచు జబ్బకు కొబ్బరి నూనె, వెన్న, నేయి వగైరా స్నేహద్రవ్యములు రాచి, చన్నీటి కొళాయిక్రింద ధారగా నీరు పడునట్లు హెచ్చు సేపు కూర్చుంటి వేని క్రిమక్రిమముగా చక్కబడగల'దని చెప్పిరి. అట్లే చేయుచుంటిని కాని బోర్డుమీదఁ సీమసున్నముతో నే దేని వ్రాయుటకు రెండవచేతి తోడ్పాటుతో గాని చేతి నెత్తి పట్టి యుంచలేక పోవుచుంటిని. మంచినీటి చెంబును కొన్ని గజములు దూరమైన మోసికొనిపోలకుంటిని. క్రమక్రమముగా నంజుండరావుగారు చెప్పినట్లు చేయుచుండుటచే కొంత నయమాయెను

కలుగుటో, అసౌకర్య సహనమున కలవాటు పడుటో యయ్యెను. కాని యది యేలో నానాఁటికి మనసు నిరుత్సాహగ్రస్తము కాఁజొచ్చెను.

స్వజనము నా స్థితికి వగచుచు 'పెండ్లాడిన తర్వాత వీనిస్థితి వికృతి చెందుచున్నది. ఈ వివాహము వీనికి శుభప్రదముగా లేదు' అని పరోక్షముగాను, సనసన్నగా ప్రత్యక్షముగాను గూడ మాటాడఁజొచ్చెను. నా కది దుశ్శ్రావమయ్యెను. 'ఇది దైవనిర్ణీతము. ఇందు మంచినే గుర్తించవలెను గాని చెడుగులను వెదకి పట్టుచు మనసును చిఱుకకొట్టుకొనరా' దని నే నెదురాడితిని అభము శుభము నెఱుఁగని పదియేండ్ల బాలికనుగూర్చి గర్హణ నాకు చీకాకు గొల్పెను. అమాయికయయిన యా బాలికయెడ నా కమితానురాగ మేర్పడెను. ఆ బాలికవల్ల నేను మేలే పొందఁగల్గుదు నని విశ్వసించితిని. ఇది నా గుండెంలో మాత్రమే తొణికిసలాడుచుండిన తలఁపు.

13

శకునపరిగణనము

అజ్ఞాననిహతమై యుండుటచే దేశమంతట నిట్టి యపభ్రంశపు తంతువులు నిండారి యున్నవి. పెద్దపెద్దలు, కొమ్ములు దిరిగిన విద్వాంసులు, మహోన్నత పదవులం దున్నవారు గూడ నింటనుండి యేదేని పనిమీఁద బయటికి వెడలునపు డెదురుగా నెవ్వరు వచ్చుచున్నారో యని పరిశీలింతురు. కుగ్రామములలో నట్టి పరిశీలనము తగునేమో, అర్థవంతమగునేమో కాని వేలకొలఁది ప్రజలు గల నగరములలో నట్టి పరిశీలనము చీకాకు గొల్పును. సమకాలముననే వీధులలో 'పంచ శుభం పంచాశుభమ్' అన్నట్టు కలసికట్టుగానో, ముందువెనుకలుగానో సభర్తృ కలు, అభర్తృకలు, ఒంటి బ్రాహ్మణులు, పల్వురు బ్రాహ్మణులు తారసిల్లుచునే యుందురు. ఇందు పౌర్వాపర్యములు పర్యాలోచించుచుందురు. మఱియు ఫలాని వితంతువు, ఫలాని బ్రాహ్మణుఁడు ఎదురుగా వచ్చినప్పుడు కార్యము నిర్వక్ర ముగా నిర్వహణము చెందునని వారు విశ్వసించుశకునశాస్త్రమున కపవాదముగా విశ్వసించుట కలదు. వారట్లు వచ్చినపుడు మంచి జరుగుట కేవో కారణములు, యుక్తులు నసందర్భముగా నుపాంశువుగా గణించుట కలదు.

తాము ప్రయాణ మగువేళకు బ్రాహ్మణుఁడేని, ఆతఁడు, కుమారుఁడో, అన్నో, తమ్ముఁడో అయినను నెదురుగా వచ్చినచో వ్యంగ్యముగా మొగము చిట్లించుకొని గర్హించుటో, వాచ్యముగానే తెగడుటో జరగుచుండును. తన యింటి లోని వారే అయినను, పరాయివారే అయినను వితంతువులు వచ్చినచో గర్హించు టయు, ప్రయాణము నిలుపుటయు జరగుచుండును. మఱీ వింత— ప్రయాణ మయిన వ్యక్తి వితంతువే అయినను గూడ తనకు వితంతు వెదురుగా వచ్చిన గర్హించును. ఈ శకునపరీక్షలవల్ల ప్రయాణముల నాపుకొనువారును, ననివార్య ముగా పయన మయినను నిరుత్సాహనిహతిచే సరిగా సాగించుకొనలేక ఎదురు వచ్చిన వారిని గర్హించుటచే వారితోను, వారి కుటుంబముతోను దీర్ఘవైరము తెచ్చు కొనువారును నెందఱో ఉన్నారు. రైలు ప్రయాణములకు శకున ముహూర్త పరి

గణనము చేయుచు అనుకూల శకునముహూర్తాదులకై కొంతసే పాగి పోవ్వటో చాల ముందుగానే పయన మగుటో చేయువారున్నారు.

మన మంచిచెడ్డలకు మనమే ప్రవర్తకుల మనీ, మన సత్కార్యసత్సం కల్పబలముచే మన మంచిని మనమే సాధించుకొనఁగల్గుదుము గా కనీ లోఁతయిన పట్టుదలతో ప్రవర్తించు వా రెట్టి ఓలిపి ఓకాకులకు పాల్పడరు. మంచి శకునముల కెన్నింటికో దుష్ఫలితములు గలుగుచుండుట, దుశ్శకునముల కెన్నింటికో సత్ఫలితములు గల్గుట గుర్తించుచున్నను గూడ శాస్త్రము ప్రమాణమని ప్రామాణ్యా నిశ్చయము లేకున్నను దానినే విశ్వసించుచుండవలెనని దాని కేవో శ్లోకము ఉదాహరించుచు సమర్థించుకొనుచుండుట యజ్ఞానపుఁ బిరికితన మనవలదా? గర్భవతులు గ్రహణములఁ జూడరా దనుట, ఆదివారమునాఁడుసిరికపచ్చడి తినరా దనుట, రాత్రులందు లవణము పేరు— ఉప్పు— అన్న తెలుఁగు పేరే— పేర్కొన రాదనుట (లవణము — బుట్టలోనిది — చెప్పరానిది ఇత్యాది విధములఁ దెలుప వచ్చును.) మొదలయిన విట్టివే.

మన తలఁపులలో, పలుకులలో, పనులలో మంచి చెడుగులు పెనవేసికొని సాగుచున్నవి. చెడుగు లేని యచ్చ మంచితనము మానవత కింకను నంద లేదు. జన్మము లెత్తఁగా నెత్తఁగా సత్త్వము హెచ్చి కీళ్ళను దొలఁగించుకొని మేళ్ళను పెంపొందించుకొనవలయు నన్న కోర్కి పుటములు పడగా పడగా బంగారుకు వన్నె హెచ్చినట్టు మానవునిలో హెచ్చఁ జొచ్చెను. సద్భావ ప్రాబల్యము కలిగినప్పుడు ప్రపంచము నాలుగంచుల ప్రజాసంఘము నెల్ల పాలజూడఁ గల్గినప్పుడు దేశజాతి కులాశ్రయము లయిన నిరర్థకాచారములు తొలఁగి పోగలవు.

స్వీయు లందరు నానాఁడు నా వివాహమును గూర్చి వివాహిత యగు కన్యను గూర్చి యతృప్తి చెందిరి గాని, కొంత నాకు గూడ వెలుపు గల్గుస్థితివలె నేర్పడెను గాని కాలము కొంత గడచినతరువాత సందఅనిశ్చయములును దల్లక్రిందులై పోయినవి. అవి ముందు ముందు తెలియఁగలవు. అట్టి శుభ పరివర్తనము కలుగుటకు వివాహమయిన తర్వాత సంవత్సరము లెనిమిది గడపవలసెను.

14

సాహిత్యజీవనము - అరకుడుపు

నేను మద్రాసు వచ్చిన తర్వాత మైలాపూరులో మా బావగారితో కలసియే యుంటిని గాని, భోజనాదికము పూటకూటియింట చేయుచుంటిని. ఆనాళ్ళలో మైలాపూరు కపాలీశ్వరుని గుడిదగ్గఱ రంగమ్మ యను పుణ్యాంగన హోటలు పెట్టుకొనియుండెను. ఆమెకొక్కఁడేకొడుకు. ఆతడు వ్యర్థుఁడు. ఆయమ్మ భోజనమునకు వచ్చువారికి వారియిండ్లలోకంటె హాయిగా ననుకూలముగా నుండునట్లు వంట చేసి మంచి భోజనము పెట్టెడిది. ఆమె శ్రీ రెంటాల వెంకటసుబ్బారావు గారి దూరపుబంధువు. ఆమెభర్త చాలా శ్రోత్రియుఁడు, పుణ్యాత్ముఁడు నని సుబ్బారావుగారు చెప్పుచుండెడివారు. ఆమెను శ్రీ సుబ్బారావుగారు కొంతకాల మింట నుంచుకొని పోషించిరఁట ! కాని వృద్ధురాలు. స్వతంత్రజీవనార్థిని యామె యట నుండ నొల్లక వేర్వాసి వచ్చి హోటలు పెట్టినది. ఆమె పుణ్యస్మరణ మిప్పుడు నాకు ముదము గొల్పుచున్నది. నామీఁద నామెకు కడువాత్సల్యము. ఆ హోటలుకు వచ్చెడివారందఱు నామెను మాతృశ్రీనిగా గారవించుచుండెడివారు. కొందఱు హోటలు పెట్టుట నీచవృత్తి యందురు గాని యే వృత్తి యయినను నిర్వంచనముగా ద్రోహము లేకుండ సాగించుచో నది పుణ్యాపాదకమే కాఁగలదు.

ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలకు పదే పదే సందు దొరకినప్పు డెల్ల వెళ్ళుచు అక్కడి గ్రంథములు, అముద్రితములు పరిశీలించుచు, లోకల్‌రికార్డుల నెల్ల చదువుచు, అపూర్వాంశముల గుర్తించుచు, గుర్తించినవానిని మిత్రుల కుత్తరముల ద్వారా తెలుపుచు, తన్మయుఁడనై విద్యావ్యాసంగము చేయుచుంటిని. ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలాధ్యక్షు లొకతూరి లైబ్రరీకి విచ్చేసి లైబ్రేరియన్ ద్వారా నా విషయములు తెలిసికొనిరి. తెలుఁగుపుస్తకములకు కేటలాగు వ్రాయుచున్న గుమాస్తా సెలవు పెట్టఁగా తోడ్తో నా స్థానమున నన్ను నియోగించిరి. అది టెంపరరీ పోస్టు. అందుచే ఆ గుమాస్తా తొలఁగెను. అతనిపై ఆఫీసువారి కతృప్తి. ఆతడు తొలఁగిన పిదప ఆ పోస్టును స్థిరముగావించి యందు నన్ను నియోగించిరి.

ఆనాళ్ళలో పాపులూరి మల్లనకవిని గూర్చి నా మూలమున చర్చ రేగెను. శ్రీ వీరేశలింగముపంతులుగారు కవుల చరిత్రలో వ్రాసిన తీరు సరిగాదని, పావులూరి మల్లన నన్నయనాఁటి మల్లన మనుమఁడని నేను లైబ్రరీలోని వ్రాఁతపుస్తకములఁ బరిశీలించి పత్రికలద్వారా నిరూపింపయత్నించితిని. అప్పటి మద్రాసు తెలుఁగుపత్రిక శశిలేఖ. వీరేశలింగముపంతులుగారి తరఫున నిలిచి అనేకులు నాపై చెలరేగిరి. వీరావేశముతో చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు లైబ్రరీపుస్తకములను నేను పసికుంకను జేరి దుర్బుద్ధితో మార్చివేయుచుంటినని, నేను వ్రాసినట్లు వ్రాఁత ప్రతులలో లేదని, గవర్నమెంటువారు నన్నక్కడ నుంచరా దని బాహాటముగా వ్యాసములు వ్రాయసాగిరి. ఇంకెందరెందఱో అటు తిరిగి నన్ను కటువుగా మందలింపసాగిరి. శ్రీ వీరేశలింగముపంతులుగారి పేరుప్రతిష్ఠ లట్టివి గనుక, వారి యాంధ్రసాహిత్యసేవ యంత మహనీయమయినది గనుక వా రెల్లరు నట్లుద్రిక్తుల యిరి. ఏవో కొన్ని పొరపాట్లుండిన నుండవచ్చును గాక అని సరిదిద్ద నొల్లక పోయిరి. వారందఱు సత్యమేది యని పరిశీలింపక వ్రాసినవారే. ఒక్క వీరభద్ర రావుగారే సత్యము స్పష్టముగా గుర్తింపఁదగియున్నను, లైబ్రరీ పుస్తకములు నేనేమి తార్మాఱుచేయకున్నను స్వార్థబుద్ధితో సత్యదూరముగా వ్రాఁత సాగించిరి.

ఆనాళ్ళలో ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకశాలలో మహావీరాచార్యుని గణిత సార సంగ్రహమును ప్రొఫెసరు రంగాచార్యులుగారు ముద్రించుచుండిరి. మల్లన గణితము దానికిఁ దెలుఁగుగుట నేను గుర్తించి రంగాచార్యులుగారి కెఱిఁగించితిని. అప్పుడు వీరభద్రరావుగారి వ్రాఁతలను గూడ వారికి దెలిపితిని. అప్పుడు మా వివాదము నెల్ల హైకోర్టుకేసురికార్డులను పరిశీలించునట్టు పరిశీలించుచు శ్రీ వేపా రామేశముగారు నా వాదము సత్యమయినదని, ప్రతివాదము ఖండించి యసంబద్ధముగా, సత్యదూరముగా నున్నదని గుర్తించి, నా నౌకరికి కీడు దేఁజూచుచున్న వారి దురుద్రేకమునకు రోసి శ్రీ బయ్యా నరసింహేశ్వరశర్మగారితో నొకనాఁడు ముచ్చటించిరి. రంగాచార్యులుగారు నాకభయము చెప్పిరి. ట్రాన్స్లేటరు ఆఫీసువారు నామీఁది నిందను దొరతనము వారికి తెలుపునంతటి స్థితికి వచ్చెను.

ఇంత జరగినతర్వాత దొక్క చెదరిపోయందాఁక నాకు ప్రతికూలముగా నున్న వా రొకరు లైబ్రరీ వ్రాఁతప్రతులపాఠములనెల్ల శశిలేఖ పత్రికలో ప్రకటించిరి. అవి నా ప్రకటంచిన తీరునే నిరూపించెను. మఱియు కాకినాడలో

కార్వేర్ల శ్రీనివాసరావుగా రనువారు పావులూరి గణితపు తాలూకు ప్రతుల సంపాదించి యందలి పాఠములను శ్రీ పోలవరం జమీందారుగారు, దురిసేటి శేషగిరి రావుగారు వగైరాల సంతకములతో ప్రకటించిరి. అవి యెల్ల నేఁ జెప్పినట్లే యుండెను. అంతతో నా వివాద మడఁగారెను.

ఒకనాఁడు–"నార్తరన్ సర్కార్సు అసోసియేషన్" మీటింగు (యూనివర్సిటీ కాన్వకేషన్ తర్వాత) జరగుచుండఁగా నే నక్కడి కేగితిని. అచ్చటికి వచ్చియుండిన వీరభద్రరావుగారు నాయెడ వర్తించిన తీరునకు పశ్చాత్తాపము వెల్లడించిరి. మిత్రుల మయితిమి. ఆనాఁటి సభలో నా పద్యములు పఠింపబడెఁక జదువుటయ్యెను. ఆ యేడే శ్రీ కొంతి రామమూర్తిగారు గొప్పగా పరీక్షలో కడతేరి యింగ్లండుకు వెళ్ళు యత్నములో నుండిరి. నా పద్య మొకటి––

ఆంధ్రు లత్యంత దేహబలాఢ్యు లనెడు
కీర్తి హెచ్చెను మన రామమూర్తివలన
ఆంధ్రు లత్యంత బుద్ధిబలాఢ్యు లనెడు
కీర్తి హెచ్చెను మన రామమూర్తివలన.

వీరభద్రరావుగారు నాఁ డట్లు పశ్చాత్తాపము వెల్లడించిరే కాని కొన్నేళ్ళ తర్వాత మరల నాయెడ వికటముగానే వర్తిల్లసాగిరి. శ్రీనాథుని గూర్చి, ఇంకేవేవో విషయముల గూర్చి సత్యదూరము లయినవే కాక ధూర్తములు నయిన రచనముల నాయెడ జరపిరి. వాని కెన్నఁడు గాని వారికి నేను బదులు వ్రాయఁ దలఁపలేదు. శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు పరమపూజ్యులు, మహనీయులు నయ్యు నహమిక, మమకారము నధికముగాఁ గలవారని తర్వాత తలఁపనయ్యెను.

నిరుపమాన మహామహిమోపేతులు పురుషోత్తములు గంధిగారు పేర్వోలసిన పిదప మానవమర్యాదయే యసాధారణయోగ్యత నంతరించఁగల్గెను. వారి శీల జ్యోతిపుంజ మంతకు ముందు పేర్వోలసిన పెద్దల ప్రకాశము లెల్లో మిలమిల లాడ వలసిన దయ్యెను.

శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు వీరేశలింగముపంతులుగారి నొకనాఁడు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలకు గొనివచ్చి—వారప్పుడు కవులచరిత్రను సంస్కరించి ప్రకటింపఁ బూనియున్నారుగాన—వారి కస్మదాదుల సహాయము లభింపఁజేయుటకై జతనము సాగించుటలో నన్నెఱుక పఱచిరి. పావులూరి మల్లనచరిత్ర విషయములు వీరేశలింగముగారి దగ్గఱ, నా దగ్గఱ చర్చించి తత్త్వము నిర్ణయింప నభిలషించిరి. అన్ని వ్రాఁతప్రతులను జూపి నావాద మెఱిఁగించితిని. వీరేశలింగముగారికి వేఱు విధముగా, పూర్వము తాము వ్రాసినతీరుగా సమర్థింప నయితి గాదయ్యెను. లక్ష్మణరావుగారు జాగ్రత్తగా నెల్లవిషయము మరల ననువదించి వివరించి 'మీరిఁక నిట్లు మార్చుకోవలసినదే. మీరు తొలుత వ్రాసినదియు, మిమ్మసమర్థింప బూని యితరులు వ్రాసినదియు సరికాదని స్పష్టపడినది' అనిరి. పంతులుగారు 'నాదగ్గఱ వ్రాఁతప్రతి యేదో ఉండుటఁబట్టియే యట్లు వ్రాయుటయ్యెను. రాజమహేంద్రము వెళ్ళి నాదగ్గఱి గ్రంథములఁబట్టి మరల పర్యాలోచించి నిర్ణయింతును' అనిరి. లక్ష్మణరావుగారు 'ఇన్ని ప్రతులలో నున్న దానికి విరుద్ధముగా మీ వ్రాఁతప్రతి యుండదు. ఉండినచో నసిగా సమర్థముగా మీ వాదము నిర్వహించుకోవలసియుండును' అనిరి. 'పంతులుగారి పట్టుదలను పరిభావించుచు వీరేశలింగముగారికి మన ముందఱము సహాయము చేయుదము. వారిచేతనే కవులచరిత్ర సంస్కరణము జరపింతము' అని లక్ష్మణరావుగారు చెప్పిరి. నా చేతనయినంత తోడ్పాటు జరపుదు నంటిని. వా రిర్వురు నింటికి వెళ్ళిరి.

ఆటనుండి వీరేశలింగముపంతులుగారు బెంగుళూరు కొలఁది దినములకే వెళ్ళిరి కవులచరిత్ర ప్రథమభాగమున మాత్రము చేయవలసిన సంస్కరణములు నే నెఱిఁగినంత బెంగుళూరికి వ్రాసి పంపితిని. అది యొక పెద్దకట్ట. పంతులుగారు వాని నుపయోగించుకొనిరి. కాని వాని నాయాపట్టులందు పేర్కొననే లేదు సరికదా! గ్రంథపీఠికలో— 'శాస్త్రిగారును....తమ గ్రంథాలయములో నున్న పుస్తకభాగములను పద్యములను నేను కోరినవానిని వ్రాసి నా కెంతో తోడుపడిరి' అని వ్రాసిరి. వారి కేయే విషయములు కావలసియుండునో వానిని నేనే తెలిపి, లిస్టువ్రాసి, సంస్కరింపవలసిన చేర్చవలసిన విధానములు, పద్యములు వ్రాసి పంపఁగా ఆ విషయము నిట్లా స్మరించుట? ఈ సంస్కరణమున ఫలాని ఫలాని పద్యములను, గ్రంథములను వ్రాసి పంపవలసినదిగా వారుకోరగా నస్మదాదులము

వ్రాసి పంపినట్టు లర్థమగును. నే నన్నవాస్త వార్థమును దేవచ్చును. ఇంతే కాక తమకు చిరమిత్రులయిన శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారిని గూడఁ జెనకిరి. ప్రబంధ రత్నావళినిగూర్చి యకారణముగా వారి కవులచరిత్ర పీఠికలోనే మరల నన్నును జెనకిరి. వాని నెల్ల వివరించుట రోఁత. నేను జాబులు వ్రాయఁగా జాలి జాలిగా వానికి బదుళ్లు వ్రాసిరి. ఆ జాబుల నిటీవల నేను చింపివేయబోగా తాము జాగ్రత్తగా నుంచుకొందుమని నా మిత్రులు గయికొనిరి.

ఇంత యెందుకు వ్రాసితి ననఁగా నాకు వాఙ్మయరంగమున క్రీడావినోద మనుభవింపవలెనని కొంతంతకోరిక చెలరేగుచున్నను, ఆదినుండి కూడ దాని కభ్యంతరములు, ప్రతిషేధములు తఱచుగా నడ్డు దగులుచు నిరుత్సాహముగొల్పు చున్నవని తెల్పుటకు. ఆ నాళ్ళలో ప్రతివాదోత్సాహము నాలో కొంత దూకు లాడుచునే యుండెడిది. అయిన నేమి? స్వర్ణకారుఁడు సువర్ణరజతములను గరఁగించుటకై తనముందు నిప్పులకుంపటిని నడుమ నంగారములుచేర్చి, దానిపై కుండమూకుటిని నెలకొల్పి, కుంపటినింత నుముక నించి యుంచుకొనును. వలసి నప్పు డంగారముల గొట్టముతో నూఁది యగ్ని ప్రజ్వలనము కలిగించుకొనును. ఆ యగ్ని కుండమూకుటి మూఁతకు లోబడియే మండనిచ్చును గాని పైకి ఉముక లోని కెగఁ బ్రాకనియ్యడు. అది నలువైపుల నుముకలోనికి వ్యాపింపజొచ్చినప్పుడు చుట్టును నీరుపోసి చల్లార్చును. ఆదినుండి నా స్థితి యించుమించుగా నట్లేసాగినది. బ్రదుకు సాగించుకొనుటకు వాఙ్మయసేవసాధనముగా నా కేర్పడినది గాన, అందులో అరకుడుపు సాగునట్లు పని చేయుటకే నా యంతర్యామి నన్ను మెసల నిచ్చినది గాని యంత కెక్కువగ పని చేయుటకు గాని, యంత కెక్కువగా సాధించుటకు గాని నాకు చోటియ్యకే పోయెను.

15

టైఫాయిడ్

మైలాపూరునుండి ఎగ్మూరు మ్యూజియం బిల్డింగ్సులో నున్న ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలకు రాకపోకలు సేయుట, యెడతెఱపి లేకుండ నక్కడి సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములను జదువుట, చదివిన గ్రంథములలోని ముఖ్యవిషయములకు నోట్సు వ్రాసికొనుట, కొన్నింటిని పత్రికలకు వ్రాయుచుండుట చేయుచుంటిని. రేయింబవళ్ళు విశ్రాంతి యెఱుఁగకుండ శ్రీ రామేశముగారు గ్రంథములు చదువుచుండుటను జూచుచుంటిని గాన నేను నట్లు సాగింపఁ గోరిక. పూర్వసుకృతము చేత వారికి సుకరముగా నుండెను గాని నా కది యసాధ్యముగానే ఉండెను. పగలు చదివిన గ్రంథముల యర్థములు రాత్రులందు గోచరించుచుండెడివి. నిద్ర తగ్గెను. నిద్ర పట్టనప్పుడెల్ల లేచి మరల జదువుచుండెడివాఁడను. దౌర్బల్యము నిరుత్సాహము పెరుగఁజొచ్చెను. ఇంటికి పోఁదలచి ఒక్క నెల సెలవు తీసికొంటిని.

సెలవు తీసికొన్న మర్నాడే నాకు తీవ్రజ్వరము వచ్చెను. డాక్టరు మందిచ్చుచుండెను గాని జ్వరము హెచ్చుచునే యుండెను. నాల్గయిదునాళ్ళయిన తర్వాత నాతఁడు స్వగ్రామమునకు కీతని పంపివేయుఁడని మా బావగారితో చెప్పెను. నేను కదలలేని స్థితిలో నుంటిని. మిత్రు లయిన పండిత గోపాలాచార్యులుగారికి కబురంపితిని. వారు వచ్చి చూచి 'నేను సుదూరమున నుంటిని. ఇక్కడి వైద్యులదగ్గఱనే మందు గొనుట మంచిదేమో! అనిరి. అందాఁక ఇంగ్లీషు వైద్యము నే నెఱుఁగను. మా నాయనగా రాయుర్వేద వైద్యులు. వారే ఎప్పుడయిన జ్వరాదులు వచ్చిన మందులిచ్చువారు. నా కందాక నంత తీవ్రవానారోగ్యము లెప్పుడును రాలేదు. 'ఆయుర్వేదవైద్యము పరిచితము గాన, మీరు మిత్రులు గాన మీరే మందియ్యండి' అంటిని. వారట్లే సమ్మతించి వైద్యము చేయబూనిరి. ప్రతిదినము ఆచారప్పన్ వీధినుండి మైలాపూరు శాలైతీవీధికి కొన్నిమైళ్లు కోచిమీద వచ్చి పోవుచుండిరి.

విరేచనముల కని యొకనాఁ డావగింజంత మాత్ర యిచ్చిరి వారు. పది రోజులనుండి నా కాహారమే సరిగా లేదయ్యెను. ఆమాత్రతో నానాఁడు నాకు నాల్గయిదు విరేచనము లయ్యెను. దొడ్డిలోనుండి యింటిలోనికివచ్చుట యెఱుఁగుదును. స్మృతి తప్పి పడిపోతిని. కొంతకు స్మృతి వచ్చినట్లయ్యెను. నాడి చూచుకొంటిని. నిమిషమునకు రెండు వందల దాపుగా కొట్టుకొనుసంఖ్య యుండెను. గుండె యెగసి పోవుచుండెను. దగ్గఱగా నున్న రామేశంగారిని పిలుచుకొని వచ్చిరి. వారు నాడి చూచి అపాయస్థితిలో నున్నట్లు గుర్తించి వెంటనే డాక్టరు నంజుండరావుగారికి చీటీ వ్రాసి మనిషిని బంపిరి. నాస్థితి గందరగోళముగా నుండెను. అప్పుడే కాచిన పాలు రెండళాకులు గబగబ త్రాగివేసితిని. పదినిమిషములకు ప్రాణ మందుకొను చున్నట్టు తోఁచెను. అంతలో నంజుండరావుగారు వచ్చి పరీక్షించిరి. 'తీవ్రమయిన టైఫాయిడ్ జ్వరము. వెంటనే యీ క్రింది మందులు తెచ్చియియ్యండి' అని చీటి వ్రాసి యిచ్చిరి. గుడ్విన్ కంపెనీవారు మందు లిచ్చిరి. ఆ మందులు త్రాగిన పదినిమిషములకే ప్రాణము సరిగా చేరుకొనెను. జ్వరము 22 దినములకు తగ్గినది. ఈ నడుమ కొన్ని యొడుదుడుకు స్థితులును గలిగినవి. ఏమి కలిగినను వారిచ్చిన మందులు వెంటవెంటనే నాకు గుండె నిబ్బరము కలిగించుచు వచ్చెను.

ఒకనాఁడు విరేచనము లగుట కేదో కొంచెము మందిచ్చి మామూలు మందులు పుచ్చుకొనవలదనిరి. ఆనాఁడు నాకు నిస్త్రాణ హెచ్చెను. డాక్టరు రాగానే 'దినము త్రాగే మందు నేడు త్రాగవద్దంటి రట! అవి త్రాగగానే నాకు పుష్టి కలిగెడిది. నే డట్లు లేదు' అంటిని. ఆయన నావీపు చఱచి, నవ్వి 'మరల వానిని తీసుకొనుడు' అనిరి. జ్వరము తీసిన తర్వాత అవి చికిన్‌బాతు బ్రాందితో కలిపిన దొకటి, ద్రాక్షాసవమువంటి దింకొకటి యగుట తెలియవచ్చెను. ఆతర్వాత రోఁత గొంటిని. కాని యిప్పటిదాఁక నా కవి యమృతకల్పములుగా దోఁచెను.

ఆ జ్వరతీవ్రతలో నా జీవితమునుగూర్చి సంశయ మేర్పడి మా బావగారు జాబు వ్రాయగా నా మిత్రులు శ్రీ కాశీభట్ల కుమారస్వామిశాస్త్రిగారు, మా మామ గారు, మా తలిదండ్రులును, అన్నగారు మద్రాసు వచ్చిరి. ఆ తీవ్రవనారోగ్యపు నాళ్ళలో తమకుమార్తె రజస్వల యయ్యెనని మా మామగారు జాబు వ్రాసిరి. ఆ [illegible] గొప్పగ [illegible] జ్వరము తగ్గినది. ఆరోగ్య వంతుఁడ నయితిని. నాస్థితి విని విచారించి నంజుండరావుగారు [illegible]

పెట్టి యింటికి పోవలసిన దనియు, ఇతరవ్యాధు లేవి లేవు గాన వడివడిగా ఆరోగ్యము కోలోఁగల దనియు, ఆ టైఫాయిడ్ జ్వరం తగ్గినతర్వాత నూటతొంబది మందికి సహజముగా సంపూర్ణారోగ్యము పెంపొంది జ్వరమునకు పూర్వ ముండిన యనారోగ్యవాసనలుకూడ తొలఁగి విజృంభణముతో నుండ గల్గుదు రనియు, సంపూర్ణారోగ్యము బలము పడసి మూన్నెల్ల తర్వాత గార్హస్థ్యసుఖస్థితిని బడ యుదుగా కనియు, ఆర్నెల్ల తర్వాత మద్రాసుకు సకుటుంబముగా వచ్చి వేయు దువ్వ. గా కనియు ననిరి.

16

వేంకటేశ్వరస్వామి దర్శనము

అప్పటి నా జీవితాశలు రెండు. మా తల్లిదండ్రు లెప్పుడో మ్రొక్కు కొన్న శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామిని దర్శించుట యొకటి. నాకు పసితనము నాఁటనుండియు దేవాలయముల కరుగుట గాని, అక్కడ స్వామిదర్శనము లభించు నని నమ్ముట కాని, అక్కడి విగ్రహముల కర్చనాదికము జరపుట కాని యిచ్చ గొల్పని ముచ్చట తిరువళిక్కేణిలోగాని మైలాపూరులో గాని దేవళములలోనికి స్వామిదర్శనార్థమై యెన్నఁడు గాని నేనై వెళ్ళి యెఱుఁగను. కాని యప్పుడప్పు డేవో నా మనోభావములను పద్యములతో తిరువళిక్కేణి పార్థసారథిస్వామి స్తుతిగా వెల్లడించుట కలదు. ఇట్టి వానికి నాకు తిరుపతి వేంకటేశ్వర స్వామి దర్శనమున ముచ్చట యంత తీవ్రముగా నేల కలిగెనో నాఁడు గుర్తింప గుదుర లేదు. 'కలౌ వేంకటనాయకః' అన్న శ్లోకాంశము నన్ను క్రమ్ముకొన్నది.

మే మందఱము మ్రొక్కు చెల్లించుకొనుటకు (అనఁగా చిరంజీవి మా తమ్మునికి శంకరున కుపనయనము స్వామి సన్నిధిని చేయుటకు బయలుదేరితిమి. మద్రాసునుండి బయలుదేరి తిరుపతికి వచ్చుటలో నిజముగా నాకు స్వామిసన్నిధికే వచ్చుచున్నంత యుప్పొంగు అఖిలాండనాయకుఁ డగువాని, విశ్వమును విష్ణువును, వషట్కారుని, భూతభవ్యభవత్ప్రభువును కన్నులార కాంతును గదా! ధన్యుఁడ నగుదును గదా! అదుగో ఇదిగో చేరబోవుచున్నాను అని మురియఁ జొచ్చితిని అప్పుడే తీవ్రవానారోగ్య విముక్తుఁడ నయితిని గాన దౌర్బల్యము ప్రబలముగా నున్నను నీ యుత్సాహము నన్నుద్బోధింపఁగా స్వామిపై నేవో పద్యములు పయనములో రచింపఁదొడఁగితిని. తిరుచానూరిలో నుపనయనము జరపితిమి. స్టేషను నుండి యెండలో నాయూరు చేరుటలో మా యన్నగారి కుమార్తెకు పసిబిడ్డకు తీవ్రజ్వరము వచ్చెను. జ్వరము తగ్గుదాఁక నేనదే చేయుదునని కూర్చుండి పద్యములతో స్వామిస్తుతి చేయఁ జొచ్చితిని. జ్వరము కొన్ని గంటలలో తగ్గిపోయెను. పద్యములు చాల రచించితిని వానిలో నొకటి రెండు:—

చుట్టిని మేను కాలెఁ గనుచూడ్కి వికారము దోచె నన్నకుం
గుట్టిది యాఱుమాసములకూన యిదెక్కడి వేకిసోకొ మా
మొట్టల నాలకింపుము నమోనమ! యప్పన నీకు నప్పనా
చిట్టిన చీదకుండ సుఖసిద్ధికిఁ దార్పుమి బిడ్డఁ దేర్పుమీ!

జ్వరము తగ్గినపై

అంకిలి లేనిభక్తి మనసారఁ దలంచి నమస్కరించి మా
సంకట మార్పవే యన వెసన్ సుఖ మిచ్చి యనుగ్రహించి తో
కింకర కల్పకంబ! పరికించితి నీమహనీయతన్ 'కలౌ
వెంకటనాయకో' యను సువిశ్రుత సూక్తియథార్థభావముఁ.

ఆనందముతో నందఱము గొండ లెక్కితిమి. వృద్ధులుగాన మా నాయనగా రంతకు ముందు పలుతూరులు స్వామిదర్శనము చేసినవారు గాన దిగువతిరుపతి లోనే కొలఁది కాలము క్రిందటనే కట్టిన 'పుష్పతోట' సత్రములో నుండిరి. స్వామి దర్శనమునకై యువ్విళ్ళూరుచు వెళ్ళితిని కాని యక్కడ నాకెంత తంటాలుపడినను స్వామిమూర్తి దర్శనము లభింపలేదు. మద్రానునుండి మహంతుగారికి, వారిదగ్గఱి నుండి కొండమీఁది యుద్యోగులకు జాబు గొని వెళ్ళితిమి కాన యక్కడ వలయు సౌకర్యములు లభించెను. మావారందఱు కొంత యలజడి, త్రొక్కటమును జెందినను స్వామిదర్శనము సరిగాఁ జేసికొని తని సిరి. నేను చాలసేపు స్వామి మూర్తిని చూడ యత్నించి విఫలమనోరథుఁడ నయితిని. ఎంత యత్నించినను చెదరి చీకటి గానవచ్చెను కాని నాకక్కడ స్వామిమూర్తి గోచరింపదయ్యెను. చాల నిరుత్సాహము చెందితిని. దుష్టుఁడ నని దురపిల్లితిని. పాపిష్ఠుఁడ నని పలవించితిని. ఏమియుం దోఁచక యేడ్చితిని. అనారోగ్య దౌర్బల్యముచే నక్కడి మూర్తి దర్శనమునకు కనులు మిఱుమిట్లు గొని యుండు నని, స్వామికి నాకు నడుమ దివ్వెవెలుఁగుండుటచే నది యడ్డువచ్చి మూర్తిని గానరానీయ దయ్యెనని, నా పాపకర్మముచే దర్శనము లభింప లేదని పరిపరియోచనలు, వాని కేవో యపవాదములు తోఁచసాగెను. ఏమి తోఁచినను స్వామి గోచరింపఁ దయ్యెనే కదా యన్న యారాటము నన్ను వీడలేదు.

ఈ సందర్భ మీ గ్రంథము రచించునాఁటి కిందుమించుగా నల్వదియేండ్లకు పూర్వము జరిగినది. 1910వ సంవత్సరము నాఁటి దీ వృత్తాంతము. తర్వాత 1930 నుండి తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామిని గూర్చి కొంత యెఱుక నాకుఁ గలుగసాగెను. 1949 నాఁటికింక నెన్నో విషయములు గోచరించెను. వాని నాయాసందర్భములలో సక్రమముగా వివరింతును.

17

తొలి కలయిక

నాకు టైఫాయిడ్ తగ్గి యారోగ్యము లభించునాఁటికి జీవితవాంఛలు రెండు గల వంటిని. తొలిది శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామి దర్శనము. అది తొలుత నగమ్యగోచరముగా నుండుట, యీనాఁటికిఁ జాల విషయములు దెలియ నగుట రేఖామాత్రముగాఁ జెప్పితినిగదా! రెండవది వివాహ మాడితిని గనుక అచుంబితప్రక్రియ యగు స్త్రీసుఖము ననుభవింప గోరుట. అది యేదో వేంకటేశ్వర దర్శనమువలె నపూర్వాద్భుతాతిలోకానందము గొల్పునదిగా నుండఁగల దనుకొనుచు నువ్విళూరుచుంటిని. ఈ రెండు నెఱవేరినచో నా జీవితప్రయోజనము లభించినట్టే యనుకొంటిని.

తిరుపతి నుండి యింటికి వెళ్ళిన తోడ్తో నారోగ్యవృద్ధి క్షణక్షణ విజృంభణము గాఁజొచ్చినది. మా తలిదండ్రులు వగైరాలు మద్రాసు నుండి వచ్చుదాఁక ఇంచుమించుగా పదునైదునాళ్ళు నా మిత్రులు శ్రీ సుసర్ల కుమారస్వామిశాస్త్రి గారి యింటనే యుంటిని. వారును, వారి కుటుంబిని శ్రీమతి రామమ్మగారును నన్ను బిడ్డనుగాఁ గాపాడిరి. ఆకలి నా కమితముగా రేగుచుండెను. ఎక్కువగా భోజనము చేసెడివాఁడను. దృష్టి తగులు నని రామమ్మగారు నాకు చాటుగా నెవ్వరు చూడకుండునట్లు భోజనము పెట్టుచుండెడివారు. ఆ దంపతులు నేఁడు లేరు. వారి పుణ్యగతికై తలఁపునకు వచ్చినప్పు డెల్ల తపించుచుందును. కుమారస్వామి శాస్త్రిగారిని నేను నా భక్తిరహిత తారకరాజయోగానుష్ఠానమున తర్వాత 1917వ సంవత్సరమున చేర్చితిని. కాని వారు దుర్బలమయిన చిత్తవృత్తి కలవారు గాన యిందు శ్రద్ధాళువులు కారయిరి. దుస్స్నేహవాసముల మరగి సంపదారోగ్యములను సంపూర్ణముగాఁ జెడగొట్టుకొనిరి. వారి భార్యగారు ముందుగాను, 1928 ప్రాంతముల గాబోలు వారును చనిపోయిరి.

కుమారస్వామిశాస్త్రిగారు చనిపోయిన పదవనాఁడు నేను ధ్యానము చేసుకొనుచున్నప్పుడు [illegible] స్పష్టముగా గోచరమై చిఱునవ్వు నవ్వుచు

'నీ మంచి సహవాసమును దూరస్థుఁడనుగా నుండుటచే కోల్పోయి నీమాట వినక దుస్సహవాసముల జిక్కి చెడితిని. శారీరక వాంఛలు నన్నట్టుగా నాకట్టుకొని పెడమార్గము బట్టించినవి. చక్కబఱుప సాధ్యముకాని తుచ్ఛశరీరము తొలఁగెను. ఇఁక నీ గోష్ఠిలో నేను సుప్రతిష్ఠిండనుగా నుందును' అని లజ్జాగర్భితముగా పలికి నాతో ధ్యానమగ్నుఁ డగుట కానవచ్చెను. శీలము పవిత్రముగాకున్నను, ఉపకారప్రకృతి యాతనికడ నసాధారణమైనదిగా నుండెడిది. ఆర్తతలో నున్న వారి కెందఱకో ఆతఁ డుపకరించెడివాఁడు. తన కల్మినందుకుఁ గోల్పోయెను. ప్రధానముగా నాయెడ నాతఁడు నెఱపిన సౌహార్ద వాత్సల్యములకే, ఆ సుగుణము నకే శాశ్వతముగా నా జీవు డుద్గతి నొందుగా కని తపించుచుందును.

వారి యింట పదిహేనురోజుల కెక్కువ కాలమే అప్పుడుంటిని. అంతలో మా తల్లిదండ్రులు వెగ్గెరా లింటికి వచ్చిరి. మూఁడు నాలుగు నెలలకు నే నంతకు ముం దెన్నఁడు నెఱుఁగని యారోగ్యము పొందితిని. నా తలఁపును గుర్తించినవా రగుటచే మా తలిదండ్రులు, నక్కగారును పునస్సంధాన ముహూర్తము నిర్ణయించుటకు మా యత్తవారిని గోరిరి. ఇంకను గొంతకాలము గడవఁదగు ననుకొన్నను మా కష్ట సుఖముల నాలించి మా మామగారు ముహూర్త నిర్ణయమున కంగీకరించిరి. కొలఁది రోజులు ముందుగా మా సోదరికి గూడ పునస్సంధాన ముహూర్త మేర్పఱచిరి.

అంతదాఁక బులపాటము చెందుచున్న నాకు ముహూర్త నిర్ణయము నాటి నుండి చాల మనోదుఃఖము రేగెను. నా వ్యాకులతను గుర్తించిరే కాని కారణ మేదో యెవ్వరు నెఱుఁగరు. తొలుత నేను నెఱుఁగను. కారణ మెఱుఁగ రాకుండ వ్యాకులత పెరుగసాగెను. వివాహము నాఁటినుండియు నా జీవితము క్లేశముల పా లగుచుంటుట, దానికి కారణము పెండ్లాడిన పిల్ల జాతకము పొంతనములు సరి పడినవి కాకపోవుట యని మావారు చీకాకు చెందుట యని వెదకి వెదకి కొంత గుర్తించితిని. నా వివాహమునాఁడు వధువు జాతకము చూపింప గోరఁగా మా మామగారు నేను జాతకము వ్రాయలేదని చెప్పివేసిరి. కాన దాని గుణదోషములు గుర్తింప వీలుపడదయ్యెను. అసలు నాకు జాతక-పరిశీలనము మీఁద విశ్వాసమును లేదయ్యెను. 'యస్యాం మనశ్చక్షుషో ర్నిబంధ స్తస్యా మృద్ధిః' అన్న ధర్మ

సూత్రము నాకు నచ్చి నేను మనసార ప్రేమించి యా పిల్లను పెండ్లాడితిని గాన నా కప్పుడు కొఱంత తోఁపలేదు.

అప్పటివఱకు ఆ వధువు నాకు ధర్మపత్నిగా నాతో సంసారయాత్ర సాగింప నున్నది సుమా యన్న తలఁపే కాని యంత యెక్కువ యోచనలు లేవు. ఇఁకమీఁద నా వధువు మా యింటికి రానున్న దని, వివాహప్రయోజన మిఁక మీఁదనే అనుభవింప నుండె మని, నా హృదయము నే నెఱుఁగుదు ననుకొను చుంటిని గాన, ఆమె హృదయము నా కర్పించి నా హృదయము నప్పన గొనుటో, తన హృదయమును నా కర్పింపక నా హృదయమును హరించుటో యేది చేయునో యనీ, అంతదాఁక న న్నత్యంతము ప్రేమించుచున్న మా తలిదండ్రుల కా పిల్ల ప్రేమపాత్ర మగునో కాదో అనీ, ఆ పిల్ల వారి నెంత యేడ్పించునో అనీ, నా యన్నదమ్ములకు, అక్క చెల్లెండ్రకు, నాకుఁ గల సౌమనస్య మిఁక ముం దేమి కానున్నదో కదా అనీ వెఱపు. క్షణక్షణమునకు స్పష్టాతిస్పష్టముగా విచారము పెరుగ సాగెను. మఱియు మా తలిదండ్రుల చాటుననే యంతదాఁక నా జీవితము సాఁగుచుండెను. సర్వభారము వారు మోయుచుంటఁగా నిర్భయుఁడనై నే నుంటిని. నా దృష్టిని వారు ప్రాలి యస్తమింప బోవుచున్నట్టును, నే నొక వంశవృక్షమును వెలయించి యుచ్చస్థాన మాక్రమింప బోవుచున్నట్టును దోచసాగెను. నే నంత నిర్వహింప గల్గుదునా ? మా తలిదండ్రు లున్నంత దాఁక వారి చాటువాఁడ నగుటే శ్రేయము గాదా ? నేను వెలయింపఁ బోవు వంశవృక్షము మా తలిదండ్రులు వెలయించిన వంశవృక్షముతో పొంది పొసఁగి లోబడి యుండ వలదా? ఏమగునో ? నా జీవితమార్గము మంచికో, చెడుగుకో దారి త్రొక్క నారంభించు సంఘటన దాపురించినది. ఎందఱ కుటుంబములో యిట్టిపట్టుల నపమార్గములఁ బట్టినని కానవచ్చినవి. ఇంక నెందఱ కుటుంబములో సన్మార్గముల బట్టినవి కానవచ్చినవి. ఏవం విధమయిన చింతలో, అలజడిలో కొట్టుకాడుచున్న నా ముఖమున నశాంతిలక్షణములు ప్రవ్యక్తముగా గోచరించుచుండెను. వానిని జూచి మా తల్లిదండ్రులు, నక్కగారు త్రొక్కట పడఁజొచ్చిరి.

సంతోషము గాని సంతాపము గాని యంతరంగమును కలవరపఱచు చున్నప్పుడు దాని చేష్ట యకృత్రిమముగా, స్పష్టముగా నున్న దున్నట్లు కొందఱ ముఖమున గోచరించును. కొందఱు లోని సంతోషము దాఁచి యుంచుకొని

ముఖమున, సంతోషమును దోపనీయకున్న మానెగాని, యేవో ప్రయోజనము లర్థించి పైగా విచారమునే వెలయించుచుగొనఁ గల్గుదురు. ఎంత దుఃఖకారణము కల్గినను దాని బలమును వివేకముచే తగ్గించుకొని దానిని లోనగూడ భావింపకుండుట మంచిది గాని లోన కుములుచు బైటకి నవ్వు దెచ్చుకొనుట రోఁతయే. ఆ నవ్వు వెడనవ్వగునె కాని తియ్యని నవ్వుగా తెరలు వాఱదు. స్మిత ప్రయత్నమే కాని దాని సత్ఫలితము కలుగదు.

తాను ప్రేమించువా రెవ్వరు గాని తప్పు చేసినట్టు తాను భావించునప్పుడు వారిని సరిదద్దఁ గోరునపు డాయా వ్యక్తుల వివేకపరిపాకము ననుసరించి క్రోప సూచనలు చేయుట, గర్హించుట, తిట్టుట, కొట్టుట గూడ జరగుచుండును. అందులో నంతరంగమున నవ్యక్తముగా, స్థాయిగా అనురాగమే కుదుర్కొని యుండును. అట్టిచో చివ్వన కోపము రేగును. కోపసూచన మొదలుగా కొట్టుట దాఁక వివేక పరిపాకానుసారముగా నొక చేష్ట జరగుచుండ అంతరంగమున కేసి చూడఁగా నక్కడ అనురాగ రేఖలు నవ్వుచుండుట, అవి తన్నే కోపించుట తిట్టుట, కొట్టుట, జరపినట్లయి యిఁక నిట్టి చేష్టలు చేయకుమా యని మందలించుట అంతరాత్మావేక్షణానుభూతి కలవారికి గోచరించును. రేగిన యా కోపోద్రేక మా మానవుని యంతరంగము తనలో హాయిగా నున్న యనురాగము శరీరాణుపులం దంతటను నిండారుటకు చేయు జతనములో తనకు విరుద్ధమయిన, తనతో లోనుండ గూడని కోపపు బండాలము నదనుచూచి బైటికి వెడలగొట్టునప్పుడు చెలరేగి బయట బడినదిగా గుర్తింపనగును. శరీరమును జుట్టియుండు నావృతి దాకఁ నది యెఱ్ఱని పొగలతో చెలరేగి దిద్దుబాటు చెందవలసినవారిని దాఁకి వారి యానుకూల్య ప్రాతికూల్య, సౌమనస్య, వైమనస్య, ప్రాబల్య, దౌర్బల్యా ద్యనుగుణముగా దాను చేయఁగల మంచిని జేసి యుపరత మగును. ఈ విధముగా నప్పు డప్పుడు లో నిల్వయున్న కోపపు సరకులో నెంతో కొంత అసత్పదార్థ మగుటచే నిలువ వీలులేనిది కాన కర్చుపడి పోగా పోగా లో స్థాయిగా నున్న ప్రేమ సత్పదార్థము గాన శాశ్వతమై పెంపొందుచుండును. దీని నాత్మావేక్షణ పరులు గుర్తింపఁ గల్గుచుందురు. అంతరంగమున్న స్థాయిగా ననురాగము, ప్రేమ యున్న సందర్భములనుగూర్చి వ్రాసినవిది.

ఆత్మాన్వేషణపరులు లోనికి బోగా పోగా ఇఁక పోవ నెడము లేకుండ కడపటి హద్దుగా గుర్తింప నగు నెలవు ప్రేమైకమయముగానే ఉండును. ప్రేమ సత్పదార్థము. కాన నిత్యము. ఆ స్థలమున ప్రేమేతర (ద్వేష) వాసన కూడ నుండదు. అద్దానిని జేరుకొనుటకై లోనికి బోను పోను, ప్రేమేతర పదార్థము పలుచబడుచు సన్నసన్నగా దిగనాసిల్లుచుండును. ప్రేమపదార్థము చిక్కనగుచు దాని విజృంభణము అంతరంగముననే కాక బహిరంగమునఁ గూడ 'అంతర్బహిశ్చ' క్రమక్రమముగా నిండార్చును. అసలు తత్త్వాన్వేషి సముద్రమథనకథగా సత్సంకల్పపు మందర పర్వతమును శరీరసముద్రమున దింపి శరీరము మథింపగా లోనుండి మంచిచెడ్డలు రేగుచుండును. చెడుగులను దొలఁగఁ ద్రోసికొనుచు మంచిని గుర్తించి స్వీకరించి యనుభవించుచు బోవఁగాఁ దుదకు అమృతలాభము కలుగును. ఇందు మూలాధారము కూర్మ మగును.

అప్పుడే గార్హస్థ్యము నందిన మా బావగారిని నా దుఃఖకారణము విచారింపఁగోరి రఁట! ఒకనాఁడు నిద్రలేచి యూరి నంటి యున్న మా పొలమున కరిగి అక్కడి మా మంచినీటి బావికడ కాలకృత్యముల దీర్చుకొని స్నానోన్ముఖుఁడ నగుచు తాటిచెట్టు చాటుల కరిగి దుఃఖించుచున్న నన్ను వెనుకతట్టున నుండి వచ్చి పట్టుకొని మా బావగారు దుఃఖ కారణము ప్రశ్నించిరి. ఏమి లే దంటిని. ఉన్నను, అది చెప్పినను మీరు దాని విలువ గుర్తింప లే రంటిని. ఆతఁడేదో గొప్ప దోషము నాలో నున్న దనుకొని తీవ్రముగా చకితుఁడయి పదింబదిగా ప్రశ్నింపఁ దొడఁగెను. నా కేదో యోగ్యతాలోపభీతి కలదని యాతఁ డనుమానపడుచున్నట్టు తోఁచెను. ఇఁక దాపరాదని యున్న దున్నట్టు చెప్పితిని. మా తలిదండ్రుల పతనము గోచరించుచున్నట్టున్న దన్నమాట. మా తలిదండ్రులతో చెప్పరా దని యాన వెట్టితిని. అంతా విని యాతఁ 'డయ్యో యిదా నీ యేడుపు!' అని పగలబడి నవ్వఁ జొచ్చెను. 'లోకసాధారణమయిన భావములను నీతలనే విఱిగిపడిన వానిగా భావించి యఘోరించెద వేల' యని తెగడెను. తర్వాత మా తలిదండ్రులతో నుచిత మగు నంతవఱకు చెప్పి వారిని తేర్చెను. రాగవిరాగములు రెండును నాలో నప్పుడు రేగినవి.

ముహూర్తము జరగినది. తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి దర్శనము వంటిదే యిది కూడ నయ్యెను. వాత్స్యాయన కామసూత్రాది గ్రంథము లేవేవో

చదివి యుంటినే కాని అది పుస్తక విద్యయే కాని యనుభూతి లేనిది. నాకు నర్మ సచివుఁడు మా బావ మర్నాడు ఉప్యేక్షితంత్రముగా నాకు తెలియఁజెప్పినపై కృతార్థుఁడ నయితిని. ఇంజనీయరింగు, వైద్యము మొదలగు ననేక విద్యలలో పుస్తకపఠన మాత్ర పండితు లెందఱో ఉద్యోగు లయి కార్యనిర్వహణమున నప్రాజ్ఞులై మెల మెల్లగా చేతిక్రింది చిన్ని యుద్యోగుల యుద్బోధముతో చతురు లగుట చూచుచున్నాము గదా?

18

ఆ వే ద న

రెండు మూఁడు నెల లింటికడ నుండి నేను మా తమ్ములతో మద్రాసు చేరితిని. కొన్నాళ్లు మా బావగారింటను, గొన్నాళ్ళు హోటలులోను భుజించుచుంటిమి. ఇంటికి వెళ్ళి యిల్లాలిని వెంటగొని వచ్చితిని. అంతకుపూర్వము నేను చెందిన వెఱపు మఱపునఁ బడెను. గార్హస్థ్యముతో ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకశాలా గ్రంథపఠనోత్సాహముతో కాలముగడచుచుండెను. అప్పటికి చాటుపద్యములు చాలా చేర్చి "చాటుపద్యమణిమంజరి" యను పేర గ్రంథముగా సంధానించితిని. వానిని ముద్రించి ప్రకటించుటలో శ్రీ రెంటాల వెంకట సుబ్బారావుగారు నాకు చాలా సహాయము చేసిరి. వేయి రిప్లై కార్డులమీఁద (కార్డు కాని వెల) నోటీసు, పుస్తక మపేక్షించువారు వ్రాయుటకు పై అడ్రసుతో అప్లికేషనుఫారము అచ్చు వేయించి అడ్రసులతో పోస్టు చేయించిరి. వెంట వెంటనే వేయిపుస్తకములు నమ్ముడు పోయెను. ఇట్లు నేను పుస్తక వ్యాపారము చేయుదునని దుఃఖించిన పుస్తకవ్యాపారులున్నారు. దీని తర్వాత, ప్రబంధరత్నావళి, భాసనాటకములు, కొన్ని ప్రకటింపఁబూనితిని. కాని ఇవి యెల్ల 'నీవు వ్యాపారము చేయ నేల? మా కిచ్చిన మే మమ్మి సొమ్మిత్తుము గదా' యని కోరుపుస్తకవ్యాపారులకు, అప్పటికి నేను మరల అనారోగ్యగ్రస్తుఁడ నగుట, తర్వాత దేశాటనము చేయవలసినవాఁడ నగుట యేర్పడుటచే అమ్మివేసితిని. ఆ పుస్తక విక్రయము వల్ల వచ్చు నాయతిచే సుఖముగానే జీవితయాత్ర గడపుచుంటిని. తమ్ము లిర్వురలో ఒకరు స్టాన్లీ రాయపురం మెడికల్ స్కూలులోను, ఇంకొకరు ఆయుర్వేద కళాశాలలోను తర్వాత చదివిరి గాని యప్పటికి కెలెట్ హైస్కూలులో చదువుచు నా దగ్గఱనే ఉండిరి. సుఖముగా జీవయాత్ర సాగుచుండెను.

శ్రీ రామేశంగారికి నటేశన్, రామయ్యగారు ఇత్యాది గ్రంథవిక్రేతలు మిత్రులు. వారు విక్రయమునకు తెప్పించు గ్రంథముల నన్నింటిని వారము వారము చదివి యిచ్చుటకు వా రింటికి దెచ్చుకొని పుస్తకము లేమాత్రము చెడకుండ

చదివి వారి కిచ్చివేయుచుండెడివారు. ఆ గ్రంథ విషయముల గూర్చి మిత్రుల కందరికి తెలియజెప్పుచుండెడివారు. వారు గ్రంథములను జదువుట పుస్తక విక్రేతల కధికలాభాపాదక మగుచుండెడిది. వారి గ్రంథపఠనోత్సాహము నాకును జక్కిలిగింత గొల్పినది. లైబ్రరినుండి ముద్రిత గ్రంథముల దెచ్చుకొనుచుండెడి వాఁడను. ఒకటే చదువు! అప్పటి నా వయ స్సిరువదియాఱు.

అప్పుడు తెలుఁగుదేశమున పెక్కుచోట్ల కలరా వ్యాపించియున్నది. మద్రాసులోను కలరా ఉన్నది. బందరులో మా బావగారి తల్లి కలరా వచ్చి మృతి చెందెను. మద్రాసునుండి మా బావగారు, మా తోబుట్టువు ఆమెగారి యౌర్ధ్వదైహికమునకు బందరు వెళ్ళిరి. వారు తిరిగివచ్చు నప్పు డక్కడ నుండి కొన్ని మొక్కజొన్నకండెలు తెచ్చిరి. వారి రాక తెలిసి ఆఫీసునుండి యింటికి వచ్చిన తర్వాత వారి యింటికి వెళ్ళి అక్కడి కష్టసుఖములు విచారించి వచ్చితిని. వచ్చునప్పుడు మావారీయఁగా మొక్కజొన్న కండెలు తెచ్చితిని. రాత్రి మే మందఱము వానిని భుజించితిమి. నిద్రలో రాత్రి రెండుగంటలవేళ నాకు మెలఁకువ, శరీరమంతా ఆల జడి. కలరా వ్యాధి క్రమ్మి ఆ మొక్కజొన్న కండెలతో అంటి వచ్చి నాలో చొచ్చి నట్టు, నాకు కలరా వచ్చినట్టు భావన. బహిర్భూమికి వెళ్లవలసెను. రాత్రి గనుక నేనున్న చోటు (తిరువళిక్కేణి సాతానివీధి తుదిమేడ) కొబ్బరితోటలు గలది గనుక యిల్లు విడిచి బైటికే వెళ్ళితిని. వట్టి గాలియే అమితముగా వెళ్లెను, గాని విరేచనము కాలేదు. ఇంటికి వచ్చి యీజీచైరులో కూర్చుంటిని. ఒడలెల్ల కంపించి పోవుచుండెను. నాల్గు మూఁడు గజముల దూరమున — బందరులో కలరాతో చని పోయిన మా బావగారి తల్లిగారు అఱువది యేండ్ల వృద్ధబ్రాహ్మ దుఃఖితాగ్రహో విష్టాననముతో ప్రత్యక్ష మగుచుండెను. చీకాకు కలిగెను.

అంతకు ముం దట్టి దుర్దర్శనము నే నెన్నఁడు నెఱుఁగను. నిద్ర రాక చీకాకుతోనే ఆ రాత్రి గడపితిని. ప్రొద్దుట శరీర మంతయు కీలుకీలు విఱిచినట్టు నొప్పి. పదిగంటలవేళ ఆఫీసుకు పోవలెను గాన భోజనముచేయబోయితిని. ఒక ముద్ద ప్రేంగితినో లేదో ఒడలెల్ల అదరి చల్లబడి పోయి మృత్యు ముఖమున నున్నట్లయితిని. తమ్ములు స్కూలుకు వెళ్ళిరి. నేఁడు హైకోర్టుజడ్జిగా నున్న చింతకుంట రామయ్యగారును నేను నొక యింటనే యుంటిమి. డాక్టరు నారాయణ

స్వామినాయనిగారిని రాఘవరావుగారే పిలుచుకొని వచ్చిరి. ఆయన వచ్చి పరీక్షించి విరేచనములకు మందిచ్చి జబ్బేమి లేదని వెడలి పోయెను.

అప్పటికే మొదటిమహాసంగ్రామ మారంభ మయి సాగుచున్నది. ఆ యుద్ధమునుగూర్చి క్షోభ నాలో తీవ్రముగా సాగజొచ్చినది. నా యనారోగ్యము దుర్భరముగా నుండెను. డాక్టరు నంజుండరావుగారు మందిచ్చుచుండిరి. అట్లు నాల్గయిదురోజులు గడచినతర్వాత నొకనాఁడు నా దేహ మెల్ల చిమ్మచీకట్లు క్రమ్ముచున్నట్లయి ఒడలెల్ల ధారలుగా చెమటలు దిగజారి లోననుండి తీవ్రబలము, ప్రజ్ఞ పొంగారుచున్న ట్టయ్యెను. నంజుండరావుగారు నరములకు, గుండెకు బలము కలుగుటకు మందిచ్చుచున్నారు గాన దాని కార్యమది యనుకొంటిని. ఆనాఁడు తీవ్రోత్సాహముతో నుంటిని. నంజుండరావుగారు కొన్నాళ్లు సెలవు పెట్టి స్వగ్రామమునఁ గొన్నాళ్ళుండి రమ్మనిరి. నెల కాఁబోలు సెలవు పెట్టితిని. ఇంటికి నే నొక్కఁడనే పయన మయితిని. తమ్ములు, భార్య మద్రాసులోనే యుండిరి...

బందరులో గురువర్యులగు శ్రీ వెంకటశాస్త్రిగారికి కాబోలు నేదో బంగారు వస్తువు వారు సొమ్ము పంపగా చేయించుచుంటిని. దానిని తీసికొని వచ్చుటకై ఆఫీసునుండి సాయంకాల మాఱుగంటలవేళ టౌనులోని కరిగితిని. చెన్నకేశవస్వామి గుడిప్రాంతముల నున్నది యా సెట్టిగారియిల్లు. నేను వెళ్ళి సొమ్మిచ్చి వస్తువులను దీసికొని, మీసోదరుఁ డేడి యని యా సెట్టిగారి నడుగగా నేఁటికి పదునైదురోజుల క్రిందట ఆతఁడు శ్రీ కన్యకాపరమేశ్వరి దేవాలయమునకు రాత్రి పదిగంటలవేళ వెళ్ళి యక్కడ పూజోత్సవాదులు దర్శించుచుండగా ఎమ్డెన్ గుండు దెబ్బ వినవచ్చెను. ఒక గుండులోని తునుక కన్యకాపరమేశ్వరి దేవాలయావరణలో పడెను. దాని వెల్తురు చూచినతోడనే గుండె పగిలి నెత్తురు వాంతి చేసికొని చనిపోయెను అని సవిస్తరముగా నా సెట్టిగారు చెప్పిరి.

అది వినఁగానే నాకు మరల శరీర మెల్ల నదరిపోయి చల్లబడి మృత్యుకల్పమయినస్థితి కల్గెను. నా వికృతి నా సెట్టిగారి కెఱుఁగనీయక వెంటనే యటనుండి వెడలి గోవిందప్పనాయుని వీధిమొగనే యొంటరిగా కాపుర మున్న శ్రీపురాణం సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి తోడ్పాటుకై వారి యింటికి వెళ్ళితిని. చాల నీరసించి యెట్లో చేరగల్గితిని. ఉదయము పదిగంటలకు చేసిన భోజనము. అంతకు ముం

దాకలి కూడ తీవ్రముగా నుండెను. అప్పటికి హోటలు, కాఫీ వగైరాల యలవాటు నాకు లేదు. వడిగా ట్రాముమీద నన్నిల్లు చేర్పగోరితిని ఆయన కాశీ విజయనగర నివాసాభ్యస్త మయిన 'భంగు' పాన పారాయణుఁడు. అది నూఱి త్రాగి కాని కదలఁజాల ననెను. అవస్థపడుచు గూర్చుంటిని. భంగు తయారు చేసికొని త్రాగి నాతో బయలుదేరి నన్ను మా యింటికి చేర్చిరి.

ఎమ్డెన్ గుండ్ల దెబ్బలు నాఁటికి పదిపదునైదునాళ్ళకు ముందు రాత్రివేళ పారిస్ కార్నరులో తగులుట, ముందుగా ఎమ్డెన్ నౌకవారు మదరాసు నగరముపై తీవ్రమయిన టార్చిలైటు ప్రసరింపఁజేయుట నా యనారోగ్యారంభావస్థలో నుండి యెఱుఁగఁజాల నయితిని. మర్నాడూరెల్లఁ జెప్పుకొనుట వింటిని. అంతదాఁక ఇండియానుండి కృత్రిమయత్నములతో యుద్ధభటులను గొనిపోవుట, కసాయి వారికి మేకల నర్పించినట్లు యుద్ధభూమిలో వీరిని బలియిచ్చుట, దేశ దౌర్భాగ్యము వీని గూర్చి విచారమే కాని ఇండియాలోనే యుద్ధవికృతులు గానవచ్చుట యెవ్వరు గాని ఊహింపని విషయము. యుద్ధచింత నన్నల్లకల్లోలములలో ముంచివేసినది. నాఁడు బాలయ్యసెట్టిగారి యింట ఫిరంగిగుండ్లముక్కలూరెల్లఁబడుట, దాని చూచి నిండుజీవి యాకస్మికముగా చనిపోవుట విన్నపై యుద్ధమున నిండుజీవులు గుండు దెబ్బలు, ఈటె పోట్లు వగైరాలు తగిలినప్పుడు చెందు మరణయాతన నా దేహ మననే గోచరించుచున్నట్టు తోఁపసాగినది. క్షణ క్షణమును నాకు మరణ యాతనయే. ప్రతి దేశలేశములోను, ప్రతి కాలలేశములోను నాకు మృత్యుభయమే. చచ్చిన చావూ కాక బ్రదికిన బ్రదుకూ కాక చావుబ్రతుకుల సందులో ఊగులాట యయ్యెను.

19

అనారోగ్యము

అప్పటికి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలో నాకు మంచి వేతనాభివృద్ధి యేర్పడెను. మదరాసు రాష్ట్రమంతటను ప్రాచీన గ్రంథములను సంపాదించుటకై కొంద ఱుద్యోగులను ప్రభుత్వమువారు నియమించిరి. అందు న న్నొక ముఖ్యునిగా నియోగించిరి. నే నందు ప్రవేశించితిని. కాని యీ యనారోగ్యముచే సెలవు పెట్టవలసినవాఁడ నయితిని. ఆ గ్రంథార్జన కార్యము పెక్కేండ్లు సాగునదే యయినను ఆ యుద్యోగములు టెంపొరరీగానే యేర్పాటు చేసిరి. ఆ టూరింగు పార్టి కార్యకలాపము తోడ్తో ప్రారంభింపవలసినదిగా నుండెను. నేను దీర్ఘానారోగ్యగ్రస్తుఁడ నగుచుంటిని. కావున నన్ను తొలఁగించి యా యుద్యోగము నింకొకరి కిచ్చిరి. నేను పర్మనెంటు పోస్టుకే రివర్టయితిని. సెలవు గయికొంటిని గనుక యింటికి వెళ్ళితిని. మూఁడేండ్లు బాధపడితిని

మదరాసులో నుండఁగా మార్చిమార్చి నంజుండరావుగారు పెక్కుమందు లిచ్చిరి. ఎన్ని యిచ్చినను గుణము కనుపడదయ్యెను. ప్రత్యేక ఔషధము గయికొన్న యాపూటనే అది యనారోగ్యము నధికపఱచునదిగా నగుచుండెను. 'ఔషధములక్కెవలదు. 'శానిటోజను' మాత్రము ఆహారముఁగ తీసికొనుచుండు' మని నంజుండరావుగారు చెప్పిరి. ఇంటికి వచ్చిన తొలుత దినములలో సది కొన్నాళ్లు తీసికొన సాగితిని.

ఒకనాఁడు రాత్రి భోజనానంతరము శానిటోజను పాలతో తీసికొన్న కొంత సేపటికే శరీరమున నరము లెల్ల క్రమము తప్పి యెక్కువగా బిట్టు బిగించి యాడించి విడిచిన ఫిడేలు, వీణతంత్రులవలె కదల్చితే కదలితే త్రుటితములయి పోవున ట్లదరుపాటుతో సంకట పెట్టసాగెను. మంచము మీఁద నుండి యదలించి ఎగురఁగొట్టి క్రింద పడవేయుచున్నట్టు కాఁజొచ్చెను. ఆ రాత్రి యెల్ల నిద్రలేక చాల బాధపడితిని. శానిటోజను మానివేసి చల్లని భోజనము చేయుచుంటిని. రాత్రులందు క్రమముగా కొంతసేపు నిద్ర పట్టసాగెను.

అప్పటికే రెన్నెల్లో మూన్నెల్లో తయికొన్న సెలవు ముగిసెను. దినదినము ఆంధ్రపత్రిక చదువుటలో నందు చదివిన యుద్ధతీవ్రతలు నన్నల్లకల్లోలపఱచుట చెలరేగుచునే యుండెను. అయినను మా వాళ్ళలో కొందఱు జ్వరమా, తలనొప్పా, ఆకలి లేకపోవుటా, ఏ జబ్బు లేదు. శైథిల్యతనముతో ఇంటఁ గూర్చున్నాఁడని నిందించుట నాకు దుస్సహముగా నుండెను. మా తల్లిదండ్రులు, అక్కగారు, భార్య ఏమియు ననఁజాలక దుఃఖించుచుండిరి. సాహసించి నేనొక్కఁడనే మద్రాసు వెళ్ళి డ్యూటిలో చేరుదును గాకని బండిమీఁద బండరు వచ్చితిని. ఒక మిత్రునింట నానాఁడుంటిని. గురువులగు శ్రీ వెంకటశాస్త్రిగారిని దర్శించితిని. వారితో, వారికి నాకు మిత్రుఁడును, డిగ్రీలు లేకున్నను ఆంగ్లవైద్యము చేయుచు ప్రఖ్యాతుఁడుగా నున్నవాఁడును నగు నొక వైద్యుని జూడ నరిగితిమి. అతఁడు నంజుండరావుగారి మందుల ప్రిస్క్రిప్షన్‌లు చూచి 'ఇవి చాలా తేలిక డోసులతో నున్నవి' యని వానిలో ప్రధానౌషధ మొకటే నరములకు బలము గొల్పు నదీ, అది యొక సీసా పుచ్చుకొమ్మని చెప్పెను. అప్పుడే దానిని గొని తయికొని మద్రాసు వచ్చితిని.

అది పుచ్చుకొన నారంభించి డ్యూటిలో జాయిన్ అయితిని. రెండుపూటలకే అది యొడలెల్ల మంట లెత్తించి నిద్ర పట్టనీయక నరముల బిగ్గబిగించి యదరి పడున ట్లెగురఁ గొట్టసాగించెను. 'భ్రష్టస్య కా వా గతిః' అన్నట్టు అది మాని నంజుండరావుగారిని మరలఁ జూడజాలక ఇంకెవరెవరి దగ్గఱనో మంచి డాక్టర్ల దగ్గఱనే మందులు గయికొనఁ నారంభించితిని. అవి మఱి మఱీ గగ్గోలు పఱచెను. తిరువలిక్కేణిలో నాకు పరిచితుఁడగు నొక డాక్టరు 'ఫాస్ఫరస్' ప్రధానముగాఁ గల మాత్రలు పది యిచ్చి 'ఈ పదీ నిస్సంశయముగా కడముట్ట దినమునకు రెండు చొప్పున పుచ్చుకొని మఱీ యగపడు' మని చెప్పి పంపెను. మద్రాసులోని మావారు పుచ్చుకొని తీరవలసినదని నిర్బంధించిరి. పుచ్చుకొన నారంభించి నప్పటినుండియు నోరు తడియారిపోవుట, రేయుంబవళ్ళనక నిద్రలేకపోవుట, ఒడలెల్ల నెఱ్ఱఱాటి మంటలెత్తుట, కడుపులో, ప్రేగులలో మంటలు మఱీ యెక్కువగుట యయ్యెను.

20

ఔషధసన్న్యాసము

అప్పుడు మరల నంజుండరావుగారిని చూచితిని. ఆయన తిట్టి చీవాట్లు పెట్టి నీవు బ్రదుకఁదలచుకొనిన నిక నెవ్వరి యొద్దను మందులు పుచ్చుకొనక స్వాస్థ్యము కలుగుట కేండ్లపాటయినను నూరికి వెళ్ళి యింటిదగ్గఱనే యుండి పొమ్మని నిర్బంధించెను. ఏవేవో మందులిచ్చెనుగాని యవికూడ పనిచేయలేదు. తలమీఁద పాము పొలుసూడినట్లు తోలుపొర లూడసాగెను. స్వగ్రామమునకు వచ్చివేసితిని. చల్లగా ఆహారము గొనుచుండగా నుండగా కొన్ని నెలలకా మంటలు కొంత తగ్గినవి. తొట్టి స్నానములు చేయ నారంభించితిని. కొన్నాళ్ళకది కొంత యుపకారకముగా నున్నట్టుండెను.

అప్పుడే నానోట 'ఔషధసన్న్యాస' మన్న పలుకు పదింబదిగా రాసాగెను. ఇక చచ్చినా సరే! ఏమయినా సరే! మందులు పుచ్చుకోరాదు అన్న సంకల్పము ప్రబలముగా తోచసాగెను. తెలియని శరీరాంతర తంత్రములను సరిగా నెఱుఁగక, ఔషధీగుణములు, నందు ననేకౌషధుల మిశ్రమయిన మందుల గుణములు సరిగా తెలియక, మఱియు ఔషధమాత్రానిర్ణయము సరిగా నెఱుఁగక, వ్యాధినిదానము సరిగా నెఱుఁగక యరకొఱయెఱుకతో గ్రుడ్డియెద్దు చేనఁ బడ్డట్టు సాగుచున్న భేషజతంత్రముతో నిఁక చిక్కులందరాదని నిశ్చయించుకొంటిని. ఇంత వ్యాధి యున్నను దినములు, వారములు, నెలలు, ఏండ్లు నిద్ర లేక బాధపడుచు సర్వవికారములతో నున్నను నా మనస్సుమాత్రము తార్మారు కాక, ప్రజ్ఞ చెడక జ్ఞాపకశక్తి చెదరక సరిగానే ఉండెను. కాని స్థిరముగా కూర్చుండి అరగంటసేపయిన చదువుట మొదలయిన మనఃపరిశ్రమ చేయఁజాల కుంటిని. పదిదినముల కొకమారి తీవ్రముగా ఆముదము తీసికొనుట, అప్పుడు పచ్చని పిత్తద్రవము బాగుగా అధోమార్గమున వెడలుట, నాల్గు మూఁడు రోజులు కొంత శాంతిగా నుండుట, మరల కడుపుతో మంటలు తాపము, నిద్రలేమి ఇత్యాదులు చెలరేగు[illegible]గా నుండెడిది, చల్లని చప్పని యాహారమే, తొట్టిస్నానమే నాకుఁ గొంత శాంతి

కరముగా నుండెడిది. ఆ తొట్టె స్నానములు చేయుట మూలమున ఆముదము పుచ్చుకొనుట క్రమముగా మానివేసితిని.

ప్రతిదినము ఆంధ్రపత్రిక చదువుచునే యుంటిని. యుద్ధవార్తలు తెలిసికొనుచునే యుంటిని. దానిని చదువకుండ నుండలేను. నేటికి నంతే. చదివియు నుండలేను. చదివినచో యుద్ధమారణము లనుభూయమానములుగా నుండెడివి. చదువకున్నచో యుద్ధమున నేమి జరగుచున్నదో తెలియదాయెగా యన్న వ్యథ కల్గెడిది. పగలు పండ్రెండు గంటలేకాక రాత్రి పండ్రెండు గంటలుకూడ నిర్వ్యాపారముగా మెలఁకువతో, వ్యాకులతతో నింటిలో కొందఱకేని యతృప్తితో నితరులు గుర్తింపరానంత తీవ్రవ్యాధితో సంక్షోభపడుటాయెను. కొన్నిరాత్రులందుసన్నని తెరగప్పినట్లు నిద్రపోకుండెడి దేమో కాని,యది చిటికవేసినను కనులు తెఱచునంత తేలికగా నుండెడిది. దానిఁ జూచి మావారు కొందఱు నిద్ర కొంత ఉన్నదను చుండిరి.

అప్పటి నా తలఁపులలో నొక్కటి. ఏ పుణ్యాత్ముఁడేని 'నీ విట్టి పాప కర్మము చేయుటచే నీ వ్యాధి యేర్పడినది. క్లోరోఫారం ఇయ్యకుండ ఖడ్గముతో నీ కుడిచేతిని తస్సని నఱకి వేయుదును దానికి సమ్మతింతు వేని, ఆ బాధ కోర్వఁగల్గుదు వేని, తర్వాత నీ కుడిచేతిలేవడి కిష్టపడుదు వేని, చేతి నఱకు మానఁదగిన న్నాళ్ళకు నీ వ్యాధి కూడ మాన్పింతును. చేతినఱకువల్ల నీ కపాయమురాదు. అంతట నీ కర్మ తీరును' అన్నచో తక్షణమే అందుకు సిద్ధపడగలను అనుకొనుచుండెడి వాఁడను. అంత తీవ్రమయినది నా బాధ. ఇట్లితరులతోను చెప్పుచుండు వాఁడను, క్షణక్షణము మరణయాతనయే. 'దినదిన గండము' అనుకొనువాఁడను ఆపైమాట 'వెయ్యేండ్లాయుస్సు' లోలో నెక్కడో తోచుచే కాని గుండెలలో వాక్యాకృతికి దానిని దెచ్చుటకు నోట నుచ్చరించుటకు దుఃఖించెడివాఁడను! దినదిన గండముతో వేయేండ్లాయుస్సెందుకు? ఘేయేండ్లు కాదు. వేయిగంటలయినను నెందుకు? అని బౌద్ధమతమువారు చెప్పుకొను పలుకులు "సర్వం దుఃఖం దుఃఖమ్" "సర్వం క్షణికం క్షణికమ్" "సర్వం స్వలక్షణం స్వలక్షణమ్" అనువాని యర్థము సదా అనుభూతి కందుచుండెడిది. ఆ పలుకు నాల్కమీఁద మెదలు [illegible]

చిన్ననాఁటనుండియు భవభూతి యుత్తరరామచరిత్ర మన్న నాకు పరమానందము. అందులోని పలుకులు, 'జగజ్జీర్ణారణ్యమ్...కుకూలానాం రాశౌ తదను హృదయం పచ్యత ఇవ' అన్నవి సదా నా తలఁపులో మెదలుచుండెడివి. 'జగజ్జీర్ణారణ్యమ్' అనుటకు గొప్పవివరము కానవచ్చెడిది. అరణ్యమేని, అందు ఛాయాఫల పుష్ప వృక్షములు, లతాగుల్మములు, జలాశయములు, పక్షికలకలములు, దృశ్య జంతు విహారములు, మనుష్యసంచారములు నుండును. ముండ్లపొదలు, వ్యాఘ్రాది ఘాతుక జంతువులు, సర్ప, వృశ్చిక, వృక్షాదులున్నను నుండును గాని పుష్పఫలాదులకై యందు ప్రవేశించువారు—కంటకాద్యపాకరణ సాధనములఁ గొని నిరపాయముగా కార్యము నిర్వర్తించుకొని రాఁగలరు. జీర్ణారణ్యమున ఛాయాఫలపుష్పవృక్షము లుండవు. జలాశయము లుండవు. లతాగుల్మము లుండవు. ఎండుటడవి, రక్కెసమట్టలు, చీకిరేనుపొదలు, పాములు, తేళ్లు, తోడేళ్లు మొదలగునవి మాత్రమే ఉండును. కర్మవశమున త్రోవతప్పి యెవఁడే నందుఁ జేరెనా వాఁడక్కడ కడతేరవలసినవాఁడే యగును. జగత్తొక జీర్ణారణ్యముగా, దుర్విధిచే నే నందు చేరినట్లుగా భావించెడివాఁడను.

21

వెలుఁగునీడలు

భవభూతి పునరుక్త మయిన యీశావాస్యోపనిషద్వాక్యము "అసుర్యా నామతే లోకాఅంధేన తమసావృతాః, తాం స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యేకే చాత్మహనో జనాః" అన్నది యాత్మహత్యా సంకల్పజ్వాలలను జల్లార్చి వేయు చుండెడిది. కడు పసిప్రాయమున కనులు మూసికొని బోరగిల పడుకొని యూచు చుండినపుడు నేను "నే నని" నాలో గోచరించిన మినుకు మినుకు గ్రుడ్డివెలుఁగే దూరమున గోచరించి జీవితాశోచ్ఛ్వాస మాడించుచుండెడిది.

మందులు మానితిని గనుక మావారు మంత్రములకేసి దృష్టి సారించిరి. వారిని వీరిని పిలిపించి మంత్రజపము చేయింప నుద్దేశింపఁగా నేను వారింపఁ జొచ్చితిని. ఆ మంత్ర ప్రయోక్తల యోగ్యతలు నే నెఱిఁగినవే. కనుక వారిని బిలిపింప నొల్లనయితిని. నా యనారోగ్యమును న న్నడిగి విద్వాంసుఁడు గదా యని నేను చెప్పఁగా విని వేద శ్రౌత విద్యావిశారదుఁ డొకఁడు 'ఏఁబది రూపా యలు తెచ్చుకొని నాకిచ్చితివేని నీకు మోహిని పట్టినది. దానిని తొలఁగింపగలను' ఇత్యాదిగా నేదో చెప్పెను. ధిక్కరించి తెగడితిని. అనుదినము సహస్రగాయత్రీ మంత్రజపము చేయుచు నమాయకుఁడుగా నుండు వృద్ధబ్రాహ్మణు నొకని— ఆయన కుమారుఁడు మాయూర స్కూలుమేష్టరుగా కొన్నాళ్ళుండెను—బిలిపింప నుద్దేశింపఁగా నేను వల్లె యంటిని. వారిని గ్రామాంతరమున నుండి పిలిపించిరి. నలువది దినములు మంత్రజప మాయన జరపెను. ఆయనవల్ల నా కేమాత్రము మేలు జరుగబోదని నేను బిగ్గ పలుకుచుండెడివాఁడను. వీనికిఁ బట్టిన గ్రహ చారమో, గ్రహమో ఉపకారకము లయిన పద్ధతులపై వీనికి విశ్వాసము కుదురనీయ కున్నదని మావారు తెగడఁ జొచ్చిరి. "నిజమే! నాకిట్టివారి ప్రజ్ఞమీఁద విశ్వా సము లేదు. అదే నా జబ్బు అనుచున్నవారు మీరో వారో కదా దానిని గుదుర్ప వలసిన వారు "నాకు విశ్వాసము కొల్పుఁడు" అనువాఁడను. నలువది నా ళ్ళయిన తర్వాత జపఫలము నాకు ధారాదత్తము చేయుటకు గొప్ప బ్రాహ్మణ

సంతర్పణము జరపిరి. వృధా ధన వ్యయ మని నేను వగపఁ జొచ్చితిని. ఇట్టి చీకాకు లెన్నో పడితిని. వేనివల్లగాని నాకు మేలు జరగలేదు. తొట్టిస్నానము, ఉప్పుకారములు లేని భుక్తి ఒకమాదిరిగా చేయుచునే యుంటిని.

మద్రాసులో నా స్థానమున నియుక్తులైన విద్వాంసులు హఠాత్తుగా అంతరించిరి. చలిజ్వరము నూటయాఱు డిగ్రీల పైచిలుకు వచ్చి ఆ తర్వాత ఔషధము నిరుపయోగముకాఁగా పుణ్యలోకముల కరిగిరఁట! మా ఆఫీసు క్యూరేటరు శ్రీ కుప్పుస్వామి శాస్త్రిగారు నాకు డి.ఓ. వ్రాసిరి. 'నీవు వచ్చిడ్యూటీలో చేరుట మంచిది. నీకు తొందర కలుగకుండ దేశాటనము చేయ నేర్పాటు చేయు దును. రావలసినది' అని. ఆ వత్సరమున ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు సంవత్స రోత్సవము గుంటూర జరగెను. నేను చాల గౌరవించు వేదము వెంకటరాయ శాస్త్రిగారి యాధ్యక్ష్యము. మిత్రులు శ్రీ రామకృష్ణకవిగారు నన్ను మద్రాసు రాఁగోరి జాబు వ్రాసిరి. గుంటూరఁ గలుసుకొందు నని బదులు వ్రాసి యట్లే గుంటూరు వెళ్ళితిని. నేను మాటాడినది, చేసినది ఏమియు లేదు. అయినను ఆ యుపన్యాసము వినికిడికి, ఎండలకు తాళఁజాలక పోయితిని. మిత్రులు కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారియింట విడిసి, తొట్టిస్నానము చేసి కొంత స్వాస్థ్యము కూర్చుకొంటిని.

మిత్రుల ప్రోద్బలమున మద్రాసు వెళ్ళ నిశ్చయించుకొంటిని. ఇంటికి వెళ్ళి తగిన యేర్పాట్లతో నే నొక్కఁడనే బయలుదేరితిని. ఆప్తులు, బంధువులు మంగళగిరి నరసింహస్వామి దర్శనము చేసి పొమ్మని నిర్బంధించిరి. భక్తిభరిత ముగా సంకీర్తనముల పాడఁగల బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు నాతో వచ్చెను. మంగళ గిరి వెళ్ళితిమి. అక్కడ బాలాంబగా రను మహనీయురాలు మా కాతిథ్య మిచ్చెను. పానకము మొదలగు నైవేద్యములు చేయించితిమి పానక మారగింపు చేయించు నప్పుడు వెండి కవచములో నున్న మూర్తితీరును గూర్చి నాకు యోచన. దానిని వెల్లడింపఁగా దైవపరీక్ష వలదని యక్కడివారు నాకు హిత ముపదేశించిరి. స్వామి కేదో చెల్లింపఁ దలఁచుకొంటిని గాని చెల్లింపలేదు. అది శ్రీ బాలాంబ గారికి సమర్పింపఁ గోరెక. ఈయబోగా నప్పుడామెగారు 'మా యింట నాతిథ్యము గాని మీ రేదో యిప్పుడిచ్చుట పూటకూళ్ళయింట నిచ్చిన ట్లగును. తర్వాత మీరు మీ గంతవ్యస్థలము చేరి యేదేని పంపుదురు గా' కనిరి.

మద్రాసు చేరితిని. ఆఫీసు డ్యూటిలో ప్రవేశించితిని. అప్పుడు మిత్రులు కొంద ఱుండుటచే సముద్రతీరమున బక్కింగ్‌హామ్ లాడ్జిలో నుంటిని. జనార్దన్ అను పుణ్యాత్ముఁడు హోటలు ప్రొప్రైటరు నాకు మిత్రుఁడు. అతని హోటలులో భోజనము. డ్యూటిలో ప్రవేశించిన పదిరోజులకే అయిదురోజులు కాషుయల్ లీవు పెట్టితిని. రాత్రులందు నిద్రరాదు. కడుపులో మంట. శరీరమున తాపము. తీవ్రమయిన యశాంతి. అప్పుడు నా బాల్యమిత్రము శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారు కూడ నాతో నుండిరి. వారి తోడ్పాటుతో డాక్టరు లక్ష్మీపతిగా రింటి కేగితిని. ఆయన సరిగా వ్యాధిని గుర్తించి కాని మందిచ్చువారుకారు. ఎక్కువగా మందులు వాడక ఆహారవిహారాదులచేతనే శక్యమయినంతవఱకు వ్యాధినివారణ చేయఁ జూతురు. ఆయన కూడ నాకు చిర మిత్రము. నా వ్యాధిచరిత్ర మంతయు విని నరముల యుద్రేకము తగ్గుట కేదో మందు (బ్రొమైడు) ఇచ్చిరి. అది పుచ్చుకొనఁగా ఒకరాత్రి నెమ్మదిగా నున్నదిగాని మర్నాడు శరీర మంతయు పట్లు విడిపోయిన ట్లయి లేవలేని స్థితికి వచ్చితిని. ఆ మందు మానివేసితిని.

ఇక నౌకరీ దుష్కర మని నిశ్చయించుకొంటిని. అప్పటికే క్యూరేటరుగా రిఁక నీతఁడు సెలవు కోరినచో డిస్మిస్ చేసి యింటికిఁ బొమ్మనవలసినదే అని రెణ్ణాళ్ళకు ముందటి సెలవు చీటిమీఁద వ్రాసిరి. వా రందాఁక నెంతో యోర్మితో నన్ను నెలకొల్పుకొనఁ జూచిరి. లాభము తోఁప దయ్యెను. నాకును దిక్కు దోఁప దయ్యెను. బలవంతమున శరీరమును, నరముల శక్తిని ఎగసన ద్రోసికొని స్నానముచేసి హోటలుకు వెళ్ళితిని. నేఁటితో నౌకరికి నీళ్లు దోడుకొనవలసినదే! ఇట్టి స్థితితో ఇంటికి మరల వెళ్ళుట బ్రదికియుండియుఁ జచ్చుట యగును. చేత నున్న సొమ్ముతో హరిద్వారమునకు టిక్కెట్టు తీసికొని (టిక్కెట్టుకే చాలినంత ధన మున్నది కాన) మార్గమున నుపవాసమే చేసి ఏ దేని యాహార మెవ్వరి వలన నేని యయాచితముగా లభించిన నారగించి మహాప్రస్థాన కల్పముగాఁ బోయి గంగానదీ ప్రవాహములోఁ గలయుదునుగా కని నిశ్చయించుకొంటిని. ఆత్మహత్య యసుర్య నరక ప్రాపక మన్న చింత రేగెఁ గాని ధాంథవాదుల మహాప్రస్థానము శాస్త్ర

పాదకముగాఁ గాక పాపాపనోదకముగాఁ జెప్పఁబడుట గోచరించి సమాధి గూర్చెను

క్యూరేటరుగారు డిస్మిస్ చేయునందాఁక నెందుకు? నేనే రిజిగ్నేషన్ చీటి పంపుదునుగా కని నిర్ణయించుకొని అట్టి చీటి వ్రాసి చేత నుంచుకొంటిని. తొమ్మిదిన్నర గంటలకు భోజనము చేసి నౌకరి వెళ్లు చీటిని నాతోపాటు నౌకరిలో చేరినవాఁడు, నా యనారోగ్యమునకు నా కంటె దుఃఖించుచుండువాఁడు నగు గుమాస్తా యింటికి వెళ్ళి యిచ్చివేయ నిశ్చయించుకొంటిని. హోటలుకు భోజనమునకు బోగా జనార్దనుఁడు జబ్బుగా నుంటి నని నాకై ప్రత్యేకముగా కారము లేకుండ చాల రుచ్యముగా కూరలు, పచ్చళ్ళు చేయించెను. అతఁడు మామూలుగానే చేయించె నేమో కాని నాకు మాత్రము నాఁటి భోజనము కొన్ని యేండ్లకు పూర్వ మెప్పుడయిన చేసియుందునో లేదో అన్నంత రుచ్యముగా నుండెను. కడుపార నారగించితిని. శరీరమున కుత్సాహము తోఁచెను. నరముల బలము చక్కఁబడిన ట్లయ్యెను. 'నేఁ డాఫీసుకు పోయి పని చేయగల్గుదునా? జబ్బు కుదురునా? నేఁ డీ యుత్సాహ మేమి? ఏమో! ఊర్యాటలో నుండఁజాలను. హరిద్వారము వెళ్ళవలసినదే! గంగలోఁ గలయుట మాట అక్కడ నిర్ణయించుకొందునుగాక!' ఇత్యాది విధముల యోచనలతో అక్బరు సాహెబు వీధిలో వచ్చుచుంటిని.

22

వెలుఁగుబాట

రోడ్డుమీఁద అబ్బూరి జగన్నాథరావుగారను మిత్రుఁడగపడి నా చేయి పట్టుకొని 'మీరు ప్రభాకరశాస్త్రిగారేనా ? ఇట్టుంటి రేమి?' అని యడిగెను. మూఁడేళ్ళ నుండి జబ్బుగా నుంటి నంటిని. ఏమిఁ జబ్బు అనుచు నాతఁడు నన్నింటిలోనికిఁ గొనిపోయెను. శూన్యహృదయముతో నేను లోని కరిగితిని. అక్కడ శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారి ద్వారా నాకు మిత్రు లయినవారు, అప్పారావుగారి బంధువు, మూఁడేండ్లకు ముందు అప్పుడప్పుడు నన్ను లైబ్రరీలోని యోగశాస్త్ర గ్రంథముల గూర్చి యడుగుచుండువారు నగు శ్రీ పోతరాజు నరసింహము, ఎం. ఏ, ప్రెసిడెన్సి కాలేజి ఫిలాసఫీ ప్రొఫెసరు అగపడిరి. వారి ప్రశ్నపై సూక్ష్మముగా నా యనారోగ్యము తెల్పితిని. వారి బావమఱఁది యగు జగన్నాథరావు నన్ను 'మా బావగారు చేరిన యోగగోష్ఠిలో చేరిన మీ యనారోగ్యము తొలఁగిపోఁగలదు గదా! ఏల చేరరాదు ?' అనిరి. నరసింహముగారు 'ధ్రువనాడి' యను గ్రంథము లైబ్రరీలోఁ గలదా యని ప్రశ్నింపసాగిరి. వారు చేరిన యోగగోష్ఠిని గూర్చి, ధ్రువనాడిని గూర్చి నేను వారిని ప్రశ్నించితిని. నా జాతకము ధ్రువ నాడిలో నుండునా యని యడిగితిని. వారు గంపెడు విషయములు చెప్పిరి. నన్ను వెంటనే కుంభకోణము వెళ్ళి యోగగోష్ఠిలో చేరఁగోరిరి. వెళ్ళుటకు సమ్మతించుచో జాబు వ్రాసి యిత్తు ననిరి.

*

హరిద్వారము గాక ఆరోగ్యద్వారము చేరఁబోవు చున్నట్లయ్యెను. 'నేను' అను నా బాహ్యప్రజ్ఞలోఁదిరిగినట్లును, దానికి నొకబాట పాయ లిచ్చి యేర్పడు చున్నట్లును దోఁచెను. ఎడమప్రక్కనుండి తెలి తెలి వెడుగు పోవుచున్నట్లును, గుడి ప్రక్కనుండి దూటి దూటి గుణ మేదో లోలో కుదుర్కొనుచున్నట్లును, రెండిం టికి నడుమ నొకబాట యరటాకు నీనవలె సాగుచున్నట్లును దలఁపఁజొచ్చితిని. ఒకప్రక్క ఆఫీసుకు వెళ్ళవలసిన తొందర, ఆ సమయమున మా లైబ్రేరియన్‌కు మిత్రుఁడు, మా నరసింహముగారికి మిత్రుఁడు నొక్కఁ డక్కడ నుండి

నాగోడెల్లి పని 'రెండురోజులు సెల విప్పించుటకు నేను లైబ్రేరియన్‌తో చెప్పి యేర్పాటుచేసెదను. నీవు కుంభకోణము వెళ్ళుము' అని క్రొత్తగా లేవు చీటి వ్రాయించి పుచ్చుకొని వెళ్ళెను.

నేను సాయంకాలము రైలు పయనమునకు సన్నద్ధుఁడ నయితిని. నరసింహముగారు జాబు వ్రాసి యిచ్చిరి రాత్రి ఏడుగంటలకే నేను ఎగ్మూరు స్టేషనుకు వెళ్ళితిని. అక్కడ మా లైబ్రరి యరవపండితుఁ డుండెను. అతఁడు నన్నుఁజూచి చెయి పట్టుకొని 'నేఁడు ఆఫీసుకు రాక అయ్యో! ఇదియేమి ? ఇక్కడ నగపడితిరి? ఎక్కడికి పోవుట ? మీ యింట చేర్చెదను రండు. మతి స్వాస్థ్యము తప్పి యిట్లగుచుంటిరా యేమి ?' యని పలవించెను. నేను దుఃఖించితిని. అతఁడు నాకడ నంతదాఁక చాల నడకువతో వర్తిల్లుచుండినవాఁడు. దయనీయముగా నున్న నా యప్పటి స్థితికి వగచి యట్లనెను. నేను చెప్పితిని. 'నాకు మనసు చెడలేదు. ఆరోగ్యమునకై వెళ్ళుచున్నాను. రెన్నాళ్ళలో మరల రాఁగలను. కంగారు పడవద్దు. నామీఁది యాదరమే మీచే నిట్లు పలికించినది. ఎలుఁగుమసు వెలువవలదు. లైబ్రేరియన్‌తో నే నిట్లు వెళ్ళుచుండుట తెల్పుఁడు' అని. అతఁడు టిక్కెట్టు కొని తెచ్చిపెట్టి రైలెక్కుదాఁక నాతో ముచ్చటించుచుండెను.

23

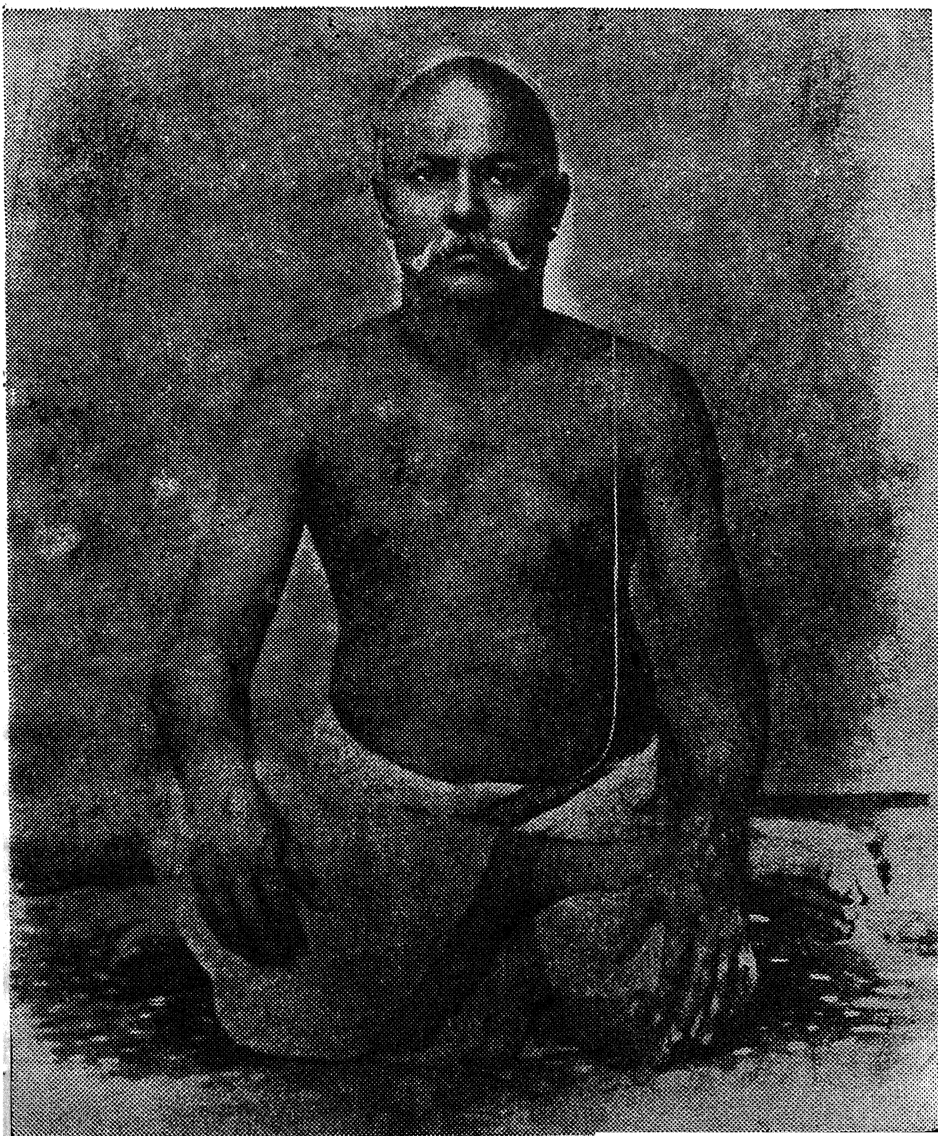
దివ్యదర్శనము

రైలు సాగెను. రైలు వేగమును మీఱి నా మనోవేగముండెను. మర్నాఁడుదయము ఎనిమిదిగంటలకు కుంభకోణము స్టేషనులో దిగితిని. కాలకృత్యములు తీర్చుకొని మంచి మామిడిపండ్లు కొనుకొని నరసింహముగా రిచ్చిన యడ్రెసుకు బండిమీఁద వెడలితిని. బండివాఁ డాయింటిని బాగుగా నెఱిఁగినవాఁడు. త్రోవలో నాతఁడు అక్కడి గురుదేవుల ఘనతను వర్ణింప దొడఁగఁగా తదాకర్ణనోత్సాహముతో నే నంతలోనే చేరవలసినచోటికిఁ జేరితిని.

ఒక సన్న్యాసి కాషాయధారి రోడ్డుమీఁద బండి నిలువగానే చేరవచ్చి నా తెలుఁగుతీరు గుర్తించి 'యెవరు నాయనా నీవు? ఎక్కడనుండి రాక? ఎందుకోసము?' అని తిన్నని తెలుఁగు పలుకుబడితో ప్రశ్నించెను. నన్నాలింగనము చేసికొని బండి దించెను. ఆయన యాదుకొని నన్ను బండి దించినప్పటి పరితోషము నే నెన్నటికి మఱువఁజాలను. నాచేతి పండ్లబుట్ట పుచ్చుకొని వడిగా లోని కరిగి నా విషయములు శ్రీవారి కెఱింగించి నన్ను దర్శనమునకుఁ దోడ్కొని పోయెను.

లావు గాక సన్నము గాక, పొట్టి గాక మఱీ పొడుగు గాక నిమ్మపంటి చాయతో అరుణోదయ కాంతులు కడలొల్కుచున్న శ్రీవారిని జూడఁగానే నా యొడలు పులకరించెను. కేలుదోయి మోడ్చి నమస్కరించి జాబు నర్పించుకొంటిని. చదివి, నవ్వి 'స్నానాదికము గావించి విశ్రాంతి గొను' మనిరి.

నాకు శ్రీవారిదర్శనము చేయించిన ఆస్వాములవారు నన్ను స్వజనముగా నాఁడే కాక వారు జీవించియున్నంత దాఁక ప్రేమించుచుండిరి. వారిపేరు సచ్చిదానందేంద్రసరస్వతీస్వామి. అప్పటికిఁ గొన్నేండ్లకు ముందు వారు బందరులో సన్న్యసించిరి. బ్రహ్మణ్యులు జంధ్యాల గౌరీనాథశాస్త్రిగారు వారి కుద్యోగము

మాస్టర్ సి.వి.వి.

మదర్ వెంకమ్మగారు

నుండి పెన్షన్ ఇప్పించి యాశ్రయ మిప్పించిరఁట! ఆ కారణమున వారికి కృష్ణా మండలమువా రన్న నధి కాదరము. వారిజన్మదేశము కాంచీమండలము. తెలుఁగు బ్రాహ్మణులు. సన్న్యాసానంతరము వారు మహనీయులని ప్రఖ్యాతిగన్న స్వాములవార్లను గొందఱను పెన్నడించి విసుగు గొని శాంతి లేక తిరుగాడుచు శ్రీవారిమహనీయతను విని వారికడకు వచ్చి ఆజీవితము అక్కడనే నెలకొని పోయిరి శ్రీకృష్ణునకు సాత్యకివోలె వారు శ్రీవారికి సదానువర్తనులై యుండిరి.

నే నప్పటికి తొట్టిస్నానము సరిగా చేయకున్నను కారము లేని, తిరుగ బోత లేని కూరలతోనే భోజనము చేయుచుంటిని. శ్రీవారితో నాస్థితిని విన్న వింపఁగా 'ఇఁక నీయారోగ్య రక్షణభారము నేను వహించితిని. వెలవక నలువురితో పాటుగా మామూలు భోజనము చేయవచ్చును. దానివల్ల నీకేమి చెఱుపు రాదు' అనిరి. ఆవాల తెట్టె తేలుచున్న చారుతో, నూనె తిరుగబోత కూరలతో నే నానాఁడు భోజనము చేసితిని. అంతకుముం దట్టి భోజనము చేసినచో కడుపులో మంట. నిద్రరాదు. అశాంతి అధిక మయ్యేడిది. స్వాములవారు కంటిని రెప్పవలె నన్నుఁ గాచియుండి నాయనారోగ్యాది విషయములు విచారింపసాగిరి. అన్నియుఁ జెప్పితిని. మర్నాటి రాత్రివఱకే నే నక్కడ నుండ వీలగుట తెల్పితిని.

ఉపదేశము

*నాటిసాయంకాలము ఆఱుగంటలకు నాకు శ్రీవారి శిష్యతానుగ్రహము లభించెను. శిష్యతానుగ్రహము పడయుటకు సమకూర్చుకోవలసిన వాని నన్నింటిని స్వాములవారి తోడ్పాటుతో సమకూర్చుకొంటిని. ఉపదేశ విధాన మెల్ల స్వాముల వారు సూచించిరి. శ్రీవారికి సాష్టాంగముగా నమస్కరించి నాయభ్యర్థనము నివేదించుకొంటిని. ఉపదేశము చేసిరి. వెంటనే 'నీవు హాలులోనికి వెళ్ళి ప్రేతాసన మున శయనించి, నమస్కరించి, ఉపదిష్టము నొక్కమారే యుచ్చరించి, కనులు మూసికొని, శరీరము లోతట్టున నేమేని జరుగును గనుక దానిని గుర్తించు చుండుము. మనస్సు బహిర్ముఖమై యెక్కడి కేని పోయినచో పోనిమ్ము. నీవై యరికట్టవలదు. అదే తిరిగి రాఁగలదు. ఏమి జరుగునో సాక్షిమాత్రుఁడవై పరి

* యోగములో చేరిన తేది 22-6-1916. మీడియము సంఖ్య 330.

కెలపఁదలపు గొనుము. అంతే నీవు చేయవలసినది. కొన్ని నిమిషములదాఁక కనులు తెఱవ ప్రయత్నింపకుము. ప్రయత్నించినను దెఱవ వీలుపడదు. మరల మూసికొనియే పోవును. శరీరములో నప్పుడు జరగవలసిన దెల్ల జరగగానే కన్నులు తెఱపి యగును. అటుపై కనులు మూసికొని పండుకొనుట కష్టమని పించును. అందాఁక కనులు తెఱవను, లేవను కష్ట మనిపించును' అని స్వాముల వారు దగ్గఱనుండి తెలియఁజెప్పిరి. అట్లే ఉపదిష్టము నొక్కమారే సార్థకముగా స్మరించి యుచ్చరించి కనులు మూసికొని పండుకొంటిని.

24

అనుభూతి

తోడ్తోనాలో నేదో గొప్ప ప్రజ్ఞ ప్రవేశించి యూగించి వైచుచున్నట్లు గోచరింపఁదొడగెను. ఉత్సాహవినోదములతో దానినే పరిశీలింపఁ దొడగితిని. 'ప్రజ్ఞ' యనియో 'శక్తి' యనియో ఇంకేమనియో నిర్దేశింపఁదగిన యపూర్వానుభూతి ప్రవేశము నాలో విజృంభింపఁ దొడఁగెను. అది యెక్కడ నారంభించినది, ఏమి జరవుచున్నది యని వెదకఁ దొడగితిని. అది శరీరచర్మము లోతట్టు దాఁక వ్యాపించు చున్నట్టు తొలుత నెక్కడ నుపక్రమించినదో గుర్తుపట్ట సాధ్యము కానట్టుండెను. శరీరములో నేదో గొప్ప క్రొత్త ఇంజెన్ పనిచేయుచున్న ట్లయ్యెను. నా మన స్సానందో త్సాహములతో నలలు వాఱుచుండెను.

కొంత సేపటికి నెడమచేయి నా వశము తప్పి నా సమ్మతి లేకయే పైకి లేచుచుండుట, కుడిచేయి కదలుచు బాహుమూలమున చాల బాధ గొల్పుచుండుట తెలియ నయ్యెను. అంతకంతకు కుడిబాహుమూలపు బాధ యధికము కాఁజొచ్చెను. సంకటపడ సాగితిని. అప్పటి కించుమించుగా పదునైదు నిమిషములకాలము గడచియుండును. స్వాములవారు నన్ను సంకటపడుచున్నా వేమని ప్రశ్నించిరి. కనులు తెఱవ వీలుపడక పోవుటచే మూసికొనియే బాహుమూలమున చాల బాధగా నుండుట తెల్పితిని. మఱికొన్ని నిమిషములకు కనులు తెఱపి యయ్యెను. శరీరమున సంచలనము తగ్గెను. అంతట మరల నమస్కరించి లేవవలసినదిగా దగ్గఱనే ఉన్న స్వాములవారు తెల్పిరి. లేచితిని. నా చేతికి (డిస్లొకేషన్) బండినుండి పడుటవల్ల బాహుమూలాస్థిస్థానము తప్పి చాల సంకటపడుట తెల్పితిని.

వారది యా బాహుస్థితి సరియయిన స్థానమునఁ జేర్చుటకై జరగుచున్న ప్రయత్న మనియు, బాహుమూలమున కాయస్వాస్థ్యము లేకున్నచో కుడిచేయి కూడ పైకి తేచి నమస్కారము చేసెడి దనియు, ధ్యానావసానమున వాని యంతట నవిగా రెండుచేతులు లేచి నమస్కరించుట యీ యోగవిధానమున నపూర్వాద్భు

తానుభూతి యనియు, నట్లు కూడుట యోగశక్తి చేకూడుట కొక చిహ్నమనియు తెల్పిరి. జరిగిన విషయమును శ్రీ గురుదేవులకు నివేదింప వలసిన దనిరి. నేను శ్రీవారి సన్నిధి కరిగి జరగిన దంతయుఁ దెల్పికొంటిని. వారు చిఱునవ్వు మోమున వెలార్చి తనివితో నుండు మని యాదేశించిరి.

అట్లు ధ్యానము జరిగిన తర్వాత నొక్క గంటసేపటికే నా దక్షిణహస్త మూలము చాల వాచి బాధగొల్పెను. టక్కుటక్కుమనుచు తెక్కగూటిలో నేదో కదలిక శబ్దము వినవచ్చుచుండెను. వాపు, బాధ ఎంత యెక్కువగా నున్నను నా కది యాహ్లాదమునే కొల్పసాగెను. మూఁడు నాల్గేండ్లనుండి యా చేతితో సరిగా పనులు చేయఁజాలక బాధపడుచుంటిని. ఆ నాఁడు చేతి యెముకను క్లోరోఫారమిచ్చి సరిదిద్దిన డాక్టరు తర్వాత కొన్నాళ్ళదాఁక నా చేతిని మెలివెట్టి నలిపి పెఱిపి ధనాశతో నన్నుఁ జాల పీడించినాఁడు గాన యది చక్కబడకే యుండెను. ఆ జబ్బుగూటి కండలు గజిబిజి యయిపోయెను. అవి యెల్ల నిప్పుడు చక్కబడు చున్నవి గాఁబోలు నన్న సంతోషము నా కా వాపుబాధను సునహాపఱచెను నా చేతివాపును జూచి యక్కడివా 'రదియేదో రెక్టిఫికేషన్ జరుగుచున్నది. వెఱవకు' మని తోడు పలుకసాగిరి. ఎన్నేండ్లనుండియో నిద్రలేక కొట్టుకాడుచుండు వాఁడను. నే నా నాఁటి రాత్రి కొంత హాయిగా నిద్రపోయితిని.

మర్నాడుదయమున లేచి కాలకృత్యములు దీర్చుకొని యోగానుభూతికి సిద్ధముగా నుంటిని. పూర్వదినపు సాయంకాలమున నా యూరిలోనివా రనేకులు యోగసాధనమునకు వచ్చిరి వా రెల్ల నా యుదయమునను వచ్చియుండిరి. పూర్వ దినము సాయంకాలమున జరగినట్లు నాకు నాఁ డుదయమున జరగెను. అప్పు డక్కడ నున్నవారిలో రాధాకృష్ణపిళ్ళ యని, మహదేవయ్యరు అని యిద్దఱు ప్రధాన శిష్యులుండిరి. వారు నా విషయమును శ్రీవారికి విన్నవించిరి. అప్పుడు నా విషయము 'టెస్టు' తీయవలసినదిగా వారు వారి కాజ్ఞాపించిరి.

ఆ విచిత్ర విషయ మెట్టిదో యానాఁడే నేను దొలుత తెలిసికొంటిని. నన్ను దగ్గఱ కూర్చుండు మనిరి. రాధాకృష్ణ పిళ్ళగారు గురుదేవులకు నమస్కరించి కనులు మూసికొని యొక నిమిష మాగి ఇంగ్లీషుతో గ్రంథము పఠించు చున్నట్టిదో చెప్పసాగిరి. మహాదేవయ్యగారు దానిని వడివడిగా వ్రాయసాగిరి.

ఇద్దఱును యఫ్. యే. చదివినవారు, ప్రజ్ఞాశాలులు. పిళ్ళగారు వడిగానే చెప్ప సాగిరి. అయ్యరుగారు వడిగా వ్రాయసాగిరి. ఉదయము సరిగా తొమ్మిది గంటల పదునేడు నిమిషముల వేళ కది వ్రాయనారంభించిరి. పిళ్ళగారు కనులు మూసి కొన్నప్పుడు ఆంతర దృష్టికి కనుపడినవి, ఆంతరశ్రుతికి వినబడినవి చెప్పఁ దొడఁగిరి. అప్పుడు నా శరీరాంతర్భాగమునఁ గల స్వాస్థ్యాస్వాస్థ్యములు, నా మనోభావములు, నా యనారోగ్యకారణములు, తన్నివారణోపాయములు, అప్పటికి జరగిన పూర్వజన్మములు మొదలగునవి కలవు. అది యెల్ల ముగిసిన పిదప దానిని శ్రీవారి చెంతకుఁ గొనిపోయి వినిపించిరి. వారి సమ్మతిమీఁద దానిని రికార్డు చేసిరి. ఆ కాలమున యోగాభ్యాసమునకు వచ్చి శిష్యతను బొందువారి కందఱకు నట్టి టెస్టు తీయుట జరగుచుండెడిది. నన్నుఁ గూర్చి వచ్చిన రికార్డును కాపి కోరితిని. శ్రీవారి సమ్మతితో దానిని నా కిచ్చిరి. అది నా దగ్గఱ నున్నది.

25

ది వ్య బో ధ

ఆ నాఁటిరాత్రి మెయిలులో నేను తిరిగి మద్రాసు వచ్చివేయవలసి యున్నది. కాన నా విషయమును గూర్చి శ్రీవారితో సంభాషించుటకు నదను కోరితిని. నా యభ్యర్థనమును మహాదేవయ్యగారు శ్రీవారికి నివేదించిరి. భోజనా నంతరము సంభాషింప శ్రీవారనుమతించిరి. అప్పుడు వారు యోగవిషయములను గూర్చి వారి యర్ధాంగిద్వారా యేవేవో యపూర్వాంశములను సేకరించుచుండిరి. భోజనానంతరమున నేఁ జేర నరిగి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి యిట్లు విన్న వించుకొంటిని. 'మూఁడేండ్లనుండి యమబాధ పడుచున్నాను. నిద్రలేదు. శాంతి లేదు. ఆకలి, జీర్ణించుకొను శక్తి సరిగా లేవు. ఇక్కడికి రాక తలఁపునకు నందఁ బోవుననఁగా నా యెఱుకకు దెలియకుండనే సరిగా భోజనము చేయగల్గితిని. మీ యోగమాహాత్మ్యమును శ్రీ నరసింహముగారి ద్వారా విన్నంతనే నాలో నేదో దివ్య సౌఖ్య సౌధమునకు బాట గోచరించుచున్న ట్లయినది. ప్రశాంతముగా రాఁగలిగితిని. రైలులో కొంత నిద్ర పట్టినది. ఇక్కడికి వచ్చి కడచిన రాత్రి సుఖముగా నిద్రించితిని. నూనె తిరుగబోత, ఆవాలు, సాంబారు, రసము, పల్చని మజ్జిగ యివి నాకింతకు ముందు కడుపులో మంటలు గొల్పెడివి. ఇప్పు డవి వికటింపలేదు. మీరు నిశ్చయముగా అందఱితోపాటు భుజింపవచ్చు ననఁగా నట్లు చేసితిని. పూర్వము తీవ్రమయిన మందులు పుచ్చుకొంటిని తదాది కడుపు ఉడికి పోవుచున్న ట్లుండును. నేఁ డది లేదు. 'శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధనం' అని 'బ్రదికి ఉంటే బలుసాకు ఏఱుకొని తినవచ్చు' నని ఉన్నది గాన నే నిక్కడ మీ సేవకుఁడనుగానే యుండఁ గోరుచున్నాను. ఇక్కడ నుండియే జీవిక నేదేని సమకూర్చుకొందును. అనుగ్రహింపు' డంటిని.

వారు నీ కిప్పుడు 'జీత మెంత?' అని యడిగిరి. ఏఁబది రూపాయ లంటిని. 'దీనితో నీవు నీ కుటుంబమును పోషించుకోవచ్చును. ఉన్న జీవికను మానుకొని యిక్కడ నుండ నేల?

బండి నడచుచుండఁగానే రిపేరు సాగవలెను. బండి ఊడఁదీసి చేయుచో బండివాని జీవిక చెడును. అట్టిది నా యోగమార్గము. సాగుచున్న ప్రవృత్తికి భంగము కలుగరాదు. ఇది నివృత్తి మార్గము కాదు. రాజయోగ మార్గము. గార్హస్థ్యము ఉండవలెను. సన్న్యాసి కారాదు. సౌఖ్యముండవలెను. ఆహారాదులు సరిగా ససిగా కయి కొనుచుండవలెను.

ఇట్టిచో నీవు నీ యుద్యోగమున నుండు టావశ్యకము. నీ యుద్యోగము నీ జీవికకే కాక లోకమునకుఁ గూడ నుపకారకము. ఆరోగ్యవంతుఁడవై నీ యుద్యోగమున నుండి తిన్నగా సాగించుకొనుచుండుము. నీ విక్కడ నుండఁ గోరుట నా సన్నిధి లాభముకొఱకే గదా! "నేను సదా నీలో నుందును. నీకు వలసిన సహాయము నీలోనుండి జరపుచునే యుందును." ఇక్కడ నీ కే తీరున శరీరమున సంస్కారము జరగుట గుర్తుకు వచ్చెనో, ఆ తీరుననే యెక్కడ నున్నను అనుభూతి గుర్తుకు రాఁగలదు. ఉదయము జరపిన యోగ సాధనము శరీరమున సాయంకాలముదాఁక పనిచేయుచునే యుండును. ఎప్పు డెప్పుడెం తెంత జరగవలెనో అంతంత జరగును.

నీలోని సంస్కారము జరపునది ప్రజ్ఞాకలిత మయిన చైతన్యముగాని జడశక్తి కాదు. అది యెలక్ట్రిసిటీవలె పనిచేయునది గాదు. ఎలక్ట్రిసిటీ హద్దు దాటి అక్రమముగా నుపయోగించినచో కీడు తేఁగలదు. నీలో నిప్పుడు క్రొత్తగా ప్రవేశించిన ప్రజ్ఞ నీ వధికముగా నుపయోగించుకోఁ గోరినను అది యట్లు పని చేయదు. ఎంత చేయవలెనో అంతే చేయును. కావలె నన్నను నీ వావశ్యకత కెక్కువగా కనులు మూసికొని యుండఁజాలవు. లోపల నావశ్యకమయిన పని జరగుచుండఁగా కనులు తెఱవను జాలవు. ఏ దేని యాకస్మికముగా కార్యాంతరము కలుగుటో, ఎవరేని వచ్చి పలుకరించుటో జరగినను అప్పుడు విక్షేపము జరగు నని వెఱవ నక్కఱ లేదు. 'ఇట్లు తొందర కలిగినది. దాని ననుభవింపవలసి యున్నది' అని ప్రార్థనాపూర్వకముగా నంతరాత్మకు విన్నవించుకొని యా కార్యము ముగించుకొనవచ్చును. అది ముగిసినంతనే జరగవలసిన యోగ సాధన జరగఁగలదు. ప్రయాణములో, రైలులో, బండిలో, నడకలో ఇంకే మేని వ్యవహారములలో వర్తిల్లవలసి వచ్చినప్పుడు సరియయిన వేళ తప్పిపోకుండ ఒక

క్షణమాత్రము మనసున స్మరించినఁ జాలును. కార్యాంతరములు తీఱి విశ్రాంతి దొరకినప్పుడు జరగవలసిన సాధన మెల్ల జరగఁగలదు.

వివేకమును సత్యమును ధర్మమును గుర్తించుకొనుచు నంతరాత్మ నారాధించుచు లోలోఁ జొచ్చుకొలఁదిని నీకు వలసిన యుద్బోధములు లభింపఁగలవు. అట్టి యుద్బోధములను నీవు నీలో నెక్కడనుండి యెట్లు పడయుచుంటివో క్రమక్రమముగా తెలిసికొనఁగలవు. ముందు నీ దృష్టి ఆరోగ్య లాభమున ప్రసరించుచున్నది. అది లేక నీ వేమి గాని పడయఁజాలవు. ముందు నీ కారోగ్యమే. తర్వాతనే యోగసాధన ఫలము దొరకఁ గలదు గాఢముగా విశ్వసించితి వేని, నీకు యోగఫలము లభింపఁగల దని నే ననుట లేదు. నీ కా విశ్వాసమును గొల్పవలసినవాఁడను నేనే. నీవు పరమార్థ కుతూహలిగా నుండినఁ జాలును. యోగసాధనము నాకలిగొన్న రిక్తకడుపుతో నుండి చేయరాదు. ఏదే నాహారము గొన్న పిదపనే చేయవలెను. మద్రాసులో నీ యోగమార్గమున నడచుచున్న మిత్రులు పలువు రున్నారు. తఱచుగా వారిని గలసికొనుచుండుము. వీలు కలిగినప్పు డిక్కడికి వచ్చుచుండుము. ప్రధానముగా డిసెంబరు తుదివారమునను, మే తుదివారమునను, ఇక్కడ గోష్ఠి జరగును. అప్పుడు తప్పక రమ్ము' అనిరి. నా కనుల వెంట ధారలుగా నీరు కారెను. ఈ శ్లోకము రచించితిని.

'దుర్వ్యాధిఖిన్నే శరణం ప్రపన్నే
మయి ప్రసాదా దయి మాస్మ భైషీః
త్రాతా హ మస్మీతి దదా వభీతిం
య స్తం గురుం మస్తకతో నమామి'

ఇట్టి సంభాషణతో నైదారు నిమిషములు గడచెను.

ఆ దినములలో వారు ముఖ్యమయిన తత్వార్థములను సహస్రారము, పిట్యూటరీ, అక్కడి దివ్యశక్తులు, వాని ప్రసారము మొదలగు వానిని గూర్చి శిష్యులకు బోధించుట, దివ్యదృష్టితో వానిని ముఖ్యశిష్యులు పరికించున ట్లనుగ్రహించుట, ఇంత సందలి విషయవిశేషములను మాతృశ్రీ ద్వారా తా మపూర్వముగా సేకరించుట జరగుచుండెను. కాన నా కంతకంతకు పరిచయముగా, ప్రత్యేకముగా వారితో సంభాషింప ననువుపడ దయ్యెను.

26

చేకూడుట

మరల సంజ వేళ కక్కడివారు శిష్యులు పలువురు విచ్చేసిరి. భగవద్భట్టి మను పేరి కావేరీతీరఘట్టమున నే శ్రీవారి సన్నివేశమున కెదురుగా వెలయుచున్న యోగ శాలలో నెల్లరును గూడి యోగసాధన చేయుట జరగుచుండెను. చాలగా వాచి యున్న నాచేయి నాఁటి సంజ ప్రార్థనమున నెంతో చక్కబడెను. వాపు తీపు తగ్గెను. నాలో లోలోపల నెక్కడో చిఱువెల్గు గోచరించుచున్నట్టును దానికి నేను జేరబోవుచున్నట్టును స్వప్నప్రాయముగా లీలగాఁ గొంత గోచరింపఁ దొడగెను. శరీరమున బ్యాటరీ పెట్టి నరముల నెల్ల నూగించి వేసినట్టు గొప్ప యూపు కలిగెను. చేతులు వాని యంతట నవియే లేచి నమస్కరించెను. కాని కుడిచేత నింకను బాధ గోచరించుచుండెను. టక్కు టక్కుమని జబ్బ యెముక యదరు తెలియుచుండెను.

శరీరమున నింత తీవ్రసంచలన మేమిటి? ఇది యెక్కడ నుండి యారంభమై జరగుచున్నది? ఇంత దాఁక నెన్ని శ్లోకములో, ఎన్ని మంత్రములో, ఎన్ని ధ్యానములో, ఎన్ని క్షేత్రములో, ఎన్ని దేవతాదర్శనములో, ఎందఱ యాశ్రయ ములో జరపితిని గాని యిట్టి విశేష మెక్కడ గాని యెప్పుడుగాని జరగుట యెఱుఁగనైతినే! ఒక తూరి ప్రార్థనమాత్రముచే నింత జరగుట యేమిది? అస్తి నాస్తి విచికిత్సాస్పదముగా నున్న పరతత్త్వము అస్తియని స్పష్టముగా ననుభవింప నగుచున్నట్లున్నదే? దీని లోఁ తేదో తెలిసికొనవలెను గదా! త్రోవ దొరకినది గదా! నా ప్రార్థనమును లోన నెవరో వినుచున్నట్టు – సమాధానము చెప్పుచున్నట్టు అనుగ్రహించుచున్నట్టు అగుచున్న దేమి వింత? నా జబ్బు నాకు చాల ఉపకారమే చేసెనా యేమి! ఇక నా జబ్బు కుదిరినట్టే తోఁచుచున్నదే! ఏమి యానందము! ఏమియు లేకున్నచో నా చేయి యింత వాపులేమి? నావశము తప్పి చేతులు లేచి

నమస్కరించు టేమి? చే కూడుట యేమి? 'చేకూడుట' అన్న పదము కల్పించిన వారెవరు? ఈ రెండు చేతులు లేచి కలసి నమస్కరించుటను సూచించునదిగా నేర్పడినదా యేమి చేకూడు, కైకూడు పదకల్పనము? నే నారోగ్యవంతుఁడ నగుచో మా వా రెంత సంతోషింతురు! మావారి నందఱను నిందుఁ జేర్పఁ గల్గుదునా యేమి? ఇత్యాది భావము లాధ్యానసమయమున మెఱపులు మెఱసినట్లు నాలోఁ జెలరేగ సాగెను. ఆనాఁటిస్థితి నా కొక జన్మ మబ్బిన ట్టుండెను. ధ్యానావసాన సమయమున నా యుత్సాహ మక్కడి మిత్రులకుఁ దెలిపితిని. అక్కడివారు వారి వారి యనుభూతి విశేషములఁ గొన్నింటిఁ జెప్పిరి.

27

శ్రీ మాష్టరుగారు

అప్పుడు శ్రీవారి జీవితచరిత్రము తెలిసికొనఁగోరి యక్కడివారి నడిగితిని. పూర్వ మెప్పుడో శ్రీకృష్ణదేవరాయల పాలన కాలమునఁ గాఁబోలు తెలుఁగుదేశమున నుండి తంజావూరి రాజ్యసంరక్షణకై విచ్చేసినవారిలో వీరిపూర్వులు ముఖ్యులనియు, కుంభకోణమున భగవద్ఘట్టమునఁ జాల యిండ్లు వీరి పూర్వులపేయనియు, వీరి పూర్వులొకరు కావేరీతీరమున కుంభకోణముననే భక్తిపురి యను నగ్రహారము వెలయించిరనియు, వీరు బాల్యమున చాల ఐశ్వర్యవంతులనియు, నప్పటికిని జాలి నంత సంపత్తి కలవారే అనియు, ఇంటిపేరు కంచుపాటివా రనియు, శ్రీ వెంకా స్వామిగా రని శ్రీవారి నామధేయ మనియుఁ దెలిసికొంటిని. అప్పుడు వారికి సంస్కృతము తెలియునా యని యడిగితిని. సాంఖ్య యోగ వేదాంతాది శాస్త్రి ములు సంస్కృతముననేకలవు గాన యా సంస్కృతము రాక యాయాశాస్త్ర విష యములు తెలియఁగా దన్న తలఁపుతో నే నట్లడుగుట. వారికి సంస్కృతము రాఁదనియు చిన్ననాఁ డాయాశాస్త్రాంశముల నాంగ్లభాషతోఁజదివి వాని సారార్థ మెల్ల గ్రహించిరనియు, సంప్రదాయముతో శాస్త్రములఁ జదివినవారికంటె నెంతో యపూ ర్వార్థము లెఱుఁగుదురనియు, నతిలోకానుభూతు లెన్నో యనుభవించిరనియు, శాస్త్రపండితులతోడి వారినిగా వీరిని దలఁప రాదనియు, క్రమముగా నెల్లవిషయములు నీకే తెలియఁగల వనియు నక్కడివారు చెప్పిరి.

ఇంగ్లీషుభాషతో నుపదేశార్థము లుండు టేమి? పవిత్రమయిన సంస్కృతము కలదు గదా! అది రాక యిట్లు చేయుటా? శ్రీవారు మహనీయు లగుట దర్శన మాత్రముచేతనే యెఱుక కందుచున్నది. నిజమే కాని వారికి మీసలుండు టేమి? ప్రాచీనమహనీయుల సంప్రదాయమునకు విరుద్ధము గదా! యని నాలో నేవేవో కొంతసేపు చీకాకులు కూడ కలిగినవి. కొంతసేపటికి వాని కన్నింటికిని సమా ధానములును తోఁచినవి. తర్వాత గౌణ్యాక్షము విచారింపఁగా నా సమాధానములను శ్రీవారే పలుతూరులు చెప్పుచుండినట్లు తెలియవచ్చెను—

'యస్య నాస్తి స్వయం ప్రజ్ఞా శాస్త్రం తస్య కరోతి కిమ్
లోచనాభ్యాం విహీనస్య దర్పణః కిం కరిష్యతి ।'

అన్నట్లు స్వయంప్రజ్ఞ కలవారే శాస్త్రనిర్మాతలు. అట్టివారికి ప్రాచీన శాస్త్రాదిపఠనము తమ ప్రజ్ఞకుఁ గల యపూర్వతను గుర్తించుట కుపయోగపడునుగాని ప్రజ్ఞోద్బోధము స్వయము సమకూడవలసినదే. ప్రాచీన శాస్త్రములు దానికి జనకములు కాఁజాలవు.

"శాస్త్రాణాం విషయ స్తావ ద్యావ న్మందరసా జనాః
ప్రవృత్తే రసశాస్త్రే తు న చ శాస్త్రం న చ క్రమః"
"త మేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః
నానుధ్యాయా ద్బహూఞ్ఛబ్దాఞ్ వాచో విగ్లాపనం హి తత్"
"విహాయ శాస్త్రజాలాని య త్సత్యం త దుపాస్యతామ్"

ఇత్యాది సూక్తులు స్ఫురణకు వచ్చి భాషలో నేమున్నది! విషయము గదా ప్రధాన మయినది! ఏభాష యయిన నేమి? అందును జాతిమతదేశాదికృత మయిన పరిచ్ఛేదము లేకుండ సర్వసమానముగా సాగవలసిన యిట్టి మహత్తరయోగ పద్ధతికి—నేఁడు ప్రపంచవ్యాపకముగా నున్న యాంగ్లభాషయే సరిపడి యుండు నేమో! మఱియును సంస్కృతమున కట్టి పూజ్యత మహర్షులు తమ యుద్బోధముల నందే వెలయించుటచేతను, ప్రాచీన తత్త్వశాస్త్రము లందే పెంపొందుటచేతను, ఉపనిషత్తులును, వేదములును నందే యుండుటచేతను వచ్చినది—అట్టివానిని విపుడును వెలయింపఁ గలవా రుండుచో వారు వాని నే భాషలో వెలయింతురో యా భాషకు నట్టి పూజ్యత తప్పక కలుగఁగలదు. ఆంగ్లభాషకుఁ గూడ నట్టి యోగ్యతకలదని యంగీకరింపక తప్పదు. నేఁడెందరో మహనీయు లా భాషద్వారమున ననేకాపూర్వ శాస్త్రార్థములు వెలయించుచున్నారు. దీనిని పరిగణింపక త్రోసిపుచ్చుట సాధ్యము కాదు. కనుక శ్రీవారియోగోపదేశ భాషాదు లాంగ్లమున నుండుట కొఱఁతగాదు.

మఱియు వారి యాకృతిమహనీయతకు మీసము లుంచుకొనుట, మొగమున బొట్టు పెట్టుకొనకుండుట కొఱఁత పట్టుపఁజాలవు. శైవవైష్ణవాది మతభేదములను పాటించువారు గారు గావున వారు మొగమున తన్మతచిహ్నములు ధరింపకుండవచ్చును.

వారు నెలకొల్పినది మహారాజయోగముగాన దీనికి బోడితల కాషాయవస్త్రములు మొదలగునవి యుండ నక్కఱలేదు. మీసము లుండుట లేకపోవుటలో న్యూనాధికత లుండవు. ఈ సమాధానములు తోచి నా మనసులోని యప్పటి మకిలను దొలగించినవి.

కొంత కాలమయినతర్వాత నేను మరల కుంభకోణము వెళ్ళియుండగా శ్రీవారే నే నడుగకుండనే యీ విషయమును గూర్చి యిట్లనిరి. 'నాకు శిష్యులుగా నుండువారెవరు గాని లోకమునకు విడ్డూరముగా తోచదగిన వేషభాషలతోనుండుట బాగుగాదు. నలుగురతోపాటుగానే యుండవలెను. ఈ యోగమున నెవడుగాని ప్రత్యేకముగా కడతేరజాలడు. తాను, తన చుట్టుపట్టులవారు, తన యాప్తులు ననుక్రమమున ప్రేమ వ్యాపకమగుతీరు ననుసరించి తాను, తన చుట్టుపట్టులవారు, తన యాప్తులు ననుక్రమముగా లోకము నంతను ప్రేమించి లోకమునంతను గడతేర్చువాడు కావలె. తన ప్రేమ సర్వలోక వ్యాపకము కానంతవఱకు నెవ్వడు గాని కడతేరజాలడు. అఖండము, సర్వవ్యాపకము నగు తత్త్వమును బడయుటకు తాను నఖండుడు, సర్వవ్యాపకుడు కాక తప్పదు దేశ కుల జాతి మతాది పరిచ్ఛేదములతో వేఱుపడిపోయి సర్వప్రజతో సామరస్యము కుదుర్చుకోలేనివాడు సంసారబంధమున కొట్టుకాడవలసినవాడే! బహిర్ముఖముగా సాగుచున్న బహుత్వమును సాగనిచ్చుచునే అంతర్ముఖముగాదిరిగి అందేకత్వమును గుర్తించి వర్తించుట ఈ యోగసాధనమునకొక ఫలితము. మన పరిపూర్ణత భవిష్యత్తులోనున్నదిగాని భూతముకాలేదు. కనుక భూతమను పీఠికపై నెలకొని భవిష్యత్తున పరమార్థ మను భవింపవలసి యున్నది.'

శ్రీవారి దివ్యప్రజ్ఞలలో నొక్కటి యిది. ఎవ్వరుగాని లో నేదేని సందేహమో, వ్యాకులపాటో చెందుచు సన్నిధికి వచ్చినప్పుడు వారి నడుగకే, వా రడుగకే వింతగా దానికి సమాధానము యాదృచ్ఛికసంభాషణ సందర్భమున వెల్లడించుట—ఒండె—ఆసమాధానము నడిగి తెలిసికొనగోరి వారిసన్నిధికి వచ్చినంతలో నాపృచ్ఛకుల తీరులోనే యా సమాధాన మాప్రష్టల కెఱుకపడుకుండనో, అంతలోనే యెఱుక కందుచునో శ్రీవారు నోరెత్తనావశ్యకత లేకుండనే బాహిర పడుట—

ఒక చిన్న దృష్టాంతము. ఇంజనీయరింగ్ డిపార్టుమెంటులో ఉద్యోగిగా నున్నయొక శిష్యుని ఢిల్లీలో హెచ్చుజీతముతో నుద్యోగించుటకు సమ్మతింతువా యని పైయధికారు లడిగిరి. నాఁటి సాయంకాలపు టపాలో దానికి బదులు వ్రాసి పంపవలెను. దీని నడిగి తెలిసికొనుటకే ఉదయమాతఁడు మద్రాసునుండి వచ్చి వెంటనే తన విషయమును శ్రీవారికి విన్నవించెను. 'సరే! టపావేళలోగా యోచించి బదులు చెప్పుదు' ననిరి. సాయంకాలము టపావేళ దాటిపోవచ్చినది. శ్రీవా రాత నిఁబిలిచి బదులేమి గాని చెప్పరయిరి.

ఆతని యోచనలు తీవ్రముగా రేగెను. అనుకూల ప్రతికూలపక్షముల యుక్తులు గుప్పుగుప్పుమని లోనుండి వెల్వడఁజొచ్చెను. త్రాసున తూపగా 'వెళ్ళ వలదు' అన్న పక్షము బరువెక్కువ గలదిగా గానవచ్చెను. ఆత్రతపాటుతో నదే సమాధానము జాబులో వ్రాసెను. 'శ్రీవారు బదులు పలుకరైరి గదా! ఇక నాల సింపరాదు, కనుక దీనినే పోస్టు చేయుదు'నని యాతఁడు యోగశాలనుండి బయ ల్వెడలెను.

శ్రీవారు తమయింటివాకిట నుండిరి. రమ్మని కనుసైగచేసిరి. చేరబోగా 'చేతిలో ఏమిటది?' అనిరి. ఆతఁడు 'బదులువ్రాసితిని. అనుకూలపక్షములు యోచించి చర్చింపఁగా ప్రతికూలపక్షము బలవంతముగా తోఁచెను. తామేమి సెలవిచ్చిన నట్లు చేసెదను. టపావేళ దాటుచున్నది. కాననాకుతోఁచినది వ్రాసి తిని. తద్విరుద్ధముగా మీరు సెలవిచ్చిన నట్లు వెంటనే చేసెదను' అనెను. 'ఈజాబే పోస్టులో వేసిరమ్ము' అనిరి. ఆతఁడట్లే చేసెను.

తర్వాత సమయాంతరమున నిట్లు చెప్పిరి. 'మీ కేమిగాని సందేహములు తోఁచినచో తోఁచినవానికి బదుళ్లు యోచింపక వెంటనే వాని నట్లే నాకు వ్రాయుటో, అడుగుటో చేయవలదు. మీచేత నయినంతవఱకు వానిసమాధానములను మీరే కనుగొన యత్నింపవలెను. ఎంతకును సమాధానము దొరకనిదానినే నన్నడుగుఁడు. న్యాయమైన, సంగతమైన ప్రశ్న యెవరికిఁగాని తోఁచినచో, నాప్రశ్న ననుసరించి దానికి తగినంత యత్నము చేసినచో సరియయిన సమాధానము దొరకఁగలదు. ఆ యత్నము బహిర్ముఖమగు ప్రాచీనగ్రంథాదులవల్ల తనకు

విజ్ఞులుగాతోచు నాప్తులవల్ల తెలియఁదగిన దగును. అంతర్ముఖముగుచో ఆత్మో ద్బోధ రూపక మగును. ఈ యోగ మట్టియాత్మోద్బోధమును గొల్పుటకే.

బహిర్ముఖముగా సమాధానము తెలియఁగోరుచో, 'అనంతశాస్త్రం బహు వేదితవ్యం' ఆయాశాస్త్రములును,దత్ కర్తలును బహుభేదములవారు. అందెవరిది గ్రాహ్యమో తెల్పవలసినది మరల నాత్మోద్బోధమే. ఘట్టకుటీప్రభాత న్యాయమున నెల్లరు నెట్లు గాని యాత్మోద్బోధముల ననువర్తింపవలసినవారే, అనువర్తించు వారే కాక తప్పదు. బహిర్ముఖముగా లభించువిజ్ఞానమును దోడు చేసికొని యాత్మో ద్బోధముల నందుకొనఁ గల్గినచో పరమార్థముల సులువుగాఁ బడయ వీలుపడును.'

ఆనాఁటి సాయంకాలమునకు నా చేతి వాపు చాల తగ్గినది. యోగసాధనా నంతరము రామజపమువలె కొంత దడవు తదేకానుధ్యానము చేయఁ బూనితిని. ఒడలెల్ల మంటలెత్తినట్లయ్యెను. అది శ్రీవారితో చెప్పితిని. నియతసమయములలో తక్క నితరసమయములలో నా యనుష్ఠానము చేయరా దనియు, ఏదేని యావశ్య కత కల్గినచో నప్పు డొక క్షణము స్మరించినంత మాత్రమున దానికి జరగఁదగిన సౌకర్యము జరుగు ననియు, త దేకపారాయణ చేయుటకు పరతత్త్వము చెవిటి గాదనియు, నోటిమాటను చెవి విన్నట్టే మీ యభ్యర్థనముల నది వినఁగలదనియు, ఒకతూరి ప్రార్థించి నంతనే సర్వసిద్ధముగా నను గ్రహింపఁగా నది చూచుచుండగా మరల మరల నడుగు టేల యనియు ననిరి. టెలిఫోనులో ఒక తూరిపిలువగా నవతలివారు సిద్ధముగా బదులుపలుకుచుండగా దానిని వినక యూరక పిలుపులే పిలుచువాని తీరువంటిది పదింబదిగా స్మరించుచుండుట యనిరి. ఈ యుపదేశపు యాథార్థ్య మటుతర్వాత పరసహస్రపర్యాయములు నాకును నా మిత్రులకును ననుభూతి కండినది.

1926వ సం॥ ప్రాంతముల నొకమిత్రుఁడు నిరంతరము శ్రీవారిస్మరణమే రామనామజపమువలె జరపుట సాగించెను. కొన్నాళ్ళకు శరీర మెల్ల నగ్నిజ్వాల వలె నయ్యెను. నిద్రలో నరములు బిగించిన ట్లయి త్రుళ్ళిపడుట, క్రమముగా నిద్ర

పట్టకుండుట యేర్పడెను. బంధువులు పలువైద్యములు చేయించిరి. యోగమునే మాన్పించిరి.ఏమియు లాభము లే దయ్యెను. జరిపిన తప్పిదమునకు పశ్చాత్తాపము నెంది క్షమింప ప్రార్థించి సక్రమముగా నడచుకొనసాగించిన తరువాత నారోగ్యము చక్కఁబడెను. ఆ మిత్రుఁడు నేఁడును క్షేమముగా యోగసాధనము చేయు చున్నాఁడు. అనధికారముగా, అక్రమముగా సాధనములు సాగించిన వా రింక నెందఱో పశ్చాత్తప్తులయి బాగుపడవలసినవా రైరి.

28

న వ జీ వ న ము

నాఁటి రాత్రి శ్రీవారి నిదేశము చొప్పున మద్రాసుకు పోయిగానే బయలు దేరితిని. కుంభకోణమున నుండి మాయవరము దాఁక రైలులో వచ్చితిని. పలువు రక్కడ దిగుచుండిరి. నేనును ఆ స్టేషనులో దిగి అక్కడ చాలసేపు రైలాగును గాన ప్లాట్‌ఫారం మీఁద కొంతదడవు నిటు నటు తిరవాడితిని. రైలెక్కితిని. అది బయలుదేరెను. నేను తలుపు దగ్గరనే నిలుచుంటిని. న న్నెవరో బయటికి పడఁ ద్రోయు చున్న ట్లయ్యెను. మరల తొంటిరీతి కంపము, నిరుత్సాహము తోఁచెను. తోడ్తో రైలు ద్వారము దగ్గఱ నున్న నాకు హరిద్వారము తలఁపునకు వచ్చెను. పాడు తలఁపు క్రిందికి దూకుదునా యనియుఁ దోఁచెను.

అల్లంతలో న న్నెవరో వెనుకకు నెట్టుచున్నట్లయ్యెను. ఇది నాలో జరుగు చున్న సదసద్వివాదముగా గోచరించెను. పూర్వముకంటె నిప్పుడు గొప్పజ్వాల లోపల వెలుఁగుచున్నట్లయ్యెను. పూర్వ మెక్కడో మిణుకు మిణుకుమను నాశా జ్యోతి యుండెడిది. నే నీ సంకల్ప వికల్పములతో నిటు నటు సూగుచుండగా లోఁ గూర్చున్న సహృదయుఁ డొకఁడు భగవదావిష్టునట్లు తనప్రక్క చోటు చూపుచు 'అయ్యా తలుపు తెఱచి యున్నది. క్రింద పడగలరు! ఇటు వచ్చి కూర్చుండుఁడు' అనెను. వెంటనే వెళ్ళి కూర్చుంటిని. ఆతఁడు లేచి నాకు మఱి చోటిచ్చెను. 'నేను తర్వాతి స్టేషనులో దిగిపోవుదును గాన యిఁక కూర్చుండను. మీరు సుఖముగా కూర్చుండుఁడు' అని నన్నుఁ గూర్చుండబెట్టి తానే తలుపు వేసి తలుపు దగ్గఱ నిలుచుండెను. న న్నట్లు రక్షించినవారు గురుదేవులే యగుట, వారి ప్రజ్ఞాంశము నాలో నుండుట కాలక్రమమున స్పష్టముగా గుర్తింప నయ్యెను.

మద్రాసు చేరుదాఁక నే నున్నచోటునుండి కదలక రైలు కంటె ముందుకు దూకుచున్న తలఁపుల వేగముతో, మిత్రమొలఁకువల్లతో, శాంత్యశాంతులతో మద్రాసు వచ్చితిని. వెంటనే మిత్రులను గలసికొని జరిగిన సందర్భము లెల్లఁ

తెలిపితిని. అవి వేసగి సెలవుల నాళ్ళు గాన మా బావ, తోబుట్టువులు మా గ్రామమునకు వెళ్ళియుండిరి. మరల జనార్దనుని హోటలులో భోజనము చేయుచు ఆఫీసుకు వెళ్ళి పని చేయ సాగితిని. ఆఫీసులో అందఱు నా యనారోగ్యము నెఱిగి యుండిన మిత్రులే కాన నా కట్టి తొందర కలిగింపకుండిరి. నాఁటి దాఁక నా యనారోగ్యమును గూర్చి వంత చెందుచు నే నెక్కువ కాలము జీవింపబో ననుకొనుచున్న నా మిత్రుఁ డొకఁడు, ఆఫీసులో ఉద్యోగి కలరా వచ్చి యదాటుగా చనిపోయి నాకు చాల చింతఁ గొల్పెను. సాయంకాలమయిదు గంటల దాఁకఁ బని చేసి బడలి యింటికి వచ్చి సాయంకాలానుష్ఠానమున బడలిక తొలఁగి మరల నుత్సాహినై రాత్రి గడపి ఉదయోపాసనమున మఱింత తేఱి ఆఫీసుకు వెళ్ళుచు దినక్రమమున నారోగ్య వృద్ధి బడయఁ జొచ్చితిని. దినదినము నరసింహము గారి యింటికి వెళ్ళి వారితో గలసి యుపాసనము జరపుచుంటిని.

ఆ నాళ్ళలో మద్రాసులో శేషయ్యంగా రను నొక వైష్ణవుఁడు తంజావూరుజిల్లా వాస్తవ్యుఁడు 'ధ్రువనాడి' యను సంస్కృత గ్రంథము నుండి యనేకుల జాతకముల చదువుచుండెను. ఆ యాచార్యుఁడు తొలుత చాల ననారోగ్య గ్రస్తుఁడుగా నుండి శ్రీవారి శిష్యుఁడై కుంభకోణమున వసించి యారోగ్య వృద్ధి చెందెను. కాన మా గోష్ఠిలోని వాఁడయ్యెను. ఆయన శ్రీవారి జాతకమును, మా గోష్ఠిలోని వారయిన యితరుల జాతకములను జదువుచుండెను. కొంత తద్వైచిత్రి కనుగొనుచు వింత చెందుచుంటిని.

పదిరోజులు గడచి నేను గొంత తేరుకోఁగా నన్ను కృష్ణాజిల్లాలో గ్రంథార్జనమునకుఁ బొమ్మని మా పై యధికారి శ్రీ కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారు నామీఁది యనురాగముతోనే యాజ్ఞ యిచ్చిరి. వెంటనే నేనును శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారును వెడలితిమి. కృష్ణ కాల్వల క్రొత్త నీటి స్నానపానములు మా కిద్దఱకును సరిపడలేదు. బందరు నుండి రోడ్డు సైడు కెనాల్ నీటిలో పడవమీఁద చల్లపల్లి వచ్చితిమి. కవిగారికి వేచిన జీడిపప్పన్న చాల ప్రీతి. బందరులో పది మంచిది దొరకును గాన వారు దాని నధికముగా గొనితెచ్చిరి. పడవలో కబుర్లు చెప్పుకొనుచు నిద్దఱము దానిని తింటిమి. నేను మితముగా, వా రమితముగా! ఆ రాత్రి కవిగారికి వాంతులు, విరేచనములు, జ్వరమును కలరా అనుకొంటిమి. [illegible] [illegible] ఆ రాత్రి యా సత్రములో మా బసువు [illegible] [illegible]

సర్వోపచారములు చేసిరి. ఉదయము బజారులో టర్పెంటైను, బ్రాంది మొదలగు నౌషధద్రవములకుఁ బోగా వర్తకు లెవ్వరు నియ్యరైరి రామకృష్ణకవిగారు 'ఎం. ఏ ' మద్రాసునుండి గ్రంథార్జనమునకై రాజుగారిని దర్శించుటకై వచ్చుట, వారితో నేను నుండుట యిత్యాదికము వెల్లడి యయ్యెను.

ఆ యూరికి వచ్చు పెద్దమనుష్యులకు, ఉద్యోగులకు వలసిన పదార్థములు రాజాగారే యియ్యవలెను గాని కోమట్లియ్యఁ గూడ దని యను శాసనము. కవిగారు "కాళ్ళడ్డుకొని పోవుచున్నవి. జీవితము నిల్చునట్లు లేదు. కలరా గాఁబోలును. బ్రాంది కావలెను. కాళ్ళకు టర్పెంటైను రాయవలె" నందురు. అవి దొరకలేదు. రాజాగారిని దర్శింప మధ్యాహ్నము గాని వీలుపడలేదు. రాజాగారు భోజనానంతరము నిద్ర లేచిన తర్వాత నేఁ బంపిన వార్త వారికిఁ దెలుప ననువుపడెను. వలసినవానిని వారు పంపిరి. అప్పటికే కవిగారికి మా బంధువుల యుపచారములచే గుణముగా నున్నది. మందు లక్కఱ లేకే పోయెను. ఈ వార్త ఆఱుమైళ్ళ దూరమున నున్న మా గ్రామమునకు తెలియగా, మా తండ్రిగారు పంపగా మా పినతండ్రిగారు బండిలో మమ్ము తోడ్కొనిపోయిరి.

చల్లపల్లిలో నే కవిగారి యుపచారములలో మునిఁగి యుండుట, వారితో నేను జీడిపప్పు తిని నీరు త్రాగియుండుట కారణములుగా తల తిరుగుట, వాంతులు, జ్వరము నాకు నారంభించెను. ఇంటికి చేరునప్పటికి నాకు 100 డిగ్రీల జ్వరమున్నది. నేను మందుఁ గొన నను చుంటిని. కుంభకోణము వెల్లిగ్రాం ఇయ్యఁగోరితిని. వెంటనే మా వా రట్లు చేసిరి. కాని యది వారి కందుట నాఁటి రాత్రి యగునో, మర్నాడగునో, చాల తీవ్రజ్వరము గాన మందిచ్చి తీరవలసినదే యని నాకుఁ జాటుగా మా తల్లిదండ్రులు, నవ్వగారు చర్చించుకొనుచుండిరి. అది వింటిని. పిల్చి యడిగితిని. 'మందు గొనవలసినదే' యనిరి. అంగీకరించితిని. సాయంకాలము ఆఱుగంటలవేళకు మందిచ్చిరి. అప్పుడే ఆకాశమున నుండి దభీలున క్రిందఁ బడుచున్నట్టు లయి యొడలెల్ల చెమ్మటనీరు చిమ్మఁ దొడఁగెను. పది నిముషములలో జ్వర మెల్ల తగ్గెను. 'మందిచ్చితిమి. తోడనే తగ్గెను' అని మా వా రనుకొనిరి. 'ఇచ్చిన వెల్లిగ్రాం శ్రీవారికి చేరినది. ట్రీట్మెంటు జరగి యుండును. తోడనే తగ్గినది' యని నేను తలఁచితిని. మర్నాడు తేటగానే యుంటిని. మందు గొనుచుంటిని. మూఁడవనాఁడు మరల జ్వరము వచ్చెను.

నాఁడు కుంభకోణమునుండి జాబు వచ్చెను. 'జ్వరము తగ్గియుండును. మందు గూడ పుచ్చుకొన వచ్చును' అని. మందు పుచ్చుకొనుటకు ధైర్యము వచ్చెను పుచ్చుకొనుచుంటిని. సెలవు లేదు. శ్రీరామకృష్ణ కవిగారును జ్వరము మరల మరల వచ్చుచు తంటాలు గొల్పుచుండుటచే సెలవు తీసికొని మద్రాసుకు వెళ్ళి పోయిరి.

నేను చిరకాలము సెలవులో నుండి డ్యూటీలో చేరి మరల సెలవు గొనుట దుఃఖకరముగా తోఁచుటచే నెటు చేయను జాలక చిక్కు పడుచుంటిని. ఇంటి దగ్గఱ నుండ నిష్టము లేదు. జ్వరము వచ్చుచునే యుండుటచే నూళ్ళ వెంట నొంటరిగాఁ దిరుగఁజాలను. ఇట్టి యిక్కట్టులో నింటికి వచ్చిన వారము రోజుల లోనే నాకు ఆఫీసునుండి టెల్లిగ్రాం వచ్చెను. 'తత్క్షణమే నీవు తంజావూరి లైబ్రరీ పరిశీలనమునకు వెళ్ళవలసినది. అక్కడ చేరి పని చేయవలసినది' అని. అలిగి తన్నితే పఱుపుమీఁద పడ్డట్టు, రొట్టెవిఱిగి నేతిఁమీద పడ్డట్టు నాకు పరమోత్సాహ కర మయినది.

తోడ్తో బయలుదేఱి మద్రాసు వచ్చి ఆఫీసుకు వెళ్ళి లైబ్రేరియనుతో మాట్లాడి మద్రాసులో నాగక కుంభకోణమునకే వెళ్ళిపోయితిని. అప్పటికి మా తోబుట్టువు కుటుంబము మద్రాసులో నుండెను. మా తమ్ముఁడు చి॥ చంద్రశేఖరము అక్కడ హైస్కూలులో చదువుచుండెను. వాని కక్కడ టైఫాయిడ్ జ్వరము వచ్చెను. శ్రీవారికి జాబు వ్రాసితిని. మద్రాసులో వారి శిష్యుఁడుగా నున్న మన్మిత్రు నొకని ట్రీట్ చేయవలసినదిగా జాబు వ్రాసిరి. అతఁడు వచ్చి ట్రీట్ చేసి యీ జ్వరము తగ్గిన తర్వాత నీ కుఱ్ఱవానికి శ్రీవారి శిష్యత లభింపజేయ వలసిన దనియు, దానివల్ల నీతఁడు కొఱఁతలు దొలఁగి యారోగ్యము పడయఁ గలఁ డనియు దివ్యదృష్టికి గోచరించిన దానిని దెలిపెను. నెలా పదిరోజులు జ్వరము వానిని బాధించి విడిచెను.

కుంభకోణమున శ్రీవారిని దర్శించి నాకథ యెల్లఁ జెప్పికొంటిని. శ్రీవారు నన్ను ప్రతివారము సెలవుదినమున తంజావూరినుండి కుంభకోణము వచ్చుచుండు మనిరి. ఆ కాలమున రైలుఛార్జీ అర్ధరూపాయ లోపుగా నుండెను. అట్లే చేయు చుంటిని. తంజావూరిలో నాకు త్యాగరాజయ్య రను మిత్రుఁ డేర్పడెను. ఆయన

శ్రీవారి శిష్యుఁడు. ఇర్వురమును గలసి ప్రార్థనము చేసుకొనుచుంటిమి. జ్వరము తగ్గి యారోగ్యవంతుఁ డయిన మాతమ్ముఁడు వదినగారిని దోడ్కొని కుంభకోణమునకు వచ్చెను వానిని శ్రీవారి శిష్యునిఁ గావించితిని.

చల్లపల్లిలో ఆరంభించిన చలిజ్వరము ఎడనెడ నాకు వచ్చుచునే యుండెను. శరీరము చాల చిక్కిపోఁ జొచ్చెను. నేను కుంభకోణము వెళ్ళినతోడనే తీవ్రముగా జ్వరము వచ్చెడిది. మజ్జిగ అన్నమే తినఁగల్గెడివాఁడను. రాత్రి ఒకటి రెండు గంటలవేళ తీవ్రముగా ఆకలి యయ్యేడిది. అప్పుడు ముందుగానే నాకై జాగ్రత్తపడి సచ్చిదానందస్వాములవారు ఊరుగాయ, మజ్జిగఅన్నము ఎత్తి దాచియుంచెడివారు. ఆకలయి నపుడు వారిని లేపి యది తిని నీరు ద్రావి నిద్ర పోయెడి వాఁడను. ఉదయము జ్వరముతోనే తంజావూరికి వచ్చెడి వాఁడను— వచ్చిన కొంతసేపటికి జ్వరము తగ్గిపోయెడిది. వారమురోజులు నెమ్మదిగా ఆఫీసుపని చేయఁగల్గెడువాఁడను. నాతో రామకృష్ణకవిగారు వగైరా లుండిరి. వారు మద్రాసు వెళ్ళినప్పుడు శ్రీ కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారితో నేనేదో కుంభకోణము వెళ్ళి యోగసాధన చేయుచుంటి ననియు, అక్కడికి వెళ్ళిన తోడనే జ్వరపడి జ్వరముతోనే ప్రతివారము వచ్చుచుందు ననియు చెప్పిరి. వారు కుపితు లయి యుండిరి.

1916 క్రిస్‌మస్ సెలవులు వచ్చినవి. నే నా సెలవు రోజులలో కుంభకోణముననే శ్రీవారి సన్నిధి నుంటిని. 30 దాఁక నాకు జ్వరమే. 31 వ తేది నాకు విరేచనము లెడ తెగకుండ కాఁజొచ్చినవి. నల్వది యేఁబది తూరు లయ్యెను. సగ్గుబియ్యపు జావను మిత్రులు మహదేవయ్య గారు తెచ్చి యిచ్చిరి. త్రాగితిని గాని కదల శక్తి లేదు. నాఁ డుదయము నేను వెళ్ళి తీరవలెను. శ్రీవారికి యసంపర్భము తెలిసెను. రామచంద్రయ్యరుగారు అనుముఖ్యశిష్యునిఁ బిలిచి ప్రభాకరునికి విగర్ సప్లై యగుటకు ట్రీట్మెంట్ చేయ మనిరి. అతఁడు పండుకొన్న నాదగ్గఱకు వచ్చి యట్లు చేసెను. అయిదునిమిషములలో పండుకొన్న నేను లేచి కూర్చుండి, కూర్చున్న నేను లేచి, లేచిననే నిటు నటు దిరిగి, తిరిగిన నేను పర్వెత్త గలిగి యుత్సాహశక్తిపూరితుఁడ నయితిని. కొంతపవ్వాతోనే వెళ్ళి శ్రీవారి పాదములు వ్రాలితిని. రైలు వేళగు చున్నది గాన వెంటనే స్టేషనుకు పొమ్మనిరి. 'ఇఁక నుండి యనారోగ్య[illegible] వారము రా నక్కఱ లేదు. రెండురోజులు

సెలవు కలసి వచ్చిన రమ్ము. పగలు హాయిగా భోజనము చేయుము ఉదయము మధ్యాహ్నము లఘ్వాహారము గొనుము. జీర్ణశక్తి సరిగా నుండును. లివరు సరి పడినది. రాత్రిపూట మజ్జిగ కాక పాలు పోసికొని భుజింపుము' అనిరి. తంజా వూరికి వచ్చివేసితిని.

తదాది జ్వరము లేదు. జీర్ణశక్తి చక్కబడినది. ఆకలి యన్నది నాఁట నుండి సరిగా తెలియవచ్చెను. దినదిన క్రమాభివృద్ధిగా నారోగ్యము కలుగ జొచ్చెను. ఆనాళ్ళ నుండి నాకు అనారోగ్యవ్యధ తొలఁగి వింతవింత యనుభూతులు కలుగఁజొచ్చెను. ఒకనాఁ డుదయము రొట్టెపాలు (కాఫియలవాటు ముప్పది యైదేండ్ల వయసు తర్వాతనే) తీసికొని ప్రాతరుపాసనము జరపుకొని ఆఫీసుకు వెళ్ళితిని. (తంజావూరి లైబ్రరీ ఉదయము 8 గంటలనుండి సాయంకాల మయిదు గంటలదాఁక) అప్పుడు ప్రాతఃకాలముననే కొన్ని నియమితసమయములలో సాయంకాలముదాఁక నభ్యాసము లుండెడివి.

పదిగంటలవేళ నభ్యాసము జరపుకొని టేబిలుదగ్గఱ గ్రంథపరిశీలనము జరపుచుండఁగా నా మూలాధారముననుండి ప్రబలముగా పిచికారితో కొట్టినట్లు ప్రజ్ఞాబలధారలు రేగఁ జొచ్చినవి. ఉత్సాహానందములు పొంగి పొరలి శరీర మెల్ల వ్యాపింపఁజొచ్చినవి. ఆధారలు తలలోనికిఁ బోయినవి. అప్పటి నా యాహ్లా దము చెప్పఁ దరము కానిది. లోపం చిచ్చుబుడ్డి వెలిఁగించి దానిపై పలుచనికుండ మూసినట్లు తల యూగులాడఁజొచ్చినది. లోపల నేవో మెఱుఁగు రేకలు తిరుగఁ జొచ్చినవి. అప్పుడు పని కట్టిపెట్టి వినోదింపఁదొడగితిని. పదినిమిషము లట్లుండెను. నాస్థితి యానందతాండవ మాడుచున్నట్లయ్యెను. నెమ్మదిగా నది వశంగత మయ్యెను. నా యొడ లానందమయ మయ్యెను కొలఁది దినములకే ఆ లైబ్రరి పనిని వడిగా ముగించివేసితిని.

29

ఇల్లాలి యునిసియేషన్

మద్రాసు పయనము. నే నింటిసామాన్ల నన్నింటిని రైలులో మద్రాసు పంపి సకుటుంబముగా తంజావూరునుండి కుంభకోణమునకు వచ్చి నాయారోగ్యాది విషయములను శ్రీవారి కెఱింగించితిని.

నాఁడు సాయంకాలపు యోగాభ్యాసము ముగిసిన తర్వాత నన్నుఁబిలిచి శ్రీవారు 'నీ వీరాత్రి నేను సదా వర్తిల్లు చుండు యోగాలయపు గదిలో, నేను విశ్రమించుబల్లమీఁద నీభార్యతో శయనించుము. నే నిప్పుడు ఇంటనే శయనించు చుంటిని' అనిరి. నేను గడగడలాడి సిగ్గుతో అంగీకార సూచకముగా తల వాంచితిని. కాని నాకు తర్వాత చాల వెఱపు గల్గెను. అది గురుదేవులు శయనించుగది. అందు వారు విశ్రాంతి గొనుబల్ల! అందు నేను శయనించుటా? అందును సద్వితీయముగా! అని వణకితిని. ఈయాజ్ఞ నాలోనే జీర్ణించెను. వారితోనే భోజనము చేసితిని. వారి యింటిలోని యాడువా రందఱు శయనించు చోటనే నా కుటుంబిని శయనించెను. నేను మరికొందఱు మిత్రులతో వీధియరుగుమీఁద శయనించితిని. రేయెల్ల శ్రీవారి యాజ్ఞనుగూర్చి పర్యాలోచనమే! ఉదయము తెల తెలవాఱుచుండగా తలుపులు తెఱచిన తోడనే లోని కరిగితిని.

శ్రీవారు ఇంటిలో విశాలమయిన మండువాలో చంద్ర నక్షత్రములు నీలాకాశము గోచరించుచుండఁగా చల్లని గాలి వీచుచుండఁగా, నొక గోల్డుమెడల్ మడతమంచము మీఁద పలుచని పడుకపైన శయనించియుండిరి. పడుక మీఁదను, క్రిందను చల్లినమల్లెపూవు లున్నవి. పట్టుతలగడ గలదు. తెల్లని పలుచనిపట్టుసెల్లా కప్పుకొని యుండిరి మంచమునకు దోమ తెరక ప్పుండెను. అతను ప్రతీక్షించుచు వారు కన్నులు దెఱచి లేవ నుంకించునంతలో నేను చేర నరిగి పాదములు స్పృశించి నమస్కరించితిని. 'రాత్రి యెక్కడ శయనించితి' వని యడిగిరి. ఇంటిలో స్త్రీలతో స్త్రీయు వాకిటియరుగుమీఁద నేనును శయనించుట తెల్పితిని.

చప్పరించి 'నామాట పాటింపక పోతివి గదా!' యనిరి. సిగ్గుతో తల వాంచితిని. సరేఁ కానిలేఁ ఏమి విశేషము?' అనిరి.

'మీ దివ్యానుగ్రహమున నే నారోగ్యవంతుఁడ నయితిని. నా కీయోగమార్గ మున ధన్యత చేకూరును. నాకు శరీర మొసఁగిన మాతల్లిదండ్రులు వృద్ధులు. ఎప్పుడేమిజరుగునో? వారికి మీశిష్యత ననుగ్రహింప వేఁడుచున్నాను. వారిక్కడికి రాఁజాలరు' అంటిని. 'వారివయ సెంత?' యనిరి. 'మాతండ్రిగారి వయసు డెబ్బది దాటినది' యంటిని. 'అంత వార్థక్యమున నున్న వారినిగూర్చి యనుతపింతువే? చిరకాలము నీతో జీవితము గడపవలసిన నీభార్యనుగూర్చి యడుగవేమి?' యనిరి. 'చిన్న వయస్సులో నున్న యీయువిద నాతో నెప్పుడుపట్టిన నప్పుడు మీదర్శన మునకు రాఁగల్గును. కాని యెప్పుడయిన మీశిష్యతానుగ్రహమున కర్హురాలు కాఁగలదు. చాల వార్థకమున నున్నవా రని, ఎప్పు డేమగునో అని, వారిశరీర ముతో మీ శిష్యత పడయవలె నని నాయాశ!' యంటిని. 'సరే కాని నేఁడు ఎని మిది గంటలకు నీ భార్యకు ఇనిసియేషన్ జరుగును. అందుకు వలయు సన్నాహ ములు జరపుము. అందుకై నీ వేమియు వస్తువులు తీసికొని రా నక్కఱలేదు. రాధాకృష్ణునితోను, మహాదేవయ్యరుతోను, చెప్పి ఫారము వగైరాలు ఫిలప్పు చేయించుము' అని శయ్యా పీఠి లోని కరిగిరి.

నే నడిగినదాని ననుగ్రహించిన ట్లుత్తర మీయక యర్థింపవలసినదే అయి నను అప్పు డర్థింపపని ననుగ్రహించుట జరిగెను గదా యని వింత చెందుచు నేనును వెలికి వచ్చి కాలకృత్యములు నిర్వర్తించుకొని, యంతలోనే యోగశాలకు విచ్చేసిన మిత్రు లిర్వురకు శ్రీవారి యాజ్ఞను దెలిపితిని. వారు నవ్విరి. ఎనిమిది గంటలకు సర్వము సిద్ధమయ్యెను. నాఁడు శ్రీవారియింట వారి మేనత్తగారు, వృద్ధురాలు చాల జబ్బుపడిరి. వారి యారోగ్యమును గూర్చి శ్రీవారు తీవ్ర ప్రజ్ఞతో నుండిరి. ఎనిమిదిగంటలకు ఇన్‌సియేషన్ జరగినది.

మాతృశ్రీగారు యోగసాధనోపక్రమమునకు ముందు ఇడ్డెనలు, కాఫీ, ఆహారము తీసికొనుటకై తెచ్చి దగ్గఱ నుంచిరి. అది తెలియక యీక్రొత్తయువిద యభ్యాసవిధానము నారంభించెను. అరుచునిమిషములో శరీర మెల్ల కొయ్యబాఱి కదల్ల మెదల లేకుండెను. ... దగ్గఱకు వచ్చి ... వచ్చి దానంద

స్వాములవా రాస్థితిని జూచి పిలిచిరి. కనులు తెఱవఁజాల దయ్యెను వారు మాతృశ్రీగారిని బిలుచుకొని వచ్చిరి. చూడఁగా నాహారపదార్థము లుంచినవి యుంచినట్లే యుండెను. వెంటనే లేపి, ఒడలు పిసికి, మెలుక తెచ్చి యాహారము గొనిపించిరి. మూఁడునా ళ్లిడ్డెనలు, చెంబెడుమంచినీరు, కాఫి త్రాగి, శక్తి రాఁగా మరల యోగ సాధనముల సాగింపించిరి. పావుగంటసేపు ప్రబలముగా సాధన జరగెను. అంతతీవ్రముగా నాఁ డుండుటకు కారణము శ్రీవారి యానాటి ప్రజ్ఞా తీవ్రతయే యగుట నక్కడివారు తెల్పిరి. నాఁడు మహోత్సాహముతో దంపతుల ముంటిమి.

ఆ సాయంకాలమే నేను మద్రాసు వెళ్ళవలెను. నా కోర్కి తీరలేదు. మరల శ్రీవారిని దర్శించి నా కోర్కి— మాతలిదండ్రుల విషయమును ప్రశ్నించి తిని. శ్రీవారు నా యజ్ఞానమున కతృప్తి గొన్నట్టుండి యిట్లనిరి. ఇక వారి శరీర ములను జిరకాలము రక్షింప ననువు పడదు. అయినను నీవు వెంటాడు చున్నావు గాన చెప్పుచున్నాను. నీవు యోగసిద్ధుఁడ వైతేని— 'దశపూర్వేషాం దశాపరేషాం'- మీ వంశ్యులకు నీయోగ వాసన లంటి వారు కడతేరఁగలరు. పదిసంవత్సరములు విడువక నాయాదేశముచొప్పున యోగాభ్యాసము చేయవలెను. అన్ని వాంఛితములను నీవే నెఱవేర్చుకొనఁ గల్గుదువు. ఇప్పటికి మీతల్లిదండ్రు లక్కడనే ఉండి యీనా యుపదేశించు విధానము నాచరింతురుగాక' అని తద్విధానము తెల్పిరి. నేనెంతో ఉప్పొంగితిని.

కాని యానాఁడు తెలతెలవాఱునపుడు వారిని దర్శించి నప్పుడు భాషించిన తెఱఁగునకు, నే నొక్కదాని నడుగఁగా దానికి బదులు ననుగ్రహింపక యన న్వితముగా జరపిన సందర్భమునకు, మధ్యాహ్నము మరల వెంటాడి మూర్ఖతతో ప్రశ్నింపఁగా చూచినచూడ్కికి, చెప్పినబదులుకు నేకాన్వయమును మఱి పదేండ్లకు గాని నేను గుర్తింప యోగ్యత గల వాఁడ గాఁజాల నయితిని. పదుమూఁడేండ్ల కద్భుతముగా తద్రహస్య మెల్ల ననుభూతి పూర్వకముగా గోచరించెను. అది యాసందర్భము వచ్చినప్పుడు వివరింపఁగలను.

కుంభకోణమునుండియే మాతల్లిదండ్రులకు శ్రీవారి యాదేశము వ్రాసితిని. శ్రీవారిసన్నిధిని మాదంపతుల కెట్టి యనుభూతులు జరగినవో సుదూర దేశమున నున్నను మా తల్లిదండ్రులకు నట్టియనుభూతులు జరగినవి. తర్వాత వారు మద్రాసుకు నా కాయావిషయముల తెలిపిరి. నాఁడు రాత్రి మెయిలుతో దంపతులము మేము మద్రాసు వచ్చి వేసితిమి.

30

నాడీగ్రంథములు

తంజావూరిలో పరిశీలించిన గ్రంథముల విషయమున జరపవలసిన తర్వాతి కార్యములను జరపుటకు మద్రాసులో మేము గొంత పని చేయవలసి యుండుటచే మూఁడు నాల్గు నెలలు మేము మద్రాసులోనే యుంటిమి. అప్పుడు మద్రాసు గవర్నరుగా పెంట్లండు దొరగా రుండిరి. ఆయన నెవరో ఇంగ్లండు వారో, జర్మనీవారో ప్రేరేచి రఁట! 'తంజావూరి లైబ్రరీని మాకుఁ గొనిపెట్ట వలసిన' దని. అందుకై ఆ లైబ్రరి విలువ కట్టుటకు గ్రంథముల పరిశీలనము జరుపవలసెను. మమ్మందుకు తంజావూరు పంపిరి.

ఈ రహస్యము పైకి పొక్కినది. ప్రజలు గందరగోళము చేసిరి. గవర్నరుగారు తమ తంత్రము కట్టిపెట్టిరి. ఒక విధముగా మేమక్కడికి వెళ్ళి జరపిన పరిశీలనము వ్యర్థమయినది. కాని యానాఁడు మేము వ్రాసిన విమర్శములు గొన్ని యటుతర్వాత తంజావూరి కేటలాగులు ప్రకటించువా రుపయోగించుకొనిరి. మేమువిలువ కట్టుటకే వలయు నంశములను ప్రధానముగా గూర్చితిమి. కాని గ్రంథాంశ పర్యాలోచనకుఁ గాదు. కాన మా లిస్టులలో ఆయావిషయములు పర్యాప్తముగా సేకరింపలేదు గాని పుస్తకముల నన్నింటిని సరిగా గుర్తించితిమి. గణించితిమి. గవర్నరుగారిపని వ్యర్థమయిన తర్వాత మా లిస్టుల నన్నింటిని తంజావూరి లైబ్రరి కిచ్చివేసితిమి. ఆ లెక్కకట్టుపనిలో నేను మద్రాసులో నుండి ఆరోగ్యవిషయమున, గ్రంథపరిశీలన విషయమున, యోగ సాధన విషయమునఁ జాల నభ్యుదయము చెందితిని. ప్రతి దినము నేను మిత్రులతోఁ గలసి యోగాభ్యాసము చేయుచుంటిని.

ఆ నాళ్ళలో ధ్రువనాడీ పరిశోధన మధికముగా జరగెను. అందు శ్రీవారి జాతకము పరిశీలించుట జరగెను. ఇతర [illegible] మిత్రుల జాతకముల పరిశీలనము జరగెను. ఆ యుత్సాహమున నా జాతకమును పరిశీలింపించుకొంటిని. ధ్రువనాడి

సత్యాచార్య ప్రణీత మని యం దున్నది. సత్యాచార్యుఁడు పంచసిద్ధాంతికాది గ్రంథకర్త యనియు, క్రీ. 4వ శతాబ్దివాఁ డనియు ప్రసిద్ధిగన్నవాఁడు. ఆతఁడే యేతద్గ్రంథ కర్తయని కలదు గాని యిందలి భాషాశైలీ లక్షణాదులను జూడఁగా నది సత్య మనిపించదు.

ఈ నాడీగ్రంథములు సంస్కృత ద్రవిడ భాషలలో నరవదేశముననే యధికముగాఁ గలవు. ఆంధ్రదేశమునఁ గూడ నాంధ్రభాషలో వేములవాడ భీమన రచితముగా నొక నాడీ గ్రంథ మున్నది. కాని యది సీసమాలికగా వేములవాడ భీమకవి రచనమని విశ్వసింపఁ దగనిదిగానేయున్నది. దానిని ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలకు నేనే సేకరించితిని. అది ప్రస్తుతకాలమున నుపయోగపడినది కాదు. ఇక సంస్కృత ద్రవిడ గ్రంథములలో ధ్రువనాడి యని, సత్య సంహిత యని, శుక్రనాడియని, చంద్రకళానాడి యని, నాల్గు గ్రంథముల నే నెఱుఁగుదును. అవి యెవరో ప్రాచీన మహర్షులు, తత్కల్పులు రచించినవిగా నున్నవి. ధ్రువనాడీ సత్యసంహితలు సత్యాచార్య రచన లనఁగా నే నే మనుకొంటి ననఁగా సత్యాచార్యుని యంశమున నిటీవల జనించినవా రెవరో పూర్వాను స్మృతి కలిగి వానిని రచించి యుందురని.

ఇక్కడ వక్తవ్యము చాలఁ గలదు. ఈతఁడు శివాంశమున జనించినాఁ డనీ (అప్పయ్య దీక్షితాదులు), ఈతఁడు గుడిగంట యంశమున జన్మించి (వేదాంత దేశికులు) నాఁడనీ యిత్యాది విధములఁ బలువురను ప్రాచీన మహనీయులను గూర్చి ప్రామాణికులే నిర్ణయించి పలుకుచుండుట కలదు. ఆయా దేవతల ఖండావతారములుగా వారిని నిర్ణయించుట సంగతము. ఆయా మహా మహులు లోకమున నేవేవో యపూర్వాద్భుతార్థములను వెలయించుటకై యవతరించుట కలదు. దేశకాలాదుల యసౌకర్యముబట్టి యాయా కార్యములను వారప్పుడప్పుడే యా యా యవతారములలోనే నిర్వర్తింప వీలుపడకపోవచ్చును. శుద్ధసంకల్పులు గనుక వారు వా రాయా కార్యములను గొన్ని జన్మముల నెత్తి నిర్వర్తింపవలసిన వా రగుచుందురు. శంకర, జిన, బుద్ధాదుల కార్యము లట్లే [illegible]

అతి ప్రాచీనులయి జ్యోతిషమున నద్భుతగ్రంథములు రచించిన సత్యా చార్యాదులు మరల మరల జన్మించుచు లోకవృత్తమును గొన్ని కొన్ని షష్టులకు రచించుచు వచ్చుచుండిరని నా విశ్వాసము. తర్వాతి తర్వాతి జన్మముల వారి గ్రంథములకే నాడీగ్రంథము లని పేరు. అవి కొన్ని కొన్ని షష్టులకే రచితము లయి యుండు ననియు నా విశ్వాసము. వారు వా రాయా జన్మములలో జ్యోతిష ప్రజ్ఞకే పారమార్థ్యము గల్పించుకొనుటచే భాషాపాండిత్యమునకై యంతగా ప్రాకులాడ రయిరి. వారి గ్రంథములలోని భాష నిర్దుష్టముగాదు. ప్రౌఢమునుగాదు. కొన్నిచోట్ల కొందఱ కొందఱ గ్రంథభాగములు ప్రౌఢములుగా లేకపోలేదు. రుచి గల, యర్థవిశేషములు గల జాతక భాగములఁ జెప్పుచో శ్లేషాద్యలంకారములతో నతి రసవంతమగు భాషతో నాయా గ్రంథభాగము లున్నవి. అందు శబ్దజాలము క్రొత్తగా నేఁడు పుట్టుచున్నను మనుష్యులనుగూర్చి వారి ప్రవర్తనముల గూర్చి పేళ్ళగూర్చి కూడ నుండును. ఈనాఁడు క్రొత్తవెలసిన, వెలయుచున్న రేడియో, రేడియం, ఎక్సురే, కాస్మిక్‌రే, ఆటంబాంబు మొదలగువానిని గూర్చి కూడ నం దుండును.

తద్గ్రంథకర్తల నాఁటికీ విషయములు భవిష్యద్విషయములే యయినను నా గ్రంథములో నాయా భాగములఁ జదివి వెల్లడించి నంతవఱకు భూతమును, దరువాతిది భవిష్యత్తును నగుట గానవచ్చును. ఆయా గ్రంథములు చదివిన నాఁటిదాఁక విషయములు జాతకునకు చక్కఁగా సరిపడునవి గానంతదాఁక తు.చ. తప్పకుండ జరగినవిగా నుండుటచే దానిని బట్టి తర్వాతి గ్రంథభాగమును విశ్వసించి జాతకుఁడు గయికొనును. తర్వాత నది తప్పిపో నారంభించును. క్రమముగా నన్ని విషయములు విస్పష్టముగాఁ దప్పిపోవు చుండును. ధ్రువనాడిలో నట్లు జాతకము తప్పిపోవునట్లు గుర్తించి యడుగఁగా నపుడు సరిపోయినదిగా నింకొక తాటియాకు దొరకును. అది పూర్వపుటాకు కంటె కొంత హెచ్చుభాగములు సరిపోయినదిగా నుండును. కొన్నాళ్ళ కిదియు తప్పిపోవును. ఇట్లు ఆనాడి, శత్రాపకుఁడు, జాతకుఁడు ఉన్నంతదాఁక చదువుచునే యున్నచో జాతకము సరిదిద్దుకొనుచునే యుండవచ్చును. కాని రే పిట్లు జరగ, గల దని సునిశ్చితముగా నే నాడి గ్రంథము గాని చెప్పుట నే నెఱుఁగను. ప్రత్యుత తద్విరుద్ధముగా జరగుటయు నెఱుఁగుదును.

పర్యాలోచించి చూడఁగా నొక్కొకప్పుడా గ్రంథమాయావేళల కనుకూలముగా నిర్మిత మగుచుండు నేమో యని తోఁచును. ధ్రువనాడిలో జాతకము తప్పినపు డెల్ల క్రొత్త జాతకము దొరకుచుండుట యిట్టిదే. కాన యా నాడి నుపయోగించు గ్రంథస్వామి దానిని సృష్టించుచుండెనని కొంద ఱందురు. నాడి తప్పునప్పు డెల్లఁ దద్గ్రంథస్వామిని కొందఱు తస్కరుఁడు, తప్పుడు సృష్టి చేసె నని నిందించుచుందురు. దానిని జదివినందు కాతఁడు కొంత సొమ్ము గయికొనుచున్నాఁడు గాన యక్రమముగాఁ నాతఁ డా నిందకు బాల్పడవలసి వచ్చుచుండును. అంతేకాని నిజముగా నాగ్రంథస్వామి దానిని సృష్టింపఁజాలఁడగుట నేను బాగముగా నెఱుఁగుదును. ఆతని దృష్టి కా యక్షరములట్లు కానవచ్చెనని కాని యాతని తలకట్లు శ్లోకపరంపర తోఁచె నని కాని వాకొనుట యుక్తము.

ధ్రువనాడీ స్వామి యగు శేషాచార్యుని విషయమున నీ యర్థము యథార్థము. అస్మదాదుల మనేకుల మా గ్రంథమున నుండి యా నాఁడు జాతకముల వ్రాయించుకొంటిమి. అబ్బురము చెందుచు మిత్రు లనేకులకు జాతకములు వ్రాయించితిమి. వ్రాయు నప్పుడు విడువకుండ సన్నిధినే యుంటిమి. ఇంత యేల? అస్మదాచార్యపాదుల జాతకము నందుండి పఠించునపుడు, వ్రాయించునపుడును నేను సన్నిధినే యుంటిని. ఇంకను గొందఱు మిత్రు లుండిరి. ఆ గ్రంథము గల శేషాచార్యుఁడు శ్రీవారియెడ నప్పు డద్భుతభక్తి గల శిష్యుఁడు. వారి జాతకము నంతవఱకు నక్షరాక్షరము సత్యముగా నుండెను.

అందులో నాకు విడ్డూరము గొల్పిన విషయములు గొన్ని యున్నవి.

"బ్రహ్మస్వరూపో భగవాన్ దర్శనం చ క్వచిత్ క్వచిత్
అదర్శనం క్వచిచ్చేతి తత శ్చంచలబుద్ధిమాన్"

అని నల్వదవయేటి వృత్తాంతము వర్ణిత మయియుండెను. ఇది చదువుచో నేను దగ్గఱ నుంటిని. ప్రతి పదము ప్రామాణిక మగునో కాదో యని శ్రీవారు పరీక్షించుచుంటిరి. ఈ శ్లోకము చదువునపుడు కొంత యాఁగి యాలోచించి నవ్వి నరగా వా[illegible] మీద చదువుండు' అనిరి.

అప్పు డీ శ్లోకమున కర్త మేమో బ్రహ్మదర్శనము లభించుట యనఁగా నెట్టిదో, అప్పుడేమి జరగినదో వివరించి తెలుప వేఁడెద నని పలుక నాలుక చివరి దాఁక ప్రశ్నము సాగును గాని నాలుక దాఁటి బైటికి రాదయ్యెను. ప్రశ్నింపవలె నని చాల తంటాలు పడితిని గాని ప్రశ్నింప నాచేతఁగా లేదు. 'జీర్ణ మంగే సుభాషితమ్' అన్నట్టుగా నీ ప్రశ్నార్థము నాలోనే నిలిచి పోయినది గాని పయికి రానే లేదు. నే నీ యోగమార్గమున చేరిన పదియేండ్లకు అనఁగా 1926–వ సంవత్సరమున నా యనుభవమున నొక యద్భుతానందమయ విషయము జరగెను. దాని నెఱుగుదు నంతే కాని 1936 దాఁక అనఁగా మఱి పదియేండ్లదాఁకఁ గాని దాని, వివరణ మల్ల తెలియరాదయ్యెను. దాని నాయా సందర్భము లందు వివరింతును.

ఈ నాడిగ్రంథము లాయా జాతకుల హృదయములలో దాగి యుండిన రహస్యార్థములఁ గూడఁ గొన్ని కొన్ని పట్టులం దద్భుతముగా వివరించుట కలదు. అవి నాడీరచయితకును, జాతకునకునే తెలియవలెను గాని గ్రంథపాఠకుఁ డగు నాడీస్వామికిఁ గూడ తెలియవు. ధ్రువనాడిలో నిట్టి వానిని గొన్నింటిని బేర్కొందును.

జలగండ మవాప్నోతి మృతప్రాయోపజీవనః' అని నా జాతకమునఁ గలదు. నేను మఱచితిని గాని యది జరగిన విషయమే! మా దొడ్డిలో పిల్లలము కొందఱ మాడుకొనుచుంటిమి. నూతిలో వెదురుగడలు దింపి వానిని బట్టుకొని పైకి లాగుచుంటిమి. నేను వేసినగడ నీటిలో అడుగున బురదలో లోనికిఁ జొచ్చుకొన్నది. దానిపై యంచు ఒరమీఁద నున్న నా కందకుండెను. లోనికి తలవాంచి యెట్లో నందుకొన జూచుచుంటిని. ప్రక్క పిల్లవాఁడు నా ముడ్డి పైకెత్తెను. నేను నూతిలోఁ బడిపోయితిని. పిల్ల లందఱు పటాపంచలై పాఱిపోయిరి. మా నాయనగారు లేరు. మా యమ్మగారు నింటిలో నేదో పని చేసికొనుచుండిరి. నూతిలో పెద్దధ్వని గలుగుట ప్రక్కయింటి యాతఁ డాలకించి దొడ్డిలోనికి వచ్చి చూడఁగా పిల్ల లందఱు పారిపోవుచుండిరి. ఒక పిల్లవానిఁ బట్టుకొని గట్టిగా నడుగఁగా నేను నూతిలోఁ బడుట చెప్పెను. ఆతఁడు పర్వెత్తుకొని వచ్చి చూచుతరికి నాల్గు మూఁడు నిమిషము లాయెను. నే నొక మునుక వేసి తేలి నూతిలో నూగిసలాడుచున్న గడను పట్టుకొని మరల మునుక వేయక తేలియుంటిని. ఆతఁ డొరల

మీఁదుగా దిగివచ్చి నన్నుఁ బట్టుకొని మా యమ్మగారి కప్పజెప్పెను. ఈ విషయ మా నాడిలో నున్నది.

అట్లే పందొమ్మిదవయేట అవనిగడ్డదగ్గఱ బండి యేటిలోనికి దిగుచుండఁగా బోల్తా కొట్టి చచ్చి బ్రదికితిని. "వాహనా త్పతనం చైవ తస్మాలాచ్ఛ మహద్విపత్"అని యందు కలదు. ఇట్టివి ప్రతి జాతకములోను వింత వింతలుగా నుండుట నే నెఱుఁగుదును.

నే నెఱిఁగిన మఱొక గొప్పవింత. మద్రాసులో నొకా నొక గొప్పయింట నొక పిల్లవాని కేదో కడుపులో తీవ్రమయిన యనారోగ్యము. అది కుదుర్పరానిది. బ్రదికిన నొక వేళ శస్త్రచికిత్సతో బ్రదుకవచ్చు నని యాస. ఆ కుఱ్ఱవాఁడు జీవించునో లేదో గుర్తించుటకు ధ్రువనాడీకారున కత్యధికధన మిచ్చి యింటికి రప్పించి గ్రంథము నక్కడే యుంచి చదివించుచుండిరి. ఆ కుఱ్ఱవాని జాతకము సరిగానే యందుఁ గలదు. ఆతని యనారోగ్యపు నిర్వచన మెల్ల సరిగానే యందుఁ గలదు. ఆ జాతకపుటాకు తుదిపట్టు చదువుచుండిరి. అంతలో ఆపరేషన్ చేయుటకు డాక్టరు రంగాచార్యులుగారు విచ్చేసిరి. ఆ సమయమునకు సరిగా 'శస్త్రవైద్యేన జీవతి' యన్న వాక్యము నాడిలో వచ్చెను. తరువాతి యాకు నిఁక చదువవలెను. డాక్టరుగారు వచ్చుటచే నంతట నాపిరి. అందఱకును ఆ కుఱ్ఱవాఁడు శస్త్రవైద్యముచే జీవించును అనియే యర్థము స్ఫురించెను. డాక్టరు శస్త్రోపక్రమమునకు సిద్ధపడుచుండెను. నాడీగ్రంథమునఁ జదువుచున్న పట్టున గుర్తించి కట్టిపెట్టి గృహస్వామి యినుప పెట్టెలో తాళము వేసి తాళముచెవి నాడికారున కిచ్చెను. మర్నాడు వచ్చి కథమ గ్రంథమును జదువుట కేర్పాటు జరగెను. తొందరగా నాడీకారుఁడు శేషాచార్యుఁడింటికి వచ్చి వేసెను. ఈ విషయ మెల్ల మాతోను జెప్పెను. మేమును నాతఁడు జీవించు ననియే యనుకొంటిమి.

మర్నాడు శేషాచార్యుఁ డుదయమున వారింటికి వెళ్ళెను. ఆపరేషన్ జరగుచుండఁగానే ఆ బాలుఁడు మృతుఁడౌట తెలియవచ్చెను. అక్కడి పండితులు నివ్వెఱ చెందుచుండిరి. ఈతనిని నాడి తెఱవు మనిరి. తెఱవఁగా నా జాతకమున తుదిశ్లోక మదియే. తర్వాతి యాకులో వేఱొక జాతకము ప్రారంభ మయ్యెను. పర్యాలోచింపఁగా — శస్త్రవైద్యే = శస్త్రవైద్యమున (వైద్యము జరగు కాలమున)

నజీవతి = చనిపోవును అని యర్థమగుట, అట్టగుటచేతనే జాతకపుఁ బైభాగము లేకుండుట తెలియ నయ్యెను. అందఱును దైవవంచనకు ఖిన్నులయిరి. ఇట్టి వానిని ధ్రువనాడీ చమత్కారముల నెన్నింటినేని పేర్కొన నెఱుఁగుదును.

అందు సి. వి. వి. యోగమార్గమునఁ జేరినవారి జాతకములు పదుల కొలఁదిగాఁ జదువుట నే నెఱుఁగుదును. ఆ చదువుట నా సమక్షముననే జరగినది. శ్రీవారి జాతకమునఁ గల విషయములే యనేకుల జాతకములం దున్నవి. శ్రీవారి జాతకమును, శిష్యులయు తదితరులయు జాతకములును గొన్నాళ్ళయినతర్వాతఁ దప్పిపోవుటయు, మరలఁ జూడఁగా సరియయినవి దొరకుటయుఁ గూడ నెఱుఁగుదును. శ్రీవా రుండఁగా నా నాడీగ్రంథమును శ్రీ వేపా రామేశము గారి దగ్గఱ గొన్ని వందలరూప్యములకుఁ దాకట్టు వెట్టుటయు వారు దానికి ఇండెక్సు వ్రాయించుటయు జరగినది. ఆ నాళ్ళలోఁ గ్రొత్తగా జాతకములు చదువుట సాగ లేదు. మఱియు నాతఁడా నాడీగ్రంథమును జదువుచుండిన నాళ్లలో వెల్లడియయిన జాతకము లనేకము లీ యిండెక్సు చేసిన గ్రంథములలోఁగానరాలేదు. వాని నాతఁడు దాఁచియుంచు కొనెనో. చదువునాళ్ళలోనే కల్పించి చదివెనో యని కొందఱు సంశయించిరి. నా నిశ్చయ మాతఁడు కల్పింపనుగాని, దాని యుంచు కొనను గాని నేరనివాఁడే యని.

భుజండనాడి

శ్రీవారుండగానే, ధ్రువనాడి చదువుచుండు నాళ్ళలోనే యీ నాడి బయల్పడెను. ఈ నాడి గల యాతఁడు కుంభకోణ వాస్తవ్యుఁడే. పట్టునూలిజాతివాఁడు. పలసినంత ధనము గొని తొలుత శ్రీవారి జాతకము చదివెను. అది చదువునాఁటి కాతనికి తద్గ్రంథవిధానము స్పష్టముగా నెఱుఁగరాకే యుండె నఁట! శ్రీవారి జాతకము చదువుటలో నా ప్రశ్న యేర్పడె నఁట! ఆ జాతకము చదువుటవల్ల నాతనికి శ్రీవారియెడ భక్తి ప్రపత్తు లేర్పడెను. శిష్యుఁడయ్యెను అన్వహము శ్రీవారిదో, శిష్యులవో, ఇతరులవో జాతకములు చదువుట, దానివలని యా యతితో జీవితము గడపుట యాతని కేర్పడెను. ప్రధానముగా శ్రీవారియు, వారి కుటుంబము వారియు శిష్యులయు, వారి కుటుంబములవారియు జాతకములు చదువుటలో నాతనికి తీరిక లేకుండెను.

కొలఁది దినములలో శ్రీవారు శరీరమును విడుతురనఁగా నాతని ప్రశ్నించిరి. ఉన్నది యున్నట్టె వ్రాయుట, చదువుట జరుపుచున్నావా ? కల్పనలు సాగించు చున్నావా?' అని. ఆనాఁడే ఆతఁడొక కల్పనము చేసె నఁట ! శ్రీవారి ముఖ్యశిష్యు లలో 'అంబష్ఠుఁ' డొకఁ డుండెను అనుటకు 'అమ్మట నొరువ౯' అని యుండగా నాడి కాపి వ్రాయుచున్న వాడు గోపీనాథరా వను శ్రీవారి శిష్యుఁడే నాడికారుని వంటి వాఁడే వాక్సహాయము చేయఁగా 'పండితనొరువ౯' అని మార్చి వ్రాసె నఁట! దక్షిణదేశమున 'అంబష్ఠుని' పండితుఁ డనుట పరిపాటి - గడగడలాడుచు దీని నాతఁడు శ్రీవారికి నివేదించెను. ఎప్పుడుగాని యిట్లు మార్పవలదని శ్రీవారు శాసించిరి. కడకు శిష్యగోష్ఠిలో నీ విషయమును దెలిపి ఇదివఱకు వ్రాసిన భాగ మున నిం కేమేని మార్పులు చేసినాఁడేమో పరిశీలింపవలసియున్నది యని దాని కాపి లెవరెవరు వ్రాసిరో, వారి వారి కాపీలతో నందఱను, మూలముతో నాడి కారుని రమ్మనిరి. ఎవ్వరు నేమి కల్పనము జరపిరో యెఱుఁగరు గాన తమ నిర్దుష్టతను నిరూపించుకొనుట కందఱు వచ్చిన తర్వాత మూలమును, కాపిలను వశపఱుచుకొని కట్టకట్టి యట్టుకమీఁద దాచి వైచిరి. ఇకనాడి చదువవల దనిరి.

"వ్రాయసగాఁ డేమేని మార్పు చేయవచ్చును. మాతృక వ్రాసినవాఁడే యెఱుక చాలక యేమేని తప్పు వ్రాసియుండవచ్చును. గ్రంథకారుఁడే యజ్ఞుఁడై తప్పిదపు రచనము చేసియుండవచ్చును. దానికి పరమప్రామాణ్యము కల్పించు కొని మీరు చదువరాదు. నాదగ్గఱకు మీరు వచ్చి శిష్యులగుట నాడిమూలమునఁ గాదు. నాడిఁజూచుట మీరు నా శిష్యులయినతర్వాతనే. ఏ కారణములతో మీరు నా శిష్యులయితిరో ఆ కారణములతోనే న న్ననువర్తింపుఁడు. నా మాటలు స్వతః ప్రమాణములు గాని పరతః ప్రమాణములుగావు. నన్ను, నా కార్యములను నాడి ననుసరించి విశ్వసింపవలదు" అనిరి.

అక్కడ నున్న శిష్యులు కొందఱు 'మీయాదేశముల ననువదించుట చేతనే నాడిని విశ్వసించుచుంటిమి. తద్విరుద్ధముగా నుండునేని యప్పుడే విడనాడి యుందుము' అనిరి. 'సరే! ననసన్నగా ననువర్తించుచున్నట్టే యుండి యీనాడి కాలాంతరమున నజ్ఞానముచే తప్పులు చెప్పుట సాగింప వచ్చును. అందాఁక లభించిన గ్రంథముపై ప్రామాణ్యము కల్పించుట మీకు సంగతముగాఁ దోఁచక పోవచ్చును. నా యోగమార్గమును బరిపూర్ణముగా గుర్తించుట యెవ్వరికిని సాధ్యము గాదు. అది నాకుఁ గూడ నప్పటప్పుట దెలియనగు నదిగా నుండును.

శాఖోపశాఖలుగాఁ బెరుగఁగల మఱ్ఱిచెట్టునకు ఎన్నాళ్ళ కేదిక్కున నేశాఖ నదె వెలయింపఁగలదో తెలియనట్టే లోకతంత్రమున, మఱీ యీ యోగతంత్రమున వికాస ముండును. మానవుఁడు ఈశ్వరతను జేరబోవు కొలఁదిని దానిని దెలియఁ గల్గవచ్చును. వృక్షశాస్త్రమునఁ గొన్ని వృక్షము లిన్నాళ్ళ కిన్ని యాకులనో, శాఖలనో వెలయింపఁగల వనీ, యీ యీ సమయములలో బుష్పింపఁ గలవనీ, ఫలింపఁగలవనీ, ఇన్ని పుష్పము లనీ, యిన్ని ఫలము లనీ కూడ గుర్తించుట జరగుచున్నది. మానవప్రజ్ఞ పెరుగను పెరుగను ఈశ్వరునకుఁ జేరువ కానుగాను సర్వప్రాణి సృష్టిరహస్యములను మానవుఁడు గుర్తింపగల్గవచ్చును. మానవత పెరుగను పెరగను తద్హృదయమునుండి ప్రజ్ఞోద్భేదములు పెరుగఁగలవు. ఇప్పుడు పెంపొందుచున్న శాస్త్రము లన్నియు నట్టివే.

మానవహృదయము నిర్దుష్టము కానంతవఱకు, మానవ వాక్కు సుపవిత్రము కానంతవఱకు, మానవ కార్యములు వినిర్మలములు కానంతవఱకు సృష్టిరహస్యము మానవతగుర్తున కందనేరదు. ప్రయత్నములు సాగుచున్నవి. ఈనాడీ గ్రంథము లట్టిప్రయత్నమున పుట్టినవే.

"విహాయ శాస్త్రజాలాని య త్సత్యం త దుపాస్యతామ్
వేదశాస్త్రపురాణాని పదపాంసు మివ త్యజేత్"

అని చెప్పినవా రిట్టిభావము గలవారే. మీ రీనాడీ గ్రంథాదుల వెంటాడుట సాగించితి రేని మీలోని ప్రజ్ఞోద్భేదములు కుంటుపడును. ప్రజ్ఞోద్భేదముల వెంటాడుచు బాహ్యశాస్త్రాదిసాధనములను విడనాడవలెను. కడకు ఆత్మాను భూతిలో నెలకొనుట యగును. మీరు చూడవలసినది యీ తాటాకులనాడి గాదు. శరీరమున చైతన్యముతో ఆడుచున్న నాడి. ఈ తాటాకుల నివ్వాఁటికిఁ గట్టిపెట్టి ఇందు చూపు తత్పరతను యోగసాధనములమీఁద చూపుఁడు" అనిరి.

ఇట్లు జరగిన కొన్నినాళ్ళకు ముఖ్యశిష్యుఁ డొకఁడు 'నాడిలో నేమి విశేషము లున్నవో చదివి చూడ ననేకు లుత్సాహపడుచున్నారు. చదువ ననుగ్రహింప వేఁడుచున్నాను' అని వేఁడఁగా శ్రీవారు "ఆనాడి కొన్ని ముఖ్య విషయములను వెల్లడింపఁగలదు. అది చదువుటకు సమయమైనది. అప్పుడు దానిని చదువుచుదు

గాని" యని బదులు చెప్పిరఁట' అంతకుఁ బూర్వమే శ్రీవారి జాతకమునఁ గొంత భాగము చదువుటయ్యెను. ఇతరుల జాతకములలోను గొన్ని భాగములు చదువుటయ్యెను. ఆ కాలమున నేనును నాజాతకపుఁ బీఠికాభాగమును జదివించుకొంటిని. ధ్రువనాడిని, భుజండనాడి యవతరణికాభాగమును, విజయనగరపుఁ బక్షి శాస్త్ర శ్లోకములను, శ్రీవారినిగూర్చి నేను వ్రాసియుంచుకొన్న పద్యములను వ్రాసిపెట్టుకొన్న వ్రాఁతప్రతిని, ఇటాలియన్ నోటుబుక్కును ఎవ్వరో హరించిరి. అది నాదగ్గఱ నిపుడు లేదు. ఉన్నచో నాయాశ్లోకములను, అరవ పద్యములను, దెలుఁగుపద్యములను, చాల వింతవిషయములు గల వాని నిక్కడ నుదాహరించియుందును.

సీ. వీ. వీ కరుణాకటాక్షములు రక్షించుచున్ సదా తన్మయం
బై వర్ధిల్లెడుభక్తి యున్న యెడ నిత్యానంద మారోగ్య మా
హాపుట్టించెడుప్రజ్ఞ యీాత్రయము లభ్యంబౌను తార్కాణ నే
నే! వేయేటికి? మీర లిందఱును దీనిం జక్క గుర్తింపరో!

సం॥ వే. ప్రభాకరశాస్త్రి

పద్యావళి - గీతాంజలి

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

త్రాహి లోక మశేష మేత
మ్మోహమపనయ నిత్యశుభ మా
ధేహి పాహి జగద్గురో! ఇత
ఏహి భో స్స్వామిన్—అభయమ్
దేహి భో స్స్వామిన్.

మీరితిమి మీ యాజ్ఞ లోకో
ద్ధారకులమని పొంగితిమి పై
బోరగిలపడు టెఱుగ మైతిమి
బ్రోవు మా తండ్రి—దయతోఁ
గావుమా తండ్రి!

అధికులము మే మనియు వేఱొక
రధములని దంభోక్తు లాడితి
మధఃపతనం బెఱుఁగ మైతిమి
ఆదుకొను తండ్రి—దరికిని
జేదుకొను తండ్రి!

నీటి మీఁదను నేల మీఁదను
నింగి మీఁదను వెలయ గంటిమి
చేటు నెఱుఁగకపోతి మిక ర
క్షింపుమో తండ్రి-దయ వీ
క్షింపుమో తండ్రి!

పూనితిమి విశ్వాధిపత్యము
పొంగిపోయితి మంతెకాని
మానవుల మను మాట మఱచితి
మాను మా తండ్రి—తప్పిద
మాను మా తండ్రి!

సత్య మెఱుఁగము నిత్య మెఱుఁగము
కృత్య మెఱుఁగము వ్యత్యయంబుల
నత్యయంబులఁ దీరుచుంటిమి
అరయు మో తండ్రి! మాలో
మెఱయుమో తండ్రి!

క్రమము తెలియదు తెలుపగల మొన
గాడు లేడిటు నట్టుపడుచుం
భ్రమయు చుంటిమి కటిక చీకటిఁ
బాపుమో తండ్రి—వెల్తురు
చూపుమో తండ్రి!

యుద్ధమునను జపాను గాంచిన
వృద్ధి భూకంపములఁ గూలెను
బుద్ధివచ్చెను వలదు మాకి
బులుపు మా తండ్రి—ధర్మము
నిలుపు మా తండ్రి !

ఆయె నింతకు దుర్వివేక
చ్ఛాయలోఁబడి కొట్టుకాడఁగ
మాయపెందెర గప్పి తది పెడ
ద్రోయుమో తండ్రి-యిటు దయ
చేయుమో తండ్రి !

ఈ వ్యధలు భూకంపములు మ
ర్త్య వ్యవస్థల దాఁటినవి మీ
దివ్యదర్శన మిచ్చి పీనిం
దీర్చుమో తండ్రి-మము గడ
తేర్చుమో తండ్రి !

త్రాహిలోక మశేష మే త
న్మోహమపనయ నిత్యశుభ మా
ధేహి పాహి జగద్గురో! ఇత
ఏహి భో స్స్వామిన్ ! అభయం
దేహి భో స్స్వామిన్ !

*   *

చూఁచి తలఁచి యెఱుంగ నెన్నఁడు
పేచు మనె గుండియలు, హాహా!
సీ చమత్కృతి యిట్టిదియనగు
నే జగన్నాథా! సైఁపఁగ
నేర మీ బాధా!

ప్రళయ ఝంఝూమారుతం బను
పలుకు నర్థము తెలిసె హృదయము
తలఁకుచున్నది యాపదంబుధి
వెలికిఁ జేర్పఁగదే-నే డీ
విలయ మార్పఁగదే!

సర్వలోక శరణ్య దేవా!
సర్వశక్త మహానుభావా!
సర్వథా శరణాగతుల మము
సాకుకొను తండ్రి-నీవే
శరణమిఁకఁ దండ్రి!

(బందరులో తుఫాను బీభత్సము కలిగినపుడు: 21–5–1925)

ఎపుడు చూతునో దివ్యతేజము
నెపుడు చూతునో ధూమకేతువు
నెపుడు నా సందేహజలనిధు
లింకిపోగలవో!
సీ పీ పీ కరుణా విశేషము
చేత నెన్నడు తొలగిపోవునో
చిరయుగంబులనాటి మాయా
వరణ మదియెల్లన్.
తోచ దేపని చిత్త మెల్లను
దోచుకొంటిరి సద్గురూత్తమ
వేచియుంటిమి దర్శనముకై
వేగ రాగదరే.

(28-3-1926, డైరీ నుండి)

*　　　　*

దివ్యదర్శనము

గురుచరణారవిందములకుం బ్రణమిల్లి తదీయ సత్కృపా
భర పరి సంస్కృతంబులగు భావములన్ వెలయించి తత్త్వ వి
స్ఫురణము లోకమందు బరిపూర్ణము కాగలదన్న వేడ్క పొం
పిరిగొన జెప్పెదన్ నిజము పెంచి సమంచితమైన సత్కృతిన్.

*　　　　*

పంద్రెండేండ్లిట్లు వంటి సంశయములే బాధింపగా నెన్ని యే
మంత్రాటంబులు గాంచితిన్ దొరకె నమ్మందగ్గ సన్మార్గ మో
తంత్రుల్, సర్వము నీశ్వరేచ్ఛ నడుపున్ దత్కృత్యముల్ గూఢముల్
కేంద్రుం డగానరు మానవుల్ తమ కహంకారంబు పైకొంటచేన్.

బ్రదికినచో లభియించెడి
ముద మేమో? చచ్చినంత బోయెడి దేమో?
తుద యేమో? మొద లేమో?
యెది మేమో తెలియలేక యేకరుఁటయ్యెన్.

* *

నా చిత్తంబు పరీక్ష చేసుకొనుచున్నాఁడన్ యథార్థంబుగాఁ
బోచంతైనను దుష్ప్రవర్తనము దుర్బోధం బెఱుంగన్ బవి
త్రాచారంబున బ్రహ్మతత్త్వ పరమార్థానందముం గూర్చి యా
లోచింతుం బలవింతు జింతిలుదు నేలో నన్ను వంచించుటల్?

* *

ఈశ్వరు డొక్కరుండు కలఁడేయని యొప్పిన యప్పు డాతఁడున్
నశ్వరుఁడౌనె యజ్ఞుఁడగు నావలె; గాక యనంత శక్తియున్
శాశ్వతుఁడేని తత్కృతియు శాశ్వతమై విలసిల్ల కేటికి
విశ్వము నశ్వరం బయి యవిజ్ఞతతో వెతలందగా వలెన్?

* *

చక్షుర్గోచర మైన యీ జగతికిం జాలై యనేకాద్భుత
ప్రేక్షాలక్షిత మెంతయేన్ గలదు తద్విజ్ఞాన సర్వస్వమున్
లక్షింపందగు శక్తి మర్త్యులకు గల్గన్ లేద, యద్దాన బ్ర
త్యక్షం బైనది నీకొకింతఁ యట మాలై యింక నేమున్నదో.

* *

కరుణామూర్తి జగత్కుటుంబి యతఁడిక్కట్లన్ ననున్ ముంచనన్
వెఱ నా కింతయు లేదు తన్మయత నే వేళం బ్రవర్తిల్లుదున్
మరణంబిప్పుడు తప్పదే నదియు సంప్రాప్తించు లేకున్నచో
దొరకున్ నా పరితోషహేతు విట మీర్దుఃఖింపగా నేటికిన్

* *

ఎఱుగ న్నేరర కాని యీశ్వరుడు తానేమేమి కావించు న
త్తెఱగెల్లన్ మునుమున్న సూచనలచే దెల్పించు విజ్ఞాత్మకుల్
గుఱుతింపం దగున ట్లెఱుంగుదును గైకోవన్న! నాయన్న! యీ
చిఱుదిండ్లన్ నెలనాళ్ళదాక; నటు పై జేకూరు నీ కామ్యముల్.

* *

ప్రాణేశ్వరా

ఆనందింపుము నాథా
ఆనందించెద నాథా
ఆనందం బన్యోన్యం
బానందం బానందము.

గాఢాలింగనమున నను
గలపికొనవె నీలోపల
కడువేడుక నీలో నే
గరఁగెద నో ప్రాణేశ్వర!

ప్రాణేశ్వరుఁడవు నీవే
పరమపురుషుఁడవు నీవే
నీ పురుషత్వము నాయెడ
నెఱపగదే జగదీశ్వర
నీలో నైక్యం బందుట
నేనును బురుషుడ నగుదును.

(రచనా కాలం 1932)

* *

సర్వకర్తయౌ నీశ్వరేశ్వరుని దివ్య
తేజము వరేణ్యమును వినుతించుచుంటి
మీదికదా లోననుండి మా కెపుడు మంచి
మంచి తలపులనే ప్రబోధించు ననుచు.

(23—9—47)

* *

క్షణక్షణము సత్యజ్ఞాన సంతోష సంపత్
చణమయి విలసిల్లిన్ స్వాంతమున్ దిద్దుకొమ్మా
ప్రణుతి పరతఁ దప్పం బాయఁగా నేర నన్నా
అణువణువు నాతో నైక్యముం జెందు తండ్రీ!

* *

పంచదార నేను పాల్నివు నీలోన
కరగినాడ కరడుగట్టి తీవు
అధికరుచుల నేకమైతిమి యీకోవ
భూమి కింక నమృతమేమి స్వామి.

(13-12-46)

*   *

గడుసు పోకల పొంగు కడలొత్త నీకు
గుండె తాళము త్రిప్పికొని లోను గనుము
హాయిగా తీయగా నానందరసము
లుల్లంబులో నూరు నొగి జూరుకొనుము.

(21. 2. 47)

*   *

బెట్టిదమ్ము లాడు చెట్టుగుల క్షమింపు
మీసడింపబోకు మెవనిగాని
దేహ మెన్నినాళ్ళొ దీనికై మెట్టుమెఱ
లెవని తోడనేని యెందుకోయి.

(13. 7. 45)

*   *

ప్రళయం బెల్లను తన గుం
డెల మీదికె తెచ్చుకొని త్రుటిన్ కలియుగమున్
దొలగించె నేమొ యికపై
దెలియవలెన్ గాంధిదేవు తీరేమందున్.

(23. 2. 1948)

*   *

పెండిలినాడె నన్ను వెఱపించెను బంచత లోకరీతిచే
గొండొక జవ్వనంబు చవిగో నవిగో ననగా జరామృతుల్
గండుపులుల్ కనంబడె బోకాలితి ప్రాలితి వజ్రపంజరం
బుండెడు కోన, కందు సుఖముందు నికం బులి జంట గెంటెదన్.

*   *

కవితాపట్టముఁ గట్టుకోఁ దొలుత వేడ్కల్ రేగె నాకుం గ్రుతుల్
చివురొత్తెన్ వెస మోము మొత్తె నిఁక నాచేఁ జెల్లవీ కల్ల బొ
ల్లి వినోదంబు లివే జరామరణముల్ చీడల్ హతం బార్చి పు
ట్టువు చెట్టున్ సఫలీకరించుకొని యంటుల్ గట్టెదన్ మాలినై.

(13. 12. 46)

* *

ధన సంపాదన తత్పరత్వమున వంతల్ సెంద; నుద్యోగపుం
బెనుపుల్ వొందఁగ వందుఱన్; సుకవితా విద్యావిశేషమ్ములన్
ఘనతం గోరి తపింప; నీపయి జగత్కల్యాణమైపొల్చు నీ
యనవద్య స్థిర సత్కృపా గరిమమే యర్థింతు నాత్మేశ్వరా!

* *

ఆసల్ రేపఁగ నంతరంగపు టరణ్యాం బంధకారమ్మునన్
దాసోహమ్మని చొచ్చితిన్ వెదక నంతర్యామి నాలో నెదో
భాసిల్లెన్ జిఱు వెల్గు చేరఁ జన దావమ్మయ్యె నా యగ్నిలో
నే సోహమ్మయి నిల్చితిన్ బిదప నేదీ నా తనం బయ్యెడన్.

* *

ఏరికోరి మనోహరంబులగు నీకీయెన్మిదేయంచు నా
త్మారామంబున బూవజేసితి నహింసాది ప్రసూనంబు లే
నారాధించెద వీనిచే నిను ననంతాళ్వార్ల కైంకర్యపున్
దీరుల్ గావని వేరు సేయకుము తండ్రీ! వేంకటేశ ప్రభూ!

(8-2-1949)

* *

నన్నున్ వర్ణన సేయఁగా వలపదన్నా కన్నయందాఁక మీఁ
దన్నీ వర్ణన మెందు కందులకు గొందాఁకన్ ప్రతీక్షింపు మం
చన్న న్గూర్చిన యుష్మదాజ్ఞకు నెదుర్చాపై గృహద్వార మం
దున్నాఁడన్ గనరాఁగదే! కనుటకర్థున్నన్నుఁ జేయంగదే!

* *

వర్తింతున్ మత దేశ జాతి కృతముల్ వైవిధ్యముల్ వీడి ని
ర్వర్తింతున్ బరిచర్య నార్తులకు యావత్ప్రతిజ్ఞ నర్పించి యా
వర్తింతున్ గురుదేవ సూక్తములు భావస్ఫూర్తి నట్లయ్యు నే
ధూర్తుండౌదు నొకొక్కచో నడఁపుమీ తుందుడుకు న్నాత్మేశ్వరా !

* *

వచ్చెను నేఁటి కర్వదగు వర్షము పుట్టువుఁదొట్టి గర్భముం
జొచ్చుటఁ దొట్టి నా కరయఁ జూచిన నేఁటికె షష్ఠి పూర్తి యీ
వచ్చిన యేఁడు నిండిన ధ్రువంబుగఁ గాఁగల షష్ఠి పూర్తితో
నిచ్చట నాకుఁగావలయు నిష్ఠికిఁ బూర్తియుఁ సృష్టి పూర్తియున్.

(7—2—1947)

*   *

శ్రీనిరంతరానంద నిశ్శ్రేయసార్థ
సాధకము సర్వ కిల్బిష బాధకము స
మగ్ర విజ్ఞానదము మహామహిమ ఘనము
శరణమగు మాకు సద్గురు చరణయుగము.

*   *

ఆకుజిల్కలు తెక్క లల్లార్చి యాడుచో
బుర్వుల్ గుబాళించి నవ్వుచోట
పక్షులతో వృక్షపటలి వెల్విరియుచో
జంపతుల్ వాహ్యాలి సల్పుచోట
జలజల సెలయేళ్లు జాల్వారి దొరలుచో
నదులు సంద్రములతో గదియుచోట
ఏకాగ్రవృత్తి యోగీశ్వరుల్ వెలయుచో
నద్రిశృంగములు మిన్నందుచోట

పుడమికి గుడారుగా మిన్ను పొలయుచోట
నాకసము భూమి యంటిసలాడు చోట
నీ మహత్త్వంబు దిలకించి నా మనస్సు
చొచ్చు లోలోని కెచ్చటో చొక్కు దక్కు.

*   *

త్రికరణశుద్ధిగా భవదధీనుఁడనై యితర ప్రవృత్తి వీ
డి కొని పరార్థ లాభ మొకటే గమనించుచునుందు, నింక మా
యికము ధనాదికమ్ము గణియింపను, సత్యదయోపకార సా
ర్థక మగు నాత్మచింతనపథంబును దప్పి చరింప నీశ్వరా

*   *

*

పరుసపు వ్రాంత, కకర్రిమపు వ్రాంత, కసత్యపు వ్రాంత కెందు నా
క్షరమున్నకుం బ్రసర్పణము కల్గక యుండుత; సత్యమైనదే
స్వరసమునైనదే రచన సల్పెదగాక; యదే ఘటింపఁగా
గురుచరణారవిందములకుం బ్రణమిల్లితి బాస చేసితిన్.

*　　　*

దుర్వ్యాధి ఖిన్నే శరణం ప్రపన్నే
మయి ప్రసాదాదయి మాస్మ ఖైషీః
త్రాతాహ మస్మీతి దదావభీతిం
య స్తం గురుం మస్తకతో నమామి.

*　　　*

నారలు కట్టుచీర; లశనంబులు కాయగసుళ్లు; కొండలున్
కారడవుల్ నివాసములుగాఁ దపియించి మహర్షు లెవ్వరిన్
జేరుకొనందలంచి రల చిన్మయ తత్త్వము సర్వమానవో
ద్ధారము గోరికొన్న యవతారము మద్గురుమూర్తి గొల్చెదన్.

*　　　*

ఆధులచే వ్యాధులచే
బాధలు పడుచున్న నన్ను బాగుపఱచి స
ర్వాధారమైన నీ తే
జో ధారకుఁ బాత్ర మొనరుచుకొనవె! దేవా!

*　　　*

ఇతరుల నవమానించెడి
మతిమాన్పుము, పరుల చెడ్డమాటలు సైఁపన్
ధృతిఁ గూర్పుము సంతోషా
మృత రసమిడి సేదదీర్పుమీ, నా స్వామీ!

*　　　*

అందక పొందక విడివడి
చిందులు ద్రొక్కెడి మనస్సుఁ జేకొని సరిగా
నందముగా నడవంగల
చందమునన్ దిద్దుకొనవె సద్గురుమూర్తీ!

*　　　*

తలంపులు విశుద్ధములుగాఁ
దలఁపింపుము పలుకు లమృతధార లనంగాఁ
బలికింపుము కార్యంబులు
సలిపింపుము పరహిత ప్రశస్తంబులుగాన్.

* *

పాప సంకల్పములనెల్ల భస్మపఱచి
శుభ సమృద్ధి గల్పించి విశుద్ధమైన
పదముపయి కోర్కె నెదలోన గుదురుకొలిపి
నన్ను గాపాడుమో గురునాథమూర్తి!

* *

పరమాణువునకు లోపల దాగు సూక్ష్మాత్మ
దయసేయవే సూక్ష్మదర్శనంబు
బ్రహ్మాండమునకు బైపడి వెల్గు పరమాత్మ
దయసేయవే పర దర్శనంబు
అఖిలంబునం దభివ్యాపించు విశ్వాత్మ
దయసేయవే విశ్వదర్శనంబు
ఏకమయ్యు ననేకమై వెల్గు నేకాత్మ
దయసేయవే యైక్య దర్శనంబు

గ్రుడ్డియెద్దు చేన బడ్డట్లు లిటునట్టు
కానలేక యెట్టొ కదచుచుంటి
ఆదుకోవె! సచ్చిదానంద పదమిపె
నాథ! నన్ను నిన్నొనర్చుకోవె!

[illegible]

ప్రశ్నాప్రభాకరము (మూ. పుట 78)

ప్రభాకరుల వ్రాత ప్రతినుండి

దిద్దుబాట్లు

పుట—పం క్తి		దిద్దుబాట్లు
7	6	ఉపశమింప
20	25	*Validity*
20	30	*to man a new world*
39	3	పుట్టించెదు
39	5	అనుభూతిని
2	7	పరార్థ
5	8	నన్ను నే నెఱుగుటకు
10	25	చేతిగోటిని
11	3	నే నెందఱికో
11	19	వ్యాధితుని
11	25	సందేహించు
18	4	దగినపరిపాకముతో
18	25	చెట్లు
21	23	కాని యది యట్లు
23	18	వారి
26	1	కాజ
27	4	కొనునని
40	15	వెళ్లుచు
42	2	దురుసేటి

45	21	శాలై విధికి
46	24	సుసర్ల
51	22	చేసికొను
52	4	సుప్రతిష్ఠితుఁడను
52	11	వగైరా
60	3	పరాయణుడు
63	12	ఓషధీగుణము
63	12	మిశ్రణమయిన
64	10	నిద్రసోకు
64	18	తత్క్షణమే
67	14	యుపన్యాసముల
79	24	ననువర్తింప
81	5	దానిని
86	3	యధికారు
87	2	రూపమగును
99	6	లైబ్రిరి
100	9	పడునది
103	1	దర్శనము
105	15	దాచి
106	26లో	

"అందాక....కల్పించుట" వాక్యము నిట్లు చదువుకోవలెను.

"అందాఁక ప్రామాణ్యముంచిన గ్రంథముపై అప్పుడప్రామాణ్యము కల్పించుట"

108	12	పుట్టించెదు

